

ИВЛИН УО

ВЪВ ВСЕОРЪЖИЕ

·ХРИСТО Г. ДАНОВ·

ИВЛИН УО ВЪВ ВСЕОРЪЖИЕ

Превод: Аглика Маркова

chitanka.info

АГЛИКА МАРКОВА

НЯКОЛКО УВОДНИ ДУМИ

Приключена през 1961 г., когато излиза последният ѝ том, трилогията „Меч за воинска доблест“ успешно слага точка зад една голяма писателска амбиция: амбицията на Ивлин Уо да опише в роман, чрез фабула, напомняща донякъде собствените му фронтови преживявания и собственото му емоционално развитие, поведението на съвременниците си — все хора, преживели кризата на европейската цивилизация, която кулминира във Втората световна война. Но трилогията не е посветена на войната. Вярно, литературната критика ѝ поставя „военен етикет“. Кристофър Сайкс, биограф на Уо, справедливо отбелязва, че особено в първия том. „Във всеоръжие“, който читателят днес държи в ръце, картината на казармения живот може да се мери по сила на изображението с книгите на Киплинг и че Уо е сред малцината писатели, отразили сполучливо британското участие във Втората световна война. Заглавието на трилогията е специално подбрано да напомни жеста, с който Великобритания отдава дължимото на доблестните защитници на Сталинград: воинския меч, подарен им от британския крал. Немаловажен за цялостната концепция на трилогията е фактът, че Уо е обзет от неудържима ненавист към фашизма, към нацизма и сам, като главния си герой Гай Краучбак, съзнателно и доброволно се сражава срещу опита да се унищожи привичната му толерантна, макар и изостанала от времето си европейска политическа и културна ситуация.

И въпреки това не войната е тема на произведението. Гай Краучбак преминава през криза на доверие към самия себе си и към ценностите, поддържали предвоенното му съществуване (между другото дори само поради това трилогията логично доразработва темата, зачекнати още в „Унижените наши тела“^[1]), но намира успокоение не във военната машина, както би се сторило на някой повърхностен читател, а в осмислянето на дотогава ленивото си съществуване чрез целенасочено противопоставяне на международно

насилие. В този смисъл трилогията е произведение антивоенно, макар да няма директната разобличителност примерно на Ремарковите романи.

Покрай това си немаловажно качество, покрай това си достойнство всъщност трилогията има и друго, съществено за оценката на цялостното творчество на Уо. Тя завършва обичаната, предпочитаната, многократно разработваната от писателя тема за самотника, който е обречен, защото е различен от останалите. Дали гибелта му ще е физическа — като на Сидрик Лайн от „Развейте още знамена“, морална — като на Тони Ласт от „Шепа прах“; дали ще бъде третирана като интелектуална трагедия — като унищожението на Адам от „Унижените наши тела“, или като специфично английско схващане на абсурда — като смъртта на Пол Дребнариба в „Упадък и падение“ — темата си остава. И ако Гий Краучбак не само не загива, но и за разлика от предшествениците си — цяла галерия от несретници, ласкани и измамани от Съдбата („Тази коварна дама“, отбелязва Пол Дребнариба), постига някакъв житейски уют, това говори не за промяна в авторовото виждане за участието на изключението, а по-скоро за остаряването на Уо и за желанието му най-сетне да се примири с живота, с който дотогава е воювал по собствен начин.

Самотникът на Уо е последователен в развитието си и жизнено правдоподобен въпреки честите обвинения на критиците в малокръвие. Потомствен аристократ, дребен буржоа или обеднял интелектуалец, той има две непроменливи характеристики: играчка е на неблагоприятни обстоятелства; недостойната му физическа черупка охранява един малко тъжен, понякога твърде едностранчив, но неповторим духовен мир. Навремето Хенри Джеймс, укорявайки свой приятел, също писател, изрича справедливата сентенция, че никое произведение не може да се смята за сполучливо, ако авторът си е избрал за герой психологическа дрипа. По този твърде строг критерий сборният Герой на Уо би трябвало отдавна да е заграбил произведенията му. Спасява ги според, мене общият за всички и безупречен механизъм: любимите на Уо образи пазят идеала на създателя си за хармония и красота в един рушащ се свят. И ако част от тях са бездейни и служат на този идеал единствено рационално, Гай, както Сидрик и Альстеър преди него действуват, отгъждествявайки се с интересите на родината си. Тяхната война, както и войната на самия

Уо, е чрез прогреса, срещу регреса, под знамето на хармонията. Тъй че Гай Краучбак завършва спираловидното развитие на предшествениците си, без да излиза от схемата, но и без да повтаря нито един от тях. Поради това и благодарение на неочакваната за познавача на Уо социално-политическа насоченост на образа Гай придобива плът и кръв, независимо че Уо за сетен път плаща дан на болезненоромантичния си идеал за съдбата на потомствения благородник (неразбран, нежален, непрактичен, донякъде неприятен, с любов несподелена и живот неуреден, отгоре на всичкото и белязан от една непопулярна в родината си религия и от голяма доза с нищо неоправдано съзнание за духовно месианство).

Когато четете последователно произведенията на Уо, човек отбелязва, съзнателно, или неволно, възходящата линия на основната емоция: хумор, сатира, сарказъм, фарс. Изящната форма, в която тези характеристики са неизменно облечени, образува с тях твърде ярко цяло, което при първо прочитане засенчва по-деликатните отличителни белези. Може би затова критиката на шейсетте години вижда в първия том на трилогията само желанието на Уо да разкаже правоверно една история. Разочарование обзема и читателите, които са очаквали гигантско фотоувеличение на фарса в „Развейте още знамена“. Гай е обявен за Дребнариба, въздигнат в ранг на главен герой в световна трагедия. Останалите два тома бързо изглаждат впечатлението. Изглежда обаче, че самият Уо е долавял в първия том липсата на онази щипка сол, която винаги има по-силен ефект от прекалено сериозното разобличение на военщината. Това може да обясни появата на ярките второстепенни герои и в трите тома и особено важи за образа на вечния войник Аптърп.

Аптърп също довършва сборен образ: този на фарсовия герой, съставен от отбор юнаци като Хупър, Атуотър, мистър Тодхънтър, полковник Плъм, Амброуз Силк. Всички те са изключително важен елемент за творческото въодушевление на Уо — необходими са му като присъствието на Мюзета на фона на искрените, но анемични страдания на Мими. Цялата тая галерия говори за едно от най-големите умения на писателя — да извайва пълноценни второстепенни характери. Аптърп с неговите „делфинки“, с походната си тоалетна, около която се разиграва драма по всички правила на изкуството, с безсмислената си трогателна смърт поддържа в целия първи том жив

смеха, необходимо условие за съществуването на всяко добро произведение. Разбира се, по авторовата логика Аптърп вкарва несретника Гай в поредната бяла. Но самото му съществуване придава на повествованието оная искрица достоверност, за който така хубаво пише Чехов в разказа си за графинята графоманка.

Покрай Аптърп отличителни за първия том от трилогията са и други сборни образи, вече с определена социална характеристика. Зетят на Гай, Артър Бокс-Бендър, кръвен брат, ако не и близък на отблъскващия Рекс от „Завръщане в Брайдсхед“, свещеникът-изнудвач от гарнизонния град, мошеникът Тримър образуват дикенсовска по насоченост поредица, в която първенството несъмнено се пада на генерал Ричи-Хук. Неговият образ по-специално е тъй показателен за заслепената военщина, която не отминава и британската на Негово величество Джордж VI армия, както е събирателният образ на яловия политик, съставен от рексовци и артърровци. Ако Аптърп представлява фарсовото начало в първия том, Ричи-Хук поддържа освежителната струйка на чистата комедия и когато неочаквано се появява във втория том (след като в края на първия Уо го запокитва в неизвестността), бива възприет като утешителна печалба заради прекалено живата горчивина, с която е описан провалът на британския десант в Дакар. В провала „участва“ и самият Уо и болката от позора го съпътствува до края на живота му.

„Велики пости започнаха добре — записва Уо в дневника си през 1953 г. — Написах първите страници от романа, които излязоха много добри.“

Става дума за втората книга от трилогията, „Офицери и джентълмени“ (1955). Доволството на писателя идва може би и от това, че в тази, както и в третата книга, той изцяло се връща към тона от предишните си произведения, към любимата си идея за саркастично изобразяване на лондонския „бомонд“. И наистина, разликата в тона и в атмосферата е поразителна. И двата следващи тома създават усещане за свобода и оригиналност, несковани от строгите рамки на „Във всеоръжие“. Изчезнала е казармата, изчезнал е в небитието, откъдето го е извадил писателят, полкът на кралските алебардисти, формация, естествено напълно фиктивна, недотам сполучлив опит за подигравка с армията. Старият мистър Краучбак, набеязан, но занемарен в първия том образ, сега се появява като въплъщение на оптимистичното

начало със своята добросърдечност и житейска устойчивост. Образът на Айвър Клеър може да не достига живостта на симпатичния негодник Базил Сийл, но поне възкресява онзи дух от предишното творчество на Уо, който почитателите му обичат. А криминалната интрига, която писателят въвежда съвсем противно на навиците си, изостря апетита към обещания трети том. Той пък е населен с герои, чрез които Уо подновява опитите си да шаржира познатите си от лондонския интелектуален свят (което на свой ред му докарва доста неприятности). В третата книга Уо се връща и към кинематографичния стил, характерен за „Унизените наши тела“. Но ако през тридесетте години стилът е бил повлиян от националното увлечение по „кинематографа“ (да си спомним бащата на Нина), сега го налага въвеждането на фабули и подфабули, идеална техника за обединяване на привидно несвързани брънки. Общото впечатление е, че, почувствувал позната почва под краката си, Уо предпочита по-малко да се занимава с Героя. Самият факт, че между втория том и третия — „Безусловна капитулация“, минава доста време, потвърждава това наблюдение. Наистина Уо се връща към войната като рамка: битката за Крит, автобиографичната самолетна катастрофа, бомбардировките над Лондон, в които загива бившата жена на Гай. Но за него е по-важна пъстрата картина на лондонското висше общество „двадесет години по-късно“. Що се отнася до Гай — съдбата му е решена: той благополучно преживява военните действия и подозрението на съответния разузнавателен отдел в нелоялност; преживява поредната си несрета (обвиняват го в гибелта на едно семейство) и акостира в родната си обстановка в Лондон, където се оженва за подходящо невзрачно девойче и отглежда наследниците си. Всъщност именно тази неубедителна история на семейно щастие подсилва и нашето впечатление, че Самотникът вече слиза от сцената. За щастие последиците за самото произведение не са фатални. Стилно Уо е рискувал много, примесвайки елементи от различни категории: реализма с абсурда, комедията с фарса, черната комедия с трагедията. Но — „риск печели...“ И талантливият автор спечелва. Трилогията е произведението, което осигурява докрай, просто запечатва мястото на Уо сред представителите на английската проза от висш разряд. Тя не е последното му произведение, но с нейното завършване завършва и кариерата на Уо като сериозен прозаик.

[1] Всички цитирани в предговора романи са преведени на български. — Б.а. ↑

ПРОЛОГ
МЕЧ ЗА ВОИНСКА ДОБЛЕСТ

1.

Когато бабата и дядото на Гай Краучбак — Джървъс и Хърмайъни — пристигнаха в Италия за медения си месец. Римските укрепления бяха окупирани от френски войски^[1], Светият отец пътуваше в открит екипаж, а кардиналите се разхождаха, яхнали конете по женски, по хълмовете на Пинчио.

Джървъс и Хърмайъни бяха радушно посрещани в десетки изографисани замъци. Папа Пий даде специална аудиенция и нарочната си благословия за съюза на двата английски рода, страдали за Вярата и въпреки всичко — опазили солидна част от светския си блясък. Параклисчето в Брум не бе оставало без свещеник през годините на гонения^[2], нивите в Брум се протягаха, неподядени и неипотекирани, от Куонтъкс до Блакдаунхилс. Предците им, носители на фамилията имена, бяха умирали на ешафода. Свещеният град, постепенно заливан от знатни обращенци, все още тачеше спомена за старите си бойни другари.

Джървъс Краучбак гладеше бакенбардите си и се радваше на почтителна аудитория за разсъжденията си по ирландския въпрос и католическите мисионери в Индия. Хърмайъни постави триножник с палитра между руините и докато рисуваше, Джървъс ѝ четеше на глас поемите на Тенисън и Патмор^[3]. Хърмайъни бе хубавка и говореше три чужди езика; Джървъс отговаряше точно на римската представа за англичанин. Щастливата двойка бе възхвалявана и ласкана навсякъде, но нещо не им достигаше. Ни знак, ни белег не загатваше стъписването им, но когато се изниза и последният екипаж и двамата останаха най-сетне сами в интимното уединение на брачното легло, помежду им зейна печална пропаст от свян, нежност и невинност, която отпосле дръзваха да споменат единствено в молитвите си.

След време приеха поканата да пътуват с яхта от Неапол по крайбрежието; яхтата димеше спокойничко и опираше да ношува в почти необитаеми пристани. И една нощ там, в каютата им, нещата най-сетне се оправиха и любовта им възликува.

Преди да заспят, чуха как машините замират и котвената верига подрънква и когато призори излезе на палубата, Джървъс откри, че яхтата се е сгушила в дълбоко изрязаното убежище на полуостров. Той повика Хърмайъни и хванати за ръце на влажния хакборд, двамата за първи път зърнаха Santa Dulcina delle Rocce. Те скътаха градчето с всичките му жители в тържествуващите си сърца.

Брегът гъмжеше от хора: сякаш земетресение бе прокудило обитателите от леглата. Гласовете им ясно се чуваха над вълните: те се възхищаваха от чуждестранната яхта. Над пристанището къщите се катереха една връз, друга; две сгради се открояваха сред стените в охра и вар и къдравите керемиди: черквата — с кубе, с фасада с волюти, и някакъв замък с две величествени бойници и нещо като полусрутена водна кула. Част от хълмистата равнина извън града бе терасирана и засята, след това внезапно се изгубваше в хаос от морени и къпини. Навремето в училище Джървъс и Хърмайъни бяха играли една игра на карти, в която победителят казваше: „Пу за мене.“

— Пу за мене — викна Хърмайъни, обсебвайки всичко, което виждаше, с правото на щастието си.

Към обяд английските гости слязоха на суша. Първи минаха двама моряци, за да отблъснат евентуални туземни досадници. Последваха ги четири двойки дами и господата; след тях идеше прислугата, понесла кошници с храна и шалове, и палитри, и четки, и бои. Дамите носеха моряшки шапчици и повдигаха полите си, за да не се изцапат; някои държаха лорнети. Господата ги пазеха от слънцето с чадърчета с ресни. Никога дотогава Santa Dulcina delle Rocce не бе виждало подобно шествие. Гостите величествено преминаха по засводения двор, гмурнаха се за малко в хладния сумрак на черквата и изкачиха стъпалата от piazza до укрепленията.

Малко се бе съхранило. Голямата плочеста площадка бе разчупена от борове и зановец. Водната кула бе запълнена с каменни отломъци. Две къщи на склона бяха построени от майсторски издяланите камъни на стария замък. От тях изтърчаха две селски семейства, които приветстваха новодошлите с букети мимоза. Гостите насядаха в сянката, за да похапнат.

— Отблизо гледката разочарова — извини се собственикът на яхтата. — По тези места винаги е така. Най-добре е да ни гледаш отдалече.

— Мястото е идеално — възрази Хърмайъни. — Възнамеряваме да живеем тук. И моля, нито думичка срещу нашия замък.

Джървъс се разсмя снизходително заедно с останалите, но покъсно, когато баща му почина и той откри, че е богат, намерението оживя. Джървъс поразпита тук-таме. Замъкът бе собственост на възрастен адвокат от Генуа, който с удоволствие се съгласи да му го продаде. Не след дълго над крепостния вал се възвиси трезво четириъгълно здание и английският шибой примеси сладостния си дъх към аромата на миртите и боровете. Джървъс нарече новия дом „Вила Хърмайъни“, но местното население никак не хареса това наименование. То бе изписано над портите с големи ярки букви, но постепенно изчезна, задушено от храстите орлов нокът. Жителите на Santa Dulcina неизменно говореха за „Castello Краучбак“ и в крайна сметка името започна да фигурира дори върху хартията за писма, а Хърмайъни, щастливата невеста, си остана невъзвеличена.

Независимо от името си английският Castello не измени на произхода си. В продължение на петдесет години, докато сенките се състиха над рода Краучбак, той бе гнездо на радост и обич. Бащата на Гай и след него — самият Гай, прекараха тук медения си месец. Замъкът неизменно бе на разположение на новобрачни братовчеди и приятели. В него Гай прекара, заедно с братята и сестра си, най-щастливите си ваканции. Градчето преживя известни промени, но до щастливия полуостров не стигнаха нито железницата, нито шосето. Наоколо построиха вили още няколко чужденци. Странноприемницата пристрои още сгради, прокара нещо като канализация и направи кафе-ресторант, окачи си табела, на която на английски бе написано „Хотел «Рай»“, но по време на абисинската криза на бърза ръка се прекръсти на „Albergo del Sol“^[4]. Собственикът на гаража бе избран за секретар на местната фашистка организация. И все пак, когато в последната сутрин от пребиваването си там Гай слезе към площадчето, погледът му обхвана твърде малко неща, които биха били непознати за Джървъс и Хърмайъни. До пладне оставаше час, но горещината бе вече жестока; въпреки това Гай крачеше живо, както бяха крачили баба му и дядо му в онази утрин на своето тайно ликуване. За него, както и за тях, незадоволената любов намираще успокоение. Гай се бе подготвил и стегнал за продължително пътуване. Той се връщаше в родината си, за да служи на своя крал.

Само преди седем дни Гай бе разгърнал сутрешния вестник и бе прочел заглавията, оповестяващи руско-германския съюз. Новината, която стресна политиците и младите поети в десетина столици, внесе дълбоко спокойствие в едно английско сърце. Тя поставяше край на осемгодишно съществуване, изпълнено със срам и самота. В продължение на осем години Гай, откъснал се от рода си поради дълбоката си рана, поради това, че животът и любовта се изцеждаха от тялото му бавно и неизменно, вече не притежаваше онази лоялност, която би трябвало да го крепи. В Италия той бе наблюдавал фашистите твърде отблизо и не споделяше противоречивите възгледи на своите сънародници. Според него фашизмът не можеше да се окачестви нито като бедствие, нито като възраждане; по-скоро — като непохватна импровизация. Гай не понасяше жадните за власт мъже наоколо си, но и обвиненията на сънародниците му в Англия звучаха плиткоумно и неискрено. Затова от три години насам се бе отказал да чете английски вестници. Знаеше, че немските нацисти са ненормални и неморални. Участието им бе обезчестило испанската кауза; затова пък неприятностите около Чехия предишната година го бяха оставили напълно безразличен. Когато Прага падна, Гай знаеше, че войната е неизбежна. Предположи, че родината му ще воюва уплашена, по несъстоятелни причини или въобще без причина ще си избере неподходящи съюзници и ще се окаже жалко безпомощна. А сега, по великолепен начин, всичко се бе изяснило. Най-сетне врагът се виждаше ясно — огромен и омразен, демаскиран. Съвременността се изправяше във всеоръжие. Както и да свършеше войната, на бойното поле винаги щеше да се намери място за него.

Бе дал съответните разпореждания в замъка. Бе направил официалните си прощални визити. Предишния ден бе посетил Архиепископа, Земевладелеца, Преподобната майка-игуменка в манастира, мисис Гари във вила Датура, семейство Уилмот в Castelletto Мъсгрейв, графиня Фон Глюк в Casa Глюк. Сега му оставаше да уреди нещо дълбоко лично. Тридесет и пет годишен, стегнат, строен, типичен чужденец, но не и типичен англичанин, подмладен сега вътрешно и външно, той отиваше да се сбогува с дългогодишен приятел, който лежеше в енорийската черква, както подобава на човек, мъртъв отпреди осемстотин години.

Света Дулчина, главна закрилица на градчето, според легендата била жертва на Диоклециан. Восъчното ѝ изваяние бе полегнало морно под стъкления похлупак край олтара. Костите ѝ, пренесени от гръцките острови от средновековни апаши, си почиваха в богато обковано ковчеже в църковната ризница. Веднъж годишно вярващите ги пренасяха на рамене през улицата под пукота на фишеците, но като се изключи патронният и празник, тя не бе на голяма почит в градчето, на което бе дала името си. Мястото и на благодетелка бе узурпирано от друга личност, чийто гроб бе неизменно отрупан от книжни масури с изписани молби, чиито пръсти и на ръцете, и на краката бяха оплетени в цветна вълна — нещо като *aides-mémoire*^[5]. Той бе по-стар от черквата, по-стар от всичко в нея с изключение на костите на Света Дулчина и на овъгления край на олтара, изработен от поразено от гръм дърво още в езическо време^[6] — факт, неуморно отричан от Архиепископа. Името му, все още разгадаемо, бе Роджър от Уейбрук, рицар, англичанин; на герба му бяха изобразени пет сокола. Рицарският меч и ръкавица все още лежаха до него. Чичото на Гай Перигрин, който обичаше да чете исторически книги, бе научил нещо за живота на рицаря. Уейброук, а по-късно Уейбрук, е местност близо до Лондон. Семейният дом на Роджър отдавна бил съборен и на мястото му била построена нова къща. Роджър потеглил с Втория кръстоносен поход, качил се на платноход в Генуа и претърпял корабкрушение край тукашния бряг. Записал се войник при местния граф, който му обещал да го вземе в похода си към Гроба господен, но първо го хвърлил в битка срещу някакъв съсед и сър Роджър паднал пред стените на съседовия замък в момента на победата. Графът го погребал с почести и Роджър лежеше тук от векове; надживял човешките постройки, далеч от Йерусалим, далеч от Уейбрук, мъж, чието съдбовно пътуване тепърва предстоеше и чиято свещена клетва бе останала неизпълнена; но жителите на *Santa Dulcina delle Rocce*, за които свръхестественият ред във всичките му измерения не само не бе престанал да съществува, ами и придобиваше все по-голямо значение в скучния свят наоколо им, приеха сър Роджър и въпреки клерикалната съпротива го провъзгласиха за светец; идваха при него да споделят бедите си и докосваха за късмет меча му, затова острието все блестеше. През целия си живот и особено през последните няколко години Гай усещаше родство с *il Santo Inglese*. Днес, в последния си ден тук, той

се запъти право към гроба и също като местните рибари прокара пръст по острието на рицарския меч. „Сър Роджър, моли се за мен и за застрашеното ни кралство“ — изрече той.

Тази сутрин изповедната бе заета, тъй като сестра Томасина бе довела учениците да изпълнят задължението си. Те седяха на скамейката докрай стената, шепнеха си се щипеха, а сестрата пърхаше над тях като кокошка, водейки ги един по един до решетката и оттам — към олтара, за да се покаят.

Импулсивно не защото съвестта го гризеше, а защото от детинство бе привикнал да се изповядва преди пътуване, Гай направи знак на сестрата и прекъсна поклонението на хлапетата.

„Veneditemi, padre, perche ho peccato...“^[7] За Гай бе лесно да се изповядва на италиански. Говореше езика добре, но не вникваше в тънкостите. И без това нямаше да изповяда нищо по-деликатно от няколко дребни нарушения, от обичайните си прегрешения. Не бе в състояние и не желаше да говори за пустошта, в която крееше душата му. Не можеше да намери думи. За такова нещо в никой език не съществуват думи. Пък и какво да описва — пустота. Помисли си, че не е „интересен случай“. Никаква космическа битка не бушуваше в печалната му душа. Сякаш преди осем години бе прекарал лек удар: всичките му умствени способности бяха едва забележимо увредени. Или както би се изразила мисис Гари от вила Датюра, лек паралич. Какво да описваш?

Свещеникът му даде опрощение и го отпрати с обичайните думи: „Sia lodato Gesù Cristo“^[8], а Гай отвърна: „Oggi, sempre“^[9]. Стана (беше коленичил), изрече три пъти „Ave“ пред восъчното изображение на света Дулчина и през кожената завеса се промуши право в ослепителната слънчева светлина на площада.

Деца, внуци и правнуци на селяните, поздравили първи Джървъс и Хърмайъни, все още обитаваха къщичките зад Castello и обработваха терасираните ниви. Отглеждаха грозде и приготвяваха виното; продаваха маслини, гледаха една умърлушена крава в пригодено за обор мазе, откъдето тя понякога се измъкваше, изпотъпкваше зеленчуковите лехи и прескачаше ниските стени; хващаха я след драматична гоненица. Селяните си плащаха арендата в натура и с услуги. Две сестри, Джозефина и Бянка, прислужваха в къщата. Те бяха сервирали последния обяд на Гай под портокаловите дръвчета.

Гай изяде спагетите си и изпи домашното *vino scelto*, кафеникава силна течност. След това, с много церемонии, Джозефина му поднесе огромна украсена торта, приготвена в чест на заминаването му. Гай не беше яшен и вече се беше заситил. Наблюдаваше ужасен как Джозефина разрязва тортата. Вкуси, похвали я, задълба в парчето. Джозефина и Бянка стояха неумолимо пред него, докато не изяде и последната трохичка.

Таксито чакаше. До *Castello* не водеше никаква алея. Портите се разтваряха в подножието на стъпалата. Когато Гай се изправи, за да тръгне, цялото му малко домакинство, двадесет души, се събра да го изпрати. Увериха го, че ще останат в замъка, каквото и да се случи. Всички му целунаха ръка. Повечето плачеха. Децата обсипаха колата с цветя. Джозефина положи на коленете му остатъка от тортата, увита във вестник. Махаха му, докато се скри от погледа им, след това се пръснаха да си карат сиестата. Гай премести тортата на задната седалка и изтри ръце с носната си кърпа. Изпита облекчение, че изпитанието е свършило и примирено зачака фашисткия секретар да подхване разговор.

Не го обичаха — Гай знаеше това — нито в замъка, нито в градчето. Приемаха го, почитаха го, но не го смятаха за *simpatico*. Графиня Фон Глюк, която не знаеше бъкел италиански и открито прелюбодействуваше с иконома си, бе *simpatica*. *Simpatica* бе и мисис Гари, която раздаваше протестантски брошурки, поучаваше рибарите да не убиват октоподи и събираше в къщата си бездомни котки.

Чичото на Гай, Перигрин, досадник от международен калибър, чието присъствие можеше да опразни залата във всяко цивилизовано средище, този чичо Перитрин бе смятан за *molto simpatico*. Семейство Уилмот бяха груби простаци; за тях *Santa Dulcina* бе място единствено за удоволствия. Те не даваха пари за местни подписки, организираха дебелашки джамборета и се обличаха непристойно, наричаха италианците „жабари“ и често в края на лятото си заминаваха, без да платят на доставчиците си; но разполагаха с четири необуздани и грозновати дъщери, които израснаха пред очите на градчето. И — още нещо в тяхна полза — синът им се удави при скалите. Градчето участвуваше в техните скърби я радости. Отбелязваше с наслада как семейството се измъква тихомълком и бързешком в края на ваканцията. Те бяха *simpatici*. Дори Мъсгрейв, който бе притежавал

Castello-то преди семейство Уилмот и му бе завещал имота си, Мъсгрейв, който според приказките не можел да се върне нито в Англия, нито в Америка, тъй като там го търсели да го арестуват, Мъсгрейв Чудовището, както имаха обичай да го наричат семейство Краучбак, дори той бе simpatico. Единствен Гай, когото градчето познаваше от дете, който говореше езика на жителите и изповядваше тяхната религия, който бе честен в отношенията си и добросъвестно зачиташе обичаите, чийто дядо бе построил градското училище, чиято майка бе подарила за годишното шествие с костите на света Дулчина църковни одежди, бродирани в Кралската школа по везба, единствен Гай си оставаше чужденец.

Черноризецът поде:

— За дълго ли ни напущате?

— Докато трае войната.

— Война няма да има. Никой не я иска. Кок печели от нея?

По пътя си отминаваха слепи стени, облепени с щампосания образ на Мусолини и е надписи: „Водачът никога не греши.“ Фашисткия секретар пусна волана и си запали цигара, като натисна газта. „Водачът никога не греши...“, „Водачът никога не греши...“ — надписите се стрелкаха край тях и изчезваха в праха.

— Войната è глупост — продължаваше недисциплинираният партиец. — Ще видите. За всичко ще се споразумеят.

Гай не започна да спори. Съжденията и словата на таксиметровия шофьор не го интересуваха. Мисис Гари би се впуснала в препирня. Веднъж, карана: от същия шофьор, тя бе спряла таксито и се бе върнала у дома си пеша, изминавайки три мили в тая горещина само за да засвидетелствува погнусата си от неговата политическа философия. Но Гай нямаше желание да доказва или убеждава, нито пък да споделя възгледите си с някого. Дори в религията си не срещаше сродна душа. Честичко му се искаше да е живял в годините на гонения, в които Брум е бил самотен преден пост на Вратата сред морето от врагове. Понякога си представяше, че отслужва в някоя катакомба последната литургия за последния папа преди края на света. Никога не се причестяваше в неделя, вместо това се промъкваше в черквата делник много рано, когато почти нямаше хора. Жителите на Santa Dulcinea предпочитаха Мъсгрейв Чудовището. Първите години след развода си Гай завърза на няколко пъти вяли любовни връзки, но

никога не позволи на градчето да узнае за тях. По-късно навикна на безплодно и нерадостно въздържание, което дори светите отци не смятаха за благочестиво. Не, между него и ближните му не съществуваше родство нито на нисше, нито на висше равнище. Не беше в състояние да слуша думите на шофьора.

— Историята е жива сила — бяха думите на шофьора, който цитираше прочетена неотдавна статия. — Никой не може да я спре и да каже: „От днес нататък нищо няма да се променя.“ Народите са като хората — някои остаряват. Някои притежават прекалено много, други — прекалено малко. Следователно трябва да се стигне до споразумение. Но ако се дойде до война, всички ще обеднеят. Те знаят това. Те няма да позволят да избухне война.

Гай слушаше този глас без раздражение. В момента го тормозеше един-единствен маловажен въпрос: какво да направи с тортата. Не можеше да я остави в колата: Бянка и Джозефина ще научат. Във влака ще му пречи много. Опита се да си припомни дали вицеконсултът, с когото му предстоеше да реши някои въпроси около затварянето на своя Castello, има деца, та да им даде тортата. Май има.

Ако не се броеше това захарно бреме, Гай се чувствуваше безтегловно свободен; нищо не бе в състояние да го засегне в изпълнението го ново задоволство, както и преди, в старото му отчаяние. *Sia lodato Gesù Cristo. Oggi, sempre.* Особено днес; най-паче — днес.

[1] Пий IX, папа от 1846 до 1878 г., бива изгонен от Рим по времето на обявената от Мацини република и върнат на престола с помощта на френските войски до падането на Наполеон III. — Б.пр. ↑

[2] Официално название на съществуването законодателство, преследващо католицизма в Англия и водещо началото си от управлението на Хенри VIII (1491–1547). — Б.пр. ↑

[3] Ковънтри Патмор (1823–1896) — английски поет. Приемайки католицизма, написал цикъл оди. — Б.пр. ↑

[4] Английската дума за рай съвпада с презимето на британския държавник Антъни Идън, който става известен с подкрепата си за Обществото на народите през 1934–1935 г., а именно Обществото на народите — след агресията на Италия срещу Етиопия (Абисиния) през 1935 г. — налага санкции на Италия. — Б.пр. ↑

[5] Помагала за паметта (фр.). — Б.пр. ↑

[6] Ср. Шекспир, „Крал Лир“: „Вестителки ужасни/ на цепещия дъбовете гръм“, III, 2, превод В. Петров. — Б.пр. ↑

[7] „Отче, благослови...“ (лат.) — първите думи на католическата изповед. — Б.пр. ↑

[8] „Слава на Господа Исуса Христа“ (лат.). — Б.пр. ↑

[9] „Сега и всякога...“: (лат.). — Б.пр. ↑

Семейство Краучбак, съвсем до неотдавна богато и многобройно, сега бе намаляло значително. Гай бе най-младият и по всяка вероятност щеше да остане последният. Майка му бе починала, баща му надхвърляше седемдесетте. В семейството се бяха родили четири деца. Анджела, най-възрастната; след нея — Джървъс, който от военната академия в Даунсайд отиде направо в Ирландския полк^[1] и бе застрелян от снайперист още през първия ден във Франция, росен-пресен, докато вървеше по наредените през калта талпи с офицерското си бастунче под мишница, за да докладва в щаба на дивизията. Айво бе само година по-възрастен от Гай, но двамата така и не се сприятелиха. Айво от малък си бе странен. Колкото повече растеше, толкова по-странен ставаше и накрая, на двадесет и шестата си година, изчезна от къщи. Месеци наред нищо не знаеха за него. След това го намериха барикадиран в една квартира в Крикълуд^[2], докарал се до пълно гладно изтощение. Отнесоха го, изсъхнал и бълнуващ; след няколко дни умря в лудницата. Това стана в 1931 г. Понякога Гай виждаше в смъртта на Айво ужасяваща карикатура на собствения си живот, в който точно по същото време се бе разразила катастрофа.

Преди странностите на Айво да станат съществена причина за тревога, Гай се бе оженил не за католичка, а за блестяща светска девойка, съвсем различна от съпругата, която биха очаквали приятелите и семейството му. Гай получи от стопеното семейно състояние полагаемата му се като на по-млад син част и заживя в Кения в — както му се струваше по-късно — несмуцавано, разбирателство край едно планинско езеро, където въздухът бе неизменно кристален и хладен, а на разсъмване фламингите се устремяваха нагоре отначало бели, сетне — розови, и накрая — шеметни сенки по пламтящото небе. Гай бе прилежен земеделец и фермата му насмалко не се замогна. След това, необяснимо защо, съпругата му заяви, че здравето ѝ налагало да поживее една година в Англия. Тя му пишеше редовно и нежно, докато един ден го уведоми все тъй нежно, че се е влюбила до уши в техен общ познат на име Томи

Блакхаус; че Гай не бива да ѝ се сърди; че иска развод. „И моля те — завършваше писмото ѝ — да не вземеш сега да се пишеш благороден и да заминеш с любовница, за да доказваш на съда, че виновникът си ти! Това би означавало да ме отделят от Томи най-малко шест месеца, а на него не мога да се доверя да не ми е пред очите и шест минутки, толкова е животно!“

Така Гай напусна Кения, а малко по-късно баща му, овдовял и загубил надежда, че имението ще има наследник, напусна Брум. До това време бяха останали само къщата и паркът, и семейната ферма. През последните години имението се радваше на скромна слава. В съвременна Англия то бе останало почти единственото, в което собствеността неизменно се бе предавала по мъжка линия още от времето на Хенри I. Мистър Краучбак не го продаде. Вместо това го отстъпи на един манастир и се оттегли в Мачет, близкия курорт. Тъй че олтарното кандило в Брум не угасна.

Най-тежко преживяваше упадъка на рода Краучбак зетят на Гай, Артър Бокс-Бендър, който се бе оженил за Анджела в 1914 г.; тогава Брум изглеждаше непоклатим във Вселената, небесно тяло, излъчващо традиция и дискретна власт. Бокс-Бендър не бе от сой и зачиташе родословното дърво на Анджела. По едно време дори бе замислил да добави „Краучбак“ към собственото си презиме на мястото или на „Бокс“, или на „Бендър“, тъй като и от двете съставки можеше да се отърве безболезнено. Но смразяващото безразличие на мистър Краучбак и подигравките на Анджела бързо го обезсърчиха. Той не бе католик и смяташе, че дългът на Гай е ясен: да се ожени отново, за предпочитане — за богаташка, и да продължи рода. Бокс-Бендър не бе кой знае колко деликатна натура и не одобряваше желанието на Гай да се оттегли от света. Смяташе, че Гай трябва да поеме семейната ферма в Брум. Или да се залови за политика. Хора като Гай, обясняваше той невъзмутимо, имат задължения към родината си; но когато в края на август 1939 г. Гай се появи в Лондон, за да изпълни тези задължения, Артър Бокс-Бендър не се отнесе съчувствено.

— Драги ми Гай — каза той, — спомни си на колко години си.

Самият Бокс-Бендър, парламентарист, бе на петдесет и шест. Преди много време бе служил добросъвестно в един стрелкови полк — в същия полк сега служеше синът му. За него войниклъкът вървеше ръка за ръка с ранната младост също като карамелите и прашките. Гай,

тридесет и пет годишен, на прага на тридесет и шестте, все още се смяташе за млад. През последните осем години времето бе престанало да тече за него. За Бокс-Бендър годините бяха минавали бързо.

— Наистина ли си представяш, че ще припкаш начело на взвод?

— Ами да — отвърна Гай. — Точно това си представям.

Когато се връщаше в Лондон, Гай обикновено живееше у Бокс-Бендъррови на Лаундис Скуеър. И сега се беше отправил към дома им направо от гара „Виктория“, но откри, че сестра му Анджела се е евакуирала в провинцията, а домът е почти оголен. Единствената още недокосната стая бе кабинетът на Бокс-Бендър. Именно в него седяха двамата, преди да излязат да вечерят.

— Опасявам се, че няма да получиш особено насърчение. Тоя род неща се котираха в 1914 г., когато о.з. полковници си боядисваха косата и се записваха в армията. Спомни си. Нали бях там. Много достойно постъпваха, разбира се, но тоя път няма да стане. Сега всичко е планирано. Правителството знае точно колко души ще са му необходими; знае къде може да ги намери; ще ги призове, когато им дойде времето. В момента не разполагаме нито с казарми, нито с оръжие за допълнителни бройки. Естествено ще има загинали, но мене ако питаш, в тая война няма да воюват войниците. Че къде ще се бием? Никой нормален човек няма да се опита да пробие нито линията Мажино, нито линията Зигфрид. Както я виждам тая работа, двете, страни ще си се окопаят и ще си изчакват, докато не ги притиснат икономически затруднения. Германците са бедни откъм почти всички суровини. Разберем ли, че блъфът на Хитлер не върши работа, ще му забравим и името на твоя мистър Хитлер. Изобщо това си е вътрешен проблем на германците, нека те си го решават. Разбира се, ние не можем да преговаряме със сегашната им банда, но изберат ли законно правителство, ще успеем да изгладим всичките си различия.

— По подобен начин разсъждаваше вчера в Италия шофьорът на таксито.

— Разбира се; потрябва ли ти независимо и трезво мнение, винаги търси шофьорите на такси. Днес разговарях с един. Той каза: „Като влезем във войната, тогава ще я разискваме. В момента нали не сме във война?“ Напълно разумно становище.

— Забелязах, че въпреки това вземаш всички предпазни мерки.

Трите дъщери на Бокс-Бендър бяха изпратени да живеят при някакъв търговски партньор в Кънектикът. Домът на Лаундис Скуеър бе опразнен и затворен. Част от покъщнината бе отправена в провинцията; другото щеше да остане на склад. Бокс-Бендър бе наел част от обширен нов-новеничък луксозен апартамент, от тези, дето в момента вървяха евтино. Той и двама негови колеги от Камарата на общините възнамеряваха да живеят там заедно. Най-хитрият му номер бе, че успя да даде къщата си в избирателния си окръг за хранилище на национални съкровища на изкуството и така се спаси от разпавии с всякакви разквартирувани офицери или мобилизирани чиновници. Преди няколко минути Бокс-Бендър бе обяснил тези подробности с известна гордост. Сега посегна към радиото:

— Ще имаш ли нещо против, ако го пусна, за да чуя какво ще кажат? Може да има новини.

Но нямаше. Нито пък съобщиха, че е настъпил мир. Евакуирането на населените пунктове вървяло като по вода; доволни групи от майки и деца пристигали точно в предвидения час в посочените разпределителни центрове и били радушно приемани в новите им домове. Бокс-Бендър изключи радиото.

— Нищо ново от обяд насам. Странно как напоследък се въртим все около тая кутийка. А досега почти не бях слушал радио. Между другото, Гай, ето нещо, което ще ти подхожда, щом наистина искаш да бъдеш полезен. В Би Би Си търсят под дърво и камък хора с чужди езици, които да водят пропагандата и за подобни дивотии. Не е кой знае колко интересно естествено, но все някой трябва да го прави и според мен твоят италиански ще ти свърши голяма работа.

Зет и шурей не се обичаха кой знае колко. На Гай никога не му беше хрумвало да си задава въпроса какво е мнението на Бокс-Бендър за него. Всъщност Бокс-Бендър — както невъзмутимо бе обяснил на Анджела — от няколко години насам очакваше Гай да полудее. Бокс-Бендър не се отличаваше с особено въображение, нито с особена чувствителност, но бе участвувал активно в търсенето на Айво и в суетнята около ужасяващата му смърт. Виж, това вече му беше направило впечатление. Гай и Айво си приличаха страшно. Бокс-Бендър си спомняше как изглеждаше Айво, когато необяснимата му странност още не бе прехвърлила границата на лудостта; тогава на лицето му се четеше не необузданост, а по-скоро самодоволство и

целестремениост: израз на посветен, израз, на който извънредно много напомняше погледът на Гай в момента на тъй ненавременната му поява на Лаундис Скуеър, с небрежните му приказки за Ирландския полк. Това не предвещаващо нищо добро. Най-добре бързичко да го уредим някъде, в Би Би Си например, и да го предпазим от беля.

Зет и шурей вечеряха в „Белами“. Семейството на Гай членуваше в този клуб открай време. Името на Джървъс фигурираше в поставения в хола почетен списък на падналите във войната от 1914–1918 г. Горкичкият побъркан Айво честичко бе седял в нишата на прозореца и бе плашил минувачите с втренчения си поглед. Гай бе станал член на клуба още като младеж, през последните години почти не се бе мяркал там, но въпреки това не се бе отписал. Клубът бе историческо място. Някога пияни комарджии, решили да се качат в каретите, напипваха пътя си по стълбата, предшествувани от факлоносци. Сега Гай и Бокс-Бендър напипваха пътя към входа в пълна тъмнина. Първите стъклени врати бяха почернени. Иззад тях, откъм вестибюлчето проникваше прозрачна зеленикава светлина. Втората врата водеше към ярка светлина, шум и гъста неподвижна мъгла от пушек на пури и изпарения на уиски. През тези първи дни на затъмнението не бяха успели да решат проблема с проветряването.

Тъкмо този ден клубът бе отворил врати за първи път след годишния си ремонт. При нормални обстоятелства по това време той би бил полупразен. Сега гъмжеше от хора. Имаше много познати, но никакви приятели. Гай отмина един от членовете, който го поздрави; друг се обърна и попита:

— Кой беше този? Май някой новак?

— Не, той членува тука от памтивека. Никога няма да се сетиш. Първият съпруг на Върджиния Трой.

— Ами! Че тя нали беше женена за Томи Блукхаус?

— Тоя беше преди Томи. Не мога да си спомня как се казва. Доколкото знам, живее в Кения. Томи му я отне, след това за известно време я прибра Гюси и точно преди отново да се похарчи, я пипна Бърт Трой.

— Тя е страшна. Нямам нищо против някой ден сам да опитам.

В този клуб не важаха потискащите условности, забраняващи да се злослови за дамите.

Бокс-Бендър и Гай пиха, ядоха и пак пиха в компания, която на приливи и отливи се променяше цялата вечер. Разговорът бе оживен и строго делови и благодарение на него Гай започна да опознава променения град. Разговаряха как са се разпоредили с покъщнината на домовете си. Очевидно всеки трескаво се стремеше да се освободи от отговорност. Постигнатото от Бокс-Бендър представляваше частица от цяло национално движение. Навсякъде се затваряха домове, предаваха се на склад мебели, евакуираха се деца, освобождаваше се прислуга, разораваха се морави, пренаселваха се наследствени имения и ловни павилиони; навсякъде властвуваха тъщи и дойки.

Разговаряха за инциденти и престъпления по време на затъмненията. На еди-коя си избили зъбите в някакво такси. Еди-кого си ударили по главата на Хей Хил и му отмъкнали печалбата от покер. Еди-кого си блъснала линейка на Червения кръст и го оставила непогледнат.

Разговаряха за видовете военна служба. Повечето бяха в униформа. Навсякъде групички приятели се уговаряха да прекарат войната заедно. В териториалната зенитна батарея служели само модни естети, наричали ги „чудовищния джентълменски полк“... Борсови посредници и търговци на вино се нанасяха в общинските канцеларии на Голям Лондон. Редовни войници очакваха всеки момент повиквателна да се явят в частта си в последния час. Яхтсмените носеха бради и униформи на доброволческия кралски морски полк. Гай не виждаше място за себе си в нито една от тези части. — Шурей ми си търси работа — обяви Бокс-Бендър.

— Позакъснели сте, ще знаете. Всеки се е нагласил кой както може. Естествено завърти ли се машинката, длъжностите ще почнат да никнат. На ваше място бих изчакал.

Останаха в клуба до късно, тъй като никому не припираше да се гмурне в мрака отвън. Никой не се опитваше да шофира. Таксите се намираха рядко. Викаха се да си ходят заедно, ако са в същата посока. Накрая Гай и Бокс-Бендър тръгнаха с една, група, която живееше към Белгрейвия. Заедно се запрепъваха по стълбите и излязоха в объркващата среднощна бездна. Сякаш се бяха върнали две хиляди години назад, когато Лондон е бил оградена шепя колиби по течението на реката, а улиците, по които вървяха сега, представлявали блатиста пустош, обрасла с острица.

През следващите две седмици Гай прекарваше по-голямата част от деня си в „Белами“. Премести се на хотел и след закуска без бавене се отправяше пеш по Сейнт Джеймс Стрийт. Всекидневно, както чиновник към службата си. В клуба, седнал в ъгъла на утринната гостна, пишеше писма — по цяла купчина на ден, отначало засрамено, след това с все по-голяма лекота.

„Драги генерал Кътър, моля да ме извините, че Ви безпокоя в такова напрегнато време. Надявам се, че като мене си спомняте щастливия ден, в който семейство Брадшоу Ви доведоха у дома в Santa Dulcinea и излязохме заедно с лодката и тъй безславно не успяхме да хванем нищо...“

„Драги полковник Гловър, пиша Ви, тъй като знам, че сте служили с брат ми Джървъс и сте били приятели...“

„Драги Сам, въпреки че не сме се виждали след Даунсайд, следих кариерата ти, макар и отдалеч, с гордост и възторг, сякаш бях на твое място...“

„Мила Моли, знам, че не бива да знам, но всъщност знам, че Алекс е Много Важна Ключка в Секретната служба на Адмиралтейството. Знам, че го държиш изцяло под чехъл. Смяташ ли, че би могла да докажеш какъв ангел си...“

Просеше професионално, без всякакви задръжки.

Обикновено получаваше отговор: написана на пишеща машина бележка или обаждане по телефона от някоя секретарка или някой адютант; определяха му среща, изпращаха му покана. И неизменно и учтиво го обезсърчаваха.

„След съвещанието в Мюнхен организирахме фиктивни части. Ще продължаваме да набираме хора, щом разберем какви са задълженията ни. Напоследък получихме директива да не бързаме с мобилизацията. Ще Ви включа в нашия списък и ще се погрижа да

бъдете уведомен в момента, в който имаме нещо подходящо за вас!“ — обясняваха цивилните.

„Този път — никакво пушечно месо. Не сме забравили поуките от 1914 г., когато хвърлихме в боя цвета на нацията. Оттогава все още не можем да се съвземем“ — обясняваха военните.

— Но аз не съм цветът на нацията — възразяваше Гай. — Аз съм пушечно месо. Нямам семейство. Нямам специално образование. Нещо повече — остарявам. Готов съм за незабавна консумация. Трябва да мобилизирате моя набор и да оставите младежите с достатъчно време, за да дадат живот на синове.

— За съжаление официалните власти не разсъждават така. Ще ви включа в нашия списък и ще се погрижа да бъдете уведомен в момента, в който имаме нещо подходящо за вас.

През следващите дни името на Гай бе включвано в редица списъци, немногобройните му качества — категоризирани и каталогизирани в многобройни поверителни регистри, в които си останаха непогледнати през всичките последвали дълги години.

Англия обяви война, но за Гай това не промени всекидневието на молби и разговори. Нямаше бомби. Нямаше отровни дъждове, нито пожари. Все още след стъмване се трошаха глави. И нищо повече. В „Белами“ Гай откри, че е член на огромната група потиснати по-стари от него мъже, служили безславно през Първата световна война. Повечето бяха отишли в окопите направо от училищната скамейка и бяха прекарвали останалата част от живота си в усилия да забравят калта, въшките и грохота. Бяха им заповядали да чакат заповеди и сега те разговаряха печално за различните скучни длъжности по жп гари, пристанища и складове. Машинката се бе завъртяла и ги бе изплюла.

Русия влезе в Полша. Никой от старите воители не споделяше горещото възмущение на Гай.

— Драги, имаме си достатъчно други грижи. Няма да вземем да воюваме с целия свят я!

— Но тогава защо изобщо да воюваме? Ако целим само благоденствие, тогава и най-неизгодната ни сделка с Хитлер е за предпочитане пред победата. Ако държим на справедливостта, русите са точно толкова виновни, колкото и немците.

— Справедливост ли? — казваха старите воители. — За каква справедливост става дума?

— Освен това — отбеляза Бокс-Бендър, когато Гай обсъди въпроса и с него (очевидно никой друг не се интересуваше) — народът няма да ни подкрепи. Социалистите заклеят нацистите вече пет години, но в душата си са пацифисти до един. Ако изобщо притежават патриотични чувства, те са на страната на Русия. Решим ли да раздаваме справедливост, ще избухне обща стачка и държавата ще стигне до катастрофа.

— Тогава за какво воюваме?

— Заставени бяхме, не разбираш ли? Бог знае защо, социалистите все ни опяваха, че защитаваме Хитлер. Такава работа ни се отвори, за да се опазим неутрални по време на Испанската война! Ти живееше в чужбина, затова се размина с всички тези вълнения. Мога да ти кажа, че ни дойде доста нанагорно. Ако и сега си бяхме правили пас, щеше да настъпи хаос.

Днес задачата ни е да ограничаваме и локализираме войната, а не да я разширяваме.

Всички тези разисквания приключваха с падането на мрака, с настъпването на всемогъщата нощ, която ги чакаше зад клубните врати. Когато идваше време клубът да затваря, старите воители и младите воители, и политиците образуваха компании, за да се промъкват пипнешком до домовете си. Неизменно нечий път съвпаднаше с пътя на Гай към хотела, неизменно имаше нечие приятелско рамо. Но на душата му беше пусто.

Гай бе подочул за съществуването на тайнствени отдели, известни единствено с инициалите си, или като „момчетата на еди-кого си — рицари на плаща и кинжала“. Очевидно до тях бяха успели да се доберат банкери, комарджии, чиновници в петролни компании; Гай обаче не успяваше. Срећна се с един познат журналист, който навремето му бе гостувал в Кения. През последните години тоя човек, лорд Килбанок, пишеше за конни състезания в един вестник; сега бе облечен в униформа на военновъздушните сили.

— Как успя? — попита го Гай.

— Признавам, че по доста неподобаващ начин. Има един маршал от вевесето, чиято съпруга играе бридж с моята. Той направо си умираше да стане член на нашия клуб. Е, внесох му кандидатурата. Говно първа класа.

— И ще го приемат ли?

— Не, не. Погрижил съм се. Сигурни са му три черни бюлетини. Но вече не може да ме махне от авиацията.

— И какви са ти задълженията?

— И те не са кой знае колко завидни. Аз съм, както се казва, „съпровождащ офицер“. Например развеждам някой американски журналист по бойните части. Но скоро ще си намеря друга длъжност. Важното е веднъж да облечеш униформата; след това можеш да се поогледаш и за нещо по-добро. В момента в тая война участвуват само избраници. Но влезеш ли веднъж в играта, вратите ти навсякъде са отворени. Хвърлил съм око я на Индия, я на Египет. Само да е някъде, където няма затъмнения. Миналата вечер един момък от нашата кооперация го халосали по главата, и то вътре, на стълбите. Прекалено опасно става за моя вкус. Не ми трябва медал. Искам да се прочуя като мамино синче, което не се е отличило във войната. Ела да пийнем нещо.

Тъй минаваха вечерите. Всяка сутрин Гай се събуждаше в хотелската си спалня недоспал и тревожен. След като живя по този начин един месец, реши да излезе от Лондон и да погостува на семейството си.

Първо посети сестра си Анджеела, в къщата в Глостършир, купена от Бокс-Бендър, когато го избраха за депутат.

— Живеем в невъобразима мизерия — бе му казала Анджеела по телефона. — Вече не сме в състояние да посрещаме гостите си на Кембъл — нямаме бензин. Ще ти се наложи в Кембъл да се прехвърлиш на пътническия влак. Или да вземеш автобуса от Страуд, ако още върви: Май че го спряха.

Но на Кембъл, измъквайки се от коридора, в който бе стоял прав три часа, Гай видя племенника си Тони, застанал на перона да го чака. Тони бе облечен цивилно и само ниско подстриганата му глава издаваше, че е войник.

— Здравсти, чичо Гай. Дано съм те изненадал приятно. Дойдох да те отърва от пътническия влак. Дадоха ни отпуск, преди да се качим на кораба, и специални купони за бензин. Скачай в колата.

— Не трябва ли да бъдеш в униформа?

— Трябва. Но никой не ходи униформен. Като се изхлузя от униформата за няколко часа, отново се чувствавам човек.

— Струва ми се, че ако се сдобия с униформа, няма да искам да се изхлузвам.

Тони Бокс-Бендър се разсмя добродушно.

— Умирам си да те видя. Някак не мога да си те представя като сваляч с пагони. Защо напусна Италия? Бих казал, че Santa Dulcina е най-подходящото местенце, в което можеш да си прекараш войната. Как остави народа там?

— Временно потънал в сълзи.

— Басирам се, че им липсваш.

— Кой знае. Те лесно плачат.

Плъзгаха се между ниските стени на Котсуолд. Накрая под тях се опъна долината на Бъркли; Севърн блещукаше кафявозлатист на вечерното слънце.

— Радваш ли се, че заминаваш за Франция?

— Разбира се. В казармата е ад, гонят по цял ден. Честно казано, в момента и у дома е ад, навсякъде — съкровища на изкуството, и кой готви — мама.

Къщата на Бокс-Бендърони — неголям островръх господарски дом, се намираше в напредничаво селце, в което половината къщи се бяха снабдили с бани и кретонени завески. Гостната и трапезарията бяха натъпкани до тавана със сандъци.

— Такова разочарование, мили — оплака му се Анджела. — Смятах, че сме го измислили много хитро. Представях си как пазим Уолъсовата колекция^[3] и се наслаждаваме на севърски порцелан и на творбите на Бул и Буше^[4]. Ей, казвах си, такава изтънчена война! И вместо това какво ни изпратиха? Хетски таблички от Британския музей и дори не ни се разрешава да ги разгледаме, макар че, бог ми е свидетел, нямаме особено желание. Мили, ще ти бъде отвратително неудобно. Приготвила съм ти легло в библиотеката. Целият горен етаж е затворен, за да не би, ако ни бомбардират, да се изплашим и да скочим през прозорците. Идеята е на Артър. Прекалено е изобретателен. Той и аз спим в хижицата на градинаря. Някоя нощ ще си счупим главите, сигурна съм, докато минаваме през градината, за да си легнем. Артър не дава да се святка с електрическото фенерче. Такъв идиотизъм! Кой ще седне да следи градината!

Гай имаше чувството, че сестра му е станала по-бъбрива.

— Не трябваше ли да поканим гости за последната ти вечер в Англия, Тони? Да не ти е скучно... но пък и кой ли остана? А тука няма къде да се обърнеш, нали се храним в канцеларията на Артър.

— Не, мами, много по-хубаво е да сме си само ние.

— Разчитах, че така ще ми отговориш. Приятно ни е, разбира се, и все пак — можеха да ви дадат два дни отпуск.

— В понеделник трябва да бъда на проверката. Ако си бяхте останали в Лондон...

— Но нали предпочиташ да прекараш последната си вечер у дома?

— Където ти, там и аз, мами.

— Нали ни е добро момчето, Гай?

Обитаема бе единствено библиотеката. В единия край вече бяха приготвили леглото на Гай, което изобщо не се съчетаваше със земния и небесния глобус в двата края на помещението.

— Двамата с Тони ще трябва да се миете в тоалетната под стълбите. Тони, миличкият, спи в зимната градина. Сега трябва да се погрижа за вечерята.

— Всъщност това ни най-малко не се налагаше — отбеляза Тони. — Мама и тате направо се наслаждават на бъркотията. Предполагам, че защото досега сме живели в неизменно строг ред. Пък и тате винаги си е бил стиснат. И по-рано мразеше да плаща сметките. А сега си е намерил великолепен предлог да стиска кесията.

Влез Артър Бокс-Бендър с поднос.

— Виждаш ли как сме затегнали колана — поде той. — След годинка-две всички ще стигнат до това положение. Ние започнахме отрано. Извънредно забавно е.

— Ти живееш тук само в края на седмицата — възрази Тони. — Както разбрах, имаш си много удобна бърлога на Арлингтън Стрийт.

— На тебе май щеше да ти бъде по-приятно да прекараш отпуска си в Лондон.

— Не е речено.

— В апартамента нямаше да има място за майка ти. Никакви съпруги — това беше условие от споразумението, което сключихме при решението си да наемем заедно апартамента. Малко херес, Гай?

Интересно дали ще ти хареса. Южноафриканско производство. Скоро всички ще го пият.

— Тая страст да диктуваш модата е нещо ново, Артър.

— Не ти ли харесва?

— Не особено.

— Колкото по-скоро свикнеш, толкова по-добре. Вече няма да има внос от Испания.

— За мен вкусът си е същият — каза Тони.

— Е, тържеството е в твоя чест.

Единствени прислужнички в дома бяха съпругата на градинаря и едно момиче от селото. Анджела вършеше по-леката и чиста кухненска работа. След известно време тя ги извика да вечерят в кабинетчето, което Артър Бокс-Бендър обичаше да нарича „канцелария“. Канцеларията му в Сити бе огромна; агентът, който му организираше изборите, притежаваше постоянна канцелария в областното тържище^[5]; частната му секретарка разполагаше с папки, пишеща машина и два телефона в югоизточната част на Лондон; никога никаква работа не бе вършена в помещението, в което вечеряха, но Бокс-Бендър бе чул за първи път израза от мистър Краучбак — той наричаше „канцелария“ стаята, в която търпеливо водеше документацията на Брум. Изразът си е чисто местен, разсъждаваше (основателно) Бокс-Бендър.

В мирно време Бокс-Бендър често канеше на вечеря избрани гости — осем до десет души. Гай пазеше спомен за много вечери на светлината на свещи, с грижливо пресметнати количества храна и вино, за Бокс-Бендър, седнал непоклатим на мястото си, потънал в злободневни разговори. Тази вечер, в присъствието на Анджела и Тони, които честичко скачаха, за да сменят чиниите, той се чувствуваше по-неуверен. Все още бе пълен със злободневни теми, но Гай и Тони си имаха собствени грижи.

— Смайваща е тая постъпка на Ейбъркроумбови — подхвана Бокс-Бендър. — Чухте ли? Цялото семейство си събрало партакешите и се дигнало, та чак в Ямайка.

— Защо не? — възрази му Тони. — Тук от тях няма полза. Само излишни гърла.

— Май както върви, и аз ще стана излишно гърло — каза Гай. — Въпрос на схващания според мен. По време на война човек иска да

бъде сред свои.

— Това не го разбирам — отсече Тони.

— Един цивилен също може да върши полезна работа — обясни Бокс-Бендър.

— Всички евакуирани, които бяха настанени у Прентисови, се дигнали обратно за Бирмингам — намеси се Анджела. — Тия Прентисови винаги са имали късмет. А нашите хетски ужаси ще си ги мъкнем до края на света, сигурна съм.

— Ужасно е, че войниците ни не знаят къде са съпругите и семействата им — каза Тони. — Горкият ни интендант по цели дни се опитва да ги открие. Шестима от взвода ми заминаха в отпуската, без да знаят останали ли са им домове, в които да се приберат.

— Старата мисис Спароу искала да свали нещо от тавана, паднала и си счупила двата крака. В болницата обаче не я приели, защото пазели всички легла за жертви от бомбардировките.

— Налага ни се денонощно да държим дежурен от противовъздушната. Пълна досада. Всеки час се обажда и докладва: „Отбой!“

— Карълайн Майдън я спрял в Страуд един полицай да я пита защо не носи противогаз.

— Най ме мъчи химическото обучение. Добре че имам класическо образование. Наредиха ни да изпратим един офицер от батальона на курс по химическа защита. Бяха ме определили мене. След това, слава богу, се появи един хахо, ама пълен хахо, от трета рота, който току-що си бе получил научната титла, тъй че аз почерпих адютанта няколко пъти и го накарах да прати на курс именно хахото. Най-големите тъпаци са в тоя курс по химическа защита.

Тони бе от друг свят; техните проблеми му бяха чужди. Гай не принадлежеше към ничий свят.

— Някой ми каза, че това била война само за избраници.

— Ами че естествено, чичо Гай, колкото повече хора се измъкнат, толкова по-хубаво. Вие, цивилните, не подозирате колко си ви е добре.

— Може би нямаме особено желание да си ни е добре, Тони.

— Аз знам какво е моето особено желание. Кръст за храброст и спретнатата хубавичка рана. Тогава бих прекарал останалата част от войната, ласкан от красиви сестрички.

— Тони, моля те!

— Извинявай, мами. Не прави тая отчаяна физиономия де! Ще започна да се кая, че не си прекарах отпуска в Лондон.

— Аз пък смятах, че се държа стоически. Но моля те, миличък, не ми говори как щели да те ранят.

— Слушай, не мислиш ли, че така ще бъде по-добре за мен?

— Вижте — намеси се Бокс-Бендър, — не навлизаме ли в твърде болезнени теми? Разходете се с чичо Гай, докато майка ти и аз раздигнем масата.

Гай и Тони се оттеглиха в библиотеката. Френските прозорци бяха разтворени; през тях се излизаше направо на застланата с плочи градина.

— По дяволите, трябва да дръпнем завесите, преди да запалим лампите.

— Хайде да поизлезем — предложи Гай.

Бе светло. Въздухът бе напоен с аромата на невидими магнолиевы цветове, сгущени по върховете на старото дърво, което закриваше половината дом.

— Никога не съм се чувствувал по-малко мрачен — каза Тони, но докато се разхождаха с Гай в сгъстяващия се мрак, наруши тишината с неочакван въпрос:

— Кажы ми как полудява човек. Много ли от маминото семейство откачат?

— Не.

— Ами чичо Айво?

— Той страдаше от силна меланхолия.

— Не наследствена, нали?

— Не, не. Защо? Да не би разумът да ти изневерява?

— Още не. Но четох нещо за един офицер през последната война, който изглеждал напълно нормален, преди да влезе в бой, а след това напълно се разцентрирал и сержантът трябвало да го застреля.

— „Откачил“ не е дума, подходяща за страданията на чичо ти.

Той бе извънредно сдържан човек.

— А останалите?

— Виж мене. Виж и дядо си, и прачичо си Перигрин: той, пък е ужасяващо здравомислещ.

— Прекарва времето си, като събира бинокли и ги изпраща във Военно министерство; това здравомислещо ли го наричаш?

— Напълно.

— Доволен съм, че ми каза.

По едно време Анджела ги извика:

— Ей, вие двамата, влизайте си. Съвсем се стъмни. За какво си говорите?

— Тони се опасява, че полудява.

— Полудяла е мисис Гроут. Оставила е килера незатъмнен.

Седяха в библиотеката, с гръб към постелята на Гай. След малко Тони стана и им пожела лека нощ.

— Утринната е в осем — напомни му Анджела. — Трябва да тръгнем в осем без двадесет. Налага се да минем да вземем няколко души от евакуираните в Юлей.

— Ох, няма ли и по-късна служба? Така ми се щеше да си полежа.

— Искане ми се утре всички да се причестим. Гледай да дойдеш, Тони.

— Добре, мами, разбира се. Само нека тогава да тръгнем в без петнадесет. След като цели седмици съм плул в грях, ще ми се наложи да се пречистя.

Бокс-Бендър бе смутен — така изглеждаше винаги когато споменаваха религиозните ритуали пред него. Не бе успял да свикне с лековатото отношение към Благочестието.

— Ще бъда с вас духом — обеща той.

След това излезе и се запрепъва из градината към хижата. Анджела и Гай останаха сами.

— Сладко момче е Тони, Анджела.

— Да, и така е потънал в казармения живот! И то — само за няколко месеца служба! Хич не го е еня, че го изпращат във Франция.

— Че защо ще го е еня?

— Ох, Гай, ти си много млад и не си спомняш: Аз отраснах по време на Първата война. Бях едно от момичетата, за които си чел — които танцуваха с обречените войници. Спомням си как пристигна известието за смъртта на Джървъс. Ти беше ученик и за теб войната означаваше само по-малко сладкиши. А аз помня първите, заминала за фронта. Нито един не се завърна. Какви изгледи има момче като Тони

сега, в самото начало? Ще си спомниш, че работих в болница. Заради това не можах да понеса думите на Тони за спретнатата хубавичка рана и как щели да го ласкаят.

— Не трябваше да говори такива работи.

— Не съм виждала хубавички рани. Всичките бяха отвратителни, а сега има и какви ли не гадни химикали, нали? Чу го как описва химическата война — хоби за слабоумни офицери. Той не подозира какво го очаква. Този път дори няма надежда да го вземат военнопленник. При кайзера германците все още бяха цивилизован народ. А тези зверове са способни на всичко.

— Анджела, какво да ти кажа, освен че ти не би искала Тони да поеме друг път, нали? Нали не би искала да се присъедини към нещастниците, забягнали, както чувам, по Ирландия или Америка?

— Това, разбира се, е немислимо.

— Тогава?

— Знам. Знам. Време е да си лягаме. Май ти опушихме стаята. Като загасиш светлината, ще можеш да си отвориш прозореца. Слава богу, че Артър тръгна първи. Ще мога да си осветявам пътя през градината, без да ме обвинява, че привличам цепелините.

През нощта, буден, принуден да избира между светлината и чистия въздух и избрал чистия въздух, без възможност да чете, Гай, размишляваше: „Защо Тони?“ Коя нечовешка пестеливост жертвуваше Тони, а запазваше него? В Китай, когато призоват някого в армията, за него е въпрос на чест да е в състояние да плати на някой бедняк и да го изпрати на своето място. Тони е богат на любов и очаквания. Гай е отчаян, храни само една-две пресъхващи капчици вяра. Защо да не отиде той във Франция на мястото на Тони при спретнатата хубавичка рана или във вавилонски плен?

Но на следващата сутрин, коленичил пред олтара до Анджела и Тони, той сякаш чуваше отговора в думите на молитвата: *Domine non sum dignus.*^[6]

[1] Британските гвардейски пехотни полкове са: Кралска пехота, Коулдстрийм, Шотландски, Ирландски и Уелски. — Б.пр. ↑

[2] Квартал в Лондон. — Б.пр. ↑

[3] Сър Ричард Уолъс (1818–1890) — известен английски колекционер, чиято колекция е известна с предмети на изкуството от

XVIII в. — Б.пр. ↑

[4] Андре Шарл Бул (1642–1732) — френски мебелист, създал стил, наподобяващ стила Луи XIV и школата на Регентството; известен с инкрустациите си на дърво. Франсоа. Буше (1703–1770) — френски художник, възглавил предприятието за промишлено производство на гоблени. — Б.пр. ↑

[5] Исторически формирал се областен пазарен град, паланка; съществуват и в съвременна Средна Европа. — Б.пр. ↑

[6] Не съм достоен, господи (лат.). — Б.пр. ↑

3.

Гай си бе правил сметка да остане два дни и да замине при баща си в Мачет в понеделник. Но тръгна още в неделя преди обяд, за да остави на Анджела достатъчно време да се сбогува с Тони. Гай често бе минавал по този път. Обикновено Бокс-Бендър му услужваше с колата си чак до Бристол. Баща му пък изпращаше кола да го посрещне на централната гара. Сега като че ли целият свят се бе раздвижил и Гай бе принуден да изтърпи едно досадно пътуване и няколко пъти да сменя влак и автобус. Пристигна на гарата в Мачет късно следобед и завари на перона баща си и старото му златисто ловджийско куче.

— Не мога да разбера къде е хотелският носач — каза мистър Краучбак. — Трябваше да бъде тука. Казах му, че ще има нужда от него. Но всички са твърде заети. Остави си куфара тук. Предполагам, че ще го срещнем по пътя.

Баща, син и куче закрачиха един до друг в светлината на залеза по стръмните градски улички.

Въпреки че ги делиха четиридесет години, мистър Краучбак и Гай подчертано си приличаха. Мистър Краучбак бе по-висок и на лицето му се четеше неизменна благост, която напълно липсваше у Гай. „По-скоро гасé, отколкото *distiguè*“ — тъй мис Вавасър, която също живееше в Крайморския хотел, определи очебийния чар на мистър Краучбак. Нищо контешко, нищо свадливо или сприхаво нямаше у него. Той не беше някакъв стар маниак; беше невинен, приветлив старец, успял да запази добродушие и, нещо далеч по-важно — тайнствена и спокойна радост през целия си живот, който на външния наблюдател би се сторил обременен с нещастия. Мистър Краучбак, подобно на мнозина като него, бе роден на ярка слънчева светлина и доживяваше дните си в мрак. В Англия изобилствуваха такива Йововци^[1], ударени от живота. Мистър Краучбак бе загубил дома си. Наследството му бе започнало да се топи в ръцете на баща му и се бе достопило в собствените му без особени излишества или разсипничество. Твърде рано бе загубил обичната си съпруга и дълги години понасяше вдовството си. Древното му име вече не се радваше

на особена почит и бе застрашено от изчезване. Единствено бог и Гай познаваха огромната и необикновена фамилна гордост на мистър Краучбак. Той не я правеше ничие достойние. Страст, която често избуява в бодли, на мистър Краучбак тя бе донесла само рози. Той бе напълно лишен от чувство за класова принадлежност, тъй като в неговите очи цялата сложна социална структура в родината му бе грижливо поделена между два неравни и ясноочертани слоя: от едната страна — Краучбакови и още няколко незабележими, съюзени чрез старинния си произход семейства; от другата страна — останалото човечество: Бокс-Бендъровци, касапинът, херцог Омниъмски^[2], натрупал навремето богатство чрез оплячкосване на манастири, министър-председателите Лойд Джордж и Невил Чембърлейн — все един дол дренки. Мистър Краучбак не признаваше друг монарх освен Джеймс Втори. Такъв жизнен кодекс не беше напълно разумен, но затова пък беше породил в деликатната му душа две редки качества — толерантност и смирение. Че какво, разсъждаваше той, може да се очаква от простолюдието? Някои от тях се държат забележително добре в определени случаи. Що се отнася до него самия, каквито и достойнства да има, те са унаследени и той няма заслуга за тях, а всяка, дори незначителна простъпка е непостима за човек като него — приемник на вековни традиции.

Мистър Краучбак имаше и друго вродено превъзходство над Гай: крепеше го паметта му, притежаваща свойството да пресява лошите спомени и да съхранява само добрите. Въпреки нещастията, той бе получил своя дял от радости и споменът за тях не увяхваше и не изчезваше в душата му. Не се оплака от загубата на Брум. Мислите му се връщаха само към щастливото му юношество в това имение и към ранната му споделена любов. Когато се наложи да напусне дома си, никой не го чу да се самосъжالياва. Присъствуваше всеки ден на търга, седнал в шатрата на платформата до аукционера, дъвчеше сандвичи с фаза ново месо, отпиваше портвайн от манерка и следеше наддаването с неотслабващ интерес, като по нищо не приличаше на разорения господар, рисуван от викторианската иконография.

„Кой би помислил, че тези стари вази струват осемнадесет лири?... Тази пък масичка откъде изскочи? Не съм подозирал, че съществува... Така, непостлани, килимите изглеждат ужасно

овехтели... И за какво, за бога, ѝ е дотрябвала на мисис Чадуик тая препарирана мечка?“

Крайморският хотел в Мачет принадлежеше на стари прислужници от Брум. Те го посрещнаха с отворени обятия. В хотела мистър Краучбак донесе няколко снимки, цялата си привична мебелировка от спалнята, твърде аскетична (пиринчено легло с матрак, дъбов гардероб, шкафче за обувката, овално огледало за бръснене, махагоново молитвено столче). Дневната му бе мебелирана с покъщнината от пушалнята в Брум и внимателно подбрани любими предмети от библиотеката. Мистър Краучбак заживя в хотела, дълбоко почитан от мис Вавасъор и останалите постоянни гости. След това собственикът продаде хотела и се изсели в Канада; приемникът му наследи мистър Краучбак заедно с покъщнината. Веднъж годишно мистър Краучбак посещаваше Брум, за да присъствува на литургия в памет на прадедите си. Никой не го чу да се оплаче от промените в имението, нито да ги споменава пред новодошлите. Всеки ден отиваше на черква, крачейки точно в определен час по Главната улица, преди да отворят магазините; крачейки точно в определен час, когато собствениците вдигаха капациите на витрините; поздравяваше всеки срещнат. Цялата му семейна гордост изглеждаше играчка в сравнение с набожността му. Когато Върджиния напусна Гай и го остави без деца, мистър Краучбак изобщо не стигна до мисълта — за разлика от Бокс-Бендър, който непрекъснато мислеше само за това, че продължението на рода си заслужава една малка свата с църквата; че Гай трябва да сключи граждански брак, за да даде живот на наследник, а след това да оправи отношенията си с църквата така, както бяха постъпили мнозина други. Семейната чест не се опазваше чрез безчестие. В интерес на истината, през средните векове двама души от рода бяха отлъчени от църквата и в семейната хроника фигурираше случай на вероотстъпничество, но такива факти паметта на мистър Краучбак просто изпуцаше.

Тази вечер градчето изглеждаше по-оживено от обичайното. Гай добре познаваше Мачет. Бе идвал тук на излети като дете, бе посещавал баща си при завръщането си в Англия. Крайморският хотел бе разположен извън градчето, на скалата до поста на крайбрежната охрана. Пътят им слизаше до пристанището, минаваше по брега и отново се изкачваше по пътеката от червен камък. Остров Лънди

израстваше в светлината на залеза, отвъд кафеникавите вълни. Каналът^[3] гъмжеше от корабите на службата за борба срещу контрабандистите.

— Много ми се искаше да се сбогувам с Тони — каза мистър Краучбак. — Не знаех, че заминава толкова скоро. Онзи ден намерих за него нещо и исках да му го дам. Знам, че би му станало приятно: медальона на Богородицата от Лурд, който принадлежеше на Джървъс. Джървъс го купил, като бил на летуване във Франция точно годината, преди да избухне войната, и винаги го носеше. Като го убиха, изпратиха ни го заедно с часовника и останалите му вещи. Тони трябва да го притежава.

— Мисля, че вече няма как да му го дадем.

— Щеше да ми бъде драго сам да му го връча. С писмо не е същото. По-трудно е да обясниш.

— Медальонът не бе кой знае каква закрила за Джървъс.

— Напротив, много по-голяма, отколкото смяташ. Джървъс ми разправи, когато дойде да се сбогува, преди да тръгне за фронта. Казармата подлага юношите на какви ли не изкушения. Веднъж в Лондон, докато ги обучавали, Джървъс се понапил с някакви приятели от полка и накрая се озовал насаме с една жена, която били прибрали кой знае откъде. Тя започнала да се закача й му развързала вратовръзката. Видяла медальона и неочаквано и двамата изтрезнели и тя му разправила за манастира, в който учила, и двамата се разделили приятелски, без никакви неприятности. Ето, това наричам аз закрила. Подобен медальон съм носил през целия си живот. А ти?

— Нося от време на време. В момента нямам.

— А ще ти послужи, знаеш ли, при тия бомбардировки. Ако те ранят и те закарат в болница, медальонът ще им подсказе, че си католик и ще извикат католически свещеник. Една болногледачка ми каза. Щом няма как да го дам на Тони, не би ли искал ти да го вземеш?

— Искам, и то как. Освен това се надявам и аз да стигна до фронта.

— Ти ми писа. Но са те отхвърлили, както разбрах?

— Нещо не виждам военните да се боричкат за мен.

— Жалко. Но пък не мога да си представя какъв войник ще бъдеш. Никога не си обичал автомобилите, нали? А сега всичко става с автомобили. На кавалеристите не са отпусчали коне от по-миналата

година, ми разправяше един познат, нито пък са им зачислявали автомобили. Струва ми се, че тук има нещо недообмислено. Но ти и коне не обичаш, нали?

— Напоследък не ги обичам — съгласи се Гай, като си опомни осемте коня, които той и Върджиния притежаваха в Кения и ездата край езерото на разсъмване; опомни си също камионетката „Форд“, с която бе карал два пъти месечно по коларския път до пазара и обратно.

— Ти си по луксозните влакове, а?

— Днешните влакове никак не ми изглеждат луксозни — отвърна Гай.

— Не — съгласи се баща му. — Не ми беше работа да те дразня. Много ме трогна с идването си, момчето ми. Мисля, че няма да ти е досадно. Нашата странноприемница приюти най-различни хора, извънредно приятни. През последните две седмици си намерих много нови приятели. Очарователни. Ще се чудиш!

— Като мис Вавасьор?

— Не, не, съвсем различни. Какви ли не младежи. Една много миличка мисис Тикъридж и дъщеря ѝ. Съпругът ѝ е майор при алебардистите. Пристигна да прекара неделата със семейството. Много ще ти харесат Крайморският хотел бе пълен, та чак претъпкан както бяха и останалите хотели из страната. По-рано, когато посещаваше баща си, Гай усещаше как гости и персонал го наблюдават с интерес. Сега откри, че е трудно да привлече нечие внимание.

— Не, нямаме никакви места — каза собственичката. — Мистър Краучбак наистина ни предупреди, че пристигате, но ви очаквахме от утре. За тази вечер нямаме нищичко.

— Може би ще го настаните в моята дневна?

— Ще сторим каквото можем, но ако не възразявате, ще ви помоля да говорим пак малко по-късничко.

Носачът, който трябваше да ги чака на гарата, помагаше при сервирането на напитките във фойето.

— Отивам веднага щом се освободя, сър — каза той, — ако нямате нищо против, изчакайте до след вечерята.

Гай имаше нещо против. Искаше да си смени ризата след пътуването, но преди да успее да отговори, човекът изчезна, понесъл поднос с чаши.

— Нали е приятно? — запита мистър Краучбак. — Ето и семейство Тикъридж в оная ъгъл. Ела да се запознаеш с тях.

Гай видя една невзрачна жена и мъж с униформа и огромни щръкнали мустаци.

— Сигурно са сложили момиченцето да спи. Забележително дете. Само шестгодишно, няма бавачка и се обслужва само.

При приближаването на мистър Краучбак невзрачната жена се усмихна неочаквано очарователно. Мустакатият започна да размества столовете, за да стори място.

— Здравсте! Извинявайте, че така ни заварвате (той държеше стол над главата си с две ръце). Тъкмо щяхме да поръчваме. Какво ще пиете, сър?

Необяснимо как той отвори малко място и го запълни със столове. Необяснимо как носачът се отзова на повикването му. Мистър Краучбак представи Гай.

— Значи се присъединявате към лотофагите^[4], а? Тъкмо настаних госпожата и чедото тук, докато трае цялата тая галиматия. Великолепно местенце. Де да можех да прекарам и аз някоя и друга седмица тук вместо в казармата.

— Не — поправи го Гай, — тук съм само за една нощ.

— Жалко. Госпожата търси компания. Наоколо все бабички.

Освен огромните си мустаци, майор Тикъридж имаше по скулите си и снопчета червеникави бакенбарди, които почти стигаха до очите му.

Носачът им донесе напитките. Гай се опита да привлече вниманието му към куфара си, но носачът изчезна за част от секундата с думите: „Ей сегичка се връщам, сър!“

— Неприятности с багажа, а? — запита майорът. — Тук бъркотията е доста голяма. Какво ви е затруднението?

Гай му го разказа прекалено подробно.

— Лесна работа. Разполагам с един безценен, но обикновено невидим алебардист, който винаги се върти в ариергарда. Той ще отиде.

— Но не, моля ви, не исках...

— Че той не си е мръднал пръста да свърши нещо, откак сме тук, освен дете тая заран ме събуди твърде рано, дяволите да го вземат. Нужно му е да се пораздвижи. Освен това той е женен човек, а

прислужничките го преследват непрекъснато. Добре ще му се отрази да им избяга за известно време.

Този любезен и космат мъж започна да харесва на Гай.

— Да се чукнем — каза майорът.

— Да се чукнем — каза невзрачната му съпруга.

— Да се чукнем — каза мистър Краучбак, без да му мигне окото.

Гай само изсумтя притеснено.

— Първото за днес — каза майорът, като гаврътна джина си. — Ви, поръчай по още едно, докато изстрелям алебардиста.

Като се блъскаше и извиняваше непрекъснато, майор Тикъридж си запроправя път през фойето.

— Извънредно любезен е вашият съпруг.

— Не може да търпи хора без работа. Така ги възпитават в полка.

По-късно, когато се разделиха, за да вечерят, мистър Краучбак поде:

— Видя ли какви приятни хора? Утре ще се запознаеш и с Дженифър. Великолепно възпитано дете.

В ресторанта масите на старите клиенти бяха подредени покрай стената. Новодошлите вечеряха в средата и ги обслужваха по-внимателно или поне така се стори на Гай. По дългогодишно споразумение мистър Краучбак сам се грижеше за виното си и го държеше в хотелската изба. На масата му вече бяха изнесени бутилка бургундско и бутилка портвайн. Сервираните пет ястия бяха по-вкусни, отколкото можеше да се очаква.

— Кътбърт се справя с прилива от гости наистина забележително. Като се има предвид как внезапно стана всичко... Естествено налага се да изчакваме ястията, но въпреки това успяват да приготвят храната много прилично, не намираш ли? Само една промяна ми е неприятна. Помолиха ме да не вода със себе си Филикс. Вярно — заемаше ужасно много място.

Заедно с пудинга келнерът остави на масата блюдо с кучешка храна. Мистър Краучбак я проучи внимателно, като ровеше с вилицата.

— Да, изглежда вкусна. Много ви благодаря. — Сетне се обърна към Гай: — Ще имаш ли нещо против, ако я занеса на Филикс още сега? Свикнал е да яде по това време. Пийни си портвайн. Веднага се връщам.

Той пренесе чинията през ресторанта до дневната си, превърнатата в спалня за Гай, и скоро се върна.

— Ще го изведем по-късно. Към десет. Забелязвам, че семейство Тикъридж са привършили с вечерята. Снощи и миналата вечер ги поканих на чашка портвайн. Тази вечер май им е неудобно да дойдат. Не възразяваш да ги поканя, нали?

Дойдоха.

— Великолепно вино, сър.

— Нищо особено, такава са ми го изпратили в Лондон.

— Ще ми се някой път да ни гостувате в частта. В офицерската столова имам великолепен портвайн за гости. За вас също се отнася — обърна се майорът към Гай.

— Синът ми, въпреки възрастта си, прави отчаяни усилия да влезе в армията.

— Ами, сериозно ли? Браво!

— Какво браво — възрази Гай и кисело описа разочарованията и отказите от последните две седмици.

Майор Тикъридж се поозадачи от ироничната нотка.

— Гледай ти. И сериозно ли искате да влезете в армията?

— Опитвам се да не искам сериозно. Но се опасявам, че не успявам.

— Защото, ако сериозно го искате, защо не дойдете в нашата част?

— Почти съм се отказал. Стигнал съм дотам, че възнамерявам да започна работа във Външно министерство.

На лицето на майор Тикъридж се изписа дълбока загриженост.

— Ама недейте, това ще бъде отчаяна стъпка. Разбирате ли, ако говорите напълно сериозно, мисля, че ще можем да уредим нещо. Старите набори никога не са действували по обикновените пътища. Имам предвид приказките на Хор-Билиша^[5], че воинът трябвало да започне като редник и прочее щуротии. Образуваме собствена дивизия, половината са кадрови военни, половината — военна повинност, половината — опълчение, половината — запасняци. В момента кандидатите са слаба работа, но съвсем скоро започваме обучението. Тая дивизия ще бъде нещо съвсем специално. И тъй като се познаваме едни други, щом желаете, ще говоря за вас на главнокомандувация, стига само да ми разрешите. Оня ден го чух да споменава, че не би

имал нищо против между доброволците да се намерят и един-двама по-възрастни.

Към десет часа същата вечер, когато Гай и баща му пуснаха Филикс да тича в тъмното, майор Тикъридж си бе записал данните на Гай и бе обещал да действа незабавно.

— Забележително — каза Гай. — Прекарвам седмици наред в преследване на генерали и правителствени министри и нищо не постигам. Пристигам тук и след час един непознат майор ми урежда всичко!

— Често става така. Казах ти, че Тикъридж е чудесен — отвърна мистър Краучбак. — Алебардистите пък са великолепен полк. Виждам ги на паради. Почти толкова добри са, колкото пехотната гвардия.

В единадесет светлините в Крайморския хотел изгасваха, прислугата изчезваше. Гай и баща му се качиха да си легнат. Дневната на мистър Краучбак миришеше на тютюн и на куче.

— Май няма да ти е много удобно да спиш тука.

— Снощи у Анджела спах в библиотеката.

— Е, дано се чувствуваш добре.

Гай се съблече и легна на кушетката до отворения прозорец. Морето шумеше под него, соленият въздух изпълваше стаята. От сутринта животът му съществено се бе променил.

По едно време вратата на бащината му стая се отвори.

— Спиш ли?

— Не съвсем.

— Ето това, което искаше. Медальонът на Джървъс. Утре сутрин може да забравя.

— Много ти благодаря. От днес нататък винаги ще го нося.

— Ще ти го оставя на масата. Лека нощ.

Гай протегна ръка в тъмнината и напипа лекото плоско метално кръгче. То бе закачено на връвчица. Гай го завърза около врата си и чу как баща му крачи из стаята си. Вратата се отвори отново:

— Знаеш ли, ставам доста рано и ще ми се наложи да мина през твоята стая. Ще се движа колкото мога по-тихо.

— Ще дойда на черква с теб.

— Нима? Добре. Лека нощ.

Скоро Гай чу как баща му захърква. Последната му мисъл, преди да заспи, бе мъчителен въпрос: „Защо не можах да се насиля да кажа

на майор Тикъридж «да се чукнем»? Татко как го каза! Джървъс би го казал. Защо не можах да го кажа и аз?“

[1] В Стария завет Йов е синоним на човек, толкова добър, че бог му изпраща тежки изпитания, за да изпита вярата му. — Б.пр. ↑

[2] Герой на политическите романи на Антъни Тролоп, синоним на показно великолепие, което, както Уо намеква, води началото си от грабежи и присвоявания в продължение на няколко века. — Б.пр. ↑

[3] Ламанша. — Б.пр. ↑

[4] Племена по северното африканско крайбрежие, които според преданията се хранели с лотосови листа, за да забравят. — Б.пр. ↑

[5] Хор-Билиша — министър на войната във военното правителство на Чембърлейн. Под негово ръководство се извършва превъоръжаването на британската армия. — Б.пр. ↑

**КНИГА ПЪРВА
АПТЪРП ВЕЛИКИ**

1.

— Да се чукнем — каза Гай.

— Наздраве ви — отвърна Аптърп.

— Момчета, я оставете тези напитки да ги платя аз — каза майор Тикъридж, — не е прието младшите офицери да пият в приемната преди обяда.

— Уф! Хиляди извинения, сър.

— Драги, откъде да знаете тъкмо вие! Трябваше да ви предупредя. Такова правило сме създали зарад младоците. Отвратително е, че се налага да го спазвате и вие, но няма как. Ако ви се пие, наредете на прислужника, ефрейтора, да ви качи чашите в билиардната. Срещу това никой не би възразил.

— Благодарим, че ни осведомихте, сър — каза Аптърп.

— Предполагам, че от това трамбоване по плаца ожадняват здравата. Тая сутрин ви наблюдавахме с командувация. Свиквате, свиквате.

— Да, май свикваме.

— Тая сутрин получих писмо от жената. На Мачетския фронт нищо ново. Язък, че са толкова далеч, та човек не може да отскача събота и неделя. Предполагам, че като завършите обучението, ще ви пуснат за една седмица.

Бе началото на ноември. Тази година зимата бе подранила и студена. В приемната бе напален буен огън. Младшите офицери нямаха право да се греят на него, освен ако не ги поканеха; но топлината стигаше дори до далечните, облечени в ламперия ъгълчета.

Поради самия факт на бедността си офицерите от Кралския корпус на алебардистите се радваха на големи удобства. В модните полкове всички, освен дежурния офицер, напущаха офицерската столова след ядене. А алебардистите бяха живели в казармата като в свой дом от двеста години насам. Както повтаряше майор Тикъридж, „тук и сульо, и пульо са като у дома си“. Гай и Аптърп бяха прекарвали в полка вече месец, без нито веднъж да им се налага да се хранят извън казармата.

Двамата бяха най-възрастните сред групата от двадесет доброволци, обучавани сега в казармата. Разправяха, че още една група като тяхната имало и в Учебния батальон. С времето щели да ни обединят. По крайбрежието се обучавали неколкостотин души, вербувани от военната повинност. През пролетта щели да ги разпределят по редовните батальони и така щяла да се формира Бригадата. Непрекъснато се говореше: „Когато се формира Бригадата...“ Това бе непосредствената цел на цялата им сегашна дейност, очаквана като рождество: началото на пълен с неизвестности живот.

Останалите от групата бяха предимно млади чиновници от лондонските канцеларии. Двама-трима идваха направо от гимназията. Един, Франк де Суза, току-що се бе дипломирал в Кеймбридж. Както научи Гай, били ги подбирали измежду две хиляди кандидати. Понякога Гай се питаше що за критерий е създал невзрачно отделение като неговото. По-късно осъзна, че тяхната група олицетворява странната амбиция на Корпуса, чиито командири разчитаха не на висококачествена суровина, а на изпитаните от векове методи за промяна. Дисциплината на плаца, традициите в столовата щяха да упражнят магията си и *esprit de corps*^[1] щеше да падне като манна небесна.

Единствен Аптърп имаше вид на военен. Той бе плещест, загорял, мустакат, натъпкан с военни термини и съкращения. До неотдавна бе служил в Африка с неуточнена мисия. Ботушите му се бяха изтъркали по пътеките из саваната.

Ботушите бяха слабостта на Аптърп.

Той и Гай се запознаха в деня, в който пристигнаха в корпуса. Гай се качи във влака на Чаринг крос; Аптърп бе седнал в отсрещния ъгъл. Гай разпозна отличителните знаци на алебардистите и полковите кокалени копчета. Първата му мисъл бе, че вероятно се е провинил в отблъскваща простъпка: да пътува, със старши офицер.

Аптърп нямаше вестник, нито книга. Миля след миля съзерцаваше собствените си крака, без да отместя поглед. След като дълго го изучава скришом, Гай съобрази, че отличителните знаци на раменете на Аптърп не са вензели, а звездички като неговите собствени. Въпреки това си заговориха едва когато след двадесетина

минути Аптърп извади лула и грижливо започна да я тъпче от голяма продълговата пунгия. След това каза:

— Това са новите ми делфинки. Предполагам, че и вие носите същите.

Гай премести поглед от ботушите на Аптърп към собствените си. Почти същите. Да не би на жаргона на алебардистите ботушите да се наричат „делфинки“?

— Не знам. Просто казах на обуцаря си да ми изработи чифт черни здрави ботуши.

— Може да ги е направил от телешка кожа.

— Възможно е.

— Голяма грешка, драги, извинявайте, че ви го казвам.

Той пуфтя с лулата си още пет минути и проговори отново:

— Разбира се, моите са всъщност от кожата на бял кит, това ви е ясно.

— Не ми беше ясно. Защо тогава ги наричате „делфинки“?

— Търговска тайна, драги.

След първата им среща Аптърп неведнъж се връщаше на въпроса. Колчем Гай показеше познания по други въпроси, Аптърп бързаше да се намеси:

— Странно е защо не носите делфинки. Човек като вас трябва да носи само делфинки.

Но техният ординарец — по един на четирима офицери — твърде много се затрудняваше да лъска „делфинките“ на Аптърп и единственият упрек, който Аптърп търпеше на плаца, бе заради не лъснатите ботуши.

Поради възрастта си Гай и Аптърп се сближиха в много отношения и по-младите офицери се обръщаха към тях с „чичо“.

— Е — каза Аптърп, — хайде да движим.

Обедната почивка не им позволяваше разтакаване. На книга разполагаха с час и половина, но на строева подготовка нахлузваха дочени панталони като редниците (още не им бяха отпуснали бойна униформа) и трябваше да се преобличат за обяда в столовата. А днес сержант. Кук ги бе задържал пет минути след тръбата като наказание, че същата сутрин Тримър бе закъснял за проверка.

Тримър беше единственият от групата, когото Гай определено не понасяше. Не беше от най-младите. Големите му близко разположени

очи с дълги мигли гледаха сведущо. Фуражката му скриваше златни къдрици, които падаха на челото му, щом останеше гологлав. Тримър говореше изтънчен кокни и когато по радиото в билиардната свиреха джаз, се въртеше с вдигнати ръце и ситнеше в танц. Нищо не бе известно за цивилното му минало; според Гай той бе свързан с театъра. Тримър имаше ум, по не и войнишки качества. Не му правеше никакво впечатление органичното себеуважение на алебардистите, нито го привличаше тържествената утеха на офицерската столова. Свършеха ли работа, Тримър изчезваше — понякога сам, понякога с недостойния си двойник, единствения си приятел, на име Саръм-Смит. Аптърп неминуемо щеше да се издигне — Тримър бе белязаната черна овца. Сутринта се бе появил точно в отбелязания в заповедта час. Всички останали чакаха вече от пет минути и сержант Корк засече времето при появяването му. И тъй, пуснаха ги едва в дванадесет и тридесет и пет.

След това стигнаха бегом до спалните си, захвърлиха пушките и снаряжението си на леглата и навлякоха кителите. С бастунче и ръкавици (трябваше да ги закопчаят преди излизането от спалните — младши офицер, забелязан да закопчава ръкавиците си на стълбите, биваше върнат да се облече) измаршируваха по двойки към офицерското помещение. Това се повтаряше ден след ден. На всеки десет метра козируваха някому или някой им козируваше (алебардистите козируват сръчно и учтиво и офицерите им отговарят също тъй сръчно и учтиво. Старшият от двойката бе учен да брои: „Ръка горе. Едно, две, три. Ръка долу.“). В столовата свалиха фуражките и портупеите си.

Теоретично в столовата не се правеше разлика между чиновете („Освен, господа, полагаемата се на възрастта почит“, както ги осведоми приветственото слово вечерта при пристигането им); Гай и Аптърп бяха по-възрастни от повечето от кадровите капитани и в интерес на истината в много отношения към тях се отнасяха като към старши офицери. Двамата влязоха в столовата няколко минути след един часа.

Гай си взе месна баница от студения бюфет и отнесе чинията си към най-близката свободна маса. Тутакси зад него изникна дежурният по столова със салата и печени картофи. Виночерпецът постави пред него бира в сребърен бокал. Нямаше излишни приказки. Забранено бе

да се говори за всекидневните задачи, а мислите им бяха заети само с това. Над главите им безразлично гледаха от позлатените си рамки офицерите, командували корпуса в продължение на два века.

Гай бе пристигнал в корпуса силно потиснат поради това, че се люшкаташе между опасението и ликуването. Не знаеше за казармата нищо освен чутите оттук-оттам разкази за униженията, на които били подлагани новите офицери: за „военния съд“ над младшите офицери, за варварските церемонии по посвещаване. Спомняше си преживяването на свой приятел, когото никой в полка не забелязвал в продължение на цял месец и първите думи, отправени към него, били: „Та кой бяхте вие, малкият?“ В друг пък полк един от младшите офицери поздравил с „добро утро“ някакъв старши офицер и получил следния отговор: „Добро утро, добро утро, добро утро, добро утро, добро утро, добро утро, добро утро. Надявам се да ви стигнат за цялата седмица.“ Нищо подобно не се долавяше в гостоприемното доброжелателство, с което алебардистите приеха него и другарите му. На Гай му се струваше, че през последните седмици изживява нещо, което му е липсвало на по-млада възраст: щастливо юношество.

Капитан Босанки, адютантът, развеселен след третия коктейл с джин, влезе в столовата и се спря пред Гай и Аптърп:

— Тая сутрин на плаца трябва да сте зъзнали здравата.

— Никак не беше топло, сър.

— Подшушнете на своите днес следобед да се явят с шинели.

— Слушам, сър.

— Благодарим, сър.

— Ох, мухльовци такива — обади се отсреща Франк де Суза, кеймбриджкият възпитаник, — само още тая дреха ни липсваше.

Така че нямаха време нито за кафе, нито за цигара. В един и половина Гай и Аптърп затегнаха коланите, закопчаха, ръкавиците, погледнаха в огледалото дали фуражките им не са накриво, тикнаха бастунчетата под мишница и замаршируваха към спалните си.

„Ръка горе. Едно, две, три. Ръка долу.“ Поздравиха дежурния взвод, застанал „мирно“ при преминаването им. По стълбите хукнаха. Гай се преоблече и припряно заподрежда набъбващото си снаряжение. Под ноктите му се насъбра бялата боя от колана и каишките (в този час Гай се бе изтягал в шезлонг всеки божи ден, откак бе напуснал

училище). Разрешаваше им се да се явяват на занятия в униформи. Гай стъпи на плаца половин минута преди фаталния срок.

Тримър изглеждаше ужасно. Вместо да закопчае шинела си до яката, той стоеше разкопчан. Отгоре на всичкото се беше объркал и едната му странична презрамка паднаше назад; другата висеше отпред и ефектът бе чудовищен.

— Мистър Тримър, крачка назад, сър. Вървете в спалнята и се върнете прилично облечен след пет минути. Остави! Крачка назад от тилната колона, мистър Тримър! Остави! При команда „крачка назад“ отстъпвате с левия крак! Кръгом марш! Остави! Ляв крак напред, дясна ръка нагоре! Повтори! Остави! Да не съм ви чул да се смеете, мистър Саръм-Смит! Виж ти къде били опитните офицери, та ще се присмиват на другарите си! Ако видя офицер да се присмива на друг, докато сме на плаца, ще го изправа пред адютанта. Добре. Свободно. Докато чакаме мистър Тримър, малко история на корпуса. Кралският алебардистки корпус бил формиран при Есекския граф за служба по Ниските земи^[2] по времето на кралица Елизабет. Тогава се наричал „Почетна рота от свободни алебардисти на Есекския граф“. Какви други прозвища си е спечелил корпусът, мистър Краучбак?

— Меднокраките и Ябълкарите, господин сержант.

— Точно тъй. Защо „Ябълкарите“, мистър Саръм-Смит?

— Защото след битката при Малплакей^[3] дружина под командата на алебардистки старшина Брийн се установила на лагер в една овощна градина, където ги изненадали френски мародери, които те прогонили, замеряйки ги с ябълки.

— Много добре, мистър Саръм-Смит. Мистър Ленард, каква роля е играл корпусът по време на първата ашантийска война^[4]?

Накрая Тримър се върна.

— Тъй, сега можем да продължим. Днешния следобед ще прекараме в кухнята, където алебардистки старшина Грогин ще ви покаже как да разпознавате месата. Всеки офицер трябва да разбира от месо. Цивилните доставчици се опитват да мамят военните по всякакъв начин и здравето на войниците зависи от бдителността на офицера. Разбрахме ли се? Мистър Саръм-Смит, поемете командването. При командата „ходом“ правите стегната крачка напред, обръщате се кръгом и с лице към отделението. Ходом! Сега вие сте отделен командир. Мен ме няма. Искам отделението да

измарширува без оръжие, като редници, към кухненските помещения. Ако не знаете къде се намират те, подушете въздуха. Но първо, за разгривка, ще ми кажете как се складира оръжие и след това ще дадете заповед за тръгване!

Подробностите около складирането на оръжието бяха най-сложната засега част от обучението. Саръм-Смит се запъна. Сержантът попита Гай, но той също се заплете. Де Суза задекламира уверено, що погрешно. Накрая повикаха Аптърп, на когото винаги можеше да се разчита. С напрегнато изражение той изпя без грешка:

— Нечетните от първата редица вземат пушките на четните в лявата си ръка, кръстосват дулата с обърнати навън, пълнители, като повдигат чаталите с палеца и показалеца на двете ръце...

... и отделението удари крак. През останалия следобед инспектираха кухните, където беше ужасно горещо и склада с месото, където беше ужасно студено. Гледаха огромни, лилави и жълти говежди трупове и се учеха да отличават котката от заека по броя на ребрата.

В четири ги освободиха. В столовата бе сервиран чай за всеки, който имаше още сили да отиде отново да се преоблича. Повечето доброволци се плъоснаха по леглата си в очакване на часа по гимнастика.

Саръм-Смит влезе в стаята на Гай.

— Чичо, досега получавали ли сте заплата?

— Ни пени.

— Не може ли да се направи нещо по въпроса?

— Говорих със заместник-командира. Твърди, че тези неща винаги ставали бавно. Трябвало да изчакаме.

— Да изчаква, който може. Някои фирми доплащат на служителите си разликата до заплатите им, така че да не губят, докато са в казармата. Но моята фирма не плаща нищо. Вие сте си добре, нали, чичо?

— Е, още не съм фалирал.

— Де и аз да можех да кажа същото. Направо са ми вързани ръцете. Когато дойдохте в армията, знаехте ли, че ще ни карат да си плащаме храната?

— Всъщност не я плащаме. Плащаме си допълнителното към дажбата. Нищо не губим.

— Може да не губим, но според мен тяхно задължение е да ни хранят по време на война. Когато за първи път ми връчиха сметката за столовата, щях да припадна. Как смятат, че ще я караме? Пукнат грош нямам.

— Ясно — каза Гай без особена готовност, но и без особена изненада, защото не за първи път през последните седмици бе изстраждал подобен разговор, а Саръм-Смит не бе от любимците му. — Предполагам, че ви трябва заем.

— Чичо, вие сте ясновидец, честна дума. Ако ви се намира някоя излишна петарка, много ще ми услужите. Докато си получим заплатите.

— На никого не разправяйте.

— Естествено. Да ви кажа, доста от момчетата са така притеснени. Отначало опитвах с чичо Аптърп. Той ме посъветва да поискам от вас.

— Колко мило.

— Разбира се, ако това пък вас ви притеснява...

— Нищо не ме притеснява, но не желая да ставам банкер на целия корпус.

— Ще ви ги върна на заплата.

Гай бе раздал назаем петдесет и пет лири.

Скоро след това стана време да се преобличат и да вървят в салона за гимнастика. Гай мразеше единствено тази част от цялото обучение. Отделението на офицерите-доброволци се събра под лампите на арката. Двама алебардистки ефрейтори играеха с футболна топка. Единият я ритна силно и тя изплющя в стената над главите им.

— Нагло хлапе — обади се един младеж на име Ленард.

Топката отново удари над тях, още по-близо.

— Имам чувството, че го прави нарочно — каза Саръм-Смит.

Внезапно Аптърп изгърмя властно:

— Вие двамата там! Случайно да виждате, че се намирате пред офицерско отделение? Вземайте си топката и се измитайте.

Ефрейторите се нацупиха, взеха си топката и се изнизаха с престорено равнодушие. Зад вратата се разсмяха високо. Гимнастическият салон се струваше на Гай нещо като

извънтериториална област, посланичество на чуждоземен враждебен народ, за който нямаше място в подредения живот в казармата.

Инструкторът бе зализан младеж с напомадена коса, голям задник и неестествено блестящи очи. Вършеше своите чудеса от сила и гъвкавост с лисиче и според Гай — отблъскващо хладнокръвие.

— Целта на физическото обучение е да отпусне тялото и да се противопостави на вдървяващия ефект от старомодните упражнения. Някои от вас са по-възрастни. Не се напрягайте. Не правете повече, отколкото чувствувате, че можете. Искам да видя, че ви е приятно. Започваме с игра.

Тези игри потискаха дълбоко дори най-младите. Гай застана в колоната и когато дойде неговият ред, пое топката измежду краката на мъжа пред себе си и я предаде назад. Целта на играта беше едната колона да изпревари другата.

— Давай! — викаше инструкторът. — Не им се оставяй! Аз съм с вас! Не ме излагайте!

Дойде ред на гимнастическите упражнения.

— Плавно и грациозно, господа, като че танцувате с гадже. Ха тъй, мистър Тримър! Много ритмично го правите! Навремето са обучавали войника само да стои мирно и да удря крак. Съвременната наука доказва, че така може сериозно да се увреди гръбначният стълб. Именно затова днес дневното натоварване завършва с половин час отпусчане.

„Този никога няма да се бие — помисли си Гай. — Ще стои в разкошната си бърлога, ще гъне мускули, ще ходи на ръце, ще подскача по пода като гумена топка, ако ще светът да пропада.“

— В Олдършот днес най-трудните упражнения се играят с музика.

„За този не би имало място — размишляваше Гай — в Почетната рота от свободни алебардисти на Есекския граф. Той не е Меднокрак, нито истински Ябълкар.“

След гимнастиката — отново преобличане и лекция по военно право, четена от капитан Босанки. Дремеха и лектор, и слушатели. Единственото изискване на капитан Босанки бе да му се пази пълна тишина.

— ... най-важното е да прилагате поправките на Кралския правилник за вътрешния ред още щом ги оповестят. Съобразявайте се

с осъвременения Кралски правилник и няма да загазите.

В шест и половина отделението излезе от унеса си, бе разпуснато и дневната работа най-сетне приключи. Вечерта капитан Босанки повика Гай и Аптърп.

— Вижте сега... тази вечер ви наблюдавах в гимнастическия салон. Смятате ли, че имате особена полза от упражненията?

— За себе си не бих казал, сър — отвърна Гай.

— Да, за хора като вас е доста неприятно. Ако желаете, можете и да не ходите на гимнастика. Гледайте да не се мяркате в приемната, стойте си в спалните и ако някой ви попита, казвайте, че зубкате военно право.

— Страшно сме ви благодарни, сър.

— По всяка вероятност един ден ще ви направят ротни командири и военното право ще ви свърши повече работа от гимнастиката.

— Лично аз ще продължавам да играя гимнастика, ако ми разрешите — каза Аптърп. — След всичкото това трамбоване имам нужда да се поотпусна.

— Както желаете.

— Свикнал съм много да се движа — обясни Аптърп на Гай, докато се връщаха към спалните. — Много е разумно това, дето го говори сержант Прингъл за увреждането на гръбначния стълб. Имам чувството, че моя съм го увредил малко. Напоследък нещо не съм във форма. Може от това да е. Не ща да ме смятат за по-негоден от останалите. Истината е, че съм живял тежко, драги, и вече си проличава.

— Като говорим за останалите, случайно да сте ми изпращали Саръм-Смит?

— Да. Моето правило е: нито давай заем, нито вземай. Напатил съм се.

На всеки етаж имаше по две бани. В спалните горяха печки. Поддържаха ги трудолюбиви стари алебардисти, свикани отново под знамената, обслужващи казармата. Настъпваше най-приятният час от деня. Гай чуваше стъпките на младите офицери, хукнали към местните кина, хотели и дансинг холове. Дълго се кисна в горещата вода и сетне дрема в плетеното кресло пред огъня. Никоя средиземноморска сиеста не му беше дарявала такава спокойствие.

По едно време Аптърп дойде да го вика в Офицерския дом. Доброволците можеха да посят градска униформа по избор. Само Аптърп и Гай си я бяха купили и това някак ги отличаваше и ги правеше по-приемливи за кадровите военни не защото можеха да си позволят да похарчат дванадесет гвинеи, които останалите не бяха в състояние да отделят, а защото бяха решили, да направят лично капиталовложение в традициите на полка.

Когато двамата „чичовци“, накипрени в синьо, пристигнаха, в приемната, майор Тикъридж и капитан Босанки стояха сами пред камината.

— Елате при нас — каза майор Тикъридж и плесна с ръце. — Музика и танцовачки. Четири коктейла с джин.

„Чудесен е тоя майор Тикъридж, чудесен е тоя капитан Босанки. Чудесен е тоя Аптърп. Чудесна е картината с маслени бои над камината, изобразяваща строгия строй на алебардистите в пустинята.“ Гай обираше целия корпус нежно и дълбоко.

Този път вечерята протече официално. Столовият президент удари по масата с чукче от слонова кост и капеланът прочете молитвата. По-младите офицери, свикнали с кратка церемония, се почувствуваха потиснати.

— Мисля, че ми идва много — отбеляза Саръм-Смит. — Те превръщат дори яденето е занятие.

Масата бе осветена с огромни разклонени свещници, прославящи военната история от миналия век чрез сребърни палми и сребърни изображения на коленичили диваци. В столовата тази вечер се хранеха двадесетина офицери. Мнозина от по-младите бяха в града; по-старите квартируваха в съседни вили с жените си. Вино се пиеше само когато в полка идваха гости. Първата вечер Гай бе направил грешката да си поръча кларет — постъпка, посрещната с шеговит упрек: „Я глей! Кой има рожден ден?“

— Тази вечер има представление. Отиваме ли?

— Защо не?

— Защото имах намерение да нанеса новите поправки към Кралския правилник.

— Доколкото научих, това може да свърши срещу една лира и писарят.

— По-добро впечатление прави, ако сам го свършиш — възрази Аптърп. — Но този път ще дойда. Може да присъствува и главнокомандуващият. Не съм разговарял с него от първия си ден тук.

— Че за какво има да разговаряте?

— О, нищо особено. Все ще намерим тема.

Гай помълча и после рече:

— Нали чухте какво каза адютантът, че щели да ни дадат роти.

— Не смятате ли, че навлизаме в служебен разговор?

Чукчето чукна, капеланът прочете молитвата и масата бе разчистена. Вдигането на покривката бе чудо на сръчността, което неизменно очароваше Гай. Дежурният заставаше край масата. Ординарците вдигаха свещниците. С мълниеносно движение на китките ефрейторът дръпваше огромното ленено платно, което се сриваше в краката му като лавина.

Поднесоха портвайн и енфие. Офицерите се пръснаха.

Алебардистите имаха собствен гарнизонен театър на територията на казармата. Когато Гай и Аптърп пристигнаха, залата бе почти пълна. Първите два реда се пазеха за офицери. В средата бе седнал, с жена си и дъщеря си, полковникът, който на жаргона на полка носеше званието, „главнокомандуващ“. Гай и Аптърп се огледаха за места и видяха два свободни стола единствено в средата. Поколебаха се, Гай — с желание да се измъкне, Аптърп — пристъпвайки, макар и плахо.

— Заповядайте — каза главнокомандуващият. — Може би се срамувате да ви видят, че седите до нас? Запознайте се с госпожата и е чадото.

Двамата заеха местата си до знатната тройка.

— Излизате ли в отпуск в събота и неделя? — запита чадото.

— Не. Моят дом е в Италия.

— Ами! Да не сте художник или нещо подобно? Ей че интересно!

— Моят дом бе в Бечуана^[5] — намеси се Аптърп.

— Виж ти! — откликна главнокомандуващият. — Кой знае колко интересни истории можете да ни разкажете. Хм, мисля, че е време да им дам знак да започнат.

Той кимна; прожекторите светнаха; полковникът се изправи и се изкачи по стълбите до сцената.

— С голямо нетърпение очакваме представлението. Очарователните дами и изтънченият джентълмен, които са пред вас, идват отдалече в тоя студ, за да ни създадат малко удоволствие. Нека се погрижим да им покажем как радушно алебардистите могат да посрещат своите гости.

След това се върна на мястото си сред буря от ръкопляскания.

— Всъщност това е работа на капелана — обясни той на Гай. — Но си викам, тоя човечец трябва понякога и да си почива.

Зад завесата се дочу пиано. Сетне завесата се вдигна. Преди още да се открие цялата сцена, главнокомандуващият потъна в дълбок, макар и не тих сън. Зад герба на корпуса, на авансцената, се показва концертиращата групичка, състояща се от три възрастни жени, прекалено гримирани, мъртвешки блед старец с крещяща нужда от грим и някакво създание с неопределен пол и възраст на пианото. Всички бяха облечени в костюми на Пиеро и Пиерета. Бурни верноподанически ръкопляскания. Представлението откриха наперени хористи. Една по една главите на първите два реда заклюмаха. Гай също заспа.

Един час по-късно го събуди могъща песен, която го разтърси от няколко метра разстояние. Песента се лееше от устата на мъртвешки бледия старец, чието немощно северно тяло изглеждаше обладано в чест на случая от духа на някой велик южен тенор. Песента събуди и главнокомандуващия.

— Ей, това да не е „Боже, краля пази“?

— Не, сър, „Англия ще пребъде“.

Главнокомандуващият се опомни и се вслуша.

— Напълно вярно. Докато не чуя думите, не мога да различа мелодията. Ама и старчето вади един глас!

Това беше последният номер. Веднага след това всички застанаха мирно. Тенорът ги удари в земята. Остана неподвижен дори когато изпълнители и публика запяха националния химн.

— При такива случаи винаги каним изпълнителите да пийнат с нас. Повикайте, ако обичате, някои от младшите офицери да поднесат напитките. Предполагам, че имате повече опит от нас с театралния свят. А, ако си останете в казармата в неделя и не сте запланували нещо по-интересно, заповядайте на обяд.

— С удоволствие, сър — отвърна Аптърп, макар че съвсем не бе ясно дали поканата се отнася и до него.

— И вие ли ще останете? Да, разбира се, заповядайте. Много ще ми е приятно.

Главнокомандуващият не дойде с тях в Офицерския дом. Комисията по посрещането се състоеше от двама от редовните военнослужещи и трима-четирима от групата на Гай. Дамите бяха смъкнали театралната атмосфера заедно с грима и костюмите си. Все едно че се връщаха от пазар.

Гай се падна до тенора, който бе махнал перуката си, откривайки няколко кичура сива коса. Тя го подмладяваше донякъде, без да скрива преклонната му възраст. Бузите и носът му бяха на петна и с изпъкнали вени, очите му сълзяха в плетеницата от бръчки. Гай не бе виждал лице на болен човек вече много седмици наред. Би сметнал тенора за алкохолик, но човекът си поиска само кафе.

— Напоследък, ако пия уиски, не мога да спя — извини се той.
— Всички военни са чудно гостоприемни. Особено вашият полк. Винаги съм имал симпатия към Медноглавите.

— Меднокраките.

— Да, разбира се. Меднокраките, исках да кажа. Навремето, когато се разиграваше предишният цирк, бяхме едни до други. Много добре се разбирахме с вашите момчета. Бях в художествената бригада. Не мобилизиран, разбира се, още тогава бях твърде стар. Но доброволно влязох в армията и изкарах цялата война.

— А аз съм новак.

— О, вие сте млад. Дали бих могъл да пийна още една чашка от това отлично кафе? Пеенето изтощава.

— Имате хубав глас.

— Добре ли мина според вас? Човек не може да съди сам за себе си.

— О, да, голям успех.

— Разбира се, не сме първоразрядна трупa.

— Всички се проявихте чудесно.

Помълчаха. От групата около дамите се надигна смях. Там всичко вървеше гладко.

— Още кафе?

— Не, благодаря.

Мълчеше.

— Новините май са по-добри — осмели се тенорът.

— Нима?

— Много, много по-добри.

— Тук нямаме много време да четем вестници.

— Предполагам. Завиждам ви. Вестниците само лъжат — добави тенорът печално. — Човек за нищо не може да им вярва. Но пък пишат хубави неща. Наистина добри. Поддържат духа — додаде той изключително мрачно. — По една насърчителна новина всяка сутрин. Във време като нашето това ни е много необходимо.

Скоро след това гостите се стопиха в нощта.

— Разговаряхте май с много интелигентен човек — каза Аптърп.

— Да.

— Истински артист. Имаше вид на оперен певец.

— Тъй.

— От Гранд опера.

След десет минути Гай си бе в леглото. На младини го бяха учили всяка вечер да препитва съвестта си и да се покаява. Откак бе в армията, това богобоязливо задължение се примесваше с наученото през деня. Провали се отчайващо в отговора си за складирането на оръжието. „... четните в централната редица кръстосват дулата и поставят пушките под дясната мишница, с обърнат навън пълнител, като повдигат чаталите...“ Не беше вече сигурен кой има повече ребра, котката или заекът. Защо Аптърп, а не той, бе сандардисал наглия ефрейтор в гимнастическия салон? А той бе унижил оня свестен и тъжен старец заради „Медноглавите“? Така ли посрещат гостите си истинските алебардисти? За много неща имаше да се кае и поправа.

[1] Военният дух (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Нидерландия, Белгия, Люксембург. — Б.пр. ↑

[3] Село във Франция, където в 1709 г. херцог Малбъро и принц Евгений Савойски разгромили французите във войната за испанската корона. — Б.пр. ↑

[4] Ашанти, район в Западна Африка, станал част от Гана в 1957 г. Кралство Ашанти, основано в 1697 г., бе британски протекторат от 1896 г. — Б.пр. ↑

[5] Британски протекторат в Южна Африка от 1885 г. — Б.пр.;
Днес — южноафриканската държава *Република Ботсвана* — Б.
Nomad. ↑

2.

В събота в дванадесет почти всички се изнесоха от казармата. Гай, както обикновено, остана. Повече от неговите дълги и горчиви спомени, повече от скромната му банкова сметка, градската му синя униформа, досадата от гимнастиката или останалите незначителни белези на възрастта, които го отличаваха от по-младите му другари — го отделяше от тях непрестанната нужда от почивка и самота. Аптърп излезе да играе голф с един от кадровите офицери. За Гай почивката се състоеше най-вече в това да не бърза да се преоблича, да не се преоблича изобщо през целия следобед, да изпуши една пура, след като обядва, и да се разходи до Главната улица, за да си вземе от местния разпространител, седмичниците, „Спектейтър“, „Ню стейтсман“, „Таблит“ и да ги изчете в полудрямка край собствената си камина в собственото си помещение. Именно при такова занимание го завари Аптърп, който се върна от игрището доста късно. Аптърп бе облякъл панталон от каша и сако от пръскан плат с доста много кожени кръпки и биета. Погледът му се кривеше безизразен и стъклен. Аптърп бе къркан.

— Здравейте. Вечеряли ли сте?

— Не. Нямам намерение. Здравословно е да не вечеря човек.

— Изобщо ли, Аптърп?

— Не, драги, такова нещо не съм казвал. Разбира се, че не изобщо. Понякога. Почивка за стомашните сокове. В джунглата човек сам си е доктор. Първо здравно правило: пази краката сухи. Второ: давай почивка на соковете. Знаете ли кое е третото?

— Не.

— И аз не го знам. Спазваш първите две и си свиркаш. Знаете ли; Краучбак, не ми изглеждате никак добре. Напоследък ме тревожите. Познавате ли Сандърс?

— Да.

— Играх голф с него.

— Доволен ли сте?

— Ужас. Силен вятър, почти нищо не се виждаше. Издържахме до половината и се разкарахме. Сандърс имал брат в Касанга. Предполагам, че според вас Касанга е близо до Макарикари.

— А не е ли?

— Някакви си хиляда и двесте мили, ей толкова е близо. Уж много сте се блъскали, драги, в живота, пък нещата не са ви дотам ясни: Хиляда и двесте мили, дявол да го вземе, през саваната и на това му викате „близо“. — Аптърп седна и печално се взря в Гай. — Всъщност това няма никакво значение. Защо да се трепем? Защо да вървим в Макарикари? Защо да не си останем в Касанга?

— Защо, наистина?

— Защото Касанга е мръсна дупка, затуй. Но ако ви харесва, моля, останете си. Само не очаквайте и аз да остана, драги, няма да го бъде. Разбира се, братът на Сандърс ще ви прави компания. Ако прилича на Сандърс, значи играе голф като последния човек, но без съмнение в Касанга ще бъдете благодарен и на това. Мръсна дупка е Касанга. Не разбирам какво толкова ѝ харесвате.

— Защо не си легнете?

— Самотен съм, затуй. Вечно същото, където и да се намираш — дали в Макарикари, дали в Касанга, все тая. Пийвате си с момчетата в клуба, става ви едно хубаво, а накрая си лягате сам. Нужна ми е жена.

— В казармата няма да я намерите.

— Нужна ми е като дружка, разбирате ли? Без другото мога да мина. Имайте предвид, че навремето не съм се излагал. И се надявам и в бъдеще да не се изложя. Но за мен тези неща не са от толкова голямо значение. Надрасъл съм секса. В саваната другояче не става, иначе се побъркваш. Но без другарче не мога.

— Аз мога.

— Искате да кажете, че трябва да си отида, така ли? Добре, драги, не съм толкова дебелокож, колкото си мислите. Знам кога съм нежелан. Извинявайте, че толкова дълго ви се натрапвах, много извинявайте.

— До утре.

Но Аптърп не помръдна. Седеше и се блещеше печално. Сякаш топче от рулетка се въртеше все по-бавно и се търкаляше по цифрите: на какво ще спре сега — жените? Африка? здравето? голф? Топчето спря на „ботуши“.

— Днес носих ботуши с гумени подметки — поде Аптърп. — Сега ме е яд. Плъзгат се. Развалиха ми играта.

— Не смятате ли, че е време да си лягате?

Мина още половин час, докато Аптърп се надигне от стола си. Изправи се, седна тежко на пода и продължи разговора, очевидно без да забелязва смяната на положението си. Накрая в главата му просветля:

— Драги, разговорът беше извънредно приятен. Надявам се да го продължим някоя друга вечер, но в момента доста ми се спи и ако не възразявате, смятам да се оттегля.

Претърколи се и затихна. Гай си легна, заслушан в дишането му, загаси лампата и също заспа. Събуди го пъшкане и препъване в тъмнината. Запали лампата. Аптърп се бе изправил и мигаше.

— Добро утро, Краучбак — каза той с достойнство. — Търсех тоалетните. Сигурно съм сбъркал коридора. Лека ноц.

Заклати се към вратата и я остави открехната.

На следващата сутрин, когато събуди Гай, вестовоят му каза:

— Мистър Аптърп е болен. Помоли да го навестите, щом се облечете.

Гай завари Аптърп в леглото. На коленете му имаше лакирана походна аптечка.

— Днес издишам. Нещо не съм наред. Няма да ставам.

— С какво мога да ви помогна?

— Няма нищо, просто тумбакът ми се бърка. Става ми така от време на време. Свикнал съм. — Аптърп размесваше нещо белезникаво със стъклена пръчица. — Най-лошото е, че обещах да обядвам с главнокомандувания. Трябва да му дам сигнал, че го изоставям.

— Защо не му изпратите бележка?

— Нали това имам предвид, драги! Във войската винаги се казва „давам сигнал“.

— Спомняте ли си как ме посетихте снощи?

— Естествено. Що за странен въпрос, драги! Както знаете, не съм от бърбивите, но от време на време обичам да си побърбя с приятни хора. Но днес нещо не съм във форма. На игрището беше гадно студено и влажно, а като се простудя, и тумбакът ми се бърка. Дали бихте ми услужили с хартия и плик? Не е зле да предупредя

главнокомандувачия навреме. — Той глътна лекарството. — Направете си труда, сложете това нещо там, където мога да го стигна.

Гай повдигна аптекката, която съдържаше сякаш единствено шишенца с етикет „Отровно“, остави я на една масичка и донесе на Аптърп хартия.

— Как смятате, дали да започна със „Сър, имам честта...“?

— Не.

— Просто „Драги полковник Грийн“?

— Или „Уважаема мисис Грийн“.

— Ха тъй. Улучихте го. Браво, драги. „Уважаема мисис Грийн“. Разбира се, че така ще започна.

Алебардистите са известни между другото и с това, че са усърдни черковници. Сред кадровите офицери почти няма паписти и разколници. Свръхсрочната служба се черкуват при капелана — това влиза в редовното им обучение. Параклисчето на гарнизона играе ролята на енорийска черква. На утринните в неделя цялата задна част на кораба се пази за алебардистите, които маршируват дотам от казармата, предвождани от оркестъра си. След службата гарнизонните дами — съпруги, вдовици и дъщери, с които градчето изобилствува, чиито моравки биват косени от алебардисти и които незаконно купуват говежди плешки от магазините на алебардистите, се събират с молитвеници в ръце в Офицерския дом, за да похапнат и поклюкарствуват. Никъде в Англия не може да се намери образец на късновикторианска неделя тъй невинна и пълноценна, както в казармите на алебардистите.

Тъй като единствен от офицерите бе католик, Гай отговаряше за католишката служба. Католици имаше десетина, все от военната повинност. Гай ги инспектира на плаца и ги подкара на служба към черквата с метален покрив в една странична уличка. Свещеникът токущо се беше дипломирал в Майнут^[1] и не подкрепяше нито каузата на съюзниците, нито английската армия, която той схващаше единствено като развратителка на нравите в градчето. Проповедта му тази сутрин не съдържаше никакви недвусмислени оскърбления; нищо, което да даде повод за оплакване; но когато той заговори за „ужасното време на

съмнения, опасност и страдания, в което живеем“, Гай го изгледа високомерно. Живееха във време на слава саможертва!

След службата, докато войниците се строяваха за връщане, свещеникът заговори Гай на портата.

— Не бихте ли искали да се отбиете у дома, господин капитан, и да си прекараме хубаво? Една добра душа ми даде бутилка уиски, която трябва да се на чене.

— Няма да мога, благодаря, отец Уелън. Трябва да отведа войниците обратно в казармата.

— Гледай ти каква странна история била тая армия: големи момци да не могат да извървят самостоятелно половин миля.

— Такава е заповедта, съжалявам.

— А онова въпросче със списъка на имената, господин капитан? Негово преосвещенство би искал да има имената на всички войници-католици за архива, та си мисля, че ви споменах миналата неделя.

— Много мило, че толкова ви интересуваме. Доколкото знам, Военното министерство ви плаща допълнително за всеки един от нас, нали, отец Уелън? Шок във войската няма католически свещеник?

— Вярно е, господин капитан, но нали не върши нищо противозаконно?

— Не съм капитан. И най-добре ще е да се обърнете към адютанта.

— А как да различа един офицер от друг, като нямам нищо общо с военните?

— Просто пишете до „Адютанта, Кралски алебардистки корпус“. Ще стигне до него, не се тревожете.

— Щом не искате да помогнете, няма какво да се прави. Бог с вас, господин капитан — каза свещеникът рязко и се извърна към една жена, която дотогава бе стояла незабелязана зад него. — Е, любезна, сега пък какво ви тревожи?

На връщане минаха покрай енорийската черква, чиято достолепна украсена кула се надигаше от сплескана ранна постройка от кремък и гранит с ниски фестонирани арки. Тя се издигаше сред добре поддържано гробище зад древни тисове. От конзолите се виждаше сложният рисунък на алебардистките флагове. Гай ги познаваше добре. Често се отбиваше тук в събота следобед, понесъл седмичните вестници. От праг, подобен на този, бе потеглил сър

Роджър де Уейбрук към своето незавършено пътешествие, заключвайки госпожата си вкъщи.

По-малко ограничавали от лейди Уейбрук, съпругите на алебардистите бяха изпълнили приемната при връщането на Гай. Гай вече се познаваше с повечето от тях и в продължение на половин час помага да се поръчва херес, да се изпразват пепелници и да се палят цигари; Един от собствената му група, здравенякът Ленард, тази сутрин бе довел и съпругата си. Тя бе недвусмислено бременна. Гай малко познаваше Ленард, тъй като той квартируваше в града и прекарваше вечерите си там, но то смяташе за извънредно подходящ за алебардистите. Аптърп приличаше на всеки друг изпечен войник, но Ленард сякаш бе замесен от онова тесто, от което бе омесен корпусът. В мирно време Ленард работил като застрахователен агент и всеки зимен неделен ден пътувал следобед, носейки „екипа“ си в стара кожена чанта, до извънградското футболно игрище; бил полузащитник на своя отбор.

В първото си приветствено слово главнокомандуваният бе загатнал, че след войната някои от тях могат да останат във войската постоянно. Гай си представяше Ленард след двадесет години — космат, любезен, стара кримка, като майор Тикъридж. Но това беше преди да се запознае с госпожата му.

Семейство Ленард седеше със Саръм-Смит и разговаряше за пари.

— Тук съм, защото няма как — казваше Саръм-Смит. — Миналата събота слязох до града и това ми костваше петарка, че и отгоре. Ако работех, окото ми нямаше да мигне, ама в армията броиш всяко пени.

— Вярно ли е, мистър Краучбак, че след Коледа ще ви местят?

— Така дочух.

— Безобразие! Тъкмо се установите някъде и вече ви вдигат. Не виждам смисъла.

— В едно нещо съм сигурен — каза Саръм-Смит — няма да си купя калъф за картата. Нито Кралския правилник.

— Разправят, че сме щели да си плащаме бойната униформа, като ни я раздадат. Ей на това му вика аз прекалено — додаде Ленард.

— Никакъв келепир не е офицерството. Вечно те карат да купуваш нещо, което не ти трябва. Военно министерство е тъй заето да

се мазни на другите членове, че не намира време за нещастници като офицерите. Вчера в сметката ми за столовата вписани още три шилинга и отбелязано: „гости“. Питам за какви гости става дума и ми се казва, че това бил моят дял от напитките за представлението на трупата. А аз дори не бях на това представление, камо ли да съм ги черпил!

— Но нали нямаше да ти е приятно те да дойдат в корпуса и да не ги посрещнем както трябва? — възрази Ленард.

— Все щях да го преживея. А се басирам, че половината от това пиене е смазало гърлата на кадровите.

— Я по-тихо — каза Ленард, — идва един от тях.

Приблужи се капитан Сандърс.

— Гледай ти, мисис Ленард. Нали знаете, че главнокомандуващият очаква днес и двама ви на обяд?

— Получихме си заповедта — отвърна мисис Ленард кисело.

— Великолепно, опитвам се да намеря още един човек. Аптърп отпада. Вие вече сте поканен, нали, Краучбак? Ами вие, Саръм-Смит?

— Пощадете ме.

— Ще ви бъде приятно. Великолепни хора.

— Добре, добре.

— Тази сутрин не съм виждал чичо Аптърп. Как се чувства?

— Ужасно.

— Снощи здравата се беше накиснал. Никак не му вървеше на игрището.

— Тази сутрин тумбакът му нещо се бъркал.

— Е, сега така му викат.

— Интересно какво ще рече той за моя тумбак — каза мисис Ленард.

Саръм-Смит се изсмя високо. Капитан Сандърс се отдалечи. Ленард каза:

— Стига, Дейзи, за бога! Радвам се, че идвате и вие, чичо. Ще ни се наложи да възпираме Дейзи. Днес е ужасно зловна.

— Не съм зловна, само бих желала не друг, а Джим да не се чувства добре. Цяла седмица ми играе на войници. Изобщо не го виждам. Поне да му оставеха неделата. Всяка прилична служба осигурява свободна неделя.

— Главнокомандуващият изглежда извънредно мил човек.

— Сигурно, щом го познавате. И леля ми Марги е извънредно мила. Но аз не карам главнокомандуващия да прекара целия си ден у нея.

— Не обръщайте внимание на Дейзи — каза Ленард. — Лошото е, че тя дядла седмица очаква неделята и в момента никак не ѝ е до излизане и нови запознанства.

— Мене ако питате, алебардистите си дават много важност — възрази мисис Ленард. — Във вевесето е друго. Брат ми е командир на крило в интендантската част и твърди, че това си е работа като всяка друга, само че по-лесна. А алебардистите не забравят, че са алебардисти дори в неделя. Само ги погледнете!

Саръм-Смит погледна събратята си офицери и дамите им, трупнали на коленете си молитвеници и ръкавици, награбили цигари и херес, разговарящи пискливо-весело.

— Предполагам, че и това пиене ще бъде включено в сметката за столовата? Как смятате, колко взема главнокомандуващият за един обяд?

— Я стига — спря го Ленард.

— Яд ме е, че Джим не отиде във вевесето — продължи мисис Ленард. — Можехме да го наредим. При тях знаеш къде си. Седиш си в някоя канцеларийка като нормален чиновник с редовно работно време и ти е гот. Разбира се, не бих позволила на Джим да лети, но има много длъжности като на брат ми.

— Вярно, че е добре по време на война да си надземен персонал, но после никак не е приятно — възрази Саръм-Смит. — Човек трябва да си прави сметка и за мирно време. Като се върнем на работа, много по-добре ще звучи, като кажем, че сме били алебардисти, отколкото, че сме били наземни във вевесето.

В един без пет мисис и мис Грийн, съпругата и дъщерята на главнокомандуващия, се надигнаха от местата си и събраха гостите.

— Не трябва да закъсняваме — каза мисис Грийн. — Ще дойде и Бен Ричи-Хук. Ако не седне да яде навреме, става ужасен.

— Според мен той винаги е ужасен каза мис Грийн.

— Не бива да говориш така за бъдещия им бригаден генерал.

— За него ли ми разправяше? — запита мисис Ленард, която демонстрираше неодобрението си към цялото начинание, разговаряйки единствено със съпруга си. — Дето режел глави?

— Да. Бил страшен терк.

— Всъщност ние всички много го обичаме — каза мисис Грийн.

— Разправяли са ми — обади се Саръм-Смит с тон, който подсказваше, че е по-добре да си известен на полицията, отколкото на него.

Гай също бе чувал туй-онуй. Ричи-Хук бе голямото enfant terrible на алебардистите от Първата световна война; най-младият ротен командир в историята на корпуса; най-късно произведен в по-горен чин; често раняван, често награждаван, предложен за почетния кръст „Виктория“, два пъти изправян пред военен съд за неподчинение на заповеди на бойното поле, два пъти опрощаван като признание за блестящия успех на независимите му начинания; легендарен майстор на шанцовия инструмент. Там, където по-непредприемчивите си пристигали от разузнаване с вража каска за спомен, Ричи-Хук се връщал от експедиция през ничия земя с по една кървяща глава на германски патрул във всяка ръка. За него годините на мира били години на непрекъснати конфликти. Където се леела кръв и замиришело на барут, от Коркското графство до Мато Гросо, там бил и Ричи-Хук. По-късно скитал из Обетованата земя, хвърляйки ръчни гранати в приемните на размирни араби. Ей такива неща и много повече бе чувал Гай в столовата.

Главнокомандуваният обитаваше четириъгълен солиден дом в покрайнините на казармената територия. Докато приближаваха, мисис Грийн попита:

— Някой от вас пуши ли лула?

— Не.

— Не.

— Жалко. Бен предпочита мъже, които пушат лула. Ами пури?

— Да.

— Да.

— Да.

— Пак жалко. Щом не пушите лули, той предпочита изобщо да не пушите. В присъствието на Бен съпругът ми винаги пуши лула. Разбира се, той е старшият по чин, но при Бен това няма никакво значение. Съпругът ми го е малко страх от него.

— Той е голям пъзльо — каза мис Грийн. — Жалко е да го гледаш.

Ленард се изсмия яката.

— Какво толкова смешно има — обади се мисис Ленард. — Аз ще си пуша, ако ми се пуши.

Но никой от групата не споделяше предизвикателното ѝ настроение. Тримата офицери-доброволци пуснаха дамите пред себе си и ги последваха през градската порта с души, разбунени от пубертетски страхове: грешка нямаше — пред тях, отделен единствено от огледалното стъкло на прозореца в гостната, стоеше полковник (скоро щяха да го произведат генерал) Ричи-Хук, приковал ги със зловещия поглед на единственото си сърдито око. Окото беше черно като веждите над него, черно като превръзката отстрани на тънкия закривен нос и закрепено в обрамчен монокъл. Полковник Ричи-Хук оголи зъби към дамите, погледна огромния си ръчен часовник с добре обмислена мимика, и каза нещо нечуто, но несъмнено подигравателно.

— Олеле — каза мисис Грийн. — Сигурно сме закъснели.

Влязоха в гостната; полковник Грийн, до неотдавна — обект на страхопочитание, им се захили злорадо иззад сребърното подносче с коктейлите. Полковник Ричи-Хук, узурпирал положението не толкова на домакин, колкото на цензор в свръхсекретен отдел като онези, които Гай бе посещавал в търсене на работа, тръгна към тях. Мисис Грийн се опита да представи офицерите, както си му е редът, но полковникът я прекъсна:

— Моля повторете имената. Да не стане грешка. Ленард, Саръм-Смит, Краучбак... виждам само трима, къде е Краучбак? Аха, ясно. А кой от вас води госпожата?

И оголи едрите си кучешки зъби към мисис Ленард.

— Аз водя ето тоя — отвърна тя.

Отговорът бе по-храбър и по-остроумен, отколкото Гай очакваше и бе възприет добре. Единствен Ленард изглеждаше покрусен.

— Великолепно — откликна Ричи-Хук. — Браво!

— Така трябва да се отговаря на човек като него — одобри мисис Грийн.

Полковник Грийн се облещи от възторг.

— Джин за дамата — викна полковник Ричи-Хук. Протегна облечената си в черна ръкавица дясна ръка, от която бяха останали само два пръста и половин палец, ограби една чаша и я поднесе на

мисис Ленард. Но приятното настроение се изпари и веднага след това сам полковникът отказа да пие.

— Много е приятно, ако на човек не му се налага да будува след обяда.

— На мен не ми се налага — каза мисис Ленард. — В неделя си почивам... обикновено.

— На бойната линия няма неделя — възрази полковник Ричи-Хук. — Зарад тоя навик да си почиваме в събота и в неделя можем да загубим войната.

— Всяваш паника и отчаяние, Бен.

— Извинявай, Джеф. Полковникът е нашата умна глава — добави той, сякаш за да обясни защо тъй кротко приема упрека. — Коландреше разузнаването в щаба, докато аз си стоях взводен. Ей затуй сега се разполага в тая разкошна къща, докато аз си битувам на палатка. Да сте живели някога на палатка? — обърна се той неочаквано към Гай.

— Да, сър, за кратко. Навремето живеех в Кения и направих няколко похода из саваната.

— Отлично. Джин за стария заселник! — Черните птичи нокти чукнаха, сграбчиха и пуснаха втори коктейл в ръката на Гай. — Ходехте ли много на лов?

— Веднъж сгащих един стар лъв, който се заблуди и влезе във фермата.

— Кой бяхте вие? Краучбак? Знаех, че един от младите ми офицери идва от Африка. Въртеше ми се някакво друго презиме. Ще видите каква страхотна полза ще имате от живота си в Африка. В списъка ми има някакъв нещастник, който прекарал половината си живот в Италия. Много важно!

Мис Грийн смигна на Гай и той премълча.

— Навремето и аз съм изкарвал хубаво в Африка — поде Ричи-Хук. — След едно от редовните ми търкания с властниците ме командироваха в Африканския стрелкови полк. Добри момчета, като ги държиш здраво, но дяволски се боят от носорози. Един път бивакът ни беше край езеро и всяка вечер един стар носорог минаваше за водопой направо през плаца. Страхотен нахал; исках да го застрелям, но командувачият ми наговори какви ли не глупости, че трябвало да имам разрешение за лов на едър дивеч. Голяма превземка беше и той,

от тия — продължи полковникът, сякаш дефинираше универсално опознаваем и отвратителен тип, — от тия, дето притежават по десетина ризи. Тъй че още на следващия ден преградих пътя на носорога с фишеци и ги подпалих под носа му. Не бях виждал носорог да припка така, цепеше през палатките. Намушка един чернокож направо през кръста. Такъв рев не сте чували. И вече не можеха да ме спрат да го застрелям, нали беше нанизал един сержант на рога си!

— Също като болен тумбак — каза мисис Ленард.

— А? Какво? — запита полковник Ричи-Хук, вече не толкова доволен от нахалството ѝ.

— И къде стана това, Бен? — намеси се мисис Грийн.

— В Сомалия. На границата с Огаден.

— Не знаех, че в Сомалия имало носорози — каза полковник Грийн.

— Сега са с един по-малко.

— А какво стана със сержанта?

— О, след една седмица биеше крак по плаца.

— Не трябва да приемате буквално всеки разказ на полковник Ричи-Хук — каза мисис Грийн.

Седнаха да обядват. На масата прислужваха двама алебардисти. Мисис Грийн нарязва месото. Ричи-Хук сграбчи вилицата с облечените си в ръкавица пръсти, нахвърли се върху месото, набърже го нарязва на парченца, остави ножа, взе вилицата в дясната си ръка и започна да яде бързо и мълчаливо, като топеше късчетата в соса с хрян и ги хвърляше към кътниците си. След това заговори отново. Да се бе подчинявал на по-малко кавалерско призвание, да бе облечен в друга, не алебардистка форма, би могло да се сметне, че се опитва да притесни мисис Ленард, раздразнен от намесата ѝ — приковаваше я с единственото си яростно око. Като насочени срещу надеждите и чувствителността на младата булка прозвучаха и следващите му думи:

— Вярвам, нямате нищо против да чуете, че въртя Военното министерство на тръста си. Вече признаха специалната ни задача. Сам изготвих документа. Изпратих го където трябва и го получих одобрен. Обявяват ни за ОНО.

— И какво означава това, моля? — запита мисис Ленард.

— Опасни нападателни операции. Отпускат ни тежки картечници и минохвъргачки. Никакво дивизионно подчинение — на подчинение

сме направо на началник-щаба. Някакъв идиот артилерист от военното обучение се опъваше, но аз му запуших устата. Имаме си едно местенце в планините.

— Шотландия! Там ли ще трябва да се установим?

— Там ще се формираме.

— Но там ли ще бъдем през лятото? Трябва да направя някои разпореждания.

— Летните разпореждания ще зависят от нашия приятел дойчовеца. Надявам се, че до лятото бригадата ще бъде готова и незабавно ще я хвърля в бой. От разтакаване смисъл няма. Най-сетне всяко обучение си има граница. На даден етап човек затъпява и се уморява. Войниците трябва да се използват, докато са като пружини... Употреби ги — додаде полковникът мечтателно, — изтощи ги. Все едно че събираш купчинка чипове, един по един, и след това — пльонк! — пуцаш ги на рулетката наведнъж. Най-увлекателното нещо на света: да обучаваш мъже и да ги хвърляш в неизвестното. Резултатът е първостепенна войска. Всеки познава всекиго. Всеки познава командувачия си толкова добре, че отгатва намеренията му, преди да ги чуе. Войска, която действа без заповеди, като овчарските кучета. Сетне ги хвърляте в действие и след седмица, евентуално след няколко часа, край — всичко е свършено. Дори да спечелите битката, вече не сте същият. Идват подкрепления и повишения. „И да загубиш до игла, и да започнеш отначало, без всякакво оплакване, с предишния си жар“^[2] — нали така се казваше в онова стихотворение? Така че, разбирате, мисис Ленард, няма смисъл да ме питате къде ще се установим. Всички ли играете футбол?

— Не, сър.

— Не, сър.

— Да — обади се Ленард.

— Какъв футбол?

— „Рослин парк“^[3], сър.

— Жалко. Хората нищо не разбират от ръгби, с изключение на уелсите, пък нямаме много офицери от Уелс. С тях се играе великолепно. Те нападат, ти нападаш и дори да си счупите по някой кокал, пак си оставате приятели. Навремето в ротата си имах повече наранявания от футбола, отколкото от битките и уверявам ви, вредата надхвърляше ползата. Някои получиха трайни увреждания. Имах един

мъник, храбро момче беше, играеше десен халф за трета дивизия — окуця за цял живот в тренировъчния лагер. Но трябва да следите мачовете, нищо, че не играете. Спомням си веднъж един мой сержант — взрив му откъсна крака. Нещастникът — нищо не можа да му помогне: Покрай крака взривът беше отнесъл и половината му тяло. Все си беше отишъл, но в пълно съзнание. Край него отчето, се опитва да го накара да се моли, аз съм му от другата страна, а той мисли за футбол. За щастие знаех най-новите резултати, а което не знаех, си измислих. Казах му, че неговият отбор има страшни резултати и той умря с усмивка. Забележа ли, че някое отче си вирва носа, поднасям го на тая тема. Разбира се, при католиците е различно. Техните падрета ги държат здравата. Ужасно е да ги гледаш как шепнат на умиращите. Убиват ги със стотици само със страх.

— Мистър Краучбак е католик — намеси се мисис Грийн.

— О, извинявайте. Пак направих гаф. Не съм тактичен и това си е. Причината е, че сте живели в Африка — обърна се полковник Ричи-Хук към Гай. — Там някои от мисионерите са много прилични. Познавам тоя-оня. Не дават на туземците да гъкнат. Не им минават никакви такива като „аз много хлистианче, имам душа цялата съща като на бял господар“. Но все пак, Краучбак, вие сте видели само най-доброто. Ако бяхте живели в Италия като оня, другия мой млад офицер, щяхте да прозрете истинския им лик. Или в Ирландия: там свещениците съвсем открито поддържат терористите.

— Изяжте си щрудела, Бен — каза мисис Грийн.

Полковник Ричи-Хук прикова с око щрудела и до края на обяда говори предимно срещу противовъздушната отбрана — тема — без противоречия в мненията.

В гостната, докато си пиеха кафето, полковник Ричи-Хук разкри и по-лиричната част от нрава си. Над камината висеше календар, през ноември — вече доста поизтърган. Илюстриран беше причудливо: джуджета, мухоморки, звънчета, розови голички бебета и водни кончета.

— Ей — каза полковникът, — какво хубаво нещо. Ама че хубаво! Нали е хубаво!

— Да, сър.

— Но да не се размекваме. Чака ме доста път с мотора. Необходимо ми е да се поразтъпча. Кой идва с мене?

— Във всеки случай не Джим — каза мисис Ленард. — Вземам си го у дома.

— Добре. Вие двамата идвате ли?

— Да, сър.

Градът, в който живееха алебардистите, зле подхождаше за разходки. Центърът му бе приличен, заобиколен е концентрични пластове грозота, появила се с по-късна дата. За да стигнат до приятна околност, трябваше да извървят три, ако не и повече мили; но полковник Ричи-Хук бе заситил естетичния си апетит с календара.

— Когато съм тук, винаги правя ей тая обиколка — каза той. — Всичко на всичко петдесет минути.

Потегли в бърз нервен тръс, който двамата не можеха да следват. Поведе ги към железопътната линия, покрай която, отделена с ограда от черна нагъната ламарина, се стелеше непавирана пътека.

— Сега, като сме далеч от ухото на главнокомандуващия — започна полковникът, но минаващият влак заглуши думите му и двамата му спътници чуха само: — ... през пръсти се гледа. В мирно време — иди-дойди, но на война от това полза няма. На война трябва нещо повече от автоматично подчинение. Трябва здрава ръка. Когато командувах рота и ми доведяха някой провинен, питах го дали предпочита да приеме моето наказание, или да се обърне към командира. И той винаги избираше моето наказание. Тогава го карах да се издупи и му лепвах шест — ама какви! — с бастуна. За тая работа се отива на военен съд, разбира се, но никой никога не се оплака и при мене имаше много по-малко нарушения, отколкото в която и да било друга рота. Ей на това му викам „здрава ръка“.

Той продължаваше да крачи. Двамата му спътници не намираха какво да отговорят. Накрая полковникът добави:

— Към вас, разбира се, не бих приложил такива мерки... поне засега.

Продължиха да крачат, почти без да разговарят. Ричи-Хук се обаждаше главно за да разказва полкови анекдоти или *gaffes raisonnées*^[4]. Този забележителен воин си представяше войната не като лов или стрелба, а като школки лудории; може би най-вярно е да се каже, че схващаше войната като гигантски фойерверк.

След двадесет и пет минути полковник Ричи-Хук погледна часовника си.

— Вече трябваше да пресичаме, нещо се забавихме.

Скоро стигнаха до страничен железен мост. Отсреща се виждаше същата непавирана пътека, оградена от нагъната ламарина. По нея завиха обратно.

— Ако искаме да си спазим разписанието, трябва да побързаме.

Забързаха. При казармените порти полковникът погледна часовника си.

— Четиридесет и пет минути. Добро време. Е, радвам се, че се запознахме. В бъдеще, често ще се виждаме. Оставих мотоциклета си в караулното.

Той отвори вещевата си торби, направена от калъф на противогаз, и им показва нагънати пижама и четки за коса.

— Ето ми целия багаж. Това недоразумение не е пригодно за нищо друго. Довиждане.

Той потегли, а Гай и Саръм-Смит козируваха.

— Стар разбойник, а? — каза Саръм-Смит. — Наумил си е, че всички трябва да ни убият и толкова!

Същата вечер Гай надникна да се осведоми дали Аптърп ще слезе за вечеря.

— Не, драги. Днес ще го давам бавничко. Мисля, че ще ѝ надвия на тая болест, но не трябва да се напълям. Как мина обядът?

— Там беше бъдещият ни бригаден.

— Много ме е яд, че го изпуснах, много. Но пък нямаше да му направя добро впечатление. Не бих искал да ме вижда в това състояние. Как мина?

— Прилично. Главно защото той ме сбърка с вас.

— Не ви разбирам напълно, драги.

— Чул, че единият от нас е живял в Италия, а другият — в Африка. Сметна, че аз съм живял в Африка.

— Хай да му се не види! Това никак не ми харесва.

— Негова грешка. После вече беше късно да обяснявам.

— Непременно трябва да му се обясни! Смятам, че трябва да му пишете и да му съобщите.

— Глупости!

— Въпросът е твърде сериозен. Решили сте да ударите къравото, като се възползвате от болестта ми и да се представите за мене, а? Нали именно представянето е твърде важно! Той запомни ли и моето име?

— Не, разбира се.

— Ако вие не пишете, аз ще пиша.

— На ваше място не бих го сторил. Ще ви сметне за луд.

— Ще си помисля как трябва да постъпя. Цялата работа е изключително деликатна. Не мога да си представя как сте го допуснали.

Аптърп не писа до полковник Ричи-Хук, но продължи да държи карез на Гай и в негово присъствие вечно беше нащрек.

[1] Градче в Ирландия, където се намира най-важната католическа академия. — Б.пр. ↑

[2] „Ако“, на Ръдиард Киплинг, превод на Сидер Флорин. — Б.пр. ↑

[3] Ръгби-клуб в Лондон със собствен стадион, основан в 1879 г. — Б.пр. ↑

[4] Предизвикани грешки (фр.). — Б.пр. ↑

3.

Малко преди Коледа индивидуалното обучение приключи и Гай и групата му получиха една седмица отпуск. Преди да си заминат и главно в тяхна чест, началството организира прием. Насърчиха, ги да си поканят гости, тъй като поне за момента се смяташе, че това ще бъде последната им вечер в казармата. Надпреварваха се да си доведат такива гости, които да им повдигнат реномето. Аптърп особено се гордееше с избора си.

— Страшен късмет извадих. Пипнах Кречеталото. Не знаех, че е в Англия, докато не прочетох във вестника.

— Кой е Кречеталото?

— Тъкмо вие би трябвало да го познавате. Но може би из шикозните ферми на Кения той не е известен. Ако зададете същия въпрос в същинска Африка, къде да е между Чад и Мозамбик, ще помислят, че ги поднасяте. Кречеталото е страшна работа. На пръв поглед — странна птица. Ще речеш, че не знае да държи ножа и вилицата. Всъщност баща му е епископ, има си Итън и Оксфорд зад гърба, свири на цигулка като музикант. Споменават го във всички справочници.

— Справочници по музика ли, Аптърп?

— Справочници за водене на война в саваната. А вие кого ще доведете, драги, ако смея да запитам?

— Още никого не съм намерил.

— Странно. Бих казал, че човек като вас познава доста хора.

Аптърп не му беше простил обърканите имена.

За Коледа Гай се натрапи на семейство Бокс-Бендър. В отговора си Анджела пишеше, че Тони се връща в отпуск. Гай успя да го пресрещне в Лондон в последния момент и да го примами в казармата на алебардистите за приема. За първи път се виждаха в униформа.

— За нищо на света не бих изпуснал да те видя маскиран като млад офицер, чичо Гай — каза Тони при пристигането си.

— Всички останали ми викат „чичо“.

Пресякоха чакълената настилка на двора към помещенията, определени за гости. Един алебардист мина, козирува и Гай се сви, като видя как неговият племенник небрежно бръсна фуражката си в отговор.

— Виж какво, Тони, това може би минава във вашия полк, но тук козируваме тъй почтително, както на нас ни козируват.

— Чичо Гай, да ти напомня ли, че съм твой старши по чин?

Но вечерта, докато водеше племенника си към президента на столовата в приемната, Гай бе изпълнен с гордост — в зелената си бойна униформа и черен кожен портупей Тони се открояваше.

— Направо от Франция, а? Ще използвам президентските си привилегии и ще ви поставя да седнете до мен. Много бих желал да чуя от първа ръка какво става там. От вестниците нищо не разбирам.

Не стана нужда да се обяснява кой е Кречеталото: загорял мъж с прошарена грива, мрачно изправен до Аптърп. Ясно беше защо се е прославил сред горилите; също защо, с типично английска ирония, го бяха прякоросали тъй. Той клатеше глава наляво-надясно, зяпайки изпод рошави вежди, сякаш търсеше на коя лиана да се залюлее, да се метне нагоре и да се сгуши необезпокояван в гредите. Отпусна се чак когато оркестърът засвири „Говеждото на стара Англия“^[1]. Чак тогава засия, закима и уверено забърбори в ухото на Аптърп.

Оркестърът беше върху дъсчена платформа. Офицерите минаха покрай нея, за да влязат в столовата, и докато заемаха местата си, музиката ги оглуши. Президентът на столовата бе в средата, срещу заместник-командира. Тони, до него, понечи да седне, преди да са прочели молитвата, но чичо му го смушка. Музиката спря, чукчето чукна, капеланът изрече молитвата. Почти едновременно бликнаха музиката и общият разговор.

Разпитван от старшите офицери наоколо му, Тони заразказва за мисията си във Франция, за бойни действия, нощни патрули и мини, за изключителната младост и ентузиазъм на шепата вражески пленници, които бил видял, за възхитителния стил и точност на нападателната им тактика. Гай погледна дали Кречеталото върши чудеса от сръчност с ножа и вилицата и го видя как пие със странно шеметно-въртеливо движение на главата и китката.

Накрая, когато дръпнаха покривката, за да поднесат десерта, духаните се оттеглиха, щрайхът слезе и се настани на прозоречната

ниша. Офицерите се умълчаха; музикантите подеха нежни ресни; музиката отнесе всички далеч от набезите на Тони — в ничия земя и още по-далеч, неизмеримо по-далеч, отвъд границите на християнството, където се водеше — и губеше — великата битка; отвъд тайнствените гори, в които влакове — дори в момента, в който алебардистите и гостите им седяха, унесени от виното и хармонията — гърмяха, понесли смъртоносните си товари.

Музикантите изсвириха две пиеси; втората завърши с бодър карильон. След това капитанът на оркестъра се представи уставно на президента на столовата. Сториха му място до Тони и столовият ефрейтор му поднесе огромна чаша портвайн. Лицето на музиканта бе лъскаво и червено; кое го прави човек на изкуството, разсъждаваше Гай, та да го отличава от Кречеталото?

Президентът на столовата чукна с чукчето. Всички се изправиха.

— Господин заместник-командир, предлагам наздравица за патрона на корпуса, великата руска херцогиня Елеонора.

— Наздраве за великата херцогиня, бог да я поживи.

Престарялата дама тлееше в мизерно стайче в Ница, но алебардистите, ѝ отдаваха дължимото тъй лоялно, както навремето, в 1902 г., когато — млада, красавица — тя милостиво бе приела патронажа.

Над свещите димът започна да се къдри. Внесоха енфието. Огромният тежък рог бе обкичен с какви ли не сребърни приборчета: лъжичка, чукче, четчица; с тях трябваше да се борави ритуално и правилно под страх от половин лира глоба. Гай инструктира племенника си как да ги използва.

— Имате ли си такива неща във вашия полк?

— Не можем да ви стъпим на малкия пръст. Потресен съм.

— И аз.

На излизане от столовата никой не беше напълно трезвен, но и нямаше съвсем пияни, с изключение на Кречеталото. Това дете на простора, напук на епископското си потекло, се поддаде на съблазните на цивилизацията; отведоха го и никой повече не го видя. Да се бе стремил към престиж, както се заблуждаваше Аптърп, Гай щеше сега истински да ликува. Вместо това за него вечерта бе безизкусно, върховно щастие.

В приемната вървеше импровизиран концерт. Майор Тикъридж даваше невинно неприлично представление, наречено „Едноръкият флейтист“, любим номер, за корпуса, нов за Гай и — общо взето — луд успех. Сребърните бокали, обикновено пълни с бира, този път обикаляха присъстващите, преливащи от шампанско. Гай откри, че обсъжда религиозни въпроси с капелана.

— ... съгласен ли сте — питаше той разпалено, — че Свръхестественият ред не е обикновена добавка към Естествения ред, като музиката, като рисуването, предназначени да направят всекидневието ни по-поносимо? Свръхестественият ред всъщност е самото всекидневие; свръхестественото е действителност; онова, което ние наричаме действителност, е просто сянка, мигновена фантазия. Не сте ли съгласен, отче?

— Донякъде.

— Или, казано с други думи.

По време на представлението, разигравано от майор Тикъридж, усмивката на капелана бе застинала като на акробат — професионален трик, прикриващ страха и изтощението.

Накрая адютантът започна да ритва едно кошче за боклук. Минаха на футбол, после — на ръгби. Ленард докопа кошчето. Догониха го и го събориха. Всички млади офицери наскачаха върху борещите се. Скочи Аптърп. Скочи Гай. Върху им скочиха други. Гай почувствува удар в коляното; за момент остана без дъх, скован. Прашни, смеещи се, потни, задъхани, те се разплетоха и се изправиха. Гай усети, че коляното го боли слабо, но осезаемо.

— Ха, чичо, удариха ли те?

— Нищо, нищо.

Някой бе дал заповед да се разотиват. Тони хвана Гай под ръка, за да минат през двора.

— Дано не си се отегчил много, Тони.

— Не бих го пропуснал за нищо на света. Дали да не се покажеш на лекар?

— Утре сутрин ще е минало. Навехнато е.

Но на сутринта, събудил се от дълбок сън, Гай видя, че коляното му е страшно подуто, и разбра, че не може да ходи.

[1] От „Просяшка опера“ на Джон Грей. — Б.пр. ↑

4.

Тони продължи пътуването към къщи. Взе Гай със себе си, както се бяха споразумели, и в продължение на четири дни Гай лежа у Бакс-Бендърови със стегнатобинтован крак. На Бъдни вечер го занесоха на среднощната литургия и го отнесоха обратно на леглото му в библиотеката. Завръщането на Тони бележеше някакво спадане на напрежението. Всички декори бяха налице; сандъците с хетските експонати и импровизираните легла — също, но до драма не се стигна. Гай се чувствуваше скован и напрегнат сред простора на казармата и щом след втория ден на Коледа зет му се върна в Лондон, замина с него и прекара последните дни от отпуската си на хотел.

Много по-късно осъзна, че тези дни на боледуване бяха неговото сватбено пътешествие, неговата пълноценна любов с Кралския алебардистки корпус. После дойде семейното всекидневие, изпълнено с много вярност и обич, с много споделени радости, но накъсано и подплатено с цялото гъмжило от печални незначителни брачни дразги: интимничене, раздразнение, открити недостатъци, несъгласия. Но засега му беше много сладко да се събуди и да продължава да си лежи: до него лежеше духът на корпуса; да натисне звънеца: обслужваше го невидимата негова невеста.

Лондон още не бе загубил блясъка си. Оставаше си същият град, който Гай бе избягвал през целия си живот, чиято история бе смятал за долнопробна, чийто вид му бе досаждал. Сега Гай го гледаше с нови очи и виждаше царствена столица. Гай се бе променил. Куцаше из Лондон с нова душа и сърце.

В „Белами“, където се беше свивал по ъглите, за да пише просяшките си писма, сега не принудено му предложиха място сред бързо променящата се клиентела в бара. Гай пиеше много и радостно, като механично казваше: „Ха, наздраве“ и „Да се чукнем“, съвършено безчувствен към леката изненада, предизвикана от непривичните за околиците наздравяци.

Една вечер, отишъл сам на театър, Гай чу зад себе си младежки глас:

— Да пукна, ако това не е чичо!

Обърна се: точно зад него седеше Франк де Суза. Той бе облечен, както се изразяваха алебардистите, „цивилизовано“; гражданите наричаха това облекло по-превзето: „туника“. Пък и нищо цивилизовано нямаше в дрехите му — кафяв костюм, зелена копринена риза и оранжева вратовръзка. До него седеше млада жена. Гай малко познаваше Франк де Суза. Той беше тъмнокос, сдържан, саркастичен и кадърен младеж. Гай си припомни чутото: Франк имал в Лондон някаква жена, при която ходел в събота и неделя.

— Пат, запознай се е чичо Краучбак.

Жената се усмихна без топлота или веселие.

— Що се правиш на интересен? — подхвърли тя.

— Хареса ли ви? — попита я Гай. Представлението бе доста смело.

— Горещо-долу.

На Гай то се бе сторило остроумно и приятно.

— Цялото време ли прекарахте в Лондон?

— Имам апартамент в Ърлс корт — обясни жената. — Той живее при мен.

— Сигурно ви е било приятно.

— Горещо-долу.

Разговорът прекъсна, защото съседите им се върнаха от бюфета и завесата се вдигна. Втората част от програмата не се стори на Гай нито остроумна, нито приятна. През цялото време усещаше напрегнатата странна двойка зад гърба си. Накрая им предложи:

— Искате ли да вечеряте с мене?

— Имахме намерение да идем оттук в кафенето — отвърна жената.

— Далече ли е?

— Става дума за кафене „Роял“ — обясни Франк. — Елате вие с нас.

— Но нали Джейн и Констант казаха, че сигурно и те ще дойдат — възрази жената.

— Казват, но никога не идват — отвърна Франк.

— Елате да си хапнем стриди — предложи Гай. — Знам едно място наблизо.

— Мразя стриди — отвърна жената.

— Може би наистина е по-добре да не идваме — каза Франк. — Все пак благодаря.

— Скоро ще се видим отново.

— Във Филипи — поде Франк.

— Ух! — каза жената. — Тръгвай най-сетне!

Последната вечер на последния ден от старата година след вечеря Гай стоеше на бара в „Белами“, когато чу: „Здрасти, Томи, как са щабните офицери с маясьла?“, и като се обърна, откри, че до него е застанал майор от Коулдстриймския полк.

Майорът бе Томи Блукхаус, когото за последен път бе видял от прозореца на канцеларията на своя адвокат в Линкънс Ин. Гай й ординарецьт на Томи бяха призовани, за да опознаят официално страните по делото — част от процедурата по развода. Томи и Върджиния бяха минали през площада, смеещи се, бяха спрели на вратата, както бе уговорено, така че лицата им да се виждат; лицето на Върджиния — под периферията на крещяща нова шапка, лицето на Томи — скрито под бомбе; след секунда двамата отминаха, без дори да погледнат към прозорците, макар да знаеха, че оттам ги наблюдават. Гай свидетелствува: „Това е съпругата ми.“ Ординарецьт свидетелствува: „Това е капитан Блукхаус и дамата с него е същата, която заварих в стаята му сутринта на четиринадесети.“ Двамата подписаха свидетелските си показания и адвокатът не позволи на Гай да даде на ординареца банкнота от десет шилинга. „Свършено незаконно, мистър Краучбак. Предложеното възнаграждение може да застраши начинанието.“

Томи Блукхаус бе принуден да подаде оставка и да напусне гвардейската бригада, но понеже пътят му бе хвърлен в армията, го преместиха в боен полк. Сега очевидно се бе върнал в Коулдстриймския полк. Преди Гай и Томи се познаваха съвсем слабо. Сега си заговориха.

— Здравейте, Гай.

— Здравейте, Томи.

— Значи сте при алебардистите. Бойки момчета, а?

— Прекалено бойки за мен. Почти ми счупиха крака преди няколко вечери. Виждам, че сте се върнали в Коулдстриймакия полк.

— Сам не знам къде съм. Нещо като совалка между Военното министерство и подполковника. Миналата година се върнах в бригадата — явно, че на война прелюбодействието не е грях, — но каквото съм си глупак, взех, че последните две или три години карах курсове в генералщабната академия и някак си успях да ги завърша. Сега отговарям за обучението на Втори гвардейски и прекарвам цялото си време в опити да се върна в полка. Познавам един от вашите още от академията. Страшен симпатяга, с големи мустаци. Забравих му името.

— Те всички имат големи мустаци.

— Както виждам, очакват ви доста интересни неща. Вчера проучвах едни документи.

— Ние нищо не знаем.

— Е, войната няма да свърши скоро. За всекиго ще има забавление.

Разговорът течеше съвсем безболезнено.

Половин час по-късно присъстващите взеха да се разотиват. В хола Томи каза:

— Гледай ти! Здравата куцате! Ще ви закарам.

Пътуваха по Пикадили мълчаливо. След това Томи каза:

— Върджиния се е върнала в Англия.

Гай никога не се беше запитвал какво мисли Томи за Върджиния. Не знаеше точно при какви обстоятелства се бяха разделили.

— Нима е пътувала някъде?

— Да, доста време беше в Америка. Връща се поради войната.

— Типично нейна постъпка... когато всеки бяга оттук.

— Изглежда великолепно. Тази вечер я срещнах в „Кларидж“. Пита ме за вас, но аз не знаех къде сте.

— Тя е питала за мен?

— Честно казано, разпитваше ме за всичките си стари гаджета, но за вас ме попита специално. Ако имате време, идете да я посетите. В днешно време трябва да се държим един за друг.

— Къде е отседнала?

— Предполагам, че в „Кларидж“.

— Според мен няма да има особено желание да ме види.

— Моето впечатление е, че копнее да види целия свят. Да знаете мене как ме посрещна!

Стигнаха до хотела на Гай и се разделиха. Както подобаваше на истински алебардист, Гай поздрави старшия по чин Томи — нелеп жест, тъй като бе тъмно като в рог.

На следващата сутрин, Нова година, Гай се събуди, както редовно се събуждаше напоследък, в часа, в който тръбата в казармата свиреше за ставане; първата му мисъл бе за Върджиния. Изпълваше го непреодолимо любопитство; но след осем години, след всичко, преживяно и недоизказано, Гай не бе в състояние да вдигне телефона до леглото и да ѝ се обади, както — в това не се съмняваше — би постъпила самата Върджиния, стига да знаеше къде да го намери. Затова се облече, събра багажа си и плати хотелската сметка, като не преставаше да мисли за Върджиния. Разполагаше с време до четири следобед, когато щеше да потегли към новото си назначение.

Взе такси до „Кларидж“, попита на рецепцията, научи, че мисис Трой още не е слязла и се разположи във фоайето, откъдето можеше да наблюдава и асансьора, и стълбището. От време на време минаваха негови познати, спираха, канеха го със себе си, но той не прекъсваше немигващото си бдение. Най-сетне фигура, прилична на нейната, бързо излезе от асансьора, и се упъти към рецепцията. Администраторката посочи към Гай. Жената се обърна и засия от удоволствие. Гай закуца към нея; тя заподскача към него.

— Гай, сладурче! Ах, че хубаво! Великолепно е в Лондон! — Тя го прегърна; след това го отдалечи от себе си и го разгледа.

— Тъй. Много хубаво изглеждаш. Точно вчера разпитвах за теб.

— Разбрах. Томи ми каза.

— О, аз кого ли не разпитвах.

— Странно ми се стори, че точно той ми каза.

— Да, като се замисли човек, има нещо странно. Защо дрехите ти са с различен цвят от тези на останалите?

— Не са.

— Различни са от дрехите на Томи и от на ей оня там, и на оня, и на оня.

— Те са гвардейци.

— Според мен твоят цвят е много по-шик. А как ти отива! И май си пущаш мустачки, а? Много те подмладяват!

— И ти си се подмладила.

— Разбира се, повече от всички останали. На война цъфтя. Божествено е да си далеч от мистър Трой.

— Не сте ли заедно?

— Мили, само на теб ще кажа, че вече няма да се срещам с мистър Трой. Напоследък поведението му никак не беше приятно.

Гай не знаеше за Хърбърт Трой нищо, освен името му. Известно му бе, че в продължение на осем години Върджиния бе плувала по гребена на неоспорваната популярност. Не й желаше злото, но замогването й беше разширило пропастта помежду им. Ако Върджиния би изпаднала, Гай би я подкрепил, но тъй като тя благоденствуваше все по-открито, той, все повече се свиваше в собствената си пуста и безцветна бърлога. Сега войната бе променила всичко и Върджиния бе тук — хубава, елегантна, радостна, че го вижда.

— Къде възнамеряваш да обядваш?

— Щях да ходя на едно място, но няма да ида. Я гледай как куцащ! Да не са те ранили вече?

— Не. Ако щеш вярвай, играх футбол с едно кошче за боклук.

— Ами!

— Честна дума!

— Мили, толкова да не ти подхожда!

— Знаеш ли, ти си първата, която не се изненадва, че съм в униформа.

— Защо да не си? Винаги съм знаела, че си храбър като лъв.

Обядваха заедно и след това се качиха в стаята й и бърбиха неспирно, докато стана време Гай да тръгва за гарата.

— Още ли притежаваш фермата в Елдорет?

— Продадох я веднага; ти не знаеше ли?

— Може да съм чула навремето, но знаеш за колко неща трябваше да мисля точно тогава. Първо развод, после женитба, после нов развод — дъх не успях да си поема. Томи, това животно, не ме задържа дълго. Спокойно можеш и да не се развеждам с теб. Добра цена ли взе?

— Почти нищо. Точно тогава всичко живо се разоряваше.

— Вярно, че беше така. Как да не си спомням! Това на Томи му затрудни положението още повече. Най-лошото беше, че в полка му се

оказаха такива моралисти! Наложих ни се да напуснем Лондон и да се настанем в едно отвратително градче, пълно с ужасни досадници. Томи дори мислеше да се прехвърли в Индия. Това ме довърши. При положение, че го обожавах искрено. Ти не се ли ожени?

— Че можех ли?

— Мили, само не ми разправяй, че съм разбила сърцето ти.

— Като оставиш сърцето ми настрана, католиците, както знаеш, не могат да се женят повторно.

— А, това ли имаше предвид! Нима му се подчиняваш още!

— Повече от всякога.

— Горкият Гай, в хубава каша си се забъркал. Без пари, без мен, всичко ти се е струпало изведнъж. В старо време сигурно щяха да кажат, че съм те унищожила.

— Сигурно.

— Не си ли имал работа с много хубави жени след това?

— Нито с много, нито с хубави.

— Сега обаче ще ги имаш. Ще те поведе за ръка и ще ти намеря нещо специално.

И додаде:

— Едно нещо доста ме измъчваше. Как прие всичко това баща ти? Такава душица е той!

— Просто повтаря: „Горкият Гай, не сполучи с тая жена!“

— О, това никак не ми харесва! Как може да се говори така грубо!

И додаде:

— Но не е възможно съвсем нищичко да не си предприемал през тези осем години!

Предприемал беше, но всичките му начинания завършваха неуспешно. Какво толкова да й разправя?

Когато за първи път пристигна в Santa Dulcina от Кения, есе още — привикнал към земеделието, опита лозарство, обрязваше проточилите се ластари, опита се да подбира берачите си, да въведе нова френска преса. Виното на Santa Dulcina, този местен еликсир, киснаше след един час път. Гай се опита да го бутилира по научен начин. Нищо не излезе.

Сетне се залови да пише книга. Книгата вървя прилично цели две глави, после закърня.

След това вложи малко пари и много усилия в туристическа агенция, която негов приятел се опитваше да организира. Имаха намерение да осигурят първокласни гидове, естети, които да развеждат специално подбрани туристи из малко известни райони на Италия и из дворци, които обикновено стояха затворени. Но Абисинската криза пресече потока от желаещи — все едно подбрани или не.

— Не, нищо — повтори той.

— Горкият Гай — каза Върджиния. — Колко жално звучи! Без работа. Без пари. С прости жени. Поне си си запазил руното. Томи е почти оплешивял. Направо се стреснах, като го видях. Ами фигурата ти! Огъстъс е дебел като прасе.

— Кой пък е Огъстъс?

— Според мен ти изобщо не го познаваш. Той беше след Томи. Но за него не се омъжих. Още оттогава беше започнал да пълнее.

Така продължи три часа.

На раздяла Върджиния каза:

— Непременно трябва да продължим да се срещаме. аз съм тук до безкрайност. Вече не трябва да губим следите си.

Когато Гай стигна до гарата, беше вече тъмно. На слабата синя светлина различи десетина души от своята алебардистка група.

— Ей го, идва нашият болен от подагра чичо! — казаха те, като го видяха. — Кажете нещо, къде ще ни пращат? Вие винаги всичко знаете.

Но Гай не знаеше нищо повече от напечатаното в заповедта за прелокация. Заминаваха в неизвестна посока.

5.

Заповедта за прелокация гласеше: „Местоназначение Кут-ал-Имара^[1] в Стаутсанд“. Беше им връчена сутринта преди прощалното тържество без обяснение. Гай се бе допитал до майор Тикъридж, който му каза: „Сигурно е нещо ново, което са измислили в корпуса“, и до началник-щаба, който пък беше категоричен:

— Не е наша работа. Оттук нататък преминавате под командването на Учебния батальон, докато се формира Бригадата. По всяка вероятност ще попаднете в пълна каша.

— Никой ли от тукашните кадрови офицери, няма да дойде с нас?

— Хич не си правете илюзии, чичо.

Но на Гай, седнал с тях в приемната, между всички трофеи на корпуса, в реда и удобството на двувековното ненакърнено обиталище, му се стори невъзможно да повярва, че алебардистите могат да измислят нещо несъвършено. Сега, докато влакът тракаше в студения мъглив мрак, го изпълваше същото ведро упование. Коляното му се беше схванало и го болеше. Той помести крака си между краката, които се преплитаха нагъсто в сумрака. Неколцината младши офицери седяха отпуснати. Високо над главите им се очертаваха струпаните раници, снаряжението им, куфарите, полупотънали в сянката. Лица не се виждаха. Снопове светлина, твърде слаба за четене, осветяваха единствено колената им. От време на време някой драсваше кибрит. От време на време си разказваха за отпуската. Главно мълчаха. В мъглата и студа ясни и утешителни спомени изпълниха мислите на Гай и той седеше вслушан в немлъкващите вътрешни гласове от следобеда, сякаш пущаше една и съща грамофонна плоча. В този ден бе погребал призрак, който осем години го преследваше, изникваше на всеки ъгъл, препречвайки пътя му. Сега Гай се бе изправил лице срещу лице с него посред бял ден и бе открил, че призракът е мил и незначителен; безпътен дух, който никога вече няма да е в състояние да му пречи.

Последните четиридесет и пет минути от пътуването всички се умълчаха; всички, освен Гай, заспаха. Най-сетне стигнаха Саутсанд,

смъкнаха си багажа и се изправиха на перона в хапещия студ. Влакът отмина. Много след като мигащите му светлини бяха изчезнали, източният вятър донесе рев на мотор. Някакъв носач ги попита:

— Вие от алебардистите ли сте? Трябваше да пристигнете с влака в шест часа и осем минути.

— В нашите заповеди беше означен друг час.

— Останалите от вашите вече пристигнаха. Жп офицерът току-що приключи работа. Можете да го настигнете на двора. Не, чувам го, че потегля. Каза, че не очаква други офицери.

— По дяволите.

— Те, военните, все така ще я свършат.

И носачът изчезна в мрака.

— Сега какво ще правим?

— Най-добре да телефонираме.

— На кого?

Ленард хукна след носача.

— Има ли телефон в Кут-ад-Имара?

— Действува само военна линия. Но апаратът е заключен в стаята на жп офицера.

— Намира ли ви се указател?

— Опитайте. Предполагам, че другите линии са прекъснати.

В мътно осветената канцелария на началник-гарата намериха градския телефонен указател.

— Ето, има номера на прогимназия „Кут-ал-Имара“. Да опитаме.

След време се обади дрезгав глас:

— Ало, да; какво, кой? Нищо не чувам. Тая линия нали беше прекъсната? Свързали сте се с военна част.

— Тук сме осем офицери, които се нуждаем от превоз.

— Вас ли очакват?

— Уж нас, пък...

— Момент сър. Ще се опитам да намеря някого.

Почакаха доста, докато се чу:

— Къде се намирате?

— На гарата в Саутсанд.

— И защо, по дяволите, не се качихте на автобуса с другите?

— Току-що пристигнахме.

— Да, ама сте закъснели. Автобусът потегли обратно. Друг превоз нямаме. Ще трябва сами да му търсите колая.

— Далече ли сте?

— Далече, разбира се. Побързайте или няма да заварите нищо за вечеря. И без това малко остана.

Успяха да намерят едно такси, след това — още едно, и потеглиха натъпкани като сардели към новия си дом. Нищо не се виждаше. Успяха да получат някакви впечатления едва след двадесет минути, когато се озоваха в съвсем голо помещение и оставиха торбите си. Подът току-що бе мит и дъвките — още влажни, воняха на дезинфектант. Един възрастен алебардист, декориран обилно за дългогодишно добро поведение, каза:

— Ще намеря капитан Маккини.

Капитан Маккини се появи, като дъвчеше.

— Най-сетне — каза той с пълна уста. — Тия заповеди за прелокация са страшно объркани. Е, вината не е ваша. Бъркотията е голяма. В момента изпълнявам длъжността комендант на лагера. До девет часа тая сутрин не знаех, че идвам тук, тъй че можете да си представите доколко съм наясно с всичко. Вечеряли ли сте? Ако не сте, направо влизайте.

— Има ли къде да се измием?

— Тук вътре. Но сапун няма и водата е студена. Последваха го, неизмити, през вратата, през която бе излязъл да ги посрещне и се озоваха в столова, чийто противен вид скоро щеше да им стане привичен, но в момента ги стресна с голотата си. Върху две импровизирани маси на магаренца бяха наредени емайлирани чинии, канчета и алуминиеви прибори, виждани само при посещенията им в казармените столови. Имаше маргарин, филии хляб, огромни синкави картофи и сякаш гранясал желатин, чийто вкус Гай помнеше без особено въодушевление още като ученик от Общоевропейската война. На една странична масичка беше поставена бака, от която чайт капеше и образуваше локва. Единствено цвеклото даваше малко цвят на това изобилие.

— И по колко се падат на войниче? — запита Тримър.

Но не залата и не порциите привлякоха истински вниманието на Гай. Направи му впечатление групата непознати младши лейтенанти около една от масите, които, вдигнали глави, ги зяпаха, дъвчейки.

Очевидно това беше батальонната група, за която тъй често бяха чували.

На другата маса седяха десетина познати фигури от казармената група.

— Най-добре е временно да се настаните при тях — каза капитан Маккини. — Ей ги някои от вашите, още не са се ориентирали. Ще се наложи разпределението да стане чак утре сутрин.

След това той повиши глас и се обърна към цялата зала:

— Отправлям се към бърлогата си. Дано са ви дали всичко необходимо. Ако не са, просто ще трябва да се оправите някак. Спалните ви са горе. Не са разпределени. Споразумейте се помежду си. Лампите долу се загасват в дванадесет. Ставане в седем. Проверката е утре в осем и петнадесет. До дванадесет можете свободно да влизате и излизате. Разполагаме с шестима ординарци, но те са чистили цял ден, та не е зле да ги оставите да си поемат дъх. Няма да ви се откъснат ръцете, ако сами си качите багажа до горе. Засега не сме успели да уредим бар. Най-близката кръчма се намира на крайбрежната улица, близо миля надолу по шосето. Нарича се „Империал“ и е за офицери. По-близката кръчма е само за редници и сержанти. Е, лека нощ.

— Правилно ли си спомням, че преди време слушахме лекция „Грижи за войниците“? — запита Тримър. — „На лагер или при разквартируване редовият състав стои на първо, второ и трето място. Вас самия ви няма. Един алебардистки офицер не заспива, докато не види, че и последният му войник е заспал.“ Не учихме ли нещо от той род? — Той взе една вилица и намръщен я запревива, докато я счупи. — Отивам в „Империал“ да видя дали там няма нещо да става за ядене.

Той тръгна първи. След него скоро станаха от масата си и офицерите от батальонната група. Един-двама се поколебаха, чудейки се дали не трябва да поговорят с новодошлите, но всички на казармената маса се бяха привели над чиниите, си. Моментът отмина, преди да го, осъзнаят.

— Дружелюбни копелета, няма що — рече Саръм-Смит.

Вечерята им не трая дълго. Скоро се озоваха в залата при багажа си.

— Дайте да ви отнеса нещата, чичо — каза Ленард и Гай с благодарност му връчи раницата си и закуца по стълбите зад него.

Вратите на площадката бяха заключени. Напреко на тапетите беше надраскано с тебешир: „Към офицерските спални“, и имаше стрелка, сочеща към тапицирана врата. На полуетажа: крушки без абажури, ивица линолеум и разтворени врати от двете страни. Дошлите преди тях вече се бяха настанили, но не бяха кой знае колко облагодетелствувани. Стаите бяха еднакви. Във всяка имаше по шест пружини с натрупани одеяла и тюфлеци.

— Хайде да се спасим от Тримър и Саръм-Смит — каза Ленард. — Какво ще кажете, чичо? Избирайте:

Гай си избра легло в ъгъла и Ленард захвърли там раницата му.

— Ей сегичка донасям и другото. Вие дръжте фронта.

Надникнаха и други.

— Тук има ли място, чичо?

— За още трима. Пазя едно легло за Аптърп.

— Ние сме четирима. Ще потърсим по-надолу.

Чу ги да разговарят в съседната стая:

— По дяволите багажа. Ако искаме да пийнем, трябва да избързаме, преди да са затворили.

Ленард се върна натоварен.

— Реших да запазя едно легло за Аптърп.

— Естествено. Няма да вземем сега да разделяме нашите чичовци! Тъй сме си много гот. Въпреки че колко ще се задържим тука, не е ясно. Дейзи ще пристигне, щом успея да намеря квартира. Разправят, че на женените щели да разрешат да спят вън от казармата.

Трима весели младока внесоха багажа си и обсебиха останалите легла.

— Идвате ли с нас на кръчма, Ленард?

— Вие какво ще правите, чичо?

— За мен да нямате грижа. Добре ми е.

— Честна дума?

— Може да намерим такси.

— Не, бягайте, бягайте.

— Е, доскоро.

Не след дълго Гай остана сам в новите помещения. Започна да разопакова багажа си. Нямаше гардероби, нито полицаи. Той окачи

шинела си на една кука на стената и подреди четките си за коса, тоалетните си вещи и книгите си на перваза. Извади чаршафите си, оправи си леглото, натика сгънато одеяло в калъфката за възглавница. Всичко друго остави неразопаковано. След това, като се подпираше на бастуна си, обиколи празните помещения.

Очевидно това са били ученическите спални. Всяка беше наречена на някоя битка от Общоевропейската война. Гай спеше в Пасъндал.^[2] Мина покрай вратите на Лоус^[3] и Ипр (отгоре на всичко името беше написано погрешно), и Анзак. След това откри безименна стаичка, навремето сигурно обитавана от някой класен наставник, с едно-единствено незаето легло и шкафче. Ей това се викаше лукс! Гай се въодушеви. „Всеки глупак може да се настани неудобно — разсъждаваше той, — а старият войник «разузнава», «преценява ситуацията» и «строи плана според положението».“ Повлече раницата си по линолеума. След това си спомни как Ленард я бе домъкнал вместо него до горе. Спомни си как му дадоха първи на него да си избере легло. Ако се премести сега, значи да отхвърли приятелството на по-младите около себе си, отново да се отдели от тях, както прекалено се беше отделил в казармата, да загуби братството на своите. Затвори вратата на единичната стая и повлече раницата си обратно към Пасъндал.

Продължи обиколката си. Зданието пустееше, опразнено по всяка вероятност още през лятната ваканция. На първия етаж откри бански кабинки без вратички; на приземния — съблекалня с много закачалки, умивалници и душ. Откри дъска за обяви, на която още личаха списъците на цветовете на отборите по крикет. Имаше някакви заключени стаи — сигурно жилището на директора. Тук явно се е намирала Учителската; празни дъбови библиотечни полици, цялата камина — обгорена от фасове, счупено кошче за смет. На вратата, водеща към кухненските помещения, бе надраскано с тебешир: „Др. ч.“; отвъд свиреше радио. Върху камината в залата бе поставен плот, разполовен с тебеширена линия. На едната половина пишеше „Постоянни разпоредби“, на другата — „Разпореждания за деня“. Постоянните разпоредби се състояха от написани на машина бележки по затъмненията и противогазовата защита, азбучен списък на имена, също написан на машина, и дневен режим: „Ставане 07:00. Закуска 07:30. Проверка и занятия 08:30. Обяд 13:00. Проверка и занятия 14:15.

Чай 17:00. Вечеря 19:30. Ако няма други разпореждания за деня, офицерите се считат за свободни след 17:00 ч.“ Разпореждания за деня нямаше. Картина, прекалено голяма, за да я махнат, придобита неизвестно кога, как и защо, висеше с рамка от позлатена сплав срещу камината: разбунено море, пустош, няколко рибарски лодки на хоризонта и огромен нечетлив подпис. Гай се облегна на една спирала от древни тръби за парно и с изненада установи, че са горещи. Сякаш им липсваше всяка способност за топлоизлъчване; на метър от тях топлината вече не се усещаше. Гай си представяше тълпа момченца, които се боричкат, за да седнат върху тръбите, с тесни гамашки, с болни сливици и морници; или може би да се седи върху тръбите е било привилегия, с която са били удостоявани само старшите на класовете и видните спортисти? В самотата си Гай виждаше цялото училище, рисувано му напоследък в толкова много реалистични романи; заведение нито напредничаво, нито процъфтяващо. Помощник-учителите сигурно са се сменяли често, идвали са с някое провинение, отивали са си с някой скандал; половината от момчетата са били приемани срещу тайното споразумение да плащат половин такса; никое никога, не е спечелило стипендия, нито е влязло в елитна гимназия, нито се е върнало на другарска среща; никое никога не си е спомняло прекараните тука години, освен с отвращение и срам. Уроците по история, патриотични по замисъл, са били превръщани в посмешище от младите учители. В Кут-ал-Имара не е имало училищен химн. Всичко това, каза си Гай, може направо да се подуши в непроветреното изоставено здание.

Е, размишляваше Гай, не съм дошъл в армията за удоволствие. Бе очаквал злоещо посрещане. А животът му в казармата се оказа средство за оцеляване от дългите години на мира, нещо необичайно, изобщо несвързано с целта му; минало-свършено — сега е война.

И въпреки всичко през тази мрачна вечер настроението му се помрачи. Вероятно тухлената купчина, в която бяха настанени, представляваше микрокосмосът на новия свят, който Гай бе тръгнал да побеждава. Прогонено бе нещо напълно безполезно, несръчна пародия на цивилизацията, ѝ на негово място се бяха нанесли той и другарите му, внасяйки със себе си новия свят; света, който приемаше определена форма навсякъде около него, ограничен от бодлива тел, вонящ на карбол.

Тази вечер коляното го боля повече от всеки друг път. Той печално докрета до Пасъндал, съблече се, подреди дрехите при краката си и легна, като остави единствената крушка да му свети в очите. Скоро заспа и малко след това се събуди от шумното завръщане на другарите си.

[1] Град в Ирак, арена на ожесточени сражения през Първата световна война, превзет от британските войски под командването на ген. Чарлс Тоунзенд, изоставен и пак превзет в 1917 г. — Б.пр. ↑

[2] Градче край Ипр в Белгия, превзето от англичаните след тежки загуби в 1917 г. и отново превзето от германците в 1918 г. — Б.пр. ↑

[3] Лоус-ан-Гоел — градче в Северна Франция, превзето от англичаните с огромни загуби в 1915 г. — Б.пр. ↑

6.

Батальонната група не беше неприятна. Казармените с нищо не ги превъзхождаха. Обезсърчаващото бе, че двете групи си приличаха във всяко отношение. Батальонните си имаха собствен Тримър — черна овца на име Хемп. Имаха си и собствен Саръм-Смит — недоволен на име Коленсо. Имаха си дори и „чичовци“, един добродушен набит учител — Блейк, по прякор Бъчвето, и един собственик на каучукова плантация в Малая на име Родрик. Все едно че, напредвайки, казармените бяха завили зад ъгъла и неочаквано ги бе стреснало собственото им огледално отражение. Двете групи не враждуваха, но и не другаруваха. Продължаваха, както от самото начало, да се хранят на отделни маси и да спят в отделни спални. На Гай му се струваше, че в Кут-ал-Имара младите офицери са два пъти повече от необходимото. Удвояването ги умаляваше и окарикатуряваше и цялата йерархична структура на живота в армията биваше предизвиквана от това струпване на толкова много мъже, абсолютно равни по чин. Кадровите офицери, натоварени с обучението им, бяха разквартирувани, появяваха се на дежурство повече или по-малко точно, прелитаха от клас на клас през работното време и си отиваха на минутката. Често при приближаването им сержант-инструкторът казваше: „Я се стегни всички! Идват офицери!“, напълно забравил званията в своето отделение. Ординарците и сержантите бяха на подчинение на сержант-интенданта. Младшите лейтенанти, нито носеха отговорност за тях, нито имаха някакво влияние над тях.

Условията станаха малко по-поносими. Появиха се зачатъци на мебел; образуван бе столови комитет, който се състоеше от коменданта на лагера, Гай и Блейк Бъчвето; подобриха храната и заредиха бара. Разрази се горещ спор по въпроса дали да не вземат под наем едно радио, но по-възрастните се обединиха с по-пестеливите и с няколко гласа надвиха над онези, които искаха радио. Полковият помощен комитет отпусна дъска за дама и маса за пинг-понг; но въпреки тези удобства сградата вечер обикновено пустееше. Саутсанд предлагаше дансинг хол, кино и няколко хотела; освен това сега офицерите

живееха на по-широка нога. При връщането си от отпуска всеки бе приветствуван с чек, който плащаше разходите му със задна дата и освен това — с доста неочаквани надбавки. Всички, кредитирани от Гай, без Саръм-Смит, върнаха дълговете си. Саръм-Смит му каза:

— За оная дреболия с петарката, чичо, ако не възразявате, ще ви помоля да ме поизчакате.

На Гай му се струваше, че долавя в обръщението „чичо“ по-различни нотки. Докато по-рано то изразяваше искрена почит, „полагаема се на възрастта“, сега криеше недвусмислена подигравка. В Саутсанд младите офицери живееха доста по-свободно; канеха си момичета от града, пиеха по изискани салони и барчета, през почивката си се чувствуваха свободни. В казармата Гай бе връзката между тях и командирите. Тук той бе куцо старче, което нито блестеше с работата си, нито го биваше за компания. Дотогава той се бе удържал в представите им на ръба на безсмислицата. Сега подутото му коляно и бастунът го бяха съборили в пропастта.

Разрешиха му да не се явява на проверка и да не играе гимнастика. Куцаше сам на занятия в гимнастическия салон, където отделението вече бе марширувало и куцаше сам обратно, пак на опашката. Бяха им раздали бойните униформи и ги задължаваха да ги обличат и на занимания. Вечерно време който желаше, можеше да облича кител. Специална заповед по този въпрос нямаше. Бяха захвърлили работното облекло. Сутрин и следобед изучаваха лично оръжие. Лекциите следваха занятията страница по страница с цел да ги разбере и най-тъпият новобранец.

— Просто си представете, господа, че ритате футбол. Не се съмнявам, че някои от нас с удоволствие биха ритали. Ясно? Вие сте дясно крило. Духа силен вятър. Ясно? Биете ъглов удар. Ясно? Направо във вратата ли се целите? Никой ли не може да отговори? Мистър Тримър, направо във вратата ли се целите?

— Тъй вярно, господин сержант.

— Значи така, във вратата. Как разсъждават останалите?

— Не, гос'ин сержант.

— Не, гос'ин сержант.

— Не, гос'ин сержант.

— Значи така, не във вратата. Е, ами къде тогава?

— Аз бих подал:

— Не такъв отговор очаквам от вас! Предположете, че искате да вкарате гол, право във вратата ли ще се целите?

— Да.

— Не.

— Не, гос'ин сержант.

— Хубаво де, къде ще целите? Абе никой от вас ли не играе футбол? Целите се срещу вятъра, нали?

— Да, гос'ин сержант.

— Защо? Никой ли не може да се сети? Целите се нагоре, защото е срещу вятъра, нали?

Гай зае мястото си зад окуляра, и го измести срещу вятъра. С мъка коленичи на пода на гимнастическия салон и се прицели в окото на Саръм-Смит, докато Саръм-Смит се кривеше насреща му иззад мишената и твърдеше, че Гай нито веднъж не е улучил.

В отделението се знаеше, че веднъж Гай е застрелял лъв. Подофицерите непрекъснато го подкачаха: „За едър лов мечтаете, а, мистър Краучбак?“, щом го видеха, че е разсеян, и след това командуваха: „Пред вас — шумното дърво. Право мерника, поправка десет градуса, в квадранта на нивата — лъв. Два залпа по лъва!“

Положението на Гай като член на столовия комитет не само подкопаваше престижа му, но и направо го лишаваше от всякакъв авторитет, тъй като го подлагаше на доста неделикатни протести: „Чичо, не можахте ли да намерите по-своятна туршия?“, „Чичо, защо уискито тук не е по-евтино от онова в грандхотела?“, „Защо сме се абонирали за «Таймс»? Никой освен вас не го чете.“ В гладкия ход на живота в казармата се бяха натрупали миниатюрни песъчинки от завист, които сега раждаха сблъсъци.

През цялата седмица чувството на самота и обезсърчение у Гай се засилваше. На осмия ден се получи известие, че пристига Аптърп, и това го ободри по време на отегчителната лекция за определяне на разстояние.

— ... защо определяме разстоянието? За да изчислим правилно обсега на прицела. Ясно? На двеста метра се виждат ясно всички части на тялото. На триста метра чертите на лицето са неясни. На четиристотин метра лицето не се вижда. На шестстотин метра главата се вижда като точка, а тялото се издължава. Въпроси?

Докато куцаше от гимнастическия салон към спалните, Гай си преповтаряше: „Шестстотин метра, главата като точка; четиристотин метра, лицето не се вижда“, не за да запамети нещо, а като безсмислена римушка. Преди да стигне до спалните, вече повтаряше: „Четиристотин метра, главата е лице; шестстотин метра, няма точка.“ Това беше най-тежкият следобед, който беше прекарал в армията.

Сетне завари в залата Аптърп.

— Тъй се радвам, че се върнахте — каза Гай искрено. — Оздравяхте ли?

— Не, не, нищо подобно. Но ме признаха годен за полека служба.

— Пак ли тумбакът?

— Не ми е до шеги, драги. Доста загазих. В банята, гол-голеничък.

— Но какво е станало?

— Тъкмо щях да ви разкажа, но на вас все ви е много смешно. Гостувах на леля си в Питърборо. Нямах особени занимания, та реших да не се отпуцам и да си преповторя някои от гимнастическите упражнения. И точно още първата сутрин да взема да се подхлъзна и така да падна! Мога да ви уверя, че болеше страшно.

— И къде се ударихте, Аптърп?

— В коляното. Буквално се гърчех. Направо смятах, че съм го счупил. Пък докато намерим военен лекар! Леля ми искаше да повика своя доктор, но аз настоях да мина по служебните канали. Но като се добрах до него, той се отнесе много сериозно. Изстреля ме направо в болницата. Всъщност интересно преживяване. Нали не сте попадали във военна болница, Краучбак?

— Още не.

— Заслужава си труда. Човек трябва да е минал през всички стъпала в кариерата. На съседното легло лежеше един сапър с язва.

— Аптърп, трябва да ви попитам нещо.

— Останах там и по Коледа. Доброволките-сестри пяха коледни песни...

— Аптърп, куцате ли?

— Ами че как иначе, драги? Такова нещо не се оправя за ден-два дори при отлично лечение.

— И аз куцам.

— Съчувствувам ви. Но тъкмо ви разправях как прекарахме Коледата в отделението. Завеждащият приготви пунш...

— Не съзнавате ли какви плашила ще изглеждаме двамата, искам да кажа, като куцаме и двамата?

— Не.

— Като близнаци.

— Честно казано, драги, мисля, че се увличате.

Но когато Гай и Аптърп се появиха на вратата на столовата — всеки облегнат на бастуна си, всичко живо извърна глава и общият изблик на смях бе последван от дружно ръкопляскане и от двете маси.

— Краучбак, да не сте се надумали?

— Не! Стана напълно спонтанно.

— Не го намирам особено остроумно.

Двамата напълниха канчетата си с чай и седнаха.

— Не за първи път пия чай в това помещение — каза Аптърп.

— Как така?

— Докато учех в Стейпълхърст, играехме срещу Кутал-Имара. Не го докарвах до първокласен крикет, но през последните два сезона бях вратар в единадесеторката.

Гай се бе научил да се радва на всеки факт от личния живот на Аптърп. Рядко му се случваше да научава по нещо. Лелята в Питърборо бе нещо ново; сега пък и Стейпълхърст.

— Там ли ви беше прогимназията?

— Да. Доста солидно здание, предполагам, че сте го забелязали — в другия край на града. Странно ми е, че не сте чували за това училище. Много е известно. Леля ми е страшно набожна — добави той, сякаш това бе потвърждение на училищната слава. — Леля ви в Питърборо?

— Не, не, разбира се, че не — отвърна Аптърп сприхаво. — Леля ми в Тънбридж Уелс. Леля ми в Питърборо изобщо не е по тия неща.

— Добро училище ли беше?

— Стейпълхърст ли? Едно от най-добрите. Направо отлично. Поне докато аз учех там.

— Имах предвид Кут-ал-Имара.

— Смятахме ги за големи превземки. Обикновено ни биеха на крикет и затова важничеха ужасно. В Стейпълхърст не им цепехме басма.

При тях дойде Ленард.

— Запазили сме ви легло в нашата стая, чичо.

— Много мило, но честно казана, имам доста багаж. Преди да ви свършат заниманията, момчета, се поогледах и открих една празна стая, тъй че се нанасям там сам. Предполагам, че известно време ще ми се наложи да почета нощем, за да наваксам. Сапърът в болницата даде няколко много интересни книги, поверителен материал. От тези, дето не ти се разрешава да ги вземаш в окопа на предна линия, за да не попаднат в ръцете на врага.

— Нещо като МОП.

— Точно МОП.

— Раздадоха ни ги на всички.

— Невъзможно. Аз ги получих от сапъора, който беше майор. Той страдаше от язва, така че ми ги даде.

— Това ли имате предвид? — запита Ленард, като извади от джоба на бойните си панталони един екземпляр от януарското издание на Меморандума за обучение на пехотинците, раздаден на всички офицери.

— На пръв поглед не мога да определя — отвърна Аптърп. — Както и да е, според мен не бива да говоря на тази тема.

И тъй, до вещите на Аптърп — куп от херметично затворени кутии, водонепроницаеми вързопи със странна форма, метални куфари с тлъсти инициали и кожени куфари, целите стегнати в каиши и медни закопчалки — имаше достъп само той.

Гай ги беше виждал достатъчно често в казармата и не любопитствуваше. Би могъл да поразпита за съдържанието им тогава, в климата на доверие преди обяда у главнокомандувания, и да научи тайните им. А сега, от случайно изпуснатата някога дума, знаеше само, че сред тези притежания се намира нещо рядко и тайнствено, което Аптърп наричаше „полева барутница“.

Същата вечер Гай слезе в града за първи път. Той и Аптърп наеха такси за цялата вечер и влизаха от хотел в хотел, заварвайки навсякъде алебардисти; обръщаха по чашка и продължаваха да търсят усамотение.

— Виждам, че в мое отсъствие сте поразпуснали младите — отбеляза Аптърп.

Особено упорито търсеха хотел „Ройъл Корт“, където Аптърповите лели отсядали, идвайки му на посещение в училище.

— Не беше някое шикозно заведение, но напълно прилично. Само неколцина го знаеха.

Тази вечер никой не го знаеше. Накрая, когато всички барове затвориха, Гай запита:

— Защо да не наминем към Стейпълхърст?

— Кого ще намерим там, драги? Ваканция. Пък е и късничко.

— Искам да кажа, че бихме могли просто да погледнем зданието.

— Добра идея. Шофьор, карайте към Стейпълхърст.

— Стейпълхърст Гроув или Стейпълхърст Драйв?

— Стейпълхърст Хаус.

— Известни са ми само Гроув и Драйв. Ще потърсим там. Частен ли е?

— Не ви разбирам.

— Частен хотел ли търсите?

— Прогимназия.

Грееше луна, откъм морето духаше силен вятър. Тръгнаха по променадата и се изкачиха към покрайнините.

— Доста ми изглежда променено — каза Аптърп. — Не си спомням тук да имаше такива къщи.

— Сега сме в Хроув, сър. Драйв е вляво.

— Тук някъде беше. Нещо трябва да се е случило.

Слязоха. Заля ги лунната светлина, ухапа ги студеният северен вятър. Заобикаляха ги вилички със спуснати капаци. Тук, под краката им, зад подрязаните живи плетове, се простираха игрищата, в които изкаляният Аптърп бе пазил вратата. Някъде между градините и гаражите може би все още можеха да се намерят парчета от тухли, оцелели от светилището, в което Аптърп, чистичък и облечен в дантелен стихар, бе палил свещи.

— Вандали — каза Аптърп горчиво.

След това двамата куцащи мъже се върнаха в колата и потеглиха обратно към Кут-ал-Имара, потънали в алкохолна скръб.

7.

На следващия ден Аптърп отново имаше неприятности с тумбака си, но въпреки това стана. Гай слезе преди него, прогонен от леглото си от жажда. Сутринта бе сива и студена, натежала от идещия сняг. Гай свари един от кадровите офицери в залата да се труди пред дъската за обяви над голям лист, на който бе надраскано с червен молив: „ПРОЧЕТЕТЕ ТОВА, ТО ВИ ИНТЕРЕСУВА“.

— Голям късмет извадихме — каза офицерът. — За днес ни чака Мъдшор. Автобусите тръгват в осем и половина. Вземете суха храна. Не е зле да подшушнете на момчетата.

Гай изкачи стълбите и доближи глава до вратата на всяка спалня по ред с думите:

— За днес ни чака Мъдшор. Автобусът тръгва след двадесет минути.

— Кой е Мъдшор?

— Представа нямам.

След това Гай се върна при дъската за обяви и откри, че Мъдшор бил учебен полигон на десетина мили разстояние.

Тъй започна най-печалният ден от новото му назначение.

Стрелбището в Мъдшор представляваше блатиста местност, насечена на равни интервали от насипи, които завършваха в безцветно естествено възвишение. То бе оградено с бодлива тел и предупредителни табели; до най-близкия насип се намираше ламаринена колибка — огневият рубеж. При пристигането си заварих един войник по риза да се бръсне на вратата; друг клечеше край една печка; трети се появи, закопчаващ куртката си, небръснат.

Майорът, който отговаряше за учението, отиде да проучи положението. Чуха как гласът му, отначало яростен, постепенно омекваше. Последните му думи бяха:

— Добре, сержант, очевидно вината не е ваша. Продължавайте. Ще се опитам да се свържа с района.

Той се върна при офицерите.

— Станало е недоразумение. Последната заповед, която началникът на полигона получил, била, че днес стрелбите се отменят, тъй като се очаква сняг. Ще видя какво можем да направим. Междувременно, щом като и без това сме тук, не е зле да тренираме мерките за безопасност.

В продължение на час, докато зората се превърна в оловен ден, те упражняваха сложните предпазни правила, които на онзи етап от Втората световна война трябваше да се спазват при стрелба с бойни патрони. След това майорът се върна при тях от колибката, в която бе говорил по телефона.

— Всичко е наред. Сняг не се очаква още поне един-два часа. Можем да започваме. Нашите ходещи ранени могат да стоят при мишените и там да ни бъдат от полза.

Гай и Аптърп тръгнаха през острицата, която се разстиляше почти половин километър, и заеха местата си в очертания с тухли окоп под мишените. При тях дойдоха един ефрейтор и двама от наряда на артилерийско-техническата служба. След многобройни телефонни разговори бяха издигнати червени флагове и най-накрая стрелбите започнаха. Преди да засече първия изстрел, Гай погледна часовника си. Единадесет без десет. В дванадесет и половина бяха улучени четиринадесет мишени и бе дадена команда свободно. Пристигнаха двама от Учебния батальон, за да освободят Гай и Аптърп.

— Ония на рубежа никак не са доволни — каза единият. — Смятат, че твърде бавно засичате попаденията. Освен това бих искал да видя мишената си. Убеден съм, че имам и трето попадение. Сигурно куршумът е минал през същата дупка, както вторият. Целих се точно.

— И без това целите мишени са на решетото.

Гай за куца обратно и се появи отстрани на окопа, посрещнат от далечен рев и ръкомахане. Той продължи да куца, без да им обръща внимание, докато стигна по-близко и започна да ги чува. Чу вика на майора:

— По дяволите, искате да ви убият ли? Не виждате ли, че червеният флаг е вдигнат?

Гай погледна: вярно беше. В огневия рубеж нямаше никого. Всички се бяха скупчили в укритието на колибата и дъвчеха сандвичи. Гай продължи пътя си между насипите.

— Лягайте, по дяволите! Гледайте флага!

Гай легна, погледна и накрая видя как смъкват флага.

— Сега вече можете да тръгнете.

Когато стигна до майора, Гай каза:

— Съжалявам за случилото се, сър. Онези двамата ни казаха, че сте дали отбой.

— Именно. Ей тъй стават нещастията. Ще се съобразявате с флага и само с флага. Я внимавай всички! Току-що видяхте с очите си какво значи лоша дисциплина на полигона. Запомнете!

Междувременно Аптърп също беше потеглил и сега се приближаваше достолепно. Когато пристигна, Гай го запитва:

— Вие забелязахте ли флага, по дяволите?

— Естествено. Човек търси първо него. Златно правило. Освен това ефрейторът ми подшушна. Често погаждат тоя номер в първия ден на полигона: вдигат червения флаг, когато всички знаят, че е свален. Правят го, за да внушат необходимостта от дисциплина на полигона.

— Мисля, че на свой ред можехте да ми подшушнете.

— Така не се постъпва, драги. Проваля се целта на занятието. Ако всеки вземе да подшушва, урокът става безпредметен, нали ме разбирате?

Изядоха сандвичите си. Студът ги пронизваше.

— Да продължаваме ли стрелбите, сър? Хората са готови.

— Нека да не ги пресилваме. Настроили са се за почивка.

Накрая стрелбите се подновиха.

— Няма да свършим навреме — каза майорът. — Всеки да даде само по пет изстрела.

Но не самата стрелба ги бавеше, а отработването на детайлите, обучението в огневия рубеж, прегледът на оръжието. Когато дойде ред на Гай, вече мръкваше. Той и Аптърп бяха наряд последни; закуцаха поотделно. Като легна и се прицели, преди да зареди, Гай направи обезсърчаващото откритие, че когато вземе целта на мушка, тя напълно изчезва. Свали пушката си и погледна с две очи. Напълно различим бял квадрат. Затвори едното си око: квадратът се разля и замига. Гай вдигна пушката и мушката незабавно потъмня.

Той зареди и бързо изстреля предписаните му пет патрона. След първия изстрел дискът се вдигна и напълно покри мишената.

— Чиста работа, Краучбак, продължавайте.

След втория изстрел флагът показа, че не е улучил. След третия — също.

— Краучбак, какво ви стана?

Четвъртият изстрел мина много високо. След петия — флагът.

След това телефонираха:

— Корекция при втора мишена. Първият изстрел бе погрешно отбелязан като сполучлив. Отхвъркнало е парче. Първият изстрел по мишена две е бил несполучлив.

Аптърп, до него, се бе проявил много добре.

Майорът отведе Гай настрана и попита мрачно:

— Изложихте се, Краучбак. Какво, за бога, ви стана?

— Не знам, сър. Видимостта беше лоша.

— За всички беше лоша. Трябва здравата да се упражнявате в часовете по лично обучение. Днес много се изложихте.

След това започна ритуалът по преброяване на мунициите и събиране на сандъчетата от гилзите.

— Изтегляй се. Щом стигнете обратно — чистене на оръжието.

И тогава заваля снегът. Стъмни се още преди да се настанят в автобуса и да запълнят обратно.

— Май оня лъв сам ви се е наврял в ръцете, а, чичо? — каза Тримър, но никой от вцепенените слушатели не се изсмя.

Дори сградата на Кут-ал-Имара изглеждаше топла и приветлива. Гай се притисна до горещите тръби в залата, за да изчака останалите да отминат по стълбите. Мина един от интендантските прислужници и Гай си поръча чаша ром. Съвсем бавно кръвта му се раздвижи и ороси ръцете и краката му.

— Краучбак, почистихте ли си оръжието?

Беше майорът.

— Още не, сър. Изчаквах народа да се разпръсне.

— Как така ще изчаквате? Каква беше заповедта? Чистите незабавно след команда свободно. Някой да ви е казвал първо да си пийнете?

Майорът също бе премръзнал; и той беше прекарал отвратителен ден. Още повече че до квартирата му го чакаше път повече от миля пеша през снега, а и чак сега си бе спомнил, че готвачката им има почивен ден и той е обещал на жена си да я заведе на вечеря в някой от хотелите.

— Май днес никак не ви върви, Краучбак. Като не сте кой знае какъв снайперист, поне почистете пушката си за истинските снайперисти — завърши той и нагази в снега, забравяйки напълно цялата история още преди да беше направил и двеста крачки.

По време на този разговор Тримър беше останал на стълбите.

— Чичо, правилно ли съм разбрал, че ви калайдисваха?

— Правилно.

— Май нашият синеок принц не е свикнал на такова нещо, а?

Искра лумна в потъмненото съзнание на Гай; бушонът прегоря.

— Върви по дяволите!

— Тц-тц, чичо! Нещо не сме на кеф тая вечер, а?

Бум!

— Гаден пъпчив келеш, затваряй си устата! Още една нагла дума и ще те цапна!

Думите не бяха намерени точно: дори със здрав крак Гай не внушаваше физически страх, но внезапната ярост винаги плаши, тъй като събужда детските страхове от неизвестни опасности; още повече, Гай бе въръжен с дебел бастун, който неволно бе вдигнал. Все едно дали военният съд би изтълкувал този жест като сериозна заплаха срещу събрат-офицер; Тримър го изтълкува точно така.

— Кротко, чичо, кво толкоз съм казал!

Гневът се самозахранва и лумва още по-силно след първия пламък. Гневът отнесе Гай в червен пламтящ спектър, където дотогава не беше попадал.

— Проклятие да стигне гадната ти душичка, казах ли ти да млъкваш?

Той развъртя бастуна решително и целенасочено и направи една спъната крачка. Тримър изчезна. Два бързи скока — и той се озова зад ъгъла, като си мърмореше под носа как „... да се пошегува с него, без да му хвъркне чивията...“.

Гневът на Гай утихна и съвсем бавно изчезна. Още по-бавно изчезна задоволството, макар че накрая и то стигна приемливо равнище.

Сигурно точно такава драма, размишляваше Гай, се е разигравала срок след срок в Кут-ал-Имара, когато премазаните червеи са се извивали^[1] и внезапно са се превръщали в питони; когато гадните съученици-мъчители са били обръщани в бягство. Но

разбунтуваните ученици не са имали нужда от ром, за да станат посмели. Нима заради това бяха пели тръбите над казармения плац, нима за това бяха свирили цигулките над притихналата столова на Меднокраките? Нима за такова тържество бе поел кръста Роджър де Уейброук — за да може Гай тържествуващо да стъпче Тримър?

Засрамен и наскърбен, Гай се нареди последен на опашката за вряла вода, облягайки се на оскверненото си оръжие.

[1] Шекспир, „Хенри VI“, I действие, II сцена, превод Валери Петров. — Б.пр. ↑

8.

Последвалата седмица донесе утеха.

Коляното на Гай оздравя. Докато куцаше вече по навик, то не го болеше; болката дойде по-късно, от еластичния бинт. Сега, преследван от Аптърп в ролята на негов двойник, Гай се отказа от бастуна си и превръзката и откри, че може да се движи нормално; върна се в отделението си тъй гордо, както на втория си ден в казармата.

По същото време мустаците, които си беше оставил преди няколко седмици, се оформиха неочаквано, точно както детето се научава да плува; на едната сутрин имаше валмо косми, на другата се появи твърда и недвусмислена растителност. Гай ги повери на градския бръснар, който ги оформи, изчетка и нави с горещи щипци. Гай стана от стола нов човек. На излизане от бръснарницата забеляза насреща оптически магазин, на чиято витрина беше поставено едноединствено огромно порцеланово око с надпис над него: „БЕЗПЛАТНИ ПРЕГЛЕДИ. ВСЯКАКВИ ВИДОВЕ ЛОРНЕТИ. ВЛЕЗТЕ И ИЗБЕРЕТЕ“. Самотното око и странната дума „лорнети“ вместо очила; споменът за непознатото лице, което го беше погледнало от огледалото над бръснарския умивалник, и спомените за безброй немски улани от безброй американски филми накараха Гай да пресече улицата.

— Искан ми се да опитам монокъл — каза той отчетливо.

— Разбира се, сър. Обикновени стъкла за елегантност или нещо не е наред със зрението?

— За стрелба. Не виждам мишената.

— Ах, ах, това не бива да се търпи, нали, сър?

— Можете ли да го излекувате?

— Ще се наложи, нали така, сър?

Четвърт час по-късно Гай изплува, купил за петнадесет шилинга силни лещи в двойна рамка от „изтеглено злато“. Той ги извади от кальфчето им от изкуствена кожа, спря пред витрината и тикна лещата пред дясното си око. Тя се задържа. Гай бавно отпусна мускулите на лицето си; престана да мижи. Монокълът не помръдна. Човекът от

отражението се лезеше цинично: същински юнкер. Гай се върна при оптика.

— Не е зле да си взема още два-три от тези, в случай че някой се счупи.

— Опасявам се, че точно от този диоптър имаме само един.

— Няма значение. Дайте ми най-близкия диоптър.

— Сър, окото е изключително фин инструмент. Не можете да си играете с него. Давам ви лещи, които сте опитали. Единствено тях мога да ви препоръчам професионално.

— Няма значение.

— Е, сър, възразявах, докато можех. Човекът на науката възразява; търговецът се подчинява.

Монокълът, в съчетание с мустаците, го издигна в очите на младите му другари, от които никой не би успял да се промени тъй бързо. Освен това му помогна да стреля по-добре. Няколко дни след купуването на монокъла отпътуваха за Мъдшор за стрелби с картечница. Благодарение на монокъла Гай различаваше на фона на навятия сняг чистото бяло балонче и го улучваше всеки път не кой знае колко точно, но почти колкото и останалите от неговия наряд.

Не се опитваше да носи монокъла постоянно, но го използваше доста често и си възвърна голяма част от загубения престиж, тъй като много притесни инструктора.

Престижът му нарасна също с увеличения брой обеднели офицери. Изисканите ресторанти и дансинг холовете струваха скъпо и първият прилив на суха пара бързо намаля. Младите офицери започнаха да броят дните до края на месеца и да се питат дали сега, когато съществуването им бе признато от финансовия отдел, могат да разчитат на редовни заплати. Един по един бившите длъжници на Гай се върнаха при него; дойдоха плахо и един-двама нови. Гай помогна на всички, освен на Саръм-Смит (Саръм-Смит получи само един хладен поглед през монокъла), и макар да не можеше да се каже, че алебардистите са продали „полагаемата се на по-възрастните почит“ за три или четири лири, истината беше, че длъжниците му бяха по-любезни към него и често, за да оправдаят дребните си умилквания, коментираха помежду си: „Всъщност чичо Краучбак е ужасно щедър и добродушен дедик.“

Две нови приятни убежища усладиха още повече живота му: той откри ресторантче на крайбрежната улица, наречено „Гарибалди“, в което намери генуезка кухня и топъл прием. Собственикът на ресторантчето в свободното си време се занимаваше с шпионаж. Тоя Джузепе Пелечи, дебел и плодовит, отначало посрещна Гай като евентуално обещание за разнообразие в доста сивите и скромни донесения за клиентите си, които дотогава неволно го снабдяваха с информацията, нужна на родината му. Но когато откри, че Гай говори италиански, патриотизмът отстъпи място на носталгията. Джузепе Пелечи се бе родил недалеч от Santa Dulcina и знаеше Castello Краучбак. Двамата станаха нещо повече от собственик и клиент, повече от агент и жертва. За първи път в живота си Гай почувствува, че го смятат за simpatico и повечето вечери ходеше да се храни в „Гарибалди“.

Второто убежище бе яхтклубът на Саутсанд и Мъдшор.

Гай откри това особено приятно място по начин, който сам по себе си му донесе радост, тъй като добави няколко недвусмислени щрихи към непълната история на Аптърповата младост.

Несправедливо би било да се каже, че Гай подозира Аптърп в лъжа. Никой натрапник, жаден да направи впечатление, не би могъл да измисли наведнъж толкова много доказателства за знатност, включително ботушите от бял кит, силно набожната леля в Тънбридж Уелс и приятеля-хайдук в саваната. Но все пак Аптърп неуловимо се изплъзваше от всички опити да бъде разгадан. За разлика от мишената в заниманията по определянето на разстоянието, чертите на Аптърп се разливаха и фигурата му се издължаваше при всяко вглеждане отблизо. Гай ценеше златната жила, разработвана от Аптърп, но при погрижливо разкопаване жилата се разтапяше, сякаш бе от прокълнато злато. Магията би имала сила само ако Аптърп наистина бе какъвто се представяше. Всяка солидна връзка между на пръв поглед фантастичната вселена на Аптърп и действителния свят бе ценна и точно по такава следа тръгна Гай в неделята, последвала фиаското му на полигона в Мъдшор — началото на седмицата, завършила победоносно с навитите му мустаци и монокъла.

Гай ходеше на черква сам. Тук нямаше кого да води под строй, тъй като освен него имаше само още един офицер-католик: Хемп, Тримър-ът на Учебния батальон. Хемп не проявяваше особено

религиозно усърдие и не присъствуваше на богослужението. Твърдеше, че бил прочел, че всички военнослужещи се освобождавали от задължението да ходят на черква.

Черквата бе стара почти колкото останалите сгради в Саутсанд и украсена с унили дарения от безброй вдовици. На излизане Гай бе пресрещнат в притвора от спретнато старче, което преди бе разнасяло дискаса.

— Струва ми се, че ви видях и миналата седмица. Името ми е Гудол, Амброуз Гудол. Миналата неделя не ви заговорих, тъй като не знаех за дълго ли сте сред нас. Сега научих, че ще останете в Кут-ал-Имара за доста време, тъй че позволете ми да ви приветствувам в храма на свети Августин.

— Името ми е Краучбак.

— С ваше позволение, името ви е известно. Може би принадлежите към фамилията Краучбак от Брум?

— Баща ми напусна Брум преди няколко години.

— Естествено, да, знам. Тъй печално. Доколкото е по силите ми, проучвам историята на английския католицизъм от годините на гонения, тъй че, разбира се, Брум много значи за мен. Самият аз влязох в лоното на църквата по-късно. Но бих казал, че съм католик почти толкова отдавна, колкото и вие. Обикновено след служба си правя една разходчица по крайбрежната улица. Ако се връщате и вие, бих ли могъл да ви съпроводя донякъде?

— Съжалявам, поръчах такси.

— И не бих могъл дори да ви изкуша да се отбиете в яхтклуба? На път ви е.

— Съмнявам се. Не мога да се отбия, но ще ви закарам дотам.

— Много сте любезен. Тази сутрин студът хапе.

Докато пътувах, мистър Гудол продължаваше да говори.

— Ще се радвам, ако ви бъда от полза, докато сте тук. С удоволствие бих си поговорил за Брум. Миналото лято ходих там. Като се имат предвид обстоятелствата, мога да кажа, че сестрите го поддържат много, хубаво. Сигурно ще имаме възможност да ви покажа Саутсанд. Има някои интересни стари места. Познавам градчето добре. Навремето преподавах в Стейпълхърст Хаус и останах да живея тук.

— Преподавали сте в Стейпълхърст. Хаус?

— Не твърде дълго. Разбирате ли, когато приех вярата, ми се наложи да напусна. В друго училище това не би било от значение, но в Стейпълхърст тъй много държат на англиканството, че сериозно възразиха срещу оставането ми.

— Копнея да ми разкажете нещо за Стейпълхърст.

— Нима, мистър Краучбак? Нищо особено за разправяне. Всичко свърши преди близо десет години. Започнаха да говорят за някакви простъпки в изповедната. Лично аз никога не съм вярвал на тия приказки. Предполагам, че и вие сте приели вярата от ордена на Грилите? Винаги особена богобоязливост ме е изпълвала при мисълта за блажения Джон Грил. И естествено при мисълта за блажения Джървъс Краучбак. Рано или късно те ще бъдат канонизирани, напълно съм убеден.

— Случайно да си спомняте в Стейпълхърст един ученик на име Аптърп?

— Аптърп? Ох, стигнахме до клуба! Наистина ли не мога да ви примамя да влезете?

— В края на краищата защо не, ако е възможно? Сега виждам, че още не е толкова късно.

Яхтсмените на Саутсанд и Мъдшор заемаха солидна вила на крайбрежната улица. Знаме и триъгълно корабно флагче на моравката. Две бронзови оръдия на стълбището. Мистър Гудол поведе Гай към един стол край прозорците с огледални стъкла и позвъни.

— Херес, ако обичате.

— Аптърп трябва да е завършил училището преди двадесетина години.

— Точно когато и аз съм бил там. Името сякаш ми е познато. Ако наистина се интересувате, мога да проверя. Пазя всички стари дневници.

— Той е при нас в Кут-ал-Имара.

— Тогава непременно ще проверя. И той ли е католик?

— Не. Леля му е пламенна привърженичка на англиканската вяра.

— Тъй, тъй. В такова положение бяха повечето от момчетата, но по-късно доста влязоха в лоното на нашата църква. Опитвам се да поддържам връзки с тях, но енорийските дела ми отнемат много време, особено сега, след като на отец-каноника Гейгън му намаляха

силиците. Пък и работата ми. Отначало ми беше доста трудно, но сега потръгна. Частни уроци, лекции по манастирите. Може би сте чели някои от моите обзори в „Таблит“^[1]? Общо взето, те ми изпращат всичко, свързано с хералдиката.

— Сигурен съм, че Аптърп с удоволствие ще иска отново да ви види.

— Смятате ли? След толкова време? Но нека първо да издира името му в дневниците. Защо не го доведете на чай тук? Стаите, които наемам, не са подходящи за гости, но тук с удоволствие бих се видял с него. Вие сте от коляното на Ротман от Спики, нали?

— Имам братовчед, който се казва така.

— Но едва ли е от Спики. Ротман е останал без наследник и родът му по пряка линия е изчезнал. Нямате ли предвид Ротман от Геърсби?

— Може би. Семейството живее в Лондон.

— Точно така. Геърсби бил унищожен при узурпатора Джордж^[2]. Едно от най-печалните събития в целия онзи поначало жесток век. Дори камъните били продадени на строителен предприемач и откарани с волски кола.

Но когато няколко дни по-късно срещата бе уредена, Гай и Аптърп завъртаха разговора все около Стейпълхърст.

— Успях да намеря две позовавания на ваши участия във футболни мачове. Преписах ги от дневниците. За съжаление не са твърде похвални. Първото е от ноември 1913 г. „В отсъствието на Бринкман ученикът Аптърп, резервният вратар, не можа да устои на атаките на противника.“ Резултатът е бил осем на нула. След това намерих бележка от февруари 1915 г. „Поради епидемията от заушки едва събрахме единадесет души, за да излезем срещу отбора на «Свети Олаф». За съжаление Аптърп не можа да се справи.“ След това през лятото на 1916 г. ви споменават в спортната колона. Но не се споменава името на училището.

— Знам, сър. Когато вестникът писа, аз още не знаех в кое училище ще уча.

— Преподавали ли сте му, сър?

— Преподавал ли съм ви, Аптърп?

— Не съвсем. Вие ни четяхте църковна история.

— Да. Водех този предмет във всички класове. Всъщност именно тази дисциплина ме направи католик. Иначе вземах само отличниците. А вие според мен не сте били никога отличник, нали?

— Не — призна Аптърп. — Беше станала голяма каша. Леля ми искаше да ме изпрати в Дартмут. Но аз пък се изложих при разговора с Адмирала:

— Винаги съм смятал, че това е ужасно изпитание за един юноша. Много от добрите кандидати се провалят само от нерви.

— Не, при мене не беше точно така. Просто като че ли не се разбрахме.

— И къде отидохте след това?

— Смених няколко училища.

Пиха чая си в дълбоки кожени кресла пред камината. Накрая мистър Гудол каза:

— Дали някой от вас не би желал да стане член на нашия клуб, временно, докато сте в града? Много е приятно. Не е задължително да притежавате яхта. Първоначалният замисъл беше такъв, но напоследък много от членовете не могат да си позволят да държат яхта. Аз самият нямам. Но продължаваме да се интересуваме от ветроходство. Обикновено между шест и осем се събира много приятна компания и ако предупредите домакина един ден предварително, можете и да вечеряте тука.

— С много голямо удоволствие — отвърна Гай.

— Тази идея никак не е лоша — присъедини се Аптърп.

— Тогава позволете ми да ви представя на нашия комодор. Тъкмо го видях да влиза. Сър Лайънъл Гор, кабинетът му е бил навремето на Харли Стрийт. По свой начин — твърде симпатичен.

Представиха ги. Сър Лайънъл ги поразговори за Кралския корпус на алебардистите и със собствената си ръка нанесе имената им в списъка на кандидатите за членове на клуба, оставяйки празно място за названията на яхтите им.

— Нашият секретар ще има грижата да ви се обади. Честно казано, в момента секретар съм аз. Ако изчакате минутка, ще ви попълня картите и ще окача обява с имената ви на дъската. За временни членове вноската е десет шилинга месечно. Според мене в наше време цената не е неразумна.

И тъй, Гай и Аптърп станаха членове на яхтклуба и когато му връчиха членската карта, Аптърп каза: „Благодаря, Commodore.“

Тръгнаха си по тъмно; вятърът ги прониза. Аптърп още не можеше да ходи добре и настоя да се върнат с такси.

Докато пътуваха, каза:

— Според мен това членство ни е добре дошло, Краучбак. Мисля да не разправяме много-много. Напоследък размишлявах — няма да е зле да сме по-сдържани с младите си приятели. Това близко общуване води до фамилиарничене. Може да ни се отрази неблагоприятно по-късно, когато поемем роти и същите тези младоци ни станат взводни командири.

— На мен никога няма да ми дадат рота. Напоследък непрекъснато се излагам.

— Е, ако не за вас, за мен става неудобно. Естествено, драги, нямам нищо против да бъда близък с вас, защото знам, че никога няма да се възползвате от тая близост. Но за останалите от групата не бих казал същото. Освен това, кой знае, може да ви назначат за помощник-командир, а това е назначение за капитан.

Той продължи:

— Странно защо старият Гудол толкова ви е харесал.

По-късно, когато стигнаха Кут-ал-Имара и седяха в залата на чашка джин с вермут, Аптърп наруши едно дълго мълчание с думите:

— Никога не съм твърдял, че съм играл добре футбол.

— Не сте. Казвахте, че никога не сте фетишизирали тая игра.

— Точно тъй. Честно казано, в Стейпълхърст не блестях особено. Като си спомням сега, ми изглежда странно, но тогава минавах между другите незабелязан. Някои хора се развиват по-късно.

— Като Уинстън Чърчил.

— Точно тъй. След вечеря можем да се върнем в клуба.

— Още тази вечер?

— Ами аз така и така ще отида, а излиза по-евтино, когато си поделяме разноските за таксито.

И тъй, същата вечер и повечето от следващите вечери Гай и Аптърп ходиха в яхтклуба. Аптърп бе приветствуван като четвърти за карето, а Гай бе доволен, че има възможност да си чете до камината, заобиколен от морски карти, флагове, бинокли, корабни модели и други моряшки принадлежности.

[1] Седмично списание, орган на католическата църква във Великобритания, основано в 1840 г. — Б.пр. ↑

[2] Джордж Луис, праправнук на Джеймс I, първи представител на Хамбургската династия на британския трон. — Б.пр. ↑

9.

През целия януари студът бе немилостив. През първата седмица от спалните в Кут-ал-Имара започна отлив. Най-напред си излязоха семейните, на които бе разрешено да спят по частни квартири; след тях, тъй като много от командирите, макар и несемейни, се бяха разквартирували, разшириха заповедта и за всички, които можеха да плащат или се изхитряха да си намерят начин да живеят вън от казармата. Гай се премести в грандхотела, много удобно разположен между Кут-ал-Имара и клуба. Хотелът беше голям, предназначен за летовници и почти пуст сега, във военновременната зима. Гай успя евтино да наеме добри стаи. Аптърп беше приютен от сър Лайънъл Гор. Към края на месеца в казармата не бяха останали и половината от доброволците. Разделиха се на „пансионери“ и „приходящи“. Разписанието на местните автобуси не съвпаднаше с часовете за проверка, нито пък се спазваше особено усърдно. Много от „приходящите“ бяха наели квартири далече от училищната сграда и автобусната линия. Времето не показваше никакви признаци на оправяне. Шосето беше заледено и разстоянието от и до автобуса се изминаваше трудно дори пеша. Много от офицерите закъсняваха за проверка под твърде благовидни предлози. Гимнастическият салон не се отопляваше и дългите часове, прекарани там, се понасяха все по-трудно. Поради всички тези причини намалиха работните часове. Започваха в девет и свършваха в четири. В Кут-ал-Имара нямаше тръбач и един ден преди проверка Саръм-Смит на шега би училищния звънец в продължение на пет минути. Майор Маккини намери това нововъведение за много сполучливо и заповяда да продължат да бият звънца всеки ден. Лекциите се водеха точно по учебника, урок по урок, упражнение по упражнение и офицерите отново се почувстваха като прогимназисти. Щяха да стоят в Кут-ал-Имара до Великден — цял учебен срок.

Първата седмица на февруари не донесе обичайните наводнения. Всичко бе вкочанявало от студ. Някъде по пладнe проблясваше блед слънчев лъч; но по-често небето бе надвиснало, мрачно, по-тъмно от заснежената крайбрежна долина, оловно и непрогледно там, където се сливаше с морето. Лавровите храсти около Кут-ал-Имара бяха оковани в лед, по алеята коловозите бяха замръзнали в сух сняг.

Сутринта на Светла сряда^[1] Гай стана рано и отиде на черква.

Миросан, той закуси и изкачи възвишението към Кут-ал-Имара, където завари другарите си, обзети от хлапашко вълнение.

— Хей, чичо, чухте ли? Генералът пристигнал.

— Пристигна още снощи. Влизам в залата, той там, цял-целеничък, звери се в дъската за обяви.

— Тъкмо бях решил да вечерям тук до края на месеца — и на бърза ръка се измъкнах през страничния вход. Пък и останалите.

— Имам чувството, че от него добро няма да дочакаме.

Училищният звънец удари. Аптърп вече беше започнал да изпълнява някои от задълженията си и сега се строи с отделението.

— Генералът пристигнал.

— И аз чух.

— Крайно време беше, мен ако питате. Много неща трябва да се сложат в ред тука, като се започне от командирите.

Измаршируваха до гимнастическия салон и както обикновено, се разделиха на четири класа. И четирите класа биваха посвещавани по един и същ безмилостен начин в тайнствата на фиксираната огнева линия.

— Запасни части — каканижеше инструкторът. — Пушка, резервна цев, мишена, магазин, сумка, тринога, мерник, лампа за нощна стрелба. Ясно?

— Тъй вярно, гос'ин сержант.

— Ясно било, а? На някой от господата да не му е ясно? Къде ви е мерникът, къде ви е лампата? Няма ги. Затова туй парченце тебешир го произвеждаме в мерник, и лампа. Ясно?

На всеки половин час им се даваше команда „свободно“ за по десет минути. През втория от тези ледникови периоди на почивка се чу предупреждение: „Загаси лулите! Идват офицери! Клас, мир-но!“

— Продължавайте — каза глас, непознат за повечето от присъстващите. — Никакво прекъсване на занятието. Не гледайте

мен, господа. Очи към пушките.

Пред тях бе Ричи-Хук в униформа на бригаден генерал, придружаван от командувачия и заместника му. Генералът мина от клас на клас. Откъслечни фрази стигнаха до ъгъла, в който работеше отделението на Гай. Общо взето, звучаха сърдито. Най-сетне генералът стигна и до Гай.

— Заповед номер едно: готови за бой!

Двама млади офицери се хвърлиха на пода и докладваха:

— Оръжието готово!

— Огън!

Генералът наблюдаваше. Накрая каза:

— Вие там, двамата, стани! Свободно, всички. Сега да ми обясните за какво служи фиксираната огнева линия?

Обади се Аптърп:

— За да не допусне настъпление на врага, като покрие обстрелваната зона с предварително премерен кръстосан огън.

— Все едно да ми кажете: „За да попречи на врага да си хапне бонбони.“ Не желая да чувам как преграждате пътя на врага, искам да узная как ще го пердашите. Запомнете, господа. Всички планове за обстрел означават едно: пердах по врага. Вие там, първи номер зад пушката, прицелихте се в тебеширения знак, нали? Смятате ли, че ще го улучите?

— Да, сър.

— Я пак?

Саръм-Смит легна и грижливо провери целта.

— Да, сър.

— С мерник 1800?^[2]

— Такава дистанция ни е определена, сър.

— По дяволите, каква полза да се целите в тебеширена линия на десет метра с мерник 1800?

— Това е фиксираната огнева линия, сър.

— Фиксирана къде?

— Върху тебеширения знак, сър.

— Кой ще му подскаже?

— Нямаме окуляр, нито лампа за нощна стрелба, сър — поясни Аптърп.

— Какво общо има това с целта, по дяволите?

— Затова използваме тебеширен знак, сър.

— Вие, младите офицери, изучавате лично оръжие вече шест седмици. Никой ли не е в състояние да ми каже каква е задачата на фиксираната огнева линия?

— Пердах, сър — осмели се Тримър.

— Пердах по какво?

— По окуляра или лампата, ако ги има, сър. Ако не — по тебеширения знак.

— Тъй — пророни генералът зашеметен и излезе от салона, последван от антуража си.

— Няма що, добре ме подредихте — каза инструкторът.

След няколко минути пристигна съобщение, че генералът желае да разговаря с всички офицери в столовата в дванадесет часа.

— Огън от всички страни — отбеляза Саръм-Смит. — Предполагам, че и командирите са се изпотили тая сутрин.

Сигурно беше така, ако се съдеше по мрачните им физиономии, с които посрещнаха младшите по чин през масите в училищната трапезария. Масите вече бяха подредени за обяд и от някъде съвсем наблизо се носеше миризма на задушено брюкселско зеле. Всички мълчаха като в манастирска столова. Генералът се изправи, *Cesare armato con un occhio griffano*^[3], сякаш за да изрече молитва. Каза:

— Господа, не ви се разрешава да пушите.

Никому не беше дошло наум да пуши.

— Но няма защо да стоите мирно — добави той, тъй като присъстващите инстинктивно се бяха смръзнали. Те се опитаха да се поразмърдат, но не успяха да се отпуснат в такова обкръжение. Тримър се опря с лакът на масата и раздрънка приборите.

— Още не е дошло време за ядене — каза генералът.

Гай си припомни разказа за „шест, ама какви!“. Нямахше да се изненада, ако сега генералът извади пръчка и извика Тримър да го „поучи“. Обвинение не бе предявено, упрек не бе отправен (освен към Тримър), но под яростния поглед на генералското единствено око чувството за вина обхвана всички. Духовете на безброй наплашени ученичета все още витаеха в залата и господствуваха из нея. Колко ли често под тавана от цветен зърнист гипс, сред същата воня на брюкселско зеле е била предавана паролата: „Дирека е бесен!“, „Кой ли ще си изпати този път?“, „Защо именно аз?“

В мозъка на Гай зловецко отекнаха словата от сутрешната молитва: „Memento, homo, quia pulvis es, et in pulvere reverteris.“^[4]

В този момент генералът начена речта си:

— Струва ми се, господа, че на всички ви ще се отрази добре по една седмица отпуск.

Усмивка, по-заstraшителна от смръщване, изкриви сивото му лице:

— В интерес на истината някои от вас няма защо да си правят труда да се връщат. Те ще бъдат уведоменни по-късно по, както на шега им викат, „официалните канали“.

Началото бе виртуозно. Генералът не бе свадлив и невинаги обичаше да хока. Виж, обичаше да изненадва. Задоволявайки това си непретенциозно желание, той често беше принуден да прибъгва до насилие, понякога до тежки увреждания, но тези заместители не му доставяха никакво удоволствие. Все по-друго си е да стреснеш някого с изненада. Тази сутрин, като гледаше свирепо слушателите си, той не можеше да не усети, че изживява поредния си триумф. Продължи:

— Мога да кажа единствено, че искрено съжалявам, задето не съм ви посетил по-рано. Формирането на нова бригада изисква повечко работа, отколкото изобщо можете да си представите. Бях поел грижата за тази част от съдбата ви. Чух, че при идването си алебардистите не са били настанени добре, но те трябва да знаят да се грижат за себе си. Снощи дойдох на приятелско посещение, очаквайки да ви намеря уютно разположени. Пристигнах в седем. В лагера нямаше жив офицер. Разбира се, няма казармено правило, което да ви задължава да вечеряте тук в определен момент. Предположих, че сте на някакво тържество. Разпитах цивилния артелчик и научих, че вчера не е имало никакво изключително събитие. Той не знаеше името на нито един от членовете на столовия комитет. Не бих казал, че представлявате, както се изразяват матросите, „щастлив кораб“.

Тази сутрин ви наблюдавах, докато работехте. Доста скромни постижения, а в случай че някой от младите офицери не разбира какво искам да кажа, искам да кажа, че бяхте направо ужасни. Не твърдя, че вината е изцяло ваша. Не сте извършили военно престъпление или поне аз не съм чул за такова. Но стойността на офицера не се мери само с добро поведение.

И което е най-лошото, господа, вие не сте офицери. В сегашното ви двусмислено положение има известни предимства. Предимства за вас и предимства за мен. Никой от вас не е офицер на Негово величество. Вие сте на изпитателен срок. Утре мога да отпратя цялата ви компания, без да съм длъжен да давам обяснения.

Както ви е известно, в наши дни нормалният път към офицерския чин в пехотата е да започнеш от редник и да стигнеш до кадетски корпус. На алебардистите се даде специалната привилегия да набират и обучават нови офицери чрез пряк прием. Втори път такова нещо няма да се случи. Даде ни се тази единствена възможност да обучаваме група млади офицери, защото Военното министерство има доверие в традициите на корпуса. Там знаят, че при нас тъпаците нямат шанс. Приемниците ви, когато вас ви „похарчим“ — блясък премина в самотното око, — ще са се въртели в цялата модерна военна мелница от редника до кадета. Вие сте последните, които бяха приети и обучавани по извънреден метод. Готов съм да докладвам, че съм се провалил напълно, но не и да произведа един-единствен от вас, без да му имам доверие.

Не си въобразявайте, че ако получите назначение по лесния начин, през задната вратичка, много сте се изхитрили. Ако не се стегнете, ще полетите надолу по същата стълба с един ритник в задника от мене.

При нападение най-важното е да не подпомагаш провала. На прост английски това значи: видиш ли някой идиот да забърква каша, бягай! Най-добре ще помогнеш, ако продължиш да пердашиш врага там, където най го боли.

Курсът ви се оказа пълен провал. Нямам намерение да го подпомагам. Идната седмица започваме отначало. Но този път ще ви командувам аз.

Генералът не остана за обяд. Яхна мотоциклета си и изфуча по заледените коловози. Майор Маккини и командущите се натикаха в уютните си частни коли. Доброволците останаха. Колкото и да бе странно, цареше общо въодушевление не поради изгледите за отпуск (това им създаваше допълнителни затруднения), но защото всички или почти всички се бяха чувствували зле през последните седмици. Всички или почти всички бяха храбри, земни, съвестни младежи, записали се в армията с надеждата да работят по-усилено, отколкото в

мирно време. Полковата гордост ги бе връхлетяла неочаквано и ги бе вдъхновила. В Кут се бяха почувствували предадени, изоставени между дансинга и ротативката и мисълта им горчеше.

— Суровичко го даде — произнесе се Аптърп. — Можеше поне да спомене, че храни и известни очаквания.

— Да не искате да кажете, че когато спомена как някои от нас нямало да се върнат в казармата, е имал предвид вас?

— Дума да не става, драги — възрази Аптърп и додаде: — При тези обстоятелства най-добре ще бъде тази вечер да се храня в столовата.

Гай отиде в „Гарибалди“ сам и му бе много трудно да обясни на мистър Пелечи, католик силно набожен, но като повечето свои сънародници не особено усърден черковник, че тъкмо тая вечер не желае да яде месо. Първият ден на поста се спазваше от мисис Пелечи. Мистър Пелечи почиташе деня на свети Йосиф и изобщо не постеше.

Но Гай имаше чувството, че е преял с месо, че е ръфал като лъв плячката на Ричи-Хук.

[1] Първата сряда след Възкресение. — Б.пр. ↑

[2] Разстоянието е в стъпки. — Б.пр. ↑

[3] Властелин с орлов поглед (ит.). — Б.пр. ↑

[4] Помни, човече, прах си и на прах ще станеш (лат.). — Б.пр. ↑

10.

Вероятно генералът смяташе, че като изпраща целия курс в отпуск, не само си разчиства място, за да се развърти, но и смекчава силата на упрека си. „Пансионерите“ заминаха безпрепятствено, но на „приходящите“ се наложи да си уреждат нещата с квартирите си в града. Мнозина се бяха охарчили здравата, настанявайки в квартирите и съпругите си. Тях ги очакваше петдневно домашно безделие. Гай не беше богат. Харчеше повече от обичайното. Мисълта да замени хотелската си стая в Саутсанд за по-скъпа в Лондон не го привличаше. Реши да остане.

Мистър Гудол вечеря с него в „Гарибалди“ и на втората вечер от поста. След това отидоха в яхтклуба и седнаха сами между спортните трофеи в утринната гостна, чиито прозорци бяха със спуснати капаци. И двамата бяха въодушевени от вечерните новини за абордажа на „Алтмарк“^[1]; но скоро мистър Гудол се върна на любимата си тема. Виното го беше позамаяло и речта му се лееше по-обилно от обикновено.

Той говореше за изчезването (по мъжка линия), преди около петдесет години, на една от историческите католически фамилии.

— ... те са ваши роднини чрез Ротманови от Геърсби. Извънредно любопитен казус. Последният им наследник взел съпруга от семейство (което няма да назовем), известно за съжаление с нестабилност в поведението на по-младите поколения. Родиха им се две дъщери и изведнъж тази нещастница избяга с един съсед. Навремето се вдигна голям шум. Тогава разводът не беше толкова разпространен. Както и да е, въпреки всичко се разведеха и съпругата се ожени за другия. Ще ме извините, но няма да ви кажа името му. Десет години по-късно вашият роднина среща бившата си съпруга сама, в чужбина. Сдобряват се някак си, но жената се връща при така наречения си съпруг и след известно време му ражда син. Всъщност синът е от вашия роднина. Юридически е от така наречения съпруг, който го припознава. Момчето си е живо и здраво и до днес и пред бога е законният наследник на цялото си бащино имущество.

Гай се интересува не толкова от имуществото, колкото от моралната страна на въпроса.

— Искате да кажете, че от верска гледна точка първият съпруг не е съгрешил, подновявайки плътската си връзка с бившата си жена?

— Определено не. Естествено нещастницата е виновна във всяко друго отношение и без съмнение сега си плаща греховете. Но съпругът е напълно невинен. И тъй, под друго и напълно безлично име е съхранена за света една велика фамилия. И нещо повече — синът, от своя страна, се оженва за католичка, тъй че неговият син се възпитава в лоното на Църквата. Обяснявайте го както щете, аз тук виждам пръст божий.

— Мистър Гудол — не се въздържа Гай, — сериозно ли вярвате, че Божият промисъл се занимава с увековечаване на английската католическа аристокрация?

— Разбира се. И, както виждаме, грижи се за птичките^[2]. Но опасявам се, че моето хоби, генеалогията, така ме увлича, та се забравям. Толкова голяма част от живота си прекарвам с хора, които не се интересуват от нея или я смятат за занимание снобско или нещо подобно... една вечер в седмицата за дружество „Венсан дьо Пол“, една вечер в скаутския клуб; една вечер при отец-каноника, за да му помагам да води кореспонденцията. И трябва да отделям по малко време за сестра си, която живее при мен. Тя почти не се интересува от генеалогия. Няма значение. И двамата не създадохме семейства и сме последните представители на нашата фамилия — такава, каквато беше. Мили боже, гостоприемството ви развърза езика ми.

— Нищо подобно, драги мистър Гудол. Нищо подобно. Малко портвайн?

— Не, повече не, благодаря. — Мистър Гудол оклюма. — Трябва да тръгвам вече.

— Съвсем сигурен ли сте в онова, което споменахте? За съпруга, който не съгрешава с бившата си жена?

— Съвсем сигурен, разбира се. Сам помислете. Че що за грях е това?

Гай наистина мисли до късно за това безгрешно и благоприятно псевдопрелюбодействие. На следващата сутрин, когато се пробуди, не беше забравил нищо. Замина за Лондон със сутрешния влак.

Името Краучбак, тъй славно в представите на мистър Гудол, не направи никакво впечатление в „Кларидж“; учтиво осведомиха Гай, че нямали свободни стаи. Той попита за мисис Трой и научи, че тя наредила да не я безпокоят. Гай се върна в „Белами“ ядосан и разказа затрудненията си в бара, който към единадесет и половина вече гъмжеше от посетители.

Томи Блукхаус попита:

— Към кого се обърнахте?

— Към администратора.

— Че каква полза? При затруднение винаги отнасяйте въпроса до по-висша инстанция. Няма грешка. Самият аз съм отседнал в „Кларидж“. Даже сега се връщам там: Искате ли да ви уредя?

Половин час по-късно от хотела телефонираха, за да съобщят на Гай, че имали свободна стая за него. Гай се върна и администраторът го посрещна сърдечно:

— Толкова сме благодарни на майор Блукхаус, че ни осведоми къде да ви търсим! Тъкмо излязохте и един от клиентите ни анулира резервацията си, а вие не си бяхте оставили адреса.

Администраторът взе един ключ от нишата и поведе Гай към асансьора.

— За щастие сме в състояние да ви предложим много хубаво апартаментче.

— Аз исках само спалня.

— Към спалнята има малка, много приятна гостна. Сигурен съм, че ще ви бъде по-спокойно.

Стигнаха до етаж; вратите се разтвориха към помещения, които с целия си вид оповестяваха своя лукс. Гай си припомни целта на пристигането си и правилата за благоприличие в хотелите: гостната играеше роля на параван.

— Да — каза той, — подходящо.

Когато го оставиха сам, поиска телефонистката да го свърже с мисис Трой.

— Кой Гай? Ах, Гай! Къде си?

— Тук, в хотела.

— Скъпи, каква свинщина, как да не ми кажеш, че си тука!

— Нали сега ти казвам. Току-що пристигнах.

— Можеше да ме предупредиш предварително. Нали ще останеш много и дълго, и много, и дълго?

— Два дни.

— Каква свинщина!

— Кога ще те видя?

— Хм, доста труден въпрос. Трябваше да ме предупредиш. Налага ми се да изляза почти веднага. Ела сега. Номер 650.

На неговия етаж, през десетина стаи, зад две коридорни извивки. Всички врати, бяха откренати.

— Влизай, тъкмо свършвам с гримирането.

Гай мина през гостната — дали и тя пази приличието? Вратата на спалнята беше отворена; леглото — неоправено; навсякъде бяха разхвърлени дрехи, кърпи и вестници. Върджиния седеше пред тоалетка, зарита в пудра, памучета и смачкани книжни кърпички. Взираше се напрегнато в огледалото и правеше нещо на едното си око. От банята невинно излезе Томи Блакхаус.

— Здравейте, Гай. Не знаех, че сте в Лондон.

— Направи ни по едно питие — разпореди се Върджиния. — Идвам след секунда.

Гай и Томи минаха в гостната и Томи започна да реже лимон и да тика лед в шейкър за коктейли.

— Добре ли ви настаниха?

— Да. Много съм ви благодарен.

— Няма защо. Между другото по-добре не казвайте на Върджиния — Гай забеляза, че Томи бе затворил вратата на спалнята зад себе си, — че сте ме срещали в „Белами“. Обясних й, че съм дошъл направо от една конференция, но, както знаете, отбих се пътьом. Тя никога не ме ревнува от други жени, но ужасно мрази „Белами“. Веднъж, още докато бяхме женени, каза: „Иде ми да подпаля това място.“ И би го направила, жива да е. Задълго ли сте тука?

— За два дни.

— Аз се връщам в Олдършот утре. Оня ден във Военно министерство се натъкнах на един от вашите генерали; там той на всичките им е взел страха. Наричат го „едноокото чудовище“. Я ми кажете, не откача ли?

— Не.

— И на мен така ми се стори. А в министерството всички разправят, че бил луд.

Скоро от неразборията в спалнята си Върджиния изплува стегната като алебардист.

— Дано не си ги направил много силни, Томи. Знаеш, че мразя силни коктейли. Гай, какви мустаци!

— Не ти ли харесват?

— Направо са ужасни!

— Признавам си — каза Томи — и аз се постъписах.

— Алебардистите много им се възхищават. Така по-добре ли е?
— Гай намести монокъла си.

— Според мене — да — отвърна Върджиния. — По-рано простееше. Сега поне е смешно.

— Надявах се, че съчетанието между двете ми придава много военен вид.

— Грешили сте — каза Томи: — За такива неща трябва да ми вярвате.

— И не съм привлекателен за жените?

— Не — отсече Върджиния. — За почтените жени — в никакъв случай.

— По дяволите!

— Трябва да тръгваме — каза Томи. — Извий си коктейла.

— Уф! — въздъхна Върджиния. — За колко малко се видяхме! Ще те видя ли пак? От утре съм свободна от наряд. Не можем ли да измислим нещо за вечерта?

— Не може ли за по-рано?

— Че как, мили, с тоя дръвник тука? Утре вечер.

И те изчезнаха.

Гай се върна в „Белами“, сякаш се връщаше в Саутсандския яхтклуб. Изми се и се взря в огледалото над умивалника тъй втренчено, както Върджиния се бе взираше в своето огледало. Мустаците бяха светли, отиваха към червеникаво, много по-светли от косата му. Бяха строго симетрични, разделени от чиста пътечка, засукани и къдрави над устната му и завършваха с твърди връхчета. Гай си намести монокъла. Как, запита се, би се отнесъл ти към друг мъж, декориран по този начин? Беше виждал подобни мустаци и преди и подобни монокли на лицата на тайни хомосексуалисти, на търговски

пътници, усърдно прикриващи диалекта си, на американци, които се опитват да си придадат европейски вид, на бизнесмени, маскирани като порядъчни хора. Вярно, беше ги виждал и в столовата на алебардистите, но върху лица, които никого не се стремяха да излъжат и които всеки разпознаваше. В края на краищата, размишляваше той, цялата ми униформа е маскировка и цялото ми ново поприще е маскарад.

Иън Килбанок, известен натрапник, сега в униформа на летец, се прокрадна зад него:

— Слушай, какво ще правиш довечера? Опитвам се да събера няколко души на коктейл. Хайде ела.

— Може и да дойда. Защо?

— Подмазвам се на генерала си. Той обича да се среща с хора.

— Аз не съм кой знае каква примамка.

— Той откъде ще разбере? Просто обича да се запознава. Ще ти бъда благодарен, ако го изтърпиш.

— И без това нямам какво друго да правя.

— Е, тогава идвай. Някои от останалите гости ще бъдат по-малко ужасни от генерала.

По-късно, горе в кафенето, Гай наблюдаваше как Килбанок обикаля масите и събира гостите си.

— С каква цел го вършиш, Иън?

— Нали ти казах? Внесох кандидатурата на генерала за нашия клуб.

— Няма ли да го приемат?

— Надявам се, че не.

— Но аз смятах, че всичко е уредено.

— Не е толкова лесно, Гай. Генералът гледа да не се минава. Нищо не дава, ако не е сигурен, че ще получи в замяна. Настоява да се срещне с някои от членовете на клуба и да си осигури подкрепата им. Да знаеше само, че най-добрият му шанс да влезе тук е да не се среща с никого! Така че всяко зло за добро.

Същия следобед Гай отиде да му обръснат мустаците: Бръснарят изрази професионалното си възхищение от големината им и извърши работата си неохотно, подобно на градинарите, които тази есен бяха разорали най-добрите си ливади по-цялата страна и ги бяха превърнали в зеленчукови градини. Когато го обръснаха, Гай отново се

огледа изпитателно и разпозна стария си приятел, с когото никога не можеше да скъса, когото никога не можеше да се надява да напусне за по-дълго — противен доживотен спътник. Изпита странно усещане при мисълта, че горната му устна е гола.

По-късно отиде на коктейла на Иън Килбанок. Върджиния беше там с Томи. Нито един от двамата не забеляза промяната, докато Гай не им обърна внимание.

— Знаех си, че такива мустаци не траят — отбеляза Върджиния.

Генерал-лейтенантът от военновъздушните сили бе душата на събирането в смисъл, че всички му бяха представяни и почти незабавно се оттегляха. Напомняше вход на кошер: нещо празно сред непрестанното жужене наоколо. Беше набит, прекалено нисък дори за общински полицай, бодряк с шавливи очички.

Пред камината бе простряна кожа на бяла мечка. — Това ми напомня едно много хитро стихче — каза генералът.

*Таф ли си да съгрешим
със Елинър Глин^[3]
върз тигрова кожа?
Или и иначе може?*

Наоколо му всички се загледаха в кожата, обзети от печално неудобство.

— Коя е Елинър Глин? — запита Върджиния.

— Ами просто някакво име. Предполагам, че заради римата. Чиста работа, а?

Когато стана да си ходи, Гай се сблъска на прага с Иън и с генерала.

— Аз съм с колата си. Мога ли да ви откарам?

Навън отново валеше сняг и бе тъмно като в гроб.

— Много мило от ваша страна, сър. Отивам към Сейнт Джеймс Стрийт.

— Скачайте.

— И аз ще дойда, сър, ако може — каза Иън и ги смая, защото не всички гости се бяха разотишли.

Когато стигнаха „Белами“, Иън каза:

— Няма ли да се качите да пийнем по още едно, сър?

— Няма да е зле.

Тримата влязоха в бара!

— Между другото, Гай — поде Иън, — генерал Бийч възнамерявала се запише в нашия клуб. Парсънс, на лесно ли ви е списъкът на кандидатите?

Донесоха тефтера със списъка и отвориха страницата с името на генерала. Тя бе непокътната. Писалката на Иън Килбанок бе деликатно пъхната в ръката на Гай и Гай се подписа.

— Надявам се, че ще ви е приятно тук, сър — каза Иън.

— Без съмнение отвърна генералът. — Често мислих да се запиша — още в доброто старо време, но не идвам в Лондон толкова често, че да си струва труда. Сега ми е необходимо местенце като това, да мога да се скрия и отпусна.

Бе денят на свети Валентин.

Разжалваната Юнона Февруарска хитро си бе отмъстила, избирайки усърдния свещеник, бит и обезглавен преди седемнадесет века, за безславната роля на покровител на убийците и търсещите удоволствия влюбени. Гай го почиташе заради лошия му късмет и когато му беше възможно, отиваше на черква на неговия празник. Сега отиде от „Кларидж“ на Фарм Стрийт и от Фарм Стрийт — в „Белами“. Пред него се простираше мрачен ден на очакване.

Вестниците гъмжаха от новини за „Алтмарк“, който сега наричаха „Адския кораб“. Надълго и нашироко се разказваше за униженията и неудобствата, на които били подложени военнопленниците. Официалната цел бе да се разбуди общественото мнение, останало напълно равнодушно към ешелоните от заключени вагони, които все още пътуваха на изток и на запад от Полша и от Балтика и които щяха да пътуват година след година, понесли нищо неподозиращите си товари към кошмарните им неоповестени местоназначения. Гай, който също не мислеше за тях, през целия този зимен ден очакваше срещата със съпругата си. Късно следобед, когато съвсем се беше стъмнило, й телефонира в стаята й.

— Какво ще правиш довечера?

— Имаш нещо предвид? Чудесно. Направо бях забравила. Томи току-що си тръгна и се готвех за самотно ранно лягане, вечеря в леглото и кръстословици. Много ми се ще да измислим нещо. Да дойда ли при теб? Тук ми е доста мрачно.

И Върджиния дойде в гостната, която бранеше приличието и струваше шест гвинеи на вечер. Гай поръча коктейли.

— Моят е по-уютна — реши Върджиния, като оглеждаше богатата стая.

Гай седна до нея на кушетката. Простря ръка по облегалката, премести се по-близо и постави длан на рамото ѝ.

— Какво става? — запита Върджиния с неподправена изненада.

— Само исках да те целуна.

— А защо такава странна подготовка? Ще си разлея чашата. Ето — тя внимателно остави чашата върху масичката до себе си, хвана го за ушите и го млясна по двете бузи.

— Това ли искаше?

— Ти си като френски генерал, раздаващ медали. — Той я целуна по устните. — Ето това исках.

— Гай, да не си пийнал?

— Не.

— Прекарал си деня в оня отвратителен „Белами“, признай си.

— Да.

— Тогава естествено, че си пийнал.

— Не. Просто те желая. Възразяваш ли?

— Че кой възразява, ако го желаят? Но ми идва доста неочаквано.

Телефонът иззвъня.

— По дяволите — каза Гай.

Телефонът бе на писалището. Гай стана от кушетката и вдигна слушалката. Чу познат глас.

— Здравей, драги. Аптърп тука. Просто реших да ви звънна. Ало. Ало! С Краучбак говоря, нали?

— Какво ви трябва?

— Нищо особено. Реших, че няма да ми се отрази зле едно излизане от Саутсанд и отскочих дотук за един ден. Взех адреса ви от отпускната книга. Имате ли някакви планове за тази вечер?

— Да.

— Искате да кажете, че сте си уредили нещо?

— Да.

— И не е удобно да дойда и аз?

— Не.

— Здраве да е, Краучбак. Извинявайте, че ви обезпокоих. —

След това раздражено: — Не се пъхам, където не ме канят.

— Рядка дарба.

— Не ви разбрах, драги.

— Няма значение. До утре.

— В града е доста скучно.

— На ваше място бих отишъл да пийна нещо.

— Май тъй ще сторя. Извинете ме, но вече трябва да прекъсвам.

— Кой беше? — запита Върджиния. — И защо се държа тъй свински с него?

— Един от моя полк, нищо особено. Не ми се искаше да ни се натресе.

— Някой от ужасяващите членове на „Белами“?

— Съвсем не.

— Нямах ли да ни бъде забавно с него?

— Не.

Върджиния вече се беше преместила в едно кресло.

— За какво, говорехме? — запита тя.

— Опитвах се да те прегърна.

— Да. Хайде за разнообразие да измислим нещо друго.

— Именно в това се състои разнообразието. Поне за мене.

— Мили, още не съм успяла да си поема дъх от Томи. Двама съпрузи за един ден ми идват много.

Гай седна и се взря в нея.

— Върджиния, обичала ли си ме изобщо?

— Но разбира се, мили. Не си ли спомняш? Не гледай така мрачно. Прекарвали сме чудесно, нали? Една крива дума не сме си казали. Съвсем различно от положението ми при мистър Трой.

Побъбриха си за едно време. Първо за Кения. Бунгалата, съставляващи дома им, дървени; кръгли каменни комини и открити английски камини, отрупани със сватбени подаръци; солидни мебели от мазетата на Брум. Имението — огромно според европейските стандарти, скромно — по мерилото на Източна Африка; червеникавите

спечени пътища, камионетката и конете, прислуга — в бели роби, децата, които вечно, щъкаха в праха, голички под слънчевите лъчи, край кухненските помещения; семействата, вечно пристигащи или заминаващи от някой туземен район, отбили се да помолят за лекарство; старият лъв, който Гай застреля в царевичака. Нощните къпания в езерото, вечерите по съседски, по халати й домашни рокли. Конните надбягвания в Найроби, сочните и забравени скандали в клуба Мутайга, кавгите, прелюбодеянията, палезите, фалитите, мошеничествата на карти, лудостта, самоубийствата, дори дуелите, цял ренесансов реквизит, използван от земевладелците на височина осем хиляди стъпки над морските изпарения.

— Ех, че беше забавно — каза Върджиния. — Май нищо след това не ме е забавлявало. Как минава животът!

През февруари 1940 г. в камините на скъпоплатените хотелски всекидневни все още горяха въглища. Върджиния и Гай седяха в светлината на огъня и разговорът им стана по-интимен. Припомниха си първата среща, ухажването, първото посещение на Върджиния в Брум, сватбата в една от най-известните лондонски католически черкви, сватбеното пътешествие в Santa Dulcinea. Върджиния седна на пода и положи глава на кушетката, докосвайки бедрото на Тай. След малко и Гай се смъкна до нея. Очите й бяха разширени, погледът — страстен.

— Каква глупачка съм била да смятам, че си пиан — продума тя.

Всичко вървеше, както го бе намислил Гай и, сякаш чула непромълвеното одобрение, Върджиния добави:

— Няма смисъл човек предварително да си намисля кое как ще се случи. — След това додаде: — Нещата сами се случват.

Това, което им се случи, бе, че телефонът иззвъня призивно рязко.

— Да си звъни — каза Върджиния.

Звъня шест пъти. След това Гай каза:

— По дяволите. Трябва да вдигна слушалката.

И отново чу гласа на Аптърп:

— Правя точно каквото ме посъветвахте, драги, пийвам си. Пийнах си повечко, ако искате да знаете.

— Браво. Continuez, mon cher.^[4] Но за бога, не ме безпокойте.

— Запознах се с някои много интересни хора. Предположих, че ще искате да отскочите до нас.

— Не.

— Още ли сте зает?

— И то как!

— Жалко. Убеден съм, че ще ви харесат. Много сведущи.

— Приятно прекарване. Мен не ме бройте.

— Да ви се обадя ли по-късно, ако успеете да се отървете от вашите?

— Не.

— Можем да обединим усилията си.

— Не.

— Ама много интересна приказка изпущате.

— Лека нощ.

— Лека нощ, драги.

— Извинявай — каза Гай, като остави слушалката.

— И без това си хванал телефона, поръчай още нещо за пиене — помоли Върджиния.

Изправи се и се постъкми като за пред келнера.

— Не е зле да запалиш лампите — додаде тя.

Седнаха един срещу друг от двете страни на камината — отчуждени и неспокойни. Дълго чакаха коктейлите. Върджиния каза:

— Ще вечеряме ли?

— Сега?

— Осем и половина е.

— Тук?

— Ако желаеш?

Гай поиска менюто; поръчаха си. Изтече половин час, през който келнерите влизаха и излизаха, тикайки количка, стъкмена с кофичка за лед, котлон и най-сетне — с храна. Всекидневната внезапно изгуби интимността си и стана по-лоша от ресторанта. Изчезна близостта, зародила се край камината. Върджиния запита:

— Какво ще правим после?

— Ще измисля нещо.

— В състояние ли си?

Погледът ѝ беше остър и присмехулен, изгаснало, беше пламтящото очакване и подчинение от преди час. Най-сетне келнерът

изнесе целия си арсенал; столовете, върху които бяха седели за вечерята, се върнаха край стената; стаята изглеждаше точно каквато му се беше сторила при отварянето на вратата: скъпа и необитаема. Дори огънят, отново стъкнат с въглища и бълващ тъмен дим, приличаше на новозапален. Върджиния се облегна на камината; между пръстите ѝ цигарата димеше с тъничка струйка. Гай застана до нея и тя незабележимо се отдръпна.

— Дай малко време да ми се смели храната.

Върджиния не носеше пиене. По време на вечерята беше изпила, доста и сега в поведението ѝ се долавяше пиянска напрегнатост, която — на Гай това отдавна му беше известно — всеки миг можеше да премине в язвителност. Така и стана.

— Колкото време желаяш — каза Гай.

— Има си хас пък да не желая. Много си въобразяваш.

— Изразът е ужасен. Само уличниците го употребяват.

— Не съм ли точно такава в твоите очи?

— Не си ли точно такава всъщност?

И двамата се втрещиха от случилото се и се зяпнаха безмълвни. След това Гай каза:

— Върджиния, знаеш, че не исках. Извинявай. Трябва да съм се побъркал. Моля ти се, прости ми. Моля ти се, забрави.

— Върви седни там. Сега кажи ми какво точно имаше предвид.

— Изобщо нищо.

— Намерила ти се една свободна вечер и си решил, че таман съм ти подръка, а? Нали това имаше предвид? Нали?

— Не. Всъщност не съм престанал да мисля за теб от срещата ни след Коледа. Именно затова дойдох. Моля те, повярвай ми, Върджиния.

— Пък и какво разбираш ти от уличници? Ако добре си спомням сватбеното ни пътешествие, хич не беше опитен. Май-май не се прояви особено, както си спомням.

Везните на моралното равновесие се наклониха рязко и се преобърнаха. На свой ред Върджиния бе отишла твърде далеко и бе сгрешила. Настъпи ново мълчание, докато тя продума:

— Погрешно съм смятала, че армията те е променила към добро. Навремето може и да си имал грешки, но не беше подляр. А сега си лош и от Огъстъс.

— Забравяш, че не познавам Огъстъс.

— Е, от мен да знаеш, че той беше грандиозен подляр.

Светлинна проблесна в обвилата ги тъма: лесни сълзи, които набъбваха в очите ѝ и се ронеха.

— Признай, че не съм лош като Огъстъс.

— Не забелязвам особена разлика. Но той беше по-дебел. Признавам.

— Върджиния, за бога, нека не се караме. Това ми е последната възможност да се видя с теб за кой знае колко време.

— Ето че пак започваш. Воинът се връща от война. „Пътем вземам квото падне.“

— Знаеш, че не съм искал да кажа такова нещо.

— Може и да не си.

Гай седна до нея отново и покри ръцете ѝ с длани.

— Хайде да не се оскърбяваме взаимно.

Тя То погледна все още не любовно, но поне — без гняв, остро, и присмехулно.

— Върни се на мястото си и седни — каза му, като го целуна приятелски. — Все още не съм свършила с теб. Вероятно давам вид на лесна плячка. Така или иначе мнозина разсъждават по този начин. Предполагам, че не бива да се обиждам. Но тебе, Гай, не мога да те разбера. Ти никога не си обичал мимолетните афери. Някак не вярвам, че сега си ги заобичал.

— Не съм. И това не беше мимолетна афера.

— Ти беше тъй сдържан и богобоязлив. С това дори ми харесваше. Къде отидоха тези ти качества?

— Все още съществуват. Повече от всякога. Казах ти още когато се видяхме за първи път след толкова години.

— Ами какво биха казали твоите попове, ако разберат за вечерните ти похождения? Че си забърсал в хотела известна парясница?

— Нищо не биха казали. Ти си моя съпруга.

— Глупости!

— Нали питаш какво биха казали поповете? Те казаха: „Карай!“

Светлината, която бе проблеснала и закреяла в обвилата ги тъма, внезапно изгасна сякаш по заповед на противовъздушната отбрана.

— Но това е ужасно — каза Върджиния.

Този път Гай се смая.

— Кое е ужасно?

— Направо отвратително. По-лошо не биха го измислили нито Огъстъс, нито мистър Трой. Не разбираш ли ти, свинчо, не разбираш ли?

— Не — отвърна Гай с дълбока и невинна искреност. — Не, не разбирам.

— Десет пъти предпочитам да ме третираш като уличница. Предпочитам да ми бутнеш пет лири, за да ти танцувам на високи токове, да ти окача ярем на врата или каквито неща ги описват там по книгите. — Сълзи на ярост и унижение се лееха по бузите ѝ. — Аз смятах, че пак ме харесваш и ти се иска да ни е хубаво в името на доброто старо време. Смятах, че специално мен си избрал и, ей богу, ти наистина си ме избрал специално! Защото съм единствената жена в целия свят, с която твоите попове биха ти позволили да легнеш! Какво те било привлякло у мен! Ти, долен, гаден, развратен, надут, безполов, налудничав шопар!

Дори в този миг на пълна разруха Гай си припомни кавгата с Тримър.

Върджиния се обърна да си излезе; Гай не помръдна. Тишината, настъпила след като замлъкна резкият ѝ глас, бе разрязана от още порязък звук. С ръка все още на топката на вратата, Върджиния инстинктивно се обърна. За трети път тази вечер помежду им се беше врязал телефонът.

— Вижте какво, Краучбак, затруднен съм. Току-що поставих един човек под строг арест.

— Неразумна постъпка.

— Той е цивилен.

— Тогава нямате право.

— Именно това, Краучбак, твърди и пленникът. Надявам се, че няма да вземете, неговата страна.

— Върджиния, почакай!

— Какво? Не ви разбирам, драги! На телефона е Аптърп. Какво казахте, „само чакай“?

Върджиния си излезе. Аптърп продължи.

— Вие ли говорехте или някой се намеси в разговора? Вижте какво, въпросът е сериозен. По една случайност, не нося Кралския

уостав. Заради това търся помощта ви. Длъжен ли съм да изляза и да се опитам да доведа някой подофицер ѝ няколко редника за охрана на пленника по улицата? Тъй като в затъмнението тия неща никак не са прости, драги. Или имам право да предам тоя човек на полицията?... Ало, Краучбак, чувате ли ме? Според мен вие не схващате, че разговорът ни е служебен. Обаждам ви се в качеството си на офицер от войските на Негово величество.

Гай му затвори телефона и от апарата в спалнята си даде нареждане да не го свързват тази нощ, освен ако не се обади някой от стая 650 в хотела.

Легна си и лежа неспокойно полубуден половината нощ. Но телефонът вече не го обезпокои.

На следващия ден, като видя Аптърп във влака, го запита:

— Оправихте ли снощното затруднение?

— Какво затруднение, драги?

— Телефонирахте ми, не си ли спомняте?

— Така ли? О, да, за някаква подробност от военния закон.

Надявах се да сте в състояние да ми помогнете.

— Разрешихте ли си проблема?

— Размина се, драги. Просто се размина.

По-късно Аптърп го попита:

— Не ми е работа, но мога ли да запитам какво сте направили с мустаците си?

— Няма ги.

— Точно това имам предвид.

— Ходих да ми ги обръснат.

— Нима? Жалко. Отиваха ви, Краучбак. Много ви отиваха.

[1] Германски разрушител, превозващ британски военнопленници. — Б.пр. ↑

[2] „И птичка си намира жилище.“ {Псалтир, 83:4). — Б.пр. ↑

[3] Английска белетристка, родена в Канада (1864–1943). Същинското ѝ име е Клейтън Глин. — Б.пр. ↑

[4] Продължавайте, драги (фр.). — Б.пр. ↑

КНИГА ВТОРА
АПТЪРП ЯРОСТНИ

1.

Според заповедта трябваше да се явят в Кут-ал-Имара до осемнадесет часа на петнадесети февруари.

Гай пропътува познатия монотонен път. Вече не беше мразовито, земята беше прогизнала, отвсякъде капеше. Той премина през тъмните улици на Саутсанд, където в неосветените прозорци спущаха транспарантите. Не, не у дома си се завръщаше. Чувствуваше се бездомна котка, промъкваща се осакатена от покривите до някой тъмен ъгъл между боклукчийските кофи, за да ближе раните си.

Саутсанд бе пристан. Хотелът и яхтклубът ще ме приютят, казваше си Гай. Джузепе Пелени ще ме храни и ласкае; мистър Гудол ще ме величае. Морските изпарения и топящият се сняг ще ме скрият. Магията на Аптърп ще ме впримчи и незабелязано ще ме пренесе в далечните градини на въображението.

Обзет от меланхолия, Гай не се беше съобразил със Седемдневния план на Ричи-Хук за сътворението на Бригадата.

По-късно, когато понатрупа опит и понаучи нещо за онази огромна униформена и декорирана бюрокрация, по чиято воля един човек промушва с щик друг човек, и донякъде усети безмерната ѝ спъваща мощ, Гай започна да цени размаха и бързината на генералските постижения. В началото обаче той наивно смяташе, че е достатъчно някой от ранга на генерала просто да изрече желанието си, да даде заповед и всичко ще стане от само себе си; и въпреки това се смая, защото за седем дни Кут-ал-Имара се беше преобразила духом и тялом.

Изчезнали бяха майор Маккини, бившите щабни и цивилните склададжии. Изчезнал бе Тримър. Едно обявление на дъската, озаглавено „Намаляване числеността на войската“, постановяваше, че временното му назначение е анулирано. Заедно с него си бяха отишли Хелм и трети правонарушител, един младеж от Учебния батальон, чието име беше непознато на Гай по солидната причина че той отсъствуваше, без да има отпуска, през целия курс на обучение в Саутсанд. На тяхно място бяха докарали група кадрови офицери,

много от които Гай познаваше от казармата, между тях — майор Тикъридж. Първата вечер те бяха седнали в дъното на столовата, зад генерала; в шест часа генералът се изправи, за да ги представи.

За момент прикова слушателите с единственото си око. Каза:
— Господа, ето офицерите, които ще ви командуват в бой.

При тези думи срамът, обзел Гай, изчезна и той почувствува отново прилив на гордост. Временно престана да съществува самотният, непохватният човек, за какъвто твърде често се смяташе: попрекалил рогоносец, неудачник и педант, който се бе мил, бръснал, обличал в „Кларидж“, бе обядвал в „Белами“ и бе пътувал със следобедния влак; той се бе слял с полка си, с историческите победи на неговото оръжие, с предстоящите велики дела. Гай се разтрепери от глава до пети и настръхна, сякаш през него премина ток.

Останалата част от речта съдържаше обяснения за новата организация и режим. Бригадата вече съществувала в зародиш. Доброволците били разделени на три батальонни групи от по десетина души, всяка под командата на кадрови майор и капитан, които в крайна сметка щели да станат съответно техен командир и началник-щаб. Всички щели да живеят в казармата. На женените щяло да се разрешава да спят на квартира единствено в събота и неделя. Поне четири пъти седмично всички щели да вечерят в столовата.

— Това е всичко, господа. Ще се видим отново на вечеря.

На излизане от столовата откриха, че плотът над камината в залата е бил покрит през краткото им отсъствие с написани на машина листове. Мъчително разгадавайки официалните съкращения, Гай научи, че се числи към Втори батальон под командата на майор Тикъридж и капитан Сандърс, с когото навремето Аптърп тъй славно бе играл голф. Заедно с него бяха Аптърп, Саръм-Смит, Де Суза, Ленард и още седем души, всички — от казармата. Бяха им определили други спални. За всеки батальон — отделна спалня; във всяка стая — по шестима. За спалня на Гай отново беше отредена Пасъндал; също и за Аптърп.

Тогава, а и по-късно, Гай научи и за други промени. Затворените стаи на дома сега бяха широко разтворили врати. На едната пишеше „Бригаден щаб“; в нея се разполагаха канцелариите на трите батальона. Учителската стая приютяваше началник-щаба по разузнавателната част и двама писари. Бяха докарали също редовен

интендант със собствена канцелария и писар, трима полкови старши сержанти, готвачи от корпуса, три камиона, един автомобил, три мотоциклета, шофьори и тръбач. Денят бе запълнен с проверки, занятия и лекции от осем сутринта до шест вечерта. „Препитванията“ щяха да стават след вечеря всеки понеделник и петък. „Нощни занятия“ щеше да има два пъти седмично.

— Не знам как Дейзи ще приеме това — каза Ленард.

Приела го, научи Гай по-късно, много зле и се върнала, натежала и намусена, при родителите си.

Гай се зарадва на новия ред. След разходките в Лондон не беше наясно как ще си плаща хотелската сметка в Гранда. Но повечето от младите офицери се притесняваха. Аптърп, който във влака бе споменал, че тумбакът пак го тормози, изглеждаше по-разтревожен от останалите.

— Безпокоя се за вещите си — обясни той.

— Защо не ги оставите в бърлогата?

— У комодора? Страшно неудобно би било, драги, в случай че внезапно ни вдигнат. Май не е зле да си поприказвам с интенданта.

По-късно:

— Знаете ли, че той не се отнесе никак съчувствено? Зает бил. Явно е сметнал, че говоря за дрехи. Дори спомена, че като се изнесем на палатки, щяло да ми се наложи да изхвърля половината. Чиновниче такава! Никакъв боен опит. Точно тъй му казах, а той ми разправя, че бил служил в Хонконг. Хонконг, моля ви се! Най-топлото местенце в цялата империя. И това му казах!

— Защо им придавате такава значение, Аптърп?

— Драги, събирал съм ги с години!

— Добре, но какво толкова сте събирали?

— Това, драги, не може да се обясни с една дума.

Тази първа вечер всички ядоха в столовата. Сега имаше три маси, по една за всеки батальон. Генералът, който по-нататък сядаше, където му скимне, изрече молитвата, тракайки по масата с дръжката на вилицата си, свеждайки словата до простичкото и гръмогласно: „Да благодарим богу.“

Той беше в извънредно добро настроение и го показва първо, като подаде на шефа на разузнаването сгъваема лъжица, която го оплиска със супа и второ, като след вечеря оповести:

— Като се раздигнат масите, тук ще се играе тото-лото. За да ме разберат и младите офицери, ще поясня, че на граждански език тая игра се нарича бинго. Без съмнение съзнавате, че това е единствената хазартна игра, разрешена във войските на Негово величество. Десет процента от всяка банка отиват в Полковния фонд и за Асоциацията на старите войници. Цената на всяка карта е три пенса.

— Какво значи тото-лото?

— Или пък бинго?

Младите офицери се спогледаха учудени. Единствен Блейк Бъчвето, ветеран от Учебния батальон, твърдеше, че е играл бинго на борда на кораб, пресичащ Атлантика на път за Канада.

— Много е просто. Само зачеркваш номерцата по реда на извикването им.

— Какви номерца?

— Каквито извикат.

Озадачен, Гай се върна в столовата. Началник-разузнаването седеше в ъгъла на масата с метална касичка и купчинка карти с квадратчета и номерца пред себе си. На входа всеки си купи по една карта. Генералът, зловец усмихнат, стоеше до началник-разузнаването с калъфка в ръка. Когато всички седнаха, каза:

— Една от целите на това занятие е да се разбере колко от вас носят моливи.

Носеха близо половината. За общо учудване Саръм-Смит притежаваше три или четири, включително автоматично моливче с четири различни цветни графита.

Някой запита:

Може ли автоматична писалка, сър?

— Всеки офицер е длъжен да има молив.

Бяха се върнали в прогимназията, но в училище, по-добро от това на Маккини.

Най-сетне след дълго заемане на моливи и тършуване из джобовете, играта неочаквано започна с командата:

— Внимавай за тото!

Гай зяпна неразбиращо генерала, който бръкна в калъфката и извади оттам квадратно картонче.

— Кози кожи — рече генералът обезсърчително. После: — Шейсет и шест. — После бързо изреди с висок напевен глас: — Смок

свири на върба, номер десет плюс две дванайсе, сбирайте се, жабчета, пет по пет дваисет и пет, едно жабче плачеше, майка му го тешеше, трай, жабче, трай, ще оженим така ти, дваисет и една и шест дваисет и седем...

Той спря. Кадровите офицери и Блейк Бъчвето подхванаха:

— ... ще ти купим чехлички!

Условията на това шумно забавление постепенно се проясниха в главата на Гай и той започна да нанася кръстчета на картончето си, докато капитан Сандърс ревна „Тото!“: бе извикал номерцата му на глас.

— Няма грешка — съгласи се началник-разузнаването и Сандърс събра близо девет шилинга, а останалите се скупчиха около майора, за да си купят нови картончета.

Играха близо два часа. Резците на генерала проблясваха като на тигър-стръвник. Постепенно играчите започнаха да проумяват какво се иска от тях, поразвеселиха се и се пооживиха. Генералът стана по-разговорлив.

— Кой иска номерче?

— Аз!

— Аз!

— Аз!

— Кой номер искате?

— Осем.

— Петнайсе.

— Седемдесе и едно.

— Изваждам номер... — мълчание. Генералът показа с движения как не му е възможно да го разчете; фиксира картончето с монокъла си. — Кой каза, че иска седемдесе и едно? Номерчето е седемдесе... — мълчание — ... и седем. Седем по седем четиридесет и девет, тръсваме торбата...

— ... чехлички!

В десет и половина генералът каза:

— Е, господа, всички — в американската легация. Мен работа ме чака. Още не ви е готова програмата за обучение.

Той поведе щаба си към стаята, над която пишеше „Бригаден щаб“. Когато Гай ги чу да се разотиват, беше два часът.

Обучението не караха по никакъв учебник.

Тактиката, както я тълкуваше генерал Ричи-Хук, се изчерпваше с изкуството на пердаха. Отбраната се изучаваше набързо, само като период на реорганизация между две свирепи атаки. Никой никога не споменаваше думата отстъпление. Нападението и елементът на изненада бяха всичко. Прекарвах дълги сурови мъгливи дни из околностите с карти и бинокли. Понякога завземаха плажа и пердашеха въображаемите му защитници, докато ги насметяха към възвишенията; понякога подхващаха въображаеми нашественици и ги смъкваха от възвишенията към морето; връхлитаха върху паланките в долината и дивашки пердашеха въображаемото враждебно население. Понякога просто се сблъскваха с въображаеми врагове, с които воюваха за шосето и с пердах ги отстраняваха от пътя си.

Гай откри у себе си дарба за подобна война. Лесно разчиташе картата и добре преценяваше обстановката. Докато градските момчета като Саръм-Смит се суетяха неинтелигентно, Гай винаги бе в състояние да разпознае „мъртвите зони и обстрелваните подстъпи“. Понякога работеха отделно, понякога в „синдикати“. Отговорите на Гай обикновено се оказваха „съзвучни с решенията на щаба“. Нощем, когато ги напъдеха по долините само с компас, за да търсят сборния пункт, Гай обикновено се връщаше първи. Животът му на село сега показваше предимствата си. Гай се проявяваше и при препитванията. Препитванията се състояха в разискване на разните по-неясни аспекти на пердаха. Темите биваха оповестявани предварително с внушението, че въпросът трябва да се обмисли и проучи. С падането на вечерта повечето от доброволците капваха и великолепието на Аптърповия професионален речник не вълнуваше никого. Гай отговаряше ясно и сбито. Съзнаваше, че отново прави благоприятно впечатление.

Затоплянето отстъпи на ясно и студено време. Върнаха се на полигона в Мъдшор, но вече — под командата на генерала. Беше в периода преди появата на бойните училища. Гай добре знаеше, че всяко учение с бойни патрони протича с тържествеността на погребален салют винаги и навсякъде... освен в присъствието на генерал Ричи-Хук. Него свистенето на куршумите го опияняваше. Той отиваше до полигона, за да организира стрелба с бърза реакция. Маркировчиците вдигаха изненадващо мишени на най-различни

места, изтръгвайки картечни откоси. Генералът скоро се отегчаваше, слагаше фуражката на бастунчето си и хукваше из окопа, като ту я вдигаше високо, ту я смъкваше, ту я размахваше и по телефона обещаваще цял Наполеон на оня, който я улучи. Никой не я улучваше. Вбесен, генералът подаваше глава над бруствера с крясък: „Хайде, негодници, убийте ме!“ Държеше се така известно време, тичаше, смееше се, отскачаше, подскачаше, докато напълно се изтощеше, но оставаше незасегнат.

В този период мунициите не достигаха. При учение обикновената норма бе пет изстрела на човек. Генерал Ричи-Хук заповяда всички картечници да стрелят едновременно и продължително. Нажежените дула, зацвъртели във ведрата с вода, се сменяха, а през това време той водеше младите си офицери пълзешком на няколко сантиметра от мишените под дъжда от куршуми.

2.

Вестниците, преглеждани набързо, гъмжаха от новини за финските победи. Гай четеше за призрачни скиорски бойни части, които прелитали през мрачните северни гори, преследвайки русите, чиито бронирани дивизии настъпвали под звуците на оркестри и с портрети на Сталин. Те мислели, че ще ги посрещнат с отворени объятия; попадналите в плен били зле облечени, недохранени, напълно неосведомени срещу кого се бият и защо. Английски войски, забавени единствено заради незначителни дипломатически усложнения, вече бързали на помощ. Руската мощ се оказала чиста илюзия. В сърцата на англичаните Манерхайм заел мястото, завоювано в 1914 г. от крал Алберт Белгийски... И изведнъж се оказа, че финландците са разбити.

Нещастieto не се отрази кой знае колко на реда в Кут-ал-Имара. Що се отнася до Гай, новините засилиха отвратителното подозрение, което се бе опитвал да пренебрегне в службата си при алебардистите и бе успявал: че участва във война, с която храбростта и справедливата кауза нямат нищо общо.

Същия ден Аптърп каза:

— В края на краищата точно това очаквах.

— Нима, Аптърп? Не сте ми казали.

— Та то си личеше от самото начало, драги, за всеки, който би си направил труда да тегли калема. Повторение на случая с Полша, нищо повече. Но нямаше смисъл да го обсъждам. Щях да предизвикам само тревога и отчаяние сред по-слабите духом. Лично аз виждам доста предимства в това положение.

— Например?

— Опростява цялата стратегия, ако ме разбирате.

— Да разбирам ли, че тава е част от усилията ви да предотвратите тревогата и отчаянието?

— Разбирайте каквото си искате, драги. Имам си и по-сериозни тревоги.

И Гай веднага разбра, че сигурно се е явило нещо ново в напрегнатата лична драма, която през целите пости се разиграваше

успоредно с генералските методи на обучение; която всъщност изтръгна жилото им и сама по себе си се оказа тяхна кулминация.

Историята започна през първата неделя от новия режим.

Този следобед класните стаи пустееха; хората или се бяха прибрали да спят, или бяха излезли в града. Гай тъкмо четеше седмичните вестници в хола; видя през прозореца как пред сградата спря такси и как от него излезе Аптърп, понесъл с помощта на шофьора голям четвъртит предмет; оставиха го във входа. Гай излезе и предложи помощта си.

— Няма нужда, благодаря — отвърна Аптърп доста високомерно. — Просто пренасям част от вещите си.

— Къде смятате да ги сложите?

— Още не знам. Ще се справя сам, благодаря ви.

Гай се върна в залата и остана до прозореца, като безцелно се взираше навън. Стъмваше се и не можеше да чете, без да се напруга, а още не се беше подвил прислужникът, който спущаше завесите за затъмнението. След време той забеляза, че Аптърп излиза през външната врата и в здрача се прокрадва и крие в храстите. Гай наблюдаваше заплепен, докато след десетина минути го видя да се връща. От външната врата се влизаше направо в залата. Аптърп влезе заднешком, влачейки багажа си.

— Сигурен ли сте, че нямате нужда от помощ?

— Напълно сигурен, благодаря.

Под стълбището имаше голям шкаф. В него Аптърп с мъка натика багажа си. Свали ръкавиците, шинела и фуражката и с безгрижен вид се приближи до камината:

— Много поздрави от комодора. Казва, че му липсвате.

— Били сте в клуба?

— Не съвсем. Просто се отбих при стареца да си взема нещо.

— Този багаж?

— Всъщност да.

— Нещо лично ли, Аптърп?

— Нещо, което никого не интересува, драги. Абсолютно никого.

В този момент влезе дежурният да сложи затъмнителните завеси.

Аптърп се обади:

— Смедърс...

— Моля, сър?

— Нали се казвате Смедърс?

— Не, сър. Крок.

— Няма значение. Исках да ви питам за канцелариите в задната част на сградата.

— Моля, сър?

— Необходим ми е навес или склад, нещо като градинарска барака, мокро помещение, млекарница, нещо от този род. Има ли такова място?

— За момента ли ви трябва, сър?

— Не, не, не. Докато сме тука.

— Не бих могъл да знам, сър. Интендантът може да каже.

— Разбирам, просто питах.

Когато човекът излезе, Аптърп продължи:

— Голям глупак е този. Винаги съм смятал, че се казва Смедърс.

Гай се върна към седмичните си вестници. Аптърп седна срещу му, вперил поглед в ботушите си. Веднъж стана, отиде до шкафа, надзърна, затвори го и се върна на стола си.

— Мога да го държа там, предполагам, но как да го използвам там?

— Не можете ли?

— Че как да мога?

Настъпи мълчание, през което Гай прочете една статия за непревземаемостта на тресавищата в Микели (това беше в устремните дни преди падането на Финландия). След това Аптърп каза:

— Смятах, че ще мога да му намеря място в храстите, но там е по-открито, отколкото предполагам.

Гай нищо не отвърна и прелисти „Таблит“. Ясно бе, че Аптърп копнее да разкрие тайната си.

— Няма смисъл да се обръщам към интенданта. Не би разбрал. Такова нещо е твърде сложно за обяснение.

Най-сетне, след ново мълчание, той поде:

— Е, щом искате да знаете, става дума за моя барутен бокс.

Това надхвърляше всички очаквания на Гай; той си беше представял храна, лекарства, огнестрелно оръжие и в най-смелите си предположения бе стигал до някакви екзотични ботуши.

— Мога ли да го видя? — попита той почтително.

— Защо пък не? Според мен дори ще ви бъде интересно; боксът е много спретнат, вече не ги произвеждат такива. Сигурно нямат изгода.

Той отиде до шкафа и изтегли съкровището си: обкован с мед дъбов куб.

— Чудесна изработка.

Отвори куба, показвайки механизъм от лята мед и печена глина, солидна стара изработка. На вътрешната страна на капака беше гравирана фирма: „Конъли, химически клозети.“

— Какво ще кажете? — попита Аптърп.

Гай не бе сигурен как трябва да похвали подобен експонат.

— Явно, че е много добре поддържан.

Очевидно бе налучкал верния отговор.

— Купих го от един съдия във Върховния съд в годината, в която прокараха канализация в правителствените сгради в Каронга. Дадох му пет лири за него. Съмнявам се, че днес ще намерите такова нещо и за двадесет лири. Няма ги вече старите майстори.

— Сигурно много се гордеете с него.

— Гордея се.

— Но не разбирам защо ви е нужен тука.

— Не разбирате ли, драги? Нима? — Странно тържествено и безсмислено изражение измести невинното сияние на притежател, което дотогава излъчваше Аптърп. — Чували ли сте за едно доста неприятно оплакване, наречено „хусарска хрема“, Краучбак?

Гай занемя.

— Ужасна история. Извинявайте. Не подозирах. Предполагам, че сте я пийнали оная нощ в Лондон, когато бяхте къркан. Но взели ли сте всички мерки? Не трябва ли да идете в болница?

— Не, не, не, не. Аз не съм болен.

— Че кой тогава?

— Първо на първо Саръм-Смит.

— Откъде знаете?

— Откъде ще знам! Избрах Саръм-Смит просто като пример. Той е от точно тези млади идиоти, които биха го пипнали. Всички са такива. Нямам намерение да рискувам.

Той затвори кутията и я скри под стълбата. Усилието сякаш го раздражни.

— И, което е по-важно, драги, не ми е много по вкуса начинът, по който ми говорихте преди малко, обвинявайки ме, че страдам от хусарската. Това е доста сериозен въпрос.

— Извинявайте. Грешката ми е напълно допустима при тези обстоятелства.

— Нищо допустимо не виждам, драги, и не разбирам напълно какво имате предвид под „обстоятелства“. Аз никога не се накърквам. Смятах, че сте го забелязали. Посръбвам си, да, при случай, но никога не къркам. Пазя се. Виждал съм прекалено много примери.

На следващия ден Аптърп беше на крак с пукването на зората, изследвайки пристройките, и преди закуска откри празна барака, в която сигурно учениците бяха складирали тенисракетите и топките. С помощта на алебардист Крак той настани там химическия си клозет и там се оттегляше да се облекчава в продължение на няколко ведри дни. Бедите му започнаха два дни след падането на Финландия.

На връщане от пердаха из хълмовете, настроен да си почине половин час след късния обяд, Гай бе обезпокоен от Аптърп. На лицето на Аптърп се четеше присъда.

— Краучбак, искам да говоря с вас.

— Моля.

— Насаме, ако не възразявате.

— Възразявам. Какво има?

Аптърп огледа приемната. Всеки бе зает с нещо.

— Използували сте барутницата ми.

— Не съм.

— Някой я е използвал.

— Но не и аз.

— Никой друг не знае за нея.

— Ами алебардист Крак?

— Не би посмял.

— Нито аз, драги.

— Това ли е последната ви дума?

— Да.

— Много добре. Но в бъдеще ще бдя!

— И аз тъй бих сторил.

— Въпросът е сериозен. Опира почти до мародерство. Химикалът никак не е евтин.

- И колко ви излиза едно ходене?
- Не е работата в парите, а в принципа.
- И в опасността от инфекция?
- Точно така.

Два дни Аптърп бдя в храсталаците край бараката и прекарваше на пост всяка свободна минута. На третия ден дръпна Гай настрана:

— Краучбак, дължа ви извинение. Не вие използвате моята барутница.

— Знаех си.

— Но трябва да признаете, че обстоятелствата са твърде подозрителни. Както и да е, открих кой е и това много ме тревожи.

— Да не е Саръм-Смит?

— Не. Много по-тревожно. Генералът!

— Смятате ли, че той страда от хусарската?

— Не. Никак не е вероятно. Твърде светски човек е. Но сега въпросът е какви мерки трябва да взема.

— Никакви.

— Въпрос на принцип. Макар че е старши офицер, той има право да използва барутницата ми толкова, колкото и да обува ботушите ми.

— Ако той ми поиска назаем ботуши, бих му дал.

— Може би; но да ме извинявате, драги, вие не разбирате кой знае колко от ботуши, така ли е? Но няма значение: значи смятате, че съм длъжен да се предам без бой?

— Смятам, че ако не го сторите, ще станете за смях.

— Ще трябва да помисля. Смятате ли, че трябва да се посъветвам с началник-разузнаването?

— Не.

— Може и да сте прав.

На следващия ден Аптърп докладва:

— Нещата отиват на зло.

Гай веднага се досети какво има предвид Аптърп, а това доказва колко много е мислил за барутницата.

— Нови натрапници?

— Не, такава нещо не. Но тази сутрин, когато излизах, се сблъсках с генерала, който влизаше. Той ме погледна твърде странно — сигурно сте забелязали, че понякога има твърде неприятен поглед. Все едно ми казваше да се омитам.

— Той е човек на действието — отбеляза Гай. — Няма да ви се наложи дълго да чакате, за да разберете какво е намислил.

През целия ден Аптърп беше разсеян. Когато му зададоха въпрос по тактика, отговори напосоки. Решенията, които предлагаше, бяха нелогични. Денят беше особено студен. През всяка почивка Аптърп бдеше край бараката. Пропусна чая и се върна десет минути преди вечерната лекция. Носът му беше почервенял, бузите му — посинели.

— Ако продължава така, ще се разболеете — каза му Гай.

— Не може да продължава. Най-лошото вече се случи.

— Какво?

— Елате и погледнете. Да не го бях видял с очите си, нямаше да повярвам.

Навън беше тъмно.

— Само преди пет минути. Наблюдавам още от след чая и беше започнало да ми става дяволски студено, тъй че се поразтъпках. А генералът да вземе да мине точно покрай мене. Козирувах. Той нищо не каза. След което направи онова нещо пред очите ми. След това отново мина край мен и аз козирувах, а той се захили. Казвам ви, Краучбак, дяволски човек!

Бяха стигнали до бараката. Гай различи нещо бяло и голямо, провисено на вратата. Аптърп насочи към него фенерчето си и Гай прочете грижливо изписана бележка: „Забранено за всички чиновници освен за генерала“.

— Сигурно е накарал някой от писарите специално да я изпише — каза Аптърп злокобно.

— Добре ви е впримчил, а?

— Ще подам оставка.

— Според мен във военно време е невъзможно.

— Мога да помоля да ме прехвърлят в друг полк.

— Ще ми липсват, Аптърп, повече, отколкото можете да си представите. Както и да е, лекцията започва след две минути. Хайде да влизаме.

Лекцията изнесе самият генерал. Оказа се, че важна характеристика от действията на патрулите по Западния фронт било умението да изненадват врага, като хвърлят върху него предмети. Генералът говори за разединители, детонатори, мини, нанасящи щети в жива сила. Подробно описа как веднъж минираше една коза и я пушна в лагера на бедуините. Рядко го бяха виждали тъй многословен.

Това беше една от вечерите, в които нямаше препитване, нито нощни учения и по негласно споразумение желаещите можеха да вечерят във от казармата.

— Да вървим в „Гарибалди“ — предложи Аптърп. — Няма да седя на една маса с този човек. Каня ви на вечеря.

Там, в парата на minestrone, лицето на Аптърп загуби болезнената си бледност, а подкрепен от Barolo, отчаянието му отстъпи пред предизвикателството. Докато Аптърп повторно изброяваше с какво са го обидили, Пелечи се навърташе съвсем наблизко. Разговорът не му беше ясен. „Бокс с барутница“, изобретение на този сръчен офицер, несправедливо обсебен от старши офицер — явно ставаше дума за ново ценно оръжие.

— Според мен няма да има никаква полза, ако се обърне към Съвета на пехотата, как смятате? — запита Аптърп.

— Не.

— Не можете да очаквате, че в случай като този те ще бъдате напълно безпристрастни. Не твърдя, че ще бъдате открито пристрастни, но в края на краищата в техни интерес е да подкрепят властта, стига да могат. И ако намерят слабото място...

— Смятате ли, че във вашия случай има слабо място?

— Честно казано, драги, смятам. Нещата естествено биха били различни в един съд на честта, но от чисто юридическа гледна точка човек трябва да признае, че генералът е в правото си да налага възбрана над всяка част от бригадните помещения. Вярно е също, че поставих барутницата без разрешение. Именно за такова нещо ще се наложи Съветът на пехотата.

— Разбира се — каза Гай, — може да се възрази, че след като барутницата не е определена за генералски чиновници, самата тя е под възбрана.

— Как точно го изразихте, Краучбак! Направо го заковахте! — Аптърп се облеци през масата откровено възхитен. — Разбирате ли,

когато човек е много вътре в проблема... вземете мене, блъсках си главата, докато направо се поболях от тревоги. Знаех си, че ми е нужно странично мнение; все едно чие, само да не е лично заинтересовано. Без съмнение сам щях да стигна до същото решение рано или късно, но щях да се кося едва ли не цяла нощ. Длъжник съм ви.

Пристигнаха нови ястия и още вино. Джузепе Пелечи беше напълно объркан. „Бокс-барутницата“, както се изясняваше, беше кодовото название на някой важен политик, макар и не военен, който се крие в окръга. Той ще предаде сведенията, пък нека там да си блъска главата; да ги тълкуват умове, по-остри от неговия. Пелечи нямаше амбицията да се издигне в професията. Ресторантът му докарваше повече от достатъчно. Само благодарение на неговите усилия имаше постоянна клиентела. Политиката го отегчаваше, битките го плашеха. Първо на първо, той беше дошъл тук единствено за да се отърве от военна служба.

— А след туй — специално zabaglione, нали, господа?

— Да — одобри Аптърп. — Да, не е зле. Дайте ни всичко, което имате. — И се обърна към Гай: — Аз каня, разбрано?

Разбрано беше от самото начало; Гай се досети, че напомнянето по всяка вероятност е несръчен израз на благодарност. Всъщност — скрита молба за бъдещи услуги.

— Смятам, че изяснихме юридическата страна много добре — продължаваше Аптърп. — Сега остава въпросът какви действия да предприемем. Как да измъкнем барутницата?

— Както сте я вмъкнали, предполагам.

— Не е тъй лесно, драги. Преплитат се много фактори. Там я внесохме алебардист Крок и аз. Как да я изнесем, без да нарушим забраната? Не мога да заповядам на редник да извърши нещо незаконно. Не бива да забравяте това. Пък и никак не ми се ще да го моля за такова нещо. Навремето никак не се показва услужлив.

— Не може ли да го изтеглите с ласо от вратата?

— Доста деликатно е, драги. Освен това ласото ми е у комодора заедно с останалата част от вещите ми.

— А не бихте ли могли да го привлечете с магнит?

— Слушайте, Краучбак, подигравате ли ми се?

— Само предлагам.

— Предложението не е кой знае колко практично, да ме прощавате. Не. Някой трябва да влезе и да извади барутницата.

— Да наруши заповедта?

— Някой, който не знае, или поне за когото генералът не знае, че знае, че бараката е забранена територия. Ако го хванат, винаги може да каже, че не е видял бележката в тъмнината.

— Мене ли имате предвид?

— Че кой друг е по-подходящ, драги?

— Добре — съгласи се Гай, — все ми е едно.

— Bravo — отвърна Аптърп с дълбоко облекчение.

Довършиха вечерята. Аптърп мърмори срещу сметката, но я плати. Върнаха се в Кут-ал-Имара. Не срещнаха никого. Аптърп застана на пост и Гай без особени затруднения издърпа предмета навън.

— Сега накъде?

— Там е въпросът. Къде смятате, че ще е най-добре?

— В тоалетните.

— Наистина, драги, нито е време, нито е място да се шегувате.

— Просто си припомних афоризма на Честъртън: „Къде най-добре може да се скрие едно листо? В дърво.“

— Не ви разбирам, драги. От всяка гледна точка би било направо неудобно да го кача на дърво.

— Във всеки случай да не го отнасяме много надалеч. Дяволски тежи.

— Докато, разузнавах, открих една грънчарска барака.

Затъртриха барутницата на около петдесет метра по-далеч. Грънчарницата бе по-малко обширна от бараката, но Аптърп я одобри. На връщане спря и каза с необичайна топлота:

— Няма да забравя поведението ви, Краучбак. Много ви благодаря.

— Аз благодаря за вечерята.

— Тоя жабар здравата ни нахрани, а?

След няколко крачки Аптърп поде:

— Вижте, драги... ако бихте искали да използвате барутницата, не възразявам.

Това бе момент на възвисяване; исторически момент, стига Гай да го бе осъзнал, момент, в който Аптърп стигна в сложните им

взаимоотношения най-близко до обичта и доверието. Този момент отмина, както винаги става между англичани.

— Много мило от ваша страна, но на мен ми е добре и тъй.

— Сигурен ли сте?

— Да.

— Добре тогава — приключи разговора Аптърп с дълбоко облекчение.

Тъй Гай се издигна в очите на Аптърп и заедно с него пое настойничеството над барутницата.

3.

Припомняйки си сега подробности, Гай си даде сметка, че последните седмици на март са се очертали като седмици на сагата за химическия клозет. Аптърп бързо забрави същинското му предназначение.

Вече го подтикваше не страхът от зараза: на карта бе поставено правото му на собственост. Докато се строяваха една сутрин след първото преместване, той дръпна Гай настрана. Новото им другарство се беше създадо на плоскост, различна от откровеното дружелюбие: сега бяха съконспиратори.

— Все още е там.

— Браво.

— Недокосната.

— Чудесно.

— Според мен, драги, при тези обстоятелства не бива да ни виждат често заедно.

По-късно, докато отиваха в столовата за обяд, Гай изпита странното усещане, че в блъсканицата някой се опитва да хване ръката му. Огледа се и видя до себе си Аптърп, извърнал лице, да разговаря усърдно с капитан Сандърс. След това осъзна, че някой му пъха в ръката бележка.

Аптърп се насочи към място на масата, възможно най-далечно от мястото, на което седна Гай. Гай разви хартиения масур и прочете: „Бележката е свалена от бараката. Безусловна капитулация?“

Едва след чая Аптърп реши, че е безопасно да го заговори.

— Според мен вече няма защо да се тревожим. Генералът отстъпва.

— Не му е в характера.

— О, той е достатъчно безскрупулен, знам. Но нали трябва да пази достойнството си?

Гай не желаше да помрачава възторга на Аптърп, но се съмняваше дали двамата противници имат едно и също разбиране за достойнство. На следващия ден стана ясно, че нямат.

Аптърп пристигна на проверка (по новия режим всяка сутрин имаха половин час строева подготовка и физическо) с маска на ужас на лицето. Строи се до Гай. Отново странно преплитане на търсеци пръсти и Гай откри, че държи бележка. Когато им дадоха команда „свободно“, той я прочете; в това време Аптърп подчертано се беше извърнал.

„При първа възможност трябва да говоря с вас насаме. Нещата се развиват ужасно.“

Първата възможност се представи към обяд.

— Тоя човек е луд. Опасен, за връзване. Просто не знам как да постъпя.

— Какво е сторил сега?

— Насмалко не ме уби, какво. Ако не носех каската си, нямаше сега да съм пред вас, за да ви го разказвам. Хвърли дяволски голяма саксия, пълна с пръст и увехнало мушкато, направо на главата ми. Ей това стори тая сутрин.

— Замери ви с нея?

— Беше поставена върху вратата на грънчарницата.

— А вие защо носехте каска?

— Инстинкт, драги. Самосъхранение.

— Но снощи казахте, че всичко е наред. Аптърп, винаги ли носите каска в барутницата?

— Че какво общо има това? Важното е, че този човек е направо ненормален. Въпрос, твърде сериозен за някой в неговото положение... и в нашето. Може да дойде време той да държи живота ни в ръцете си. Какво да правя?

— Отново да преместите бокса.

— И да не докладвам случилото се?

— Трябва да си пазите достойнството.

— Искате да кажете, че могат да се намерят хора, на които това да се стори смешно?

— Ужасно смешно.

— По дяволите. Не бях разглеждал въпроса откъм тази му страна.

— Защо не ми кажете истината за каската?

— Щом държите толкова да знаете, напоследък наистина я нося. Предполагам, драги, че в дъното на всичко лежи носталгията. Тя ми

напомня тропически шлем, ако ме разбирате. Някак си с нея и в барутницата ми е по-уютно.

— Когато отивате в барутницата, тя не е на главата ви, така ли?

— Не, под мишница я държа.

— А кога я слагате — преди или след като си смъкнете панталона? Необходимо ми е да знам.

— Всъщност на прага. Коего ме спаси тая сутрин. Но да ви кажа, драги, не ви разбирам напълно. Отде тоя интерес?

— Трябва да си представя сцената, Аптърп. Когато остареем, спомените за подобни случки ще бъдат главната ни утеха.

— Краучбак, понякога се изразявате така, като че цялата тая работа ви се струва смешна.

— Моля ви, не мислете това, Аптърп. Умолявам ви, мислете каквото искате, само не това.

Толкова отскоро се бяха помирили, а Аптърп отново ставаше подозрителен. С удоволствие би се дул на Гай, но не смееше. Притиснал го беше безжалостен и изобретателен враг и трябваше да се държи здраво за Гай или да потъне.

— Е, каква ще бъде следващата ни стъпка? — запита той.

Същата нощ двамата се промъкнаха в грънчарницата и Аптърп мълчаливо освети с фенерчето си парчетиите, разпиляната пръст и повехналото мушкато от сутрешната страхотия. Мълчаливо той и Гай повдигнаха бокса и го пренесоха, както бяха решили, обратно в първоначалното му скривалище, в помещението за тенисракетите.

На следващия ден генералът се яви на първа проверка.

— Както без съмнение знаете, член 24 от Правилника за противовъздушна отбрана препоръчва използването на игри за трениране на наблюдателността и бойната ловкост. Тази сутрин, господа, ще играете точно такава игра. Някъде на наша територия е скрит старинен походен клозет, очевидно захвърлен като ненужен от бившите жители на лагера. Прилича на обикновен сандък. Работете поединично. Първият офицер, който го намери, да ми докладва. Разпръсни се!

— Наглостта му ме зашеметява — заяви Аптърп. — Краучбак, охранявайте бараката. Аз ще отклоня преследвачите.

Нови сили бяха обзели Аптърп. Той владееше положението. Закрачи целенасочено към складовете с въглища и нефта и, грешка

нямаше, почти веднага след него натам се насочи генералът. Гай избра обиколни пътища и като стигна до бараката, се заразхожда наоколо. На два пъти приближаваха офицери, на които Гай казваше: „Току-що прегледах. Нищо няма.“

Накрая тръбата ги призова. Никой не беше в състояние да докладва на генерала, че е намерил обекта; генералът яхна мотоциклета си и отпътува застрашително смръщен, но безмълвен; не се появи през целия ден.

— Драги, той не е свикнал да губи — каза Аптърп.

Но на следващия ден бележката „Влизането забранено“ отново висна на бараката.

Както беше предвидил Гай, тези лудешки мартенски дни и нощи на криеница вляха огромна свежест в душата му, макар че в спомените му подробностите на уловките и контрауловките избледняха и се сляха. Гай вече не можеше да вдъхне миризмата на мокри лаврови листа или да крачи по борови иглици, без да преживее отново трудните нощни походи с Аптърп, утрините на тържество или разочарование. Но точната последователност на епизодите и броят им избледняха и почти се изгубиха сред по-късните и по-малко детински спомени.

Развързката дойде през Страстната седмица, току преди да завършат курса. Генералът беше прекарал три дни в Лондон, за да уточнява следващия етап. Барутницата стоеше на края на игрището под открито небе, но добре скрита между един бряст и един огромен валяк. Цели три дни Аптърп се наслаждава там на неоспорваното си право на собственик.

Генералът се завърна в обезпокоително приповдигнато настроение. От някакъв магазин за играчки бе купил чаши, които, вдигнати, разливаха съдържанието по брадата на пиещия и преди вечеря тайничко ги разпредели по масата. След вечеря играха дълго на тото-лото. Когато бе извикал и последния номер, генералът каза:

— Господа, утре всички, освен началник-разузнаването и аз, излизате в отпуск. Ще се срещнем на лагер в равнинната част на Шотландия, където ще ви се дадат широки възможности да покажете какво сте научили тук. Подробности по прехвърлянето ще ви бъдат изпратени, щом началник-разузнаването ги съчини. Специално моля да

имате предвид, че багажът и снаряжението на офицерите не трябва да надхвърлят килограмите, определени от Военното министерство. Това разпореждане ще се спазва строго. Май че това е всичко, нали, господин майор? О, не, има още нещо. Никой от вас не е облечен както трябва. От тая сутрин сте повишени. Преди да излезете от лагера, пришийте си втората звездичка.

Същата вечер спалните кънтяха от песента:

*Утре ще бъда по туй време
далеч от академи...*

Ленард импровизираше:

*Няма веч тръби и упражнения,
няма веч настинки и вълнения.*

— Вижте — каза Гай на Аптърп, — тия ограничения за снаряжението ще ви попречат да вземете целия си багаж.

— Знам, драги. Твърде обезпокоително.

— И барутницата.

— За нея ще намеря място. Съвсем сигурно място, някое подземие, някоя ниша, някъде, където ще знам, че ще ме чака, докато свърши войната.

*Няма из блата да бродя,
нито пък на пост да ходя...*

Бодрите гласове достигнаха и стаята, белязана като „Бригаден щаб“, в която генералът работеше заедно с майора от разузнаването.

— Което ми напомня — каза генералът, — че имам да свърша още нещо навън.

На следващата сутрин, още щом слънцето докосна незакритите прозорци на Пасъндал, Аптърп бе на крак и щракаше едни ножички за нокти над пагоните си. След това се натруфи като лейтенант. Не стори той нищо лошо, ни банално през тази последна сутрин на раздяла. Последният му жест, преди да излезе от спалнята, бе жест на приятелство: предложи на Гай няколко звездички от гиздавата кожена кутийка, която, както стана ясно, беше пълна с подобни украшения, че и с вензели. След това, преди Гай да свърши с бръсненето, Аптърп, облечен по устава и с каска под мишница, се отправи към своето кътче от игрището.

„Кътчето“ беше на един хвърлей място. Не минаха и пет минути, и взрив раздрънка стъклата на училището. От спалните се надигнаха гласове, още весели по случай края на срока. „Към скривалищата!“, „Газ!“, „Бомбардират!“

Гай щракна колана си и побърза да стигне до онова място, където, знаеше, се бе разиграла катастрофата. Надигаха се струйки дим. Той пресече игрището. Отначало Аптърп не се виждаше никакъв. След това Гай го откри — прав, облегат на бряста, с каска на глава, да се суети с копчетата на панталоните си, омръзват от ужас, да се взира в развалините, посипали се около валяка.

— Ранен ли сте?

— Кой там? Краучбак? Не знам. Направо не знам, драги.

От барутницата бяха останали само купчина димящо дърво, медни обковки, възрозов химикал на прах, пръснат надалече, и големи парчета цветен порцелан.

— Какво стана?

— Не знам, драги. Просто седнах. Чу се страхотен гръм и се намерих на четири крака върху тревата, ей тук.

— Ранен ли сте? — повтори Гай.

— Шок — отвърна Аптърп. — Нищичко не усещам.

Гай се вгледа в останките. Беше запомнил достатъчно от последната лекция, за да съобрази какво е станало.

Аптърп си свали каската, наложи си фуражката, опъна си униформата, опипа си раменете, за да се увери, че новите му звездички са на място. Още веднъж погледна останките от своята барутница — каква *mot juste*^[1], помисли си Гай.

Аптърп беше твърде зашеметен, за да скърби.

Гай не можеше да намери слова на утеха.

— Елате да закусим.

Мълчаливо се отправиха към сградата.

Аптърп закрачи несигурно през влажното неравно игрище, забол
очи в земята.

На стъпалата поспря и погледна назад.

В епитафията, която произнесе, звънеше не горчицина, а
драматизъм.

— Изядох пердаха!

[1] Точна, подходяща дума (фр.). — Б.пр. ↑

4.

За Страстната седмица Гай отначало мислеше да отиде до Даунсайд, след това реши да посети Мачет. Крайморският хотел все още беше претъпкан, но сега суматохата не се усещаше. И стопаните, и прислугата бяха възприели простата политика да вършат по-малко отпреди за доста повече пари. Във фоайето висеше дъска за обявления. Те започваха с фрази като „Почтително напомняме на гостите на хотела...“, „Почтително умоляваме гостите на хотела...“, „Със съжаление уведомяваме гостите на хотела...“ и това беше единствената им отлика от военните заповеди; всяко обявление оповестяваше някакво незначително ограничение на гостоприемството.

— Тоя хотел май започва да запада — каза Тикъридж, вече с отличителните знаци на полковник.

— Хората правят каквото могат — възрази мистър Краучбак.

— Забелязвам, че са качили цените.

— Според мен имат големи затруднения.

През целия си живот мистър Краучбак се беше въздържал от употреба на вино и тютюн през постите, но на масата му все още имаше шише с портвайн и семейство Тикъридж им гостуваше всяка вечер.

Вечерта на Велики четвъртък, изправен срещу вятъра до Гай на прага на външната врата (Филикс бе изчезнал в тъмнината с няколко подскока), мистър Краучбак каза:

— Тъй съм доволен, че си в батальона на Тикъридж! Много приятен човек. Ужасно липсва на съпругата и момиченцето си... Той ми разправяше, че щели да ти дадат рота.

— Едва ли. Най-много да ме направят заместник-командир.

— Каза, че щели да те направят ротен командир. Той много те цени. Тъй се радвам. Носиш ли оня медальон?

— Естествено.

— Истински драго ми е, че се проявяваш добре. Не че това ме изненадва. Между другото мой ред е за нощното бдение край олтара. Предполагам, че няма да ти се иска да дойдеш с мен?

— По кое време?

— Най-трудно се намират хора за ранното утринно бдение. И тъй като за мен е все едно, казах, че ще бъда там от пет до седем.

— За мен е дълъжко. Мога да остана половин час.

— Остани. Тази година са го украсили много хубаво.

Пукваше се зората на Велики петък, когато Тай влезе в черквичката, а вътре цареше тиха нощ. Въздухът тежеше от аромата на цветя и свещи. Баща му беше сам, коленичил неподвижен и изпънат на молитвеното столче пред импровизирания олтар, вгледан в златната светлина на свещите пред себе си. Той се извърна, усмихна се на Гай и продължи да се моли.

Гай коленичи недалеч от него и също започна да се моли.

Накрая влезе свещеник и дръпна черните завеси от източните прозорци; ослепителната слънчева светлина мигновено скри от очите им свещите и потира.

В същия момент в Лондон — тъй като в най-секретните отдели се смята за най-секретно да се работи в необичайни часове на денонощието — разговаряха за Гай.

— Нови сведения за Саутсандската афера, сър.

— Оня уелски професор, който се обявил срещу вевесето?

— Не, сър. Спомняте ли си, че прехванахме на къси вълни съобщение от Л-18? Гласеше тъй: „Двама алебардистки офицери твърдят, че важен политик на име Бокс посетил тайно Саутсанд и разговарял с висш военен чин.“

— Нещо тук не вдъхва доверие. В момента, доколкото ми е известно, нямаме заподозрени на име Бокс и никой висш военен не е ходил до Саутсанд. Естествено може да е код.

— Сър, както ни наредихте, проучихме и открихме, че съществува парламентарист на име Бокс-Бендър, чийто зет, на име Краучбак, служи при алебардистите. Излиза, че Бокс-Бендър се казва само Бокс. Баща му прибавил другата съставка от името в 1897 г.

— Е, това решава нещата, нали? Защо човекът да не посети собствения си зет?

— Защо тайно, сър?

— Разполагаме ли с някакво досие за този Бокс? Какво му е подозрителното на едно двойно име?

— Не разполагаме с нищо значително, сър — отвърна младшият офицер, чието име беше Грейс-Граудлинг-Марчлоул и всяка част от това име означаваше изгодна женитба в епохата на поземлената собственост. — Два пъти пътувал до Залцбург, уж на някакъв музикален фестивал. Виж, той Краучбак е по-особен случай. До септември миналата година е живял в Италия и е известно, че е бил в добри отношения с фашистките власти. Как смятате, май няма да е зле да му отворим една папчица?

— Май няма да е зле.

— И за двамата ли, сър?

— Давай!

Те също прогониха затъмнението и пуснаха зората.

По този начин към картотеката „Свръхсекретно“ бяха прибавени две нови статии, които, заснети по-късно на микрофилм и размножени и разпратени до поне десетина картотеки във всички щабове за контрашпионаж в свободния свят, станаха неотменна част от свръхсекретните архиви на Втората световна война.

5.

Обещаното велико събитие „Когато се сформира «Бригадата»“ беше тляло в мислите на Гай, както и в мислите на почти всичките му другари, повече от пет месеца: митична представа. Никой не знаеше какво да очаква.

Веднъж Гай гледа филм за Въстанието от 45-а^[1]. Принц Чарлс и приближените му стояха върху обрасло с изтравниче възвишение — печална групичка, издокарана с шотландски носии като за костюмиран бал — и напомняха сборище отчаяни вагабонти, събрали се в някое от по-отдалечените предградия, за да чакат автомобила на приятеля, който все не идва.

Когато слънцето докосна хоризонта зад тях, настъпи ужасен миг. Принцът оброни глава, натика двуострия си меч в канията и каза с дрезгавия говор от щат Милуоки: „Май всичко свърши, Макинтош.“ (Макинтош от самото начало бе настоявал за незабавно оттегляне.)

В този момент внезапно някъде отдалеч се дочуха гайди; песента им се надигна оглушително и от всички околни долини изплуваха статисти в шотландски полички. „Ей го младия Инвърколд, бърза насам!“ „Тъй, а с него и Лоукъл!“ „И Монтроуз шишкото“ „Господарят на Петльово перо“ „И баретите на хубавия Дънди“ „И хората на Кампбеловци“ „Ура, ура!“... — докато в аления залез групичките се сляха в могъща войска. Непобедими се струваха те на всички, непознаващи историята, защото маршируваха към залязващото слънце, но, както би ги уведолил с готовност всеки, запознат с географията на Шотландия, право към мразовитите води на езерото Мондарт.

Гай очакваше нещо подобно да се случи при формирането на бригадата; във всеки случай очакваше нещо напълно различно от онова, което стана в действителност.

От великденския си отпуск те се събраха отново в Пенкърк, долина в равнинната част на около двадесет мили от Единбург, разделена на ниви и малки стопанства. В дъното ѝ се надигаше солиден малък средновикториански замък. В него се срещнаха, ядоха и спаха през първите два дни. Набъбнаха с пристигането на непознати

редовни чиновци, един лекар, един капелан от неопределено вероизповедание и един свадлив ветеран, командир на сапърите. Все още бяха само офицери. Войниците щяха да пристигнат, когато им се осигуреше място.

Предполагаше се, че сапърите са построили лагер, но на уречения ден нямаше нищо налице. Сапърите бяха прекарвали цялата зима, удобно разположени в конюшните на замъка. Някои се бяха привързали към мястото, особено запасняците, които се бяха сприятелили с местни хора, бяха се приютявали край техните огнища през работно време и се бяха отплащали за гостоприемството със сечива и провизии от ротните складове. Тези ветерани трябваше да укрепят войската, съставена иначе от антифашистки настроени виолончелисти и търговци на абстрактни картини от поречието на Дунава.

— Да ми бяха дали отделение фашисти — казваше техният командир, — щяхме да свършим работата за една седмица.

Но той не роптаеше. Беше се настанил удобничко в хотела край гарата, на три мили разстояние. Беше се изпраскал в тайните на финансовите дела и получаваше безброй странни специални добавки към заплатата. Ако се спогодеше с новия командир, с готовност би продължил да служи тук до края на лятото.

Пет минути в компанията на генерал Ричи-Хук го накараха да реши, че ще сложи край и ще се маха. Ветераните бяха пипнати за яката и изпратени да торможат антифашистите. Строителните работи се развихриха, но според Ричи-Хук — недостатъчно. Втори Ръскин^[2], още на първата си сутрин в Пенкърк той нареди на младите офицери да копаят и пренасят. За съжаление предишната вечер им беше наредил да се ваксинират срещу всяко възможно вирусно заболяване. Като забеляза липсата на ентузиазъм, той се опита да подтикне алебардистите и сапърите да се съревновават. Музикантите откликнаха темпераментно; търговците на картини — по-малко усърдно, но сериозно и добросъвестно; алебардистите изобщо не откликнаха, тъй като едва се движеха.

Копаха канали и пренасяха подове за палатки (най-неудобния товар, измислен от човека за човека); разтоварваха камиони с печки и поцинковани водосточни тръби; залитаха и пшката; неколцина

припаднаха. Действието на отровите отслабна чак когато попривършиха.

През първите две нощи разстилаха завивките и лягаха кой където свари из замъка. Повтаряше се историята с майор Маккини в Кут-ал-Имара. На третия ден обаче в района на всеки батальон бяха опънати офицерските палатки, палатка за столовата, умивалня и полева кухня. Изнесоха се от замъка и се нанесоха в палатките. Началник-лагера осигури каса с напитки. Интендантът стъкми някаква вечеря. Полковник Тикъридж черпеше непрекъснато и накрая изигра неприличния си номер „Едноръкият флейтист“. Втори батальон бе намерил собствен дом и лице.

Първата вечер, в която щяха да опят в палатки, Гай пипнешком търсеше пътя си през въжета и колчета, замаян от джина, умората и ваксинациите, към палатката, в която щеше да спи заедно с Аптърп.

Аптърп, старата кримка, не се бе подчинил на заповедта (както се разбра скоро, така бяха постъпили и всички кадрови офицери) и бе донесъл със себе си съществена част от вещите си. Той бе излязъл от столовата преди Гай. Сега лежеше на високо походно легло под бял муселинен балдахин, осветен отвътре от петромаксова лампа с ослепителна светлина, приличен на огромно бебе в кошче, запушил лулата си и зачетен в Наръчника по военно право. Походни маса, стол, вана и умивалник; сандъци и куфари със солидна направа заобикаляха гнездото му; също и странна, прилична на бесилка постройка, от която висеше униформата му. Гай зяпна, пленен от този димен бляскав пашкул.

— Смятам, че съм ви оставил достатъчно място — обади се Аптърп.

— Да, да.

Гай разполагаше само с гумен дюшек, газов фенер и трикрак походен умивалник.

— Може би смятате за странно, че предпочитам да спя под мрежа.

— Предполагам, че е разумно да се вземат предпазни мерки.

— Не, не, не. Това не е предпазна мярка. Така спя по-добре, нищо повече.

Гай се съблече, захвърляйки дрехите върху куфара си, и легна на пода между одеялата, върху гумената ивица. Студът хапеше. Той

бръкна в торбата си за вълнените чорапи и кепето, изплетени за него от една от дамите в Крайморския хотел в Мачет. Постла и шинела си върху дюшека.

— Хладничко, а? — попита Аптърп.

— Да.

— Всъщност нощта не е студена. Никак даже. Разбира се, малко по на север сме от Саутсанд.

— Да.

— Ако искате да се поразтриете, да ви заема малко от моя мехлем.

— Много благодаря. Ще се оправя.

— Не е зле да се поразтриете. Веднага се чувствуваш другояче.

Гай не отговори.

— Разбира се, така сме се настанили само временно — продължи Аптърп, — докато излязат списъците. Ротните ще имат собствени палатки. На ваше място бих спал в една палатка с Ленард. Той май е най-добрият от младшите офицери. Жена му родила миналата седмица. За мен това би означавало да ми отиде на вятъра отпуската, а той прие нещата съвсем бодро.

— Да. Каза ми.

— Подбирайте си съквартирант така, че да не попаднете на някой все да ви взима назаем вещите.

— Да.

— Е, аз заспивам. Ако ще ставате през нощта, ще внимавате къде стъпвате, нали? Поразхвърлил съм някои ценни неща, защото още не съм им намерил място.

Той остави лулата на масичката и загаси лампата. Скоро, невидим в мрежата си, обгърнат в облак, утешен и приласкан, понесен като Хера в обятията на Зевс, той заспа.

Гай угаси своя фенер и дълго лежа буден, зъзнец, потиснат, но не и недоволен.

Размишляваше за странната способност на армията да се организира. Разбишкай мравуняк и за няколко минути цари привиден хаос. Съществата се щурат безцелно и лудешки; след това се налага инстинктът. Те намират отредените им места и задължения. Както с мравките, тъй и с войниците.

През следващите години той щеше да наблюдава този процес отново и отново, понякога при тежки обстоятелства, понякога — в домашен уют. Мъжете, насилствено отделени от съпруга и семейство, незабавно започваха да строят домове, които да заместят техните, да боядисват и лакират, да правят цветни лехи и да ги ограждат с варосани камъчета и дори да бродират калъфки в някой отдалечен артилерийски пост.

Мислеше и за Аптърп.

По време на строителните операции Аптърп бе в стихията си.

Когато, първата вечер, му дойде редът да го ваксинират, той бе настоял да изчака и последния офицер и бе изброил на лекаря внушителния списък от болести, от които бе страдал, на различните ваксинации, които му правили, и точните им последици, на предупрежденията, които му отправяли изтъкнати специалисти за опасностите от бъдещи ваксинации, от характерните за него алергии и тям подобни, докато лекарят с лекота се съгласи да му сложи чисто символична инжекция с напълно безвредна субстанция.

Поради това Аптърп бе пълен с живот и обикновено го заварваха да съветва мъдро офицера на сапъорите как да бъдат разположени лагерните кухни предвид посоката на вятъра или да изтъква недостатъците на обтегачните въжета.

Бе използвал двудневното съжителство с бригадния щаб, за да се сближи с всички. Бе открил стар приятел в лицето на един братовчед на началник-разузнаването. С една дума бе се уредил.

И въпреки това, размишляваше Гай, и въпреки това има нещо странно в поведението му; той не изглеждаше „скапан“, нищо подобно, бе сияен като Хубавия принц Чарли от филма. Това „нещо“ не можеше да се определи. Просто поглед; даже и това не; просто — атмосфера. Но определено странна.

Тъй, като ту заспиваше, ту се будеше и размишляваше, Гай изкара часовете до тръбата.

[1] Визира се поражението на Чарлс I Стюарт край Нейзби, селище в Нортамптъншър, Англия, където парламентаристите-пуритани разбиват роялистите. Споменатите имена са на исторически личности, а Уо има предвид холивудски филм, направен без съобразяване с историческите факти. — Б.пр. ↑

[2] Джон Ръскин (1819–1900) — английски писател, изкуствовед и критик, известен с борбата си срещу икономическите и социалните злини и с предлаганите реформи. — Б.пр. ↑

6.

На четвъртия следобед опънаха и последната палатка. Цялата долина, от замъка до шосето, бе прошарена от батальонните палатки, кухните, складовете, походните столови, тоалетните. Много неща липсваха, много бе направено през пръсти, но всичко бе готово за обитаване. На сутринта трябваше да пристигнат войниците. Същата вечер офицерите се събраха в замъка, който временно бе превърнат в щаб на бригадата, и генералът се обърна към тях:

— Господа! Утре ще се запознаете с войниците, които ще поведете в бой.

Старото мощно заклинание, силната магия. Двете фрази „Офицерите, които ще ви командуват“ и „Войниците, които ще поведете“ поставиха младшите офицери на мястото им в разгара на битката. В душата на Гай зазвъняха камбанките на прочетеното в юношеството.

„... изборът, ми спря на вашия ескадрон, Тръслав.“ „Благодаря ви, сър. Какви шансове имаме да се промъкнем?“ „Има шанс, Тръслав, иначе нямаше да изпращам вас. Ако изобщо някой може да го свърши, това сте вие. И нека да ви призная, момчето ми, бих дал старшинството си и всичките тия лентички по гърдите си, за да мога да дойда с вас. Но моят дълг е тук, в полка. Успех, момчето ми, той ще ви е нужен.“

Думите изплуваха в главата му от далечната неделна вечер в прогимназията, в директорската гостна, в която момчетата от трите последни класа се бяха настанили на пода, някои — закопнели по дома, други, между които и Гай — омагьосани.

Бе през Първата световна война, но разказът датираше от по-ранна глава на военната история! Задачата на капитан Тръслав бе да се справи с патаните^[1]. Троа, Ажинкор^[2] и земята на зулусите бяха за Гай по-реални в онези дни на кал и мини, и отровен газ, в които бе загинал Джървъс. Тръслав срещу патаните, сър Робърт де Уейбрук срещу неверниците, Джървъс срещу червенокосия гузен император с ботуши

с кончови и орел на вензела. За Гай, двадесет години по-късно, не бяха останали много врагове. Ордите им го връхлетяха по-сетне.

Генералът продължаваше. Бе първи април, ден, който би могъл да го подтикне към шеги, но той беше сериозен и за първи път Гай го слушаше с половин ухо. Струпаните офицери, много от които напълно непознати, вече не му изглеждаха негова естествена жизнена среда. За по-малко от четиридесет и осем часа той бе намерил вече нов, свят дом във Втори батальон и мислите му пресрещаха войниците, които щяха да пристигнат на другия ден.

Разпуснаха ги и от този момент генералът, който дотогава властвуваше над живота им, временно отстъпи. Живееше в замъка с щаба си. Заминаваше и се връщаше от Лондон, Единбург, Учебния батальон и никой не знаеше защо или кога. Стана източник на дразнещи и безлични заповеди. „Бригадният каза да копаем стените на окопите скосени...“ „Бригадният казва, че по едно и също време от лагера може да отсъствува само една трета от личния състав на батальона...“ „Бригадният пак е пратил разни бумажки...“ Ето това беше Ричи-Хук със своите рани и лудории — изумителен воин, съсухрил се до най-обикновена абстракция: „Бригадният.“

Батальоните си разпределиха палатките. В полевата столова сега горяха четири нафтови печки, но докато седяха, за да чуят назначенията, прочетени от полковник Тикъридж, офицерите от Втори батальон усещаха как ги сковава вечерният мраз.

Полковникът четеше бавно. Първо — списък на щаба: той самият, помощник-командирът, началник-лагерът и всички кадрови офицери; помощник началник-лагера, отговарящ за разузнаването, противопогазите, медицинското обслужване, прехраната и транспорта; „слугинчето“ Саръм-Смит; щабна рота: командир Аптърп, помощник-командир — един от много младите кадрови офицери.

Това ги накара да се размърдат заинтересовано. Между офицерите-доброволци се мълвеше, че един-двама от тях може би ще бъдат повишени; никой освен Аптърп не разчиташе да му дадат рота толкова рано, дори Аптърп не си въобразяваше, че ще го поставят да командува кадрови офицери, макар и млади.

Това беше шок и за кадровите офицери, които си размениха коси погледи.

Първа рота имаше кадрови офицери за командир и помощник-командир и трима от доброволците — за взводни. Във втора рота разпределението беше същото. В трета рота помощник-командир беше Ленард. Оставаха Гай, други двама офицери-доброволци и един от най-наперените кадрови млади офицери на име Хейтър.

— Четвърта рота — продължаваше полковник Тикъридж — командир майор Ърскин, който явно е твърде ценен и в момента не го пушат при нас. Трябва да пристигне през следващите няколко дни. Междувременно помощник-командирът Хейтър ще поеме командването сам. Взводни командири: Де Суза, Краучбак и Джървис.

Моментът беше горчив. Никога дотогава Гай не се беше надявал толкова на сполука. Когато го предпочетоха в Даунсайд, се изненада. Когато една група от колежа настояваше той да се кандидатира за секретар на младежкото дружество, веднага реши, че го пързаят безобидно. Така се случваше през целия му живот. Твърде малкото и твърде малки отличия, които му се падаха, без изключение го изненадваха. Но сред алебардистите имаше чувството, че се проявява добре. Неведнъж му бяха загатвали, че го чака нещо повече. Не беше очаквал или желал кой знае какво, но доста уверено беше се надявал на повишение и беше започнал да го иска просто като знак, че наистина се е отличил при обучението и че отделните поощрения не са били просто словесен израз на „дължимата на възрастта почит“. Е, сега поне знае. Не е негодник като Тримър, нито некадърник като Саръм-Смит, чието назначение бе направо обидно — просто се бе справил без особен успех. Сега разбираше, че отдавна би трябвало да е проумял колко очевидно по-подходящ е Ленард. Още повече че Ленард е победен и неотдавна бе станал баща, Ленард се нуждаеше от допълнителната сума, която в крайна сметка щеше да получи заради капитанския си чин. Гай не негодуваше — знаеше как да губи, във всеки случай беше привикнал да губи. Просто потъна в дълбоко униние, както тогава в „Кларидж“ с Върджиния, както безброй пъти през живота си. Може би сър Роджър бе почувствувал същото, когато бе изтеглил обречения на свято дело свой меч в кръчмарска свада, без да подозира, че един ден ще му въздадат странната титла *Il Santo Inglese*.

Полковник Тикъридж продължаваше:

— Разбира се, сегашните назначения са само пробни. По-късно може да се наложат някои размествания. Но в момента ни се струват най-подходящите разпределения.

Разпръснаха се. Ординарецът зад бара бързо започна да поднася коктейли с джин.

— Честито, Аптърп — каза Гай.

— Благодаря, драги. Признавам, че не бях очаквал щабната рота. Два пъти по-голяма е от останалите, знаете.

— Уверен съм, че ще се справите много добре.

— Да. Може би ще трябва известно време да се облягам на своя ПК.

— На своя какво, Аптърп? Да нямате нова барутница?

— Не, не, не. ПК значи помощник-командир, разбира се. Крайно време ви е да научите правилните термини, знаете. Такива неща се забелязват по-горе. Между другото според мен това, дето не ви повишиха, си е чиста липса на късмет. Бях подочул, че един от нашата група щял да става ПК и смятах, че сте вие.

— Ленард е много кадърен.

— Да. Там горе знаят най-добре, разбира се. Все пак жалко, че не сте вие. Ако не ви е удобно да изнесете нещата си веднага, тази вечер можете да използвате палатката ми.

— Благодаря. Ще я използвам.

— Но утре първата ви работа ще е да се изнесете, нали, драги?

В полевата столова бе тъй студено, че вечеряха, без да свалят шинелите. В съответствие с полковия обичай Аптърп и Ленард почерпиха всички присъстващи.

Няколко от доброволците утешиха Гай:

— Чиста проба липса на късмет, чичо.

Несполуката сякаш бе направила Гай *no-simpatico*.

Хейтър запитва:

— Нали вие сте Краучбак? Пийнете нещо. Време е да опозная малкото си паство. Ще видите, че с мен не се работи мъчно, стига да ми свикнете. Какво сте правили в злачното мирно време?

— Нищо.

— О...

— Кажете ми нещо за майор Ърскин.

— Хитрец. По-голямата част от времето си е служил със специални задачи. Но ако му се подчинявате, ще я карате добре. На първо време той няма да очаква кой знае колко от вас, новаците.

— Кога пристигат войниците утре?

— Бригадният се поизсили. Утре пристига само старата служба. Ония от военната повинност ще дойдат чак след няколко дни.

Пиха розовите коктейли и се измерваха с очи без особено доверие.

— Кои са Де Суза и Джървис? Предполагам, че ще трябва да поговоря и с тях.

Същата вечер, когато за последен път влезе в палатката на Аптърп, Гай завари домакина буден.

— Краучбак — оповести той, — имам нещо да ви казвам. Не желая да чувам нито дума за случилото се в Саутсанд. Ясно? Иначе ще се наложи да взема мерки.

— Какви мерки, Аптърп?

— Драстични.

Странно. Много странно наистина.

[1] Позоваването е на английските колониални войни, включително и срещу афганистанските племена. — Б.пр. ↑

[2] Троя е град в Североизточна Франция, където в 1420 г. се сключва договор между английския крал Хенри V, френския крал Карл IV и бургундския крал Филип, който договор прави Хенри регент на Франция. Ажинкор, днес Азинкур, е селище в Северна Франция, в което на 25 октомври 1415 г. Хенри V разбива французите. — Б.пр. ↑

7.

Близо три седмици по-късно получиха Меморандум за военно обучение номер 31 от април 1940 г. Напоследък в столовата на Втори батальон, наред с наетите кресла, радиоточката и другите блага се бе появила брезентова поличка за писма с джобове за всеки офицер. На връщане един следобед, в който бяха проучвали „ротни схеми“, всеки от офицерите намери по един екземпляр от меморандума, подал се от съответния джоб. Генерал Айърнсайд^[1] препоръчваше меморандума с думите: „Нареждам командирите да се погрижат всички младши офицери да бъдат основно препитани по въпросите в част първа от настоящия Меморандум и да настояват на задоволителни отговори при всяко препитване.“

Полковник Тикъридж заяви:

— Не е зле да погледнете меморандума още този месец. Кой знае защо, придавам му голямо значение.

Трактатът съдържаха сто четиридесет и три въпроса.

Двадесет и първи април; в новините беше съобщено, че генерал Пейджит^[2] е пристигнал в Лилехамер и държи положението в Норвегия в свои ръце. Новините приключиха, зазвуча музика. Гай си намери кресло възможно най-далече от радиото и в обстановка, в която дъхът на изпотъпкана трева, джин и печено бе погълнат от миризмата на парафин и нагорещена ламарина, започна да проучва „отговорностите на младшите командири приживе и в случай на смърт“.

Много от въпросите се отнасяха или до рутинното всекидневие, което не можеше да пренебрегва нито един алебардист, или до неясни технически въпроси, от които нищичко не разбираше.

— Вижте сега, сдобили ли сте се — извън даденото — със старо автомобилно шаси и моторни части, за да подпомогнете обучението в кормуване?

— Не. Ами вие колко души от вашия взвод сте определили като свързочници?

— Нито един.

Все едно че учеха по букварчето на „Как да се държим в обществото“.

— Можете ли да ми обясните защо късно построеното прикритие е по-опасно от липсата на прикритие?

— Сигурно защото може да се изцапате от прясната боя.

— При еднакви условия ли сушите войнишките и собствените си дрехи?

— Изобщо нямаме условия.

— Чичо, я кажете, опитахте ли дали вашият взвод може да си готви в полевите канчета?

— Да. Миналата седмица така си готвихме.

— Какви предимства има по време на обучението решението нощните маневри да започват един час преди съмване?

— Ами предполагам, че траят само един час, та...

— Питам сериозно.

— На мен предимството ми се струва огромно. Лагерът гъмжеше от прошепнати и издекламирани въпроси, подобно родната джунгла на Аптърп при залез-слънце.

Гай прелистваше страниците разсеяно. Все едно че прелистваше реклами за задочен търговски курс. „Как да привлечем вниманието на шефа“ в пет урока. „Защо точно мен ле ме повишиха?“... Но тук-там по някой въпрос насочваше мисълта му към събитията от последните три седмици.

„Опитвате ли се да напреднете така, че да поемете работата на непосредствения си старши по чин?“

Гай не почиташе Хейтър. Вече бе убеден, че може да върши работата му много по-добре. Нещо повече, напоследък бе разбрал, че ако му се случи да поеме нов пост, няма да е постът на Хейтър.

Майор Ърскин бе пристигнал в един и същи ден с „ония от повинността“. Не бе досадник, макар че го бяха характеризирали като хитрец. Приписваха му това качество главно защото четеше романите на Дж. Б. Пристли и ходеше необикновено раздърпан. Униформата му бе уставна и чиста, но някак не му стоеше по мярка, и то не по вина на шивача, а по-скоро защото майорът сякаш се променяше по няколко пъти дневно. В един момент куртката му бе твърде дълга, в следващия изглеждаше окъсяла. В джобовете му какво ли нямаше. Глезените му се кривяха. Повече приличаше на сапъор, отколкото на алебардист. С

Гай обаче се разбраха. Майор Ърскин не говореше много, но отвореше ли уста, изразяваше се с пределна простота и откровеност.

Една вечер, когато Хейтър се държа по-нагло от обичайното, майор Ърскин и Гай тръгнаха заедно от ротните палатки към столовата.

— Тая гнида заслужава един хубав бой — каза майор Ърскин. — Някой път наистина ще му тръсна един хубав бой. Хем на него ще му се отрази добре, хем мен ще ми стане благо.

— Да. Разбирам ви.

— Не би трябвало да говоря по този начин за по-старши по чин от вас. Казал ли ви е някой защо ви оставиха взводен, чичо?

— Не. Не смятах, че е нужно обяснение.

— А е трябвало да ви обяснят. Разбирате ли, предвиждаха да ви направят ротен. Но генералът каза, че няма да допусне в бойно отделение ротен, който първо не е командувал взвод. Разбирам го. В щаба е друго. Чичо Аптърп ще си стои там, докато стане помощник началник-щаб или подобна досада. Никой от доброволците, започнал отвисоко, няма да получи стрелкова рота, а вие ще получите още преди да влезете в бой, освен ако не омърсите досието си с някоя много сензационна простъпка. Реших да ви кажа, в случай че се чувствувате потиснат.

— Наистина се чувствавах.

— И аз с такова впечатление бях останал.

„Кой командува взвода — вие или сержантът?“

Взводният сержант на Гай се казваше Соумс. Двамата взаимно не си бяха simpatico. При алебардистите нормалните взаимоотношения между взводен командир и сержант бяха като между дете и бавачка. Сержантът беше длъжен да предпазва своя офицер от грешки. Длъжността на офицера беше да подписва документи, да поема отговорността и естествено да крачи начело и първи да падне убит. Като офицер той би трябвало да се радва на неприкосновеност, на която в родовите имения се радва прислугата, щом се прибере вечер в определените й помещения... Тези взаимоотношения бяха напълно объркани в случая с Гай и сержант Соумс. Почитта на Соумс към офицерите носеше по-съвременен привкус: за него те бяха успели в живота, защото бяха умни и пробивни: нещо повече, той правеше разлика между кадрови офицери и доброволци. Към Гай се отнасяше

като бавачка към дете, което не е от благороден, а от по-долен и подозрителен произход и което внезапно, по прищявка, господарката на дома е натресла на детската стая като постоянен гост. Освен това Гай бе прекалено стар, а сержантът — прекалено млад, и поради това — неподходящ за бавачка. Соумс бе останал на свръхсрочна служба още през 1937 година. Бе ефрейтор от три месеца, когато обявяването на войната и формирането на Бригадата го издигнаха преждевременно. Той често грешеше и биваше разобличаван. Взвода командуваше Гай, но сътрудничеството не му се отдаваше леко. Сержант Соумс носеше гангстерски мустаци. Много у него напомняше на Гай за Тримър.

„Колцина от подчинените си сте отделили мислено като подходящи за производство в офицерски чин?“

Един. Сержант Соумс. Гай не само го бе отделил мислено. Преди няколко дни бе предал листче с името, номера и биографичните му данни на майор Ърскин в ротната канцелария.

Майор Ърскин бе казал:

— Да. Не ви упреквам. Тази сутрин изпратих името на Хейтър като офицер, подходящ за специално обучение във военновъздушния батальон за свръзка, не че знам точно какво означава това. Предполагам, че след година ще го направят полковник. Вие пък искате да направите от Соумс офицер, защото и той е нетърпим. Чудесно ще изглежда армията ни след две години, когато всички лайна ще са заели ръководни длъжности.

— Но ако Соумс го произведат, той няма да се върне в корпуса.

— Именно затова го предлагам. Същото се отнася и до Хейтър, стига той да изкара курса по каквото беше там.

„Колцина от подчинените си познавате по име и какво знаете за характера им?“

Гай знаеше всички имена. Трудно му беше обаче да отличава хората си един от друг. Всеки от тях имаше по три лица: нечовешката, враждебна маска, с която му козируваха; оживеният променлив израз, главно шутовски, понякога яростен, понякога наскърбен, който се забелязваше на лицата им, когато не бяха на дежурство, когато ги пращаха с поръчение или спореха по палатките; и предпазливото, но общо взето, приятелско ухилване, когато ги заговореше лично и неофициално или докато стояха свободно. По онова време повечето английски благородници се самозалъгваха, че притежават особена

дарба да се нравят на по-долните класи. Гай не се поддаваше на тази илюзия, но смяташе, че поне на тези тридесет души е симпатичен. Не държеше толкова много на симпатията им. Приятни му бяха. Желаше им доброто. Отнасяше се добре към тях, доколкото разрешаваха ограничените му познания за „вторите начини“. Напълно бе готов, ако стане нужда, да се пожертвува за тях — да се хвърли върху граната, да им даде последната си капчица вода — на всякакви жертви от този род. Но не ги отличаваше, както не отличаваше и събратята си — офицери; предпочиташе майор Ърскин пред младежа Джървис, с когото спеше в една палатка; хранеше уважение и леко подозрение спрямо Де Суза. Към взвода си, ротата си, батальона си и всички алебардисти хранеше по-топли чувства, отколкото към познатите си. Не бе много, но Гай благодареше богу и за това.

Първият въпрос на разнородното по характер военно вероучение изразяваше сбито смисъла на самото присъствие на Гай сред другарите му, които не беше избирал.

„За какво се бием?“

В Меморандума се споменаваше с прискърбие, че мнозина от редниците имали, както се било изяснило, твърде неопределени разбирания по въпроса. Дали са определени разбиранията на Бокс-Бендър? — питаше се Гай. Дали би отговорил определено Ричи-Хук? Дали му е ясно за какво пада целият този пердах? Дали му е ясно и на самия генерал Айърнсайд?

Гай смяташе, че по този въпрос знае неща, скрити от премъдрите^[3].

Англия бе обявила война, за да защити независимостта на Полша. Сега тази държава бе напълно изчезнала и двете най-силни държави в света бяха гарантирали заличаването ѝ. Генерал Пейджит бе в Лилехамер и според съобщенията нещата вървяха добре. Гай знаеше, че нещата вървят зле. Тук, в Пенкърк, нямаха добре осведомени приятели, нямаха достъп до папките на разузнавателната служба, но източният вятър донасяше до тях миризмата на провала чак от Норвегия.

Но от деня, в който се беше сбoguвал със свети Роджър, Гай бе в приповдигнато настроение.

Той знаеше как да губи, но не вярваше, че страната му ще загуби тази война; колкото и да бе странно, това му убеждение се

подхранваше от всяко безспорно поражение. В любовта симпатиите винаги са на страната на неравностойния партньор. Етиката изискваше две необходими условия за законна война; справедлива кауза и шанс за победа. Нямахе и съмнение, че сегашната кауза е справедлива. Врагът бе необикновен. Действията му в Австрия и в Чехия все още можеха да бъдат оправдани. Възможно беше да се обясни дори свадата му с Полша. Но сега, макар и победител, той бе нарушил закона. И колкото повече победи печелеше, толкова повече си навличаше омразата на света и божие наказание.

Ето как разсъждаваше Гай, легнал в палатката си тази нощ. Докато шепнеше вечерните си молитви, стискаше медальона на Джървъс. И тъкмо преди да заспи, хрумна му нещо утешително за самия него. Присъствието на немците бе неприятно за скандинавците, но за алебардистите бе добро. На тях им бе възложена специалната задача да предприемат опасни нападателни операции, но допреди месец сякаш им се даваше твърде малка възможност да изпълнят тази задача. Сега цяло ново крайбрежие им откриваше терен за пердах.

[1] Началникът на имперския генерален щаб. — Б.пр. ↑

[2] Командуващият 15 британска бригада генерал Пейджит пристига в Норвегия (Лилехамер е град в югоизточната част на страната) от Франция веднага след разбиването на остатъците от норвежката армия и 148-а британска пехотна дивизия на генерал Морган и успява да спре настъплението на хитлеристките части. — Б.пр. ↑

[3] „Скри от премъдрите и откри на младенците“ (евангелски цитат). — Б.пр. ↑

8.

В деня, в който мистър Чърчил стана министър-председател, Аптърп бе произведен капитан.

Началник-латера го бе предупредил предварително и ординарецът му стоеше на пост край ротния щаб. При първия звук на батальонната заповед от ротната канцелария — преди още циклостилните листове, оповестяващи назначението, да бъдат подредени, камо ли разпратени — Аптърп приши новите си звездички. Останалата част от сутринта премина в тържествено упоение. Той се перчеше край транспортните палатки, посети лекаря привидно, за да се осведоми за някаква тонизираща напитка, която трябвало да взема, стресна интенданта, като пи чай в неговите помещения, но сякаш никой не забеляза новото съзвездие на пагоните му. Аптърп не бързаше.

На обяд ротите влязоха в лагера под строй от тренировъчните плацове; дадоха команда „свободно“. Аптърп ведро изчака събратята си офицери да влязат в полевата столова.

— А, Краучбак, какво ще пийнете?

Гай се смая, тъй като през последните няколко седмици Аптърп бе престанал да му говори.

— Много мило. Такова ходене падна тая сутрин! Може ли чаша бира?

— А вие, Джървис? Де Суза?

Изненадата стана още по-голяма, тъй като Аптърп никога и на никакъв етап от развитието си не бе заговарял Де Суза или Джървис.

— Хейтър, драги, вие какво ще пиете?

— Какво, да не би да имате рожден ден? — отзова се Хейтър.

— Доколкото знам, при алебардистите е нещо обичайно да се черпи в подобни случаи.

— Какви случаи?

За лош късмет Аптърп бе избрал тъкмо Хейтър. Хейтър презираше доброволците и на всичкото отгоре още си стоеше лейтенант.

— Леле! — възкликна той сега. — Да не са ви произвели капитан?

— От първи април — отвърна Аптърп с достойнство.

— Напълно подходяща дата. Въпреки това не възразявам да ме черпите един джин-коктейл.

Понякога, както навремето в гимнастическия салон, Аптърп се издигаше над дребнавостите. Сега моментът бе точно такъв.

— Сервирайте на тези млади офицери каквото пожелаят, Крок — разпореди се той и царствено се обърна към влизащите. — Заповядайте, господа! Аз черпя. Господин полковник, надявам се, че ще пийнете с нас.

Столовата се напълни с обядващи. Аптърп излъчваше гостоприемство. Повишението му не се зловидеше никому, освен на Хейтър.

Смяната на министър-председателя предизвика много по-малък интерес. Алебардистите смятаха, че политиката е под войнишкото им достойнство. През зимата, когато падна мистър Хор-Билиша, имаше радост, имаше и спорове. Оттогава Гай не беше чул да се спомене име на политик. Някои от речите на мистър Чърчил бяха предавани по радиото. Гай ги намираще болезнено нафукани, особено когато в повечето случаи непосредствено ги следваше съобщение за някое поражение, сякаш божия гняв от „Последното песнопение“ на Киплинг.

Гай бе чувал, че мистър Чърчил е професионален политик, майстор на лъжеавгустинанска проза, ционист, пропагандатор на Народния фронт в Европа, приближен на магнатите на пресата и на Лойд Джордж. Питаша го:

— Чичо, що за птица е тоя Уинстън Чърчил?

— Като Хор-Билиша, само дето, кой знае защо, всички се присмиват на шапките му.

— Предполагам, че е трябвало да се намери кой да опере пешкира след Норвегия.

— Да.

— Едва ли ще е по-лош от другия.

— А може и да е по-добър.

В този момент майор Ърскин се наведе през масата.

— Чърчил е едва ли не единственият, благодарение на когото може да не загубим войната.

За първи път Гай чуваше един алебардист да изкаже предположението, че войната може да завърши другояче, освен с пълна победа. Вярно е, напоследък слушаха лекцията на един офицер, токущо завърнал се от Норвегия, който откровено бе говорил за некомпетентното зареждане на корабите и за деморализиращия ефект на пикиращите бомбардировачи, за дейността на организираните предатели и тям подобни. Той дори бе загатнал, че британските войски нямали кой знае какви бойни качества. Но малцина се бяха вслушали в думите му. Алебардистите безрезервно приемаха, че „Щабът“ и „Интендантството“ са безполезни, че останалите полкове почти не заслужават да бъдат наричани войници, че чужденците са предатели. Естествено, че в отсъствието на алебардистите нещата ще тръгнат зле. Никой не допускаше мисълта, че войната ще бъде изгубена.

Повишението на Аптърп предизвикваше далеч по-непосредствен интерес.

Генерал Ричи-Хук можеше да си позволи да изчезне зад викторианските бойници и да загуби самоличността си. Ала не и Аптърп.

Същия следобед, в деня на повишението, Гай случайно мина покрай Аптърп на батальонния плац и, обзет от един от онези трогателни пристъпи на ученическа палавост, които тъй лесно се възраждат в казармата, тържествено му козирува. Аптърп отвърна на поздрава също тъй тържествено. След сутрешните почерпки той се движеше донякъде несигурно и със странно мрачно лице, но инцидентът се размина.

По-късно същата вечер, точно преди да се стъмни, двамата се срещнаха отново. Аптърп очевидно не бе изпуснал бутилката и сега бе в състояние на, както сам той се изразяваше, „развеселяване“; състояние, което си личеше по свръхестествено тържествения му вид. Като го приближи, Гай с удивление забеляза, че Аптърп старателно се подготвя за преминаване край старши офицер, както се бяха упражнявали навремето в казармата. Тикна бастунчето под лявата мишка, отхвърли дясната си ръка с преувеличено усърдие и отправи стъклен взор право пред себе си. Гай го отмина с едно сърдечно „Добър вечер, господин капитан“ и твърде късно забеляза, че Аптърп

държи дланта си на височината на рамото, в зачатъчен стадий на поздрав. Ръката падна, погледът се втренчи надалеч, чак към дъното на долината и Аптърп отмина, препъвайки се в някакво нощно гърне.

По някакъв начин споменът за първия шеговит поздрав на Гай се бе врязал неизличително в паметта на Аптърп и бе оцелял през вечерните му забавления. На следващия ден Аптърп бе надделял замайването, вътрешно разстроен, но с нова идея фикс.

Преди първата проверка той каза на Гай:

— Вижте, драги, не е зле да ми козирувате, когато се разминаваме на територията на лагера.

— От къде на къде?

— Аз козирувам на майор Тренч.

— Естествено.

— Разликата между мен и него е както между мен и вас, ако ме разбирате.

— Нали от самото начало ни обясниха кому козируваме и при какви обстоятелства?

— Да, но не разбирате ли, че аз съм изключение? За случай като моя няма прецедент в полковата история. Преди време всички започнахме на равна нога. Случило се тъй, че съм изскочил малко напред и е естествено да наложа авторитета си с по-големи усилия, отколкото ако имах години служба зад гърба си. Моля ви, Краучбак, козирувайте ми. Моля ви като приятел.

— Съжалявам, Аптърп, но направо не мога. Ще стана за смях.

— Във всеки случай можете да помолите останалите.

— Наистина ли го искате? Добре ли сте обмислили?

— Само за това съм мислил.

— Добре, Аптърп, ще им кажа.

„Желанието“ на Аптърп бързо стана известно и в продължение на няколко дни той бе подложен на колективно мъчение. Подушваха го от метри разстояние, напрегнат, притеснен, готов и той не знае за какво. Понякога младшите офицери го поздравяваха безупречно и сериозно; понякога го отминаваха, без да му обърнат внимание; понякога бръсваха фуражките си с небрежното: „Здраве желайм, чичо!“

Де Суза бе най-жесток. Зървайки Аптърп, той тикваше бастунчето си под лявата мишница и започваше да марширува

стегнато, втренил се в Аптърп с израз на страхопочитание. На две крачки разстояние неочаквано се отпущаше и небрежно шибваше някой бурен, а веднъж рязко коленичи и, без да отмества благоговеен поглед от капитана, забърника връзките на обувката си.

— Ще подлудите горкия човек — му каза Гай.

— Май така ще стане, чичо; честна дума, май така ще стане.

Забавлението бе прекратено една вечер, когато полковник Тикъридж повика Гай в канцеларията.

— Седнете, Гай. Искам да поговоря с вас неофициално. Аптърп започва да ме тревожи. Кажете ми откровенно, той съвсем наред ли е?

— Има си някои особености, господин полковник. Според мен не е опасен.

— Дано сте прав. Какво ли не ми долагат за него.

— Сутринта, в която отпътувахме от Саутсанд, той преживя нещо много неприятно.

— Да, чух. Нали не смятате, че може да е мръднал? Нека да ви кажа най-новото. Току-що беше при мен и поиска да дам заповед на всички младши офицери да му козируват. Ще се съгласите, че това не е съвсем нормално.

— Не е, господин полковник.

— Той настоява или на това, или на заповед, която да забранява лично на вас да му козирувате. И това не е нормално. Как да го разбирам?

— Според мен е пораздразнен.

— Виж, в това съм сигурен, а и нещата отидоха твърде далеч. Предупредете, че това не бива да продължава. Не след дълго и вие може да се окажете в неговото положение. Тогава ще си имате достатъчно грижи, та само магариите на нашите хлапаци ще ви липсват.

Грижи вече имаше, но в Пенкърк ги научиха след време, в деня, в който немците пресякоха Муз.^[1]

[1] Или Маас — река в страните от Бенелюкса, стратегическа защитна линия. — Б.пр. ↑

9.

Гай предаде заповедта на полковника в столовата и историята, която Де Суза твърде сполучливо беше назовал „Въпроса за поздравяването на капитана“, приключи с един замах. Но Аптърп се държеше подчертано ненормално и в други отношения.

Например в случая със замъка. Още от първия ден на назначението си, докато все още беше лейтенант, Аптърп взе да се отбива там два-три пъти седмично без специална причина, точно през почивката в единадесет, когато в различните преддверия и кабинети поднасяха чай. Аптърп се присъединяваше към щабния капитан и хората му, а те, като предполагаха, че е изпратен с някакво поръчение от батальона си, го черпеха. По този начин Аптърп научаваше много клюки и често бе в състояние да изненада началник-лагера с предварителни сведения по някои по-маловажни въпроси. След чая, когато щабните офицери се връщаха по стаите си, Аптърп наминаваше в канцеларията на главния писар и питаше: „Има ли днес нещо за Втори батальон?“ След третото му посещение сержантът докладва на началник-разузнавателната част и зададе въпроса дали някой е упълномощил Аптърп да прави подобни запитвания. Резултатът бе една заповед, която напомняше на офицерите, че не им се разрешава да се обръщат към бригадния щаб, освен по съответните канали.

Когато им доведоха до знание тази заповед, Аптърп каза на началник-лагера:

— Както разбирам, това означава, че ще трябва да се иска разрешение от мен.

— Защо от вас, за бога?

— В края на краищата тук аз представям щаба, нали?

— Аптърп, да не сте се натряскали?

— От къде на къде?

— Хайде да вървим при командира. Той ще ви обясни нещата по-добре от мен.

— Хайде, идеята ви никак не е лоша.

На полковник Тикъридж рядко му се случваше да му „изгърмят бушоните“. Но тази сутрин целият лагер чу рева в канцеларията. Аптърп обаче остана невъзмутим.

— Леле, чичо, какъв скандал! Чуваше се чак на плаца. За какво цялата тая работа?

— Чиста бюрокрация, драги.

След загубата на барутницата никакъв шок не можеше да разтърси Аптърп.

По онова време армията не бе торможена, както е днес, от психоанализатори. Иначе алебардистите без съмнение щяха да се дишат от Аптърп. Но той остана — за велика утеха на събратята си.

Най-невероятната проява на умопомрачение у Аптърп бе едноличната му война с Кралския свързочен корпус. Тя обсеби всичките му и без туй нелеки дни в Пенкърк и от нея той излезе с военни почести.

Всичко започна с най-обикновено недоразумение.

Кълвейки устава на светлината на петромаксовата лампа, Аптърп прочете, че полковите свързочници от неговия батальон са под негово административно командване.

Още от самото начало това съобщение завладя въображението на Аптърп. За него беше ясно, че именно по тази линия може не само да участва в битката, а и да я контролира. В съдбоносния първи април в батальона имаше десет души свързочници, доброволно поискали тази служба, защото им се бе сторила лека; недообучени, въоръжени единствено с флагове. Аптърп бе човек с някои необичайни познания, едно от които — морзовата азбука. Нищо чудно тогава, че в продължение на няколко дни той се занимаваше само със свързочниците, прекарвайки много мразовити часове, размахал флагче пред тях.

Точно тогава пристигнаха и бригадните свързочници под командата на друг офицер, натоварени с походно радио и телеграфи. Това бяха хората на Кралския свързочен корпус. Не щеш ли, палатките им се паднаха точно до тези на Втори батальон. Техният офицер бе поканен да обядва с батальона, вместо да бие път чак до Замъка; техният интендант получи разрешение да получава дажби от

интенданта на Втори батальон. По този начин свързочниците напълно случайно, но твърде тясно се обвързваха с батальона.

Положението бе съвсем ясно за всички, с изключение на Аптърп, който реши, че свързочниците се намират под негово лично командване. По онова време Аптърп все още бе лейтенант. Офицерът на свързочниците също бе лейтенант и освен че бе много по-млад от Аптърп, младееше за годините си. Името му бе Дън. При първата му поява в столовата Аптърп го взе под своя закрила, представяйки го царствено-покровителствено като „новия ми младши“. Дън не бе съвсем наясно как да реагира, но тъй като пиенето бе обилно, а Дън по природа бе донемайкъде стеснителен, се подчини безгрижно.

На следващата сутрин Аптърп изпрати ординареца си при палатките на свързочниците.

— Мистър Аптърп ви поздравява, мистър Дън, и учтиво ви моли да докладвате кога ще сте готови за инспекция.

— Каква инспекция? Да не би да минава генералът? Никой не ме е предупредил.

— Не, сър, мистър Аптърп минава на инспекция.

Дън може да беше свенлив, но това му дойде в повече.

— Предайте на мистър Аптърп, че когато мина на инспекция в своята част, ще бъда напълно готов да дойда да инспектирам неговата глава.

Алебардистът, войник на редовна служба, остана невъзмутим.

— Бихте ли дали този отговор писмено, сър?

— Не. Размислих и реших да говоря с началник-лагера.

Към първото сблъскване се отнесоха лековато и неофициално.

— Не се излагайте, чичо.

— Но, господин началник-лагер, те са под мое командване. Свързочници са.

— Но са свързочници на батальона, чичо. Не на бригадата. — След това началник-лагера му заговори, както си представяше, че самият Аптърп е говорил на хората си в Африка: — Чат ли си? Тези момчета — момчета на Кралски свързочен корпус. Твои момчета — момчета на алебардисти. По дяволите, може би ще ме карате да ви рисувам сега отличителните знаци?

Но в бързината началник-лагера бе опростил нещата твърде много, тъй като батальонните свързочници, макар че се подчиняваха на

алебардистите във всичко, освен в преките си задължения на свързочници, при обучение се подчиняваха на бригадния свързочен офицер. Този факт Аптърп не можеше, не искаше и определено никога не успя да проумее. Щом Дън насрочеше учение, Аптърп измисляше лагерни занимания, задължителни и за неговите сигналисти. Нещо повече. Аптърп строи своите алебардисти и им нареди да не приемат заповеди от никого, освен от него самия. Въпросът придобиваше официален характер.

Позицията на Аптърп, макар и несъстоятелна, се подсилваше от факта, че Дън никому не беше симпатичен. Когато се яви в канцеларията на Втори батальон, началник-лагера хладно му даде да разбере, че в столовата им той е просто гост, а официално се числи към Замъка. Всички оплаквания срещу домакините Дън трябвало да отнася до началника на разузнавателната част. Дън се вдигна до замъка и майорът му заповяда да се споразумее с полковник Тикъридж. Както се полагаше, полковник Тикъридж обясни на Аптърп, че хората му трябва да се сработят с бригадните свързочници. Аптърп незабавно даде на всички отпуск по семейни причини. Обратно към Замъка закрачи Дън, отърсил се от свенливостта си. Точно тогава генералът отново бе отскочил до Лондон. Майорът бе най-заетият човек в Шотландия. Заяви, че въпросът ще бъде обсъден на следващото заседание на батальонните командири.

Междувременно Аптърп оттегли покровителството си над Дън и отказа да разговаря с него. Кавгата между офицерите бързо се разпространи и между редниците. В канцелариите и палатките се разменяха обиди. Дън постави шестима алебардисти под арест за непристойно поведение. В канцеларията се явиха безброй алебардисти, готови да лъжесвидетелствуват в полза на корпуса, и полковник Тикъридж анулира случая.

Дотук враждата бе нормална за всяка казарма, с тази единствена отлика, че Аптърп нямаше никакви основания. По средата на цялата тази история го произведеха капитан. В случая с Аптърп събитията напомнят посещението на Александър в Сива: обилната светлина промени формите и цветовете. В сенките на мрака се мяркаха демони като Де Суза, но блестящ път водеше към победата над Дън.

Следобед на същия ден, в който го произведеха, Аптърп тръгна да инспектира палатките на свързочниците. Дън го откри там и за

момент се втрещи от видяното.

Старата краста на Аптърп, ботушите. Той бе открил един чифт, който се нуждаеше от изкърпване, и сега, заобиколен от любопитни свързочници, внимателно ги разпаряше със сгъваем нож.

— Като изключим качеството на кожата — казваше той, — тези ботуши позорят войската. Погледнете шевовете. Гледайте как са пришити езиците. Само погледнете дупките за връзките. Докато при добре изработените ботуши... — и той повдигна крака си и го постави там, където всички можеха да му се възхищават — върху близкия газов детектор.

— По дяволите, какво значи това? — попита Дън.

— Мистър Дън, според мен забравяте, че се обръщате към по-старши офицер.

— Какво правите на моя територия?

— Проверявам подозрението си, че ботушите ви се нуждаят от грижи.

Дън осъзна, че за момента е победен. Въпросът би могъл да се разреши единствено чрез физическо насилие, но такова разрешение би донесло безброй беди.

— Това ще обсъждаме по-късно. В момента хората ми трябва да са на плаца.

— Не трябва да вините сержанта. Той ми напомни неведнъж. Аз ги задържах.

Двамата офицери се разделиха, като Дън се отправи към Замъка, за да изложи случая пред началник-разузнавателната част, а Аптърп се оттегли с доста по-странна цел. Той седна в канцеларията на своята рота и съчини предизвикателно послание, в което приканваше Дън да се срещне с него, въоръжен с хелиограф, пред войниците, на състезание в използването на морзовата азбука при бойни условия.

Генералът бе в Замъка. Току-що се бе върнал с нощния влак от Лондон, изтормозен от новините от Франция.

Майорът дръзна:

— Май ще трябва да ви занимава със сериозен дисциплинарен проблем, сър. По всяка вероятност ще се стигне до офицерски военен съд.

— Да — отвърна генералът. — Да. — Той се взираше през прозореца. Мислите му бяха далече, все още опитващи се да проумеят

невъобразимите истини, научени в Лондон.

— Офицер от Втори батальон — продължаваше майорът гръмогласно — е обявен, че е влязъл в палатките на бригадния щаб и съзнателно е унищожавал ботушите на войниците.

— Да — каза генералът. — Пиян?

— Трезвен, сър.

— Предлог?

— Не били добре изработени, сър.

— Да.

Генералът се взираше през прозореца. Майорът сбито докладва за битката между Дън и Аптърп. Накрая генералът попита:

— С тези ботуши може ли да се бяга?

— Не съм питал още. Без съмнение ще стане ясно, когато се резюмират показанията.

— Ако с тях може да се бяга, ще трябва да се задоволят с тях. По дяволите, ако останат без ботуши, как ще се сражават с врага. Прав сте, въпросът е сериозен.

— Тогава да отнеса ли предварителните показания до военния съд, сър?

— Не. Нямаме време за това. Съзнавате ли, че цялата наша армия и французите бягат, без да се обръщат, половината от тях — без да са дали и изстрел? Накарайте тези млади идиоти да се сработят. Изведете свързочниците на бригадно учение. Да видим могат ли да използват инструментите си със или без ботуши. Единствено това има значение.

Тъй че два дни по-късно, след трескава работа в Замъка и по канцелариите, алебардистката бригада тръгна в поход из прогизналата Мидлодхийска низина^[1].

Гай запомни този ден като най-безплодното си преживяване в армията. Взводът му лежеше на измития от дъжда склон и не правеше нищо. Бяха близо до един от бригадните свързочни постове, откъдето от пукването на зората до обяд се носеше еднообразен литургичен напев: „Нан? Нан? Чувате ли ме? Приемам. Нан? Чувате ли ме? Приемам. Крал? Крал? Чувате ли ме? Приемам. Нан? Крал? Нищо не се чува. Край на предаването. Авел? Авел? Чувам слабо, силни шумове. Край на предаването. До всички станции. Авел Бейкър. Вали. Габриел. Даниел. Едуард. Чувате ли ме? Приемам...“ През целия

мразовит предобед се въздигаше тази молитва към немилостивите богове.

Войниците се увиха в плащовете си и изядоха прогизналите дажби. Накрая, много бавно, от мъглата изплува един свързочник. Взводът го обсипа с подигравки. Той стигна до свързочния пост и извади от пазвата си овлажнен къс хартия. Ефрейторът я донесе на Гай. „Авел Даниел Йов — пишеше там, — прекратете предаването стоп сигналите чрез бързоходец стоп потв.“

Минаха още два часа. След това по хълма се запрепъва „бързоходецът“ с известие за Гай. „От кмд до помкомд маневрите прекратени. Сборен пункт кръстопът 643202.“ Гай не виждаше причина да уведомява свързочниците. Строи взвода си и потегли, като ги изостави, където си лежах.

— Тъй — каза полковник Тикъридж в столовата. — Написах доклада си за днешната глупост. Препоръчах свързочниците на бригадата да бъдат изпратени на обучение.

Всички приеха това като личен успех на Аптърп. Всички се опитваха да се държат любезно с него два дни, след като бяха престанали да го дразнят. Вечерта той се къпеше в доброжелателство. На следващата сутрин два реквизирани автобуса пристигнаха при палатките на Втори батальон. Качиха свързочниците и ги откараха.

— Веднъж и Бригадата да покаже какво може — рече де Суза.

Алебардистите се поздравиха с победата.

Ала заповедта за изтеглянето на свързочниците бе дадена още предишния ден далеч-далеч в Лондон, още докато в Пенкърк те монтираха антените си под дъжда и по причина, която изобщо не бе свързана с повредите в апаратурите им.

Да бяха знаели, алебардистите щяха да тържествуват още повече. За тях тази заповед означаваше начало на войната.

[1] В централната част на Шотландия с център Единбург. — Б.пр.

↑

10.

Бе петък; даваха заплати. Всеки петък след получаването на заплатите майор Ърскин съобщаваше на ротата новини по хода на войната. Напоследък непрекъснато им се даваха подробности за „чували“ и „пробиви“ в линията на съюзниците, за „танкове, които пробиват и се разгръщат ветрилообразно“, за „клеци“ и „ръжени“. Информацията бе разбираема и сериозна, но повечето от мъжете мислеха за почивните дни и отпуската, която започваше с последната дума на майора.

Този петък бе по-различен. Един час след отпътуването на свързочниците пристигна заповед, отменяща всички отпуски и пред майор Ърскин се изправиха внимателни и негодуващи слушатели. Той им каза:

— Съжалявам, че отпуската ви се отменя. Тази заповед не се отнася само до нас. Отпуските са спрени във всички войскови части на британска територия. Сами можете да заключите, че се касае за извънредно положение. Тази сутрин, както знаете, бяха изтеглени свързочниците на бригадата. Някои от вас може би смятат, че това е последица от вчерашните неуспешни маневри. Не е така. Днес следобед ще отпътуват обозът и бронетранспортъорите. Причината е следната. Както знаете, нито снаряжението, нито обучението ни са достатъчни. Всички специалисти и цялото ни снаряжение са необходими незабавно във Франция. Това може да ви покаже още по-убедително колко сериозно е положението там.

Майорът продължи с обичайните пояснения за пробиви и чували, и танкове, които пробиват и се разгъват ветрилообразно. За първи път слушателите му почувствуваха, че тези подробности са станали фактор в собствения им живот.

Същата вечер целият лагер повтаряше пуснатия от писарите слух, че Бригадата незабавно се отправяла към Оркнейските острови. Генералът се бил върнал в Лондон, а Замъкът бил обграден от бронетранспортъорите на Шотландското командване.

На следващия ден ординарецът на Гай го събуди с думите:

— Май ще ви будя само още няколко дни, сър.

Алебардист Глас бе на редовна служба. Повечето от наборниците не желяеха да стават ординарци, като твърдяха, че „не затуй сме влезли в армията, по дяволите“. Старите войници знаеха, че физическият труд носи многобройни утехи и предимства и се натискаха за тая длъжност. Алебардист Глас бе мрачен мъж, който обичаше да буди господаря си с лоши новини: „Тая сутрин двама от нашия взвод не са се върнали навреме от градска отпуска“; „Майор Тренч снощи обиколил палатките. Вдигнал ужасна врява зарад хляба в помийните ведра“; „Ефрейтор Хил се застрелял под моста. Тъкмо носят тялото“ и други дребни клюки, предназначени да ядосат Гай още от сутринта. Но това съобщение бе по-сериозно.

— Какво имате предвид, Глас?

— Така разправят, сър. Снощи Джаксън го чул в сержантската столова.

— Но какво става?

— Редовните части са готови да потеглят, сър. Още нищо не се чува за военната повинност.

Когато Гай влезе в полевата столова, всички обсъждаха този слух. Гай запита майор Ърскин:

— Има ли нещо вярно, сър?

— Скоро ще разберете. Командуващият иска всички офицери да се съберат в осем и тридесет.

Войниците бяха изпратени да се занимават с физическо обучение и да си вършат нарядите под командата на подофицерите; офицерите се събраха в означения час. Във всеки алебардистки батальон съответният командущ офицер съобщаваше лошите новини, както намереше за подходящо. Полковник Тикъридж каза:

— Това, което имам да ви съобщя, ще бъде крайно неприятно за повечето от вас. На войниците ще го съобщим след час. За мен е още по-неприятно да ви го оповестявам, защото лично аз просто се радвам. Бях се надявал да влезем в бой заедно. Нали към това се стремяхме всички. И сигурно щяхме да се проявим добре. Но и вие като мен знаете, че още не сме готови. Във Франция нещата се заплетоха доста — повече, отколкото мнозинството си представяте. Спешно са нужни напълно обучени подкрепления, които да предприемат решително контранастъпление. Ето защо беше решено да се изпрати редовен

алебардисти батальон във Франция още сега. Предполагам, отгатвате кой ще ни води. Генералът от два дни е в Лондон и ги е убедил да му разрешат да слезе едно стъпало по-ниско и да командува батальон. С гордост ви уведомявам, че той избра мен също да слеза едно стъпало и да тръгна с него като помощник-командир. С нас тръгват повечето от кадровите офицери и останалите чинове, които в момента са в лагера. Онези от вас, които остават, естествено ще искате да знаете какво ще стане с вас. Боя се, че не мога да отговоря на този въпрос. Съзнавате, разбира се, че ще се получи огромна празнина от подофицерски чинове. Разбирате също, че поне в момента бригадата прекратява съществуването си като отделна формация със специално предназначение. В живота на армията такива неща трябва просто да се приемат. Можете да сте сигурни, че главнокомандуващият ще направи всичко възможно да запазите облика си на алебардисти и да не ви разтакават. Но в момент на национална опасност дори полковите традиции трябва да отстъпят на заден план. Ако знаех какво ви чака, щях да ви осведомя. Надявам се един ден отново да се съединим. Недейте разчита на това и не се чувствувайте оскърбени, ако ви причислят другаде. Където и да сте, пазете алебардисткия дух. Дългът ви, както винаги, е към вашите войници. Не им разрешавайте да оклюмат. Организирайте футболни мачове. Устройвайте концерти, играйте на тото-лото. На всички чинове се забранява да напуцат лагера до второ разпореждане.

Доброволците излязоха от палатката и потънаха в ослепителната слънчева светлина, обзети от дълбоко униние.

— Всичко е навързано, драги — коментира Аптърп. — Всичко иде от тия свързочници.

По-късно батальонът премина на парад. Полковник (вече майор) Тикъридж говори с почти същите думи, както и пред офицерите, но по най-естествен начин успя да им придаде малко по-различно значение. Сякаш ги уверяваше, че скоро ще бъдат отново заедно; експедиционният батальон бил просто авангардът. За решителния пердах щели да се съберат заедно.

При тези условия Гай най-после стана ротен командир.

Навсякъде цареше хаос. Неизменната заповед бе да се чакат заповеди. Редовните войски, на които предстоеше заминаване, минаваха на преглед при лекаря. Достопочтени фигури, измъкнали се

от скривалищата си, бяха отхвърлени като негодни и изпратени обратно на склад. Ония от военната повинност играеха футбол и със закрилата на капелана пееха „Ще си сушим прането на линията Зигфрид“.

За да се избегне объркването — или поне така се смяташе, — оставащите батальони бяха наречени Хикс и Игрек. Гай седеше в една от палатките на батальон Хикс, подпомаган от един дюстабанлия старшина. Целия следобед бе приемал молби за градски отпуск по семейни причини от хора, които нито той, нито изнемощелият му помощник бяха виждали. „Жена ми всеки миг ще роди, сър“; „Брат ми е в неколкодневен градски отпуск, сър“; „Домашни неприятности, сър“; „Евакуират майка ми, сър.“

— Нищо не знаем за тях, сър — каза старшината. — Дори на едно само искане да се поддадете, ще станат безкрайни разправи.

Гай с болка на сърцето отказа на всички.

За първи път попадеше в оная известна армейска ситуация, която се нарича „неразбория“.

Едва когато изсвириха „отбой“, пристигна и заповедта за тръгване на експедиционния батальон.

След проверка в неделя сутрин батальоните Хикс и Игрек излязоха да изпратят експедиционния. Прозвуча тръбата за закуска и те се пръснаха. Най-сетне откъм долината се зададе цяло стадо автобуси. Батальонът се качи. При тръгването на автобусите остатъците от бригадата завикаха „ура“, сетне се върнаха в опустелия лагер и празния ден.

Хаосът продължаваше вече без оживлението. Командир на Гай в батальон Хикс бе непознат майор. В това време на чудеса Аптърп изплува като помощник-командир на батальон Игрек и Саръм-Смит му стана адютант.

Срещу тях бяха зейнали двата почивни дни.

Всяка неделя заран в Пенкърк пристигаше от града свещеник и църковната служба ставаше в Замъка. Той дойде и тази сутрин, необезпокоен от неразборията, и в продължение на три четвърти час царяха мир и покой.

Когато Гай се върна, попита го:

— Да са ви дали някакви заповеди в Замъка?

— Ни дума. Всичко се е спотаило.

— Предполагам, че напълно са ни забравили. Най-добре би било да изпратим всички в дълъг отпуск.

Ротната канцелария, а и всички канцеларии бяха залети с молби за отпуск. Остатъците, които по липса на друго название все още се наричаха „Бригаден щаб“, изчакваха заповеди.

Навсякъде се говореше, че щели да ги връщат в казармата и в Учебния батальон; че щели да ги разформироваат и да ги разпратят по центровете за обучение на пехотинци; че щели да ги обединят в една бригада с някакъв Шотландски полк и да ги пратят да охраняват доковете; че щели да ги трансформират в противовъздушни части. Войниците ритаха футбол и свиреха на устни хармонички. Не за първи път Гай бе потресен от нечовешкото им търпение.

Алебардист Глас, който въпреки пророкуванията си се беше изхитрил да остане при Гай, му докладваше слуховете на части през целия ден.

Най-сетне, късно една нощ, заповедите пристигнаха.

Бяха безсмислени.

В околностите на Пенкърк се очаквал вражески десант. На всички чинове се забранява да напущат лагера. Всеки батальон да осигури денонощно дежурство с отделение, готово да отблъсне нападението. Дежурните да спят с ботуши и със заредено оръжие; да дават наряд на мръкване, на съмване и веднъж нощем. Постовете да се подсилят. Един от взводовете непрекъснато да патрулира около лагера. Другите взводове денонощно да опират движението по всички шосета в радиус пет мили и да проверяват личните карти на гражданите. Всички офицери да носят по всяко време заредени револвери, противогази, каски и карти.

— Не съм получил тези заповеди — каза непознатият майор, като за първи и всъщност за последен път разкри нещичко от характера си. — Донесли са ми ги с чая утре сутрин. Ако германците дебаркират тая нощ, няма да срещнат никаква съпротива от батальон Хикс. Май че така навремето постъпил и Нелсън, доколкото ми е известно.

Прекараха понеделника, охранявайки Пенкърк и арестуваха двама кравари, чийто чисто шотландски говор придаде достоверност

на подозрението, че разговарят на немски.

Времето бе точно като за въздушен десант. Бурята бе отминала и долината се къпеше в подранилото лято. В понеделник вечерта ротата на Гай застъпи на пост. Гай разположи патрул извън лагера на едно възвишение и го обиколи в полунощ. След това само седеше и се взираше в звездите; войниците се бяха разположили наоколо. Редовният батальон сигурно вече е стигнал във Франция, размишляваше той; може би воюва. Алебардист Глас знаеше със сигурност, че стигнали Булон^[1]. Внезапно дочуха тръби и свирки. Взводът се завърна в лагера и го намери разбунен. Аптърп ясно видял как един парашут каца през няколко ниви. Към мястото се втурнаха патрули, полеви караули и нарядът. Изстреляха напосоки два-три залпа.

— Те винаги заравят парашутите си. Търсете прясно копана земя — разпореда се Аптърп.

Тъпкаха покаралата пшеница цяла нощ чак до разсъмване, когато предадоха дежурството. Междувременно от съседния лагер бяха пристигнали няколко автобуса шотландски войници. Те бяха печени мъже, които се отнесоха скептично към видението на Аптърп. Един възмутен земевладелец прекара в Замъка по-голямата част от сутринта, изчислявайки нанесените му щети.

В сряда пристигна заповед за тръгване. Батальони Хикс и Игрек трябваше да са готови да потеглят след два часа. Късно същата вечер автобусите се появиха отново. Нямаха „неконсумирана част от дневната дажба“, която да им тежи. Алебардист Глас докладва, че и щабът на Бригадата се изнася.

— Исландия съобщи той. — Натам отиваме. Чух го направо от Замъка.

Гай запита командувачия накъде ги отправят.

— Към района на Олдършот. Нямам сведение какво ще стане, когато стигнем там. Това говори ли ви нещо?

— Нищо.

— Не ми звучи като подходящо за алебардисти убежище, а на вас? Ако искате да знаете на какво ми мирише, мирише ми на Центрове за обучение на пехотинци. Предполагам, че на вас това вече съвсем нищо не ви говори.

— Съвсем.

— Имам чувството, че се проваляме в ада. Вие всички доста изпатихте. Лично вие сте били при алебардистите, живяхте с нас, един от нас сте. Сега по всяка вероятност ще се озовете я в Бедс, я в Хъртс^[2], я в Черния патрул^[3]. Но с нас бяхте само шест месеца. А я ме погледнете мене! Господ знае кога ще се върна в корпуса, а там съм прекарал целия си живот. Всички момчета, с които започнах, сега са в Булон. Знаете ли защо останах? Лепнах си петно през втората си година като младши офицер. Ей това е армията. Петното те следва където и да отидеш, до смъртта ти.

— Значи батальонът наистина е в Булон, сър? — запита Гай с надеждата да прекрати тези откровения.

— Наистина. И от това, което чувам, сраженията там са страшни. Закараха ги в Единбург и ги качиха на неосветен влак. Гай се падна в едно купе с младши офицер, когото почти не познаваше. Умората от последните дни го повали със сядането. Той спа дълго и тежко и се събуди едва когато нов сияен ден се промъкна иззад затъмнителните завеси. Повдигна едната. Още се намираха на гарата в Единбург.

В този влак нямаше вода и всички врати бяха заключени. Но алебардист Глас се появи, снабден по неведоми пътища с кана вода за бръснене и чаша чай, отнесе портупея на Гай в коридора и започна да го лъска. Най-сетне потеглиха й много бавно се заклатиха в южна посока.

В Круи влакът спря за един час. Простовати човечета с ленти на ръкава зашетаха по перона със списъци в ръце. След това една ръчна количка от Контрола по движението остави във всеки вагон по един казан топло какао, месни консерви и картонени пакетчета с филии хляб.

Пътешествието продължи. На фона на тракащите колела Гай чуваше звуци от устна хармонична и песни. Нямаше нищо за четене. Буден, младият офицер срещу него си подсвиркваше; но по-голямата част от времето спеше.

Още една спирка. Още една нощ. Още едно разсъмване. Сега пътуваха край тухлени къщички и грижливо гледани градинки. Отминаха червен лондонски автобус.

— Уокинг — каза спътникът му.

Скоро влакът спря.

— Брукуд — съобщи многознайкото.

На перона стоеше транспортен офицер със списъци. Командуващият батальон Хикс, обвит в своята анонимност, слезе на перона, като разтревожено се взираше през замъглените прозорци и търсеше офицерите си.

— Краучбак — каза той. — Дейвидсън. Слизаме тука. Стройте ротите в двора на гарата. Отделете един взвод да свали припасите. Проверете хората по списък и ги огледайте. Разбира се, няма как да се обръснат, но се погрижете да изглеждат прилично. Чакат ни две мили пеша до лагера.

Раздърпаните сънливи фигури се преобразиха в алебардисти. Май никой не липсваше. Всеки държеше пушка. Изтъркаляха раниците.

Първи потегли батальон Хикс. Гай крачеше в сладкия сутрешен въздух начело на ротата си, следвайки предната рота, през улиците на предградието. Най-сетне стигнаха лагерния вход и познатата миризма на големите готварски печки. Като подражаваше на ротния командир пред себе си, Гай изкомандува: „Мирно!“ Чу ротния да казва: „Глави наляво.“ Дойде и неговият ред. Той даде команда, козирува и видя в будката алебардистки караул.

Изкомандува:

— Трета рота, глави направо!

Отвъд стотината мъже, маршируващи пред тях, чу:

— Втора рота, глави надясно!

„Сега пък защо?“ — запита се.

— Трета, рота, глави надясно!

Изви глава й втренчи поглед в едно-единствено, бляскащо око.

Беше Ричи-Хук.

Оставиха водач да показва пътя към плаца. Стегнат строй, пушки при нозе, команда свободно. Генерал Ричи-Хук стоеше до майора.

— Радвам се, че пак ви виждам — изрева той. — Предполагам, че ще искате да закусите. Но първо се измийте. Никой няма право да излиза от лагера. Имайте готовност след два часа да потеглите за чужбина.

Майорът козирува и се обърна към батальона, който беше командувал за толкова кратко време.

— Засега това е територията на нашия батальон. Предполагам, че няма да е задълго. Водачите ще ви покажат къде да се измиете. Батальон, мирно! Пушки на ра-мо! Офицерите крачка напред!

Гай удари крак, изравни се с другите офицери, козирува и напусна плаца. Батальонът бе разпуснат. Гай чу как подофицерите се разквакаха с различни заповеди. Бе замаян. Замаян бе и офицерът с петното в досието си.

— Какво ли означава това, сър?

— Знам само какво генералът ни каза. Както ни гледаш, тъй ни пиши. Борил се бил във Военно министерство, за да запази Бригадата... И победил. Толкоз.

— Значи ли това, че положението във Франция се е закрепило?

— Не. Толкова се е влошило, че генералът е успял всички ни да прекара като напълно обучени и готови за бой.

— Искате да кажете, че и ние заминаваме за Франция?

— На ваше място не бих се вълнувал толкова. Редовният батальон бил свален от кораба точно преди да отплува. Нещо ми подсказва, че по всяка вероятност тръгването ни за Франция ще се поотложи. Докато сме гонили парашутисти из Шотландия, тук се е случило туй-онуй. Между другото изглежда, че вчера немците са завзели Булон.

[1] Булон сюр Мер — пристанище на Ламанша, място на ожесточени сражения през Втората световна война. — Б.пр. ↑

[2] Наименованията на графствата Бедфърдшър и Хъртсфърдшър. — Б.пр. ↑

[3] Наименование (по цвета на поличките) на Шотландския пехотен полк, създаден в 1735 г. да контролира шотландските размирници. — Б.пр. ↑

КНИГА ТРЕТА
АПТЪРП БЕЗСМЪРТНИ

1.

Девет седмици „неразбория“, в която хаосът се редуваше с реда.

Алебардистите бяха далеч от битката, нито се чуваха, нито се виждаха, но от фронта, по който отстъпваха съюзническите армии, към тях се протягаха фини нервни окончания; всяко ново дразнение предизвикваше лека болезнена възбуда в крайниците. Хаосът ги връхлиташе отвън с внезапни, неочаквани, необяснени команди, които след това биваха отменяни; редът се раждаше отвътре, в момента, в който рота, батальон и бригада се преустройваха за поредната неочаквана задача. През тези дни те бяха тъй заети да си строят собствен дом, да поправят, пренареждат, измислят, че силната буря, която разтърсваше света, минаваше незабелязана, докато някой строг клон не ги разтърсваше чак до дълбоките корени.

Първо дойде Кале. Местоназначението им не беше тайна. Раздадоха им карти на тази terra incognita и Гай изучи названията на улиците, подстъпите, топографията на околностите, през които бе минавал безброй пъти, бе се отбивал в някой аперитив на Морската гара, хвърлял бе безразличен поглед към отминаващите покриви през прозореца на вагон-ресторанта; бруленият от ветровете град на Мария Тюдор, на Хубавеца Бръмъл^[1] и на Роденовите Граждани^[2]; най-посещаваният и най-малко познатият град на европейския континент. Тук може би ще остави кости и той?

Но Гай имаше време за проучване и размисъл само нощем. Дните му минаваха в непрекъснато щуране. При прехвърлянето от Пенкърк загубиха много вещи: имущество като противотанкови пушки и мерачески стойки, които не би пожелал, камо ли — скрил; между загубеното имущество бе и Хейтър, тръгнал с поръчение като офицер за свръзка, когото никой от алебардистите вече не беше видял. Медицинската комисия отхвърли сума кадрови офицери като негодни и ги върна в казармата или в Учебния батальон. Гай отново бе във Втори батальон, все още — ротен командир.

Положението му нямаше нищо общо с поемането на поста при нормални условия. Когато Ричи-Хук казваше, че Бригадата трябва да

има готовност да влезе в бой след два часа, той наистина се изхвърляше. Минаха два дни, преди Бригадата да е в състояние да поеме всекидневните си задължения в района. Напрегнати дни, защото в Олдършот, както и в Пенкърк, всеки час дебнеха за парашутисти. Всеки постови си имаше постоянна задача във всеки час от деня. Отгоре на всичко им се наложи първо да съберат войниците. Никой от тях не бе дезертирал, но повечето бяха загубили частта си.

— И не знаете от кой батальон сте?

— Първо бях в един, после — в друг, сър.

— Добре, кой беше първият ви батальон?

— Не знам, сър.

— Знаете ли кой ви беше командир?

— О, да, сър. Ч. С. М. Рокс.

Малцина знаеха имената на офицерите си.

При пристигането им в частта Рокс бе казал: „Аз съм вашият ротен старшина Рокс. Разгледайте ме добре, за да ме запомните. Тук съм, за да ви помагам, ако се държите както трябва. Или за да направя живота ви ад, ако не се държите както трябва. Сами решавайте.“

Войниците запомниха думите му. Рокс състави графика за отпуските и разпредели нарядите. За войниците, които още не бяха влезли в бой, останалите офицери си приличаха като китайци. Само неколцина — редовни или доброволци — имаха познати и в други ротни. Бяха чували за Почетната рота от свободни алебардисти на Есекския граф, гордееха се с прозвищата „Меднокраките“ и „Ябълкарите“, но Бригадата бе понятие сложно и далечно. Нямаха представа откъде идва пердахът; намираха се в един от най-задните вагони на маневриращ влак. В Европа загиваше едно кралство — нейде в родината един алебардист научаваше, че не му се разрешава отпуска и товареше припаси за ново придвижване.

В четвърта рота Гай не разполагаше с помощник-командир, нито с взводен, но имаше старшината Рокс и интенданта Йорк, и двамата — възрастни, опитни и, главно, улегнали помощници. Не можеха да обяснят отсъствието на десет души; един беше избягал от лагера; ротните списъци бяха изпратени за съхранение в архива; пристигнаха запасите по параграф 1098.

„Точно така, сержант.“ „Карайте, господин интендант.“ И те караха.

Гай се чувствуваше зашеметен, но защитен, подобно на катастрофирал, който лежи, унесен, почти без да съзнава какво е станало. Вместо лекове и грозде, на равни интервали му носеха пачки листове, които трябваше да подписва. Дълъг показалец, завършващ с нещо като орлов нокът, му сочеше къде да сложи подписа си. Гай се усещаше невръстен владетел в конституционна монархия, закътан между дълбокопочитани, потомствени велможи. И когато накрая, на обяд на втория ден, най-сетне докладва, че в четвърта рота всички са налице и всичко е наред, имаше чувството, че извършва злоупотреба с доверие.

— Браво, чичо — каза майор Тикъридж. — Вашият доклад е първи.

— Всъщност всичко свършиха старшите подофицери, сър.

— Естествено, че те ще го свършат. Не е необходимо да ми го казвате. Но ако нещо не е наред, скандала ще си го отнесете вие, независимо дали грешката е ваша, или не. Тъй че радвайте се на всеки слънчев лъч.

Гай се притесняваше да заповядва на двамата взводни, които до съвсем неотдавна му бяха равни. Но и за двамата това беше в реда на нещата. Само понякога, когато питаше „Има ли въпроси?“, Де Суза проточваше:

— Не ми е съвсем ясна целта на заповедта. Какво точно търсим, когато спираме автомобили на цивилни и проверяваме личните им карти?

— Доколкото знам, агенти от Петата колона.

— Но нали и агентите ще имат лични карти? Миналата година всеки задължително се снабди с лична карта. Опитах се да не вземам, но полицаите направо ми наложиха.

Или:

— Бихте ли ни обяснили, моля, защо ни се налага да имаме и пожарни постови, и антипарашутен взвод? Искам да кажа, че ако аз съм парашутист и видя, че долу клекът гори, ще сторя всичко възможно да кацна другаде.

— По дяволите, не съм измислил тези заповеди. Само ви ги предавам.

— Да, знам. Просто се чудех дали ви се струват смислени. Защото на мене не ми се струват смислени.

Независимо какви му се струваха заповедите, на Де Суза можеше да се разчита за изпълнението им. На Гай дори му се струваше, че Де Суза изпитва странно удоволствие да върши точно и ефикасно нещо, което е определено нелепо. Другият офицер, Джървис, трябваше да бъде държан изкъсо.

Слънцето пламтеше и сушеше торфа, докато го превърна в хлъзгав паркет, и подпалваше пожари из околните гъсталаци. Подновиха всекидневните си занимания. На четвъртата вечер от командирството си Гай строи привечер ротата и я поведе към учебния плац, където наименованията на районите бяха неуместно заимствувани от Централна Африка в памет на отдавна починал изследовател; „пъпа на Аптърповата земя“, както се изрази Де Суза. Упражняваха „рота в атака“, изпоразбъркаха се, отделиха се и останаха на бивак под открито небе. Нощта бе топла и ухаеше на сух клек. Гай обиколи постовете и после лежа буден. Зората се пукна бързо и обля в мимолетна красота дори тъжната околност. Строи се и тръгнаха обратно към лагера. Позамаян от безсънната нощ, Гай крачеше начело, до Де Суза. Отзад долитаха песните „Да търкулнем бъчвата“, „Плъхове като котки в интендантския склад“ и „Ще си сушим прането на линията Зигфрид“.

— Тая песничка е с малко задна дата — отбеляза Гай.

— Знаете ли какво ми напомня тя, чичо? Една рисунка от предишната война, в една от галериите я видях, на бодлива тел и клюмнал през нея труп, като плашило. Не беше кой знае каква рисунка. Забравил съм чия. На някой лъже-Гоя.

— Според мен войниците всъщност не я харесват. Но я чуват по концертите на асоциацията за войскови забави и я запомнят. Предполагам, че по-нататък ще се появят и други песни, както стана през миналата война.

— Нещо ме съмнява — възрази Де Суза. — Сигурно в министерството на информацията има специален отдел за военна музика. Песните от миналата война не повдигат духа. „Тук сме, защото сме тук, защото сме тук и никъде другаде“ или „Отведи ме в милата стара Англия“, или „Никой не знае колко ни писна и никой не го е

еня“. Днес такива неща не биха получили официалното одобрение. Тази война започна в мрак и ще завърши в мълчание.

— Защо говорите тези неща, Франк, за да ме стреснете ли?

— Не, чичо, за да се ободря.

Когато стигнаха лагера, налице бяха всички признаци за нова „неразбория“.

— Веднага се явете в канцеларията, сър.

Гай завари батальонния писар и Саръм-Смит да опаковат книгата; началник-лагера, който разговаряше по телефона, му показва със знаци да влезе при полковник Тикъридж.

— По дяволите, откъде ви хрумна да изведете ротата си на нощни занимания, без да установите връзка с щаба? Съзнавате ли, че ако контролното звено по придвижването не беше забъркало поредната си каша, цялата Бригада щеше да е потеглила вече и щяхте да заварите лагера пуст и, дявол да ви вземе, така щеше да ви се пада! Не знаете ли, че всеки план за занятия трябва да бъде изпращан на началник-лагера с подробни обяснения?

Гай бе свършил всичко това. Понеже Сандърс в момента го нямаше, бе предал плана си на Саръм-Смит. Премълча.

— Нямате ли какво да кажете?

— Съжалявам, сър.

— Тогава се погрижете четвърта рота да е готова за тръгване точно в дванадесет.

— Слушам, сър. Мога ли да знам накъде се отправяме?

— Качваме се на кораб в доковете на Пемброук.

— Към Кале ли, сър?

— Това е възможно най-тъпият въпрос, който съм чувал в живота си. И новините ли не слушате?

— Не съм ги слушал от снощи, сър.

— В. Кале са загазили. Сега се върнете при ротата си и по-живо!

— Слушам, сър!

На връщане към палатките си Гай си спомни, че според последните му сведения полкът на Тони Бокс-Бендър се намира в Кале.

[1] Джордж Брайън Бръмъл (1780–1840) — близък на принц-регента, по-късно — крал Джордж IV. — Б.пр. ↑

[\[2\]](#) Скулптурната група „Гражданите на Кале“ на Огюст Роден.
— Б.пр. ↑

2.

Две седмици бригадата на алебардистите не получаваше писма. Гай научи нещо за Тони едва от две писма от баща си, писани през десет дни.

Крайморски хотел, Мачет, 2 юни

Скъпи Гай,

Не знам къде си и предполагам, че не ти е разрешено да ми кажеш, но се надявам настоящето писмо да стигне до теб, където и да си, с уверението, че не те забравям в мислите и молитвите си.

Може би си чул, че Тони беше в Кале и че оттам не се е върнал никой. Водят го изчезнал. Анджела си е втълпила, че е военнопленник, но ние с теб познаваме и него и неговия полк прекалено добре, за да допуснем, че ще се предадат.

Тони бе добро и мило момче и не бих могъл да искам по-славна смърт за някое любимо същество: онази *bona mors*, за която всички се молим.

Ако получиш това, пиши на Анджела.

Твой любящ баща
Г. Краучбак.

Крайморски хотел, Мачет, 12 юни

Скъпи Гай,

Знам, че ако можеше, щеше да ми пишеш.

Научи ли за Тони? Военнопленник е и Анджела — нещо естествено, струва ми се — сега е на седмото небе само при мисълта, че е жив. Тук виждам божия промисъл, но не мога да се възрадвам. Всичко говори, за продължителна война — може би по-продължителна от последната. Ужасно е човек на възрастта на Тони да

прекара години наред в леност, откъснат от собствения си народ, години на съблазн.

Неговият гарнизон не носи вина, че са се предали. Наредили им от по-високо място.

Е, сега страната ни е изоставена и по мое мнение това е полезно за нас. Англичанинът се проявява най-добре, когато е притиснат до стената; в миналото честичко сме се сдърпвали със съюзниците си, което смятам, си е било наша грешка.

А пък миналия вторник беше годишнината на Айво, тъй че много го мислих.

Още не съм съвсем безполезен. Тук се премести от Източното крайбрежие една мъжка прогимназия (католическа). Не мога да си спомня писах ли ти. Докато се нанасяха, в хотела живяха директорът, много симпатичен, и съпругата му. Няма достатъчно учители и, за моя най-голяма изненада и радост, ме помолиха да поема един от класовете. Учениците са много послушни и аз дори получавам заплата! Кое ми е от помощ, тъй като в хотела вдигнаха цените. Интересно ми беше да поосвежа забравения си гръцки.

Твой любящ баща
Г. Краучбак.

Двете писма пристигнаха в деня, в който немците влязоха в Париж. По това време Гай и ротата му квартируваха в един крайморски хотел в Корнуол.

Много вода бе изтекла, откак преди осемнадесет дни напуснаха Олдършот. Който следеше събитията и мислеше за бъдещето, имаше усещането, че светът се срутва. Алебардистите само се нервираха. Сутринта на отпътуването им чрез главния щаб на областта пристигна бърза заповед да бъдат подготвени войниците за лоши новини. Стигаше им лошата новина, че ги местят в Уелс. Качиха се на три древни разнотонажни търговски кораба и окачиха хамаците си в прашните им трюмове. Гризяха сухари. Цялата топла нощ я изкараха,

налягали безразборно по палубата. Корабните комини вече димяха; всички връзки с брега бяха прекъснати.

Полковник Тикъридж каза:

— Нямам представа накъде се отправяме. Разговарях със субкаргото: според мен той се сащиса от самото ни присъствие.

На следващата сутрин ги свалиха на брега и трите кораба отплаваха нанякъде пред очите им, ненатоварени. Бригадата се раздели и разквартирува по батальони из съседните областни тържища, по магазини и складове, стояли празни в продължение на девет години след депресията. Частите и подразделенията започнаха да се настаняват, да учат и да играят крикет.

След това Бригадата отново се формира на пристанището, отново се качи на същите кораби, още по-овехтели, тъй като междуременно бяха пренесли от Дюнкерк през Ламанша една разбита армия. В единия се бе приютила холандска артилерийска батарея, лишена от оръдията си. В Дюнкерк те, кой знае как, се бяха качили на тоя кораб, а в Англия сякаш никой не знаеше какво да ги прави. Така си и стояха на кораба — печални, солидни, много учтиви.

Корабите напомняха бордеи. Гай бе зает само с едно: да опази припасите и войниците си неразпилени. Слизаха на брега за по един час на упражнения, всяка рота поотделно. През останалата част от деня седяха върху раниците си. От много далече пристигна един щабен офицер и донесе прокламация, която трябваше да бъде прочетена пред всички чинове и която опровергаваше разпространяваните от врага сведения, че в Дюнкерк британската авиация била стояла със скръстени ръце. Самолетите не се виждали, защото били заети да разрушават вражеските комуникационни линии. Алебардистите се интересуваха повече от слуха, според който германската армия дебаркирала в Лимърик^[1] и тяхната задача щяла да бъде да я отблъснат.

— Не е ли по-добре да опровергаем този слух, сър?

— Не — отвърна полковник Тикъридж. — Той отговаря на истината. Не искам да кажа, че немците са вече там. Но нашата задача е да ги пресрещнем там, когато наистина дебаркират.

— Само ние?

— Само ние. Поне засега всички смятат така, освен, разбира се, нашите холандски другарчета.

Според заповедта трябваше да отпътуват след два часа. След два дни положението вече не бе тъй затегнато и на войниците бе разрешено да слизат на брега под строй за упражнения и почивка. Нарездането бе да не губят от поглед мачтата на своя кораб, тъй като при заповед за незабавно отплаване на мачтата щеше да бъде издигнат флаг.

Полковник Тикъридж свика офицерите на съвещание в каюткомпанията и им съобщи подробности по операцията Лимърик. Очаквало се немците да дебаркират с бронетанкови части със силна подкрепа на авиацията; по всяка вероятност можело да се очаква местното население да им окаже някаква помощ. Задачата на алебардистката бригада била да ги задържи колкото е възможно по-дълго.

— Колко дълго — заключи полковник Тикъридж — нито вие сте в състояние да кажете, нито аз.

Снабден с карта на Лимърик и с тези потискащи новини, Гай се върна при скупчената си рота.

— Алебардист Шанкс е подал молба за отпуск, сър — докладва Рокс.

— Нали знае, че няма полза.

— Важни семейни причини, сър.

— И какви по-точно, старшина?

— Не желае да каже, сър. Настоява на правото си да говори е ротния командир на четири очи, сър.

— Добре. Той беше от свестните, нали?

— Един от най-добрите, сър. Искам да кажа, от ония от повинността.

Въведоха алебардист Шанкс. Гай го познаваше добре — красив, способен, услужлив.

— Е, Шанкс, какво има?

— Заради състезанието, сър. Моля ви, трябва непременно да бъда в Блэкпул утре вечер. Обещал съм. Приятелката ми никога няма да ми прости, ако не отида.

— Състезание по какво, Шанкс?

— Енглиш валс, сър. Упражняваме се от три години вече. Миналата година спечелихме в Салфърд. Ще спечелим и в Блэкпул, сър. Сигурен съм. Ще се върна след два дни, честна дума, сър.

— Шанкс, съзнавате ли, че Франция падна? Че най-вероятно предстои нахлуване в Англия? Че цялата железопътна система в страната е дезорганизирана, за да се извоят войниците от Дюнкерк? Че може да се наложи след два часа нашата бригада да влезе в бой? Съзнавате ли?

— Да, сър.

— Тогава как можете да ми се явявате с такова абсурдно искане?

— Но, сър, ние се упражняваме вече три години. Миналата година в Салфърд спечелихме първо място. Не мога да се откажа сега, сър.

Тези ли бяха последиците от Дюнкерк?

— Старшина, молбата не се уважава.

Както си му беше прието, Ч. С. М. Рокс чакаше недалече, в случай че поискалият разговор на четири очи се опита да нападне офицера. Сега той пое командването.

— Молбата не се уважава. Кръгом марш!

А Гай остана да се чуди: нима тези бяха недвусмислените последици от Дюнкерк? Струваше му се, че да.

Дните в „каторжническия кораб“, както се изразяваше Де Суза, бяха малко на брой, но Гай ги запомни по-ясно от останалите от живота си сред алебардистите: за първи път му бе истински неприятно, храната бе отвратителна, отговорностите му — безкрайно досадни, страдаше от клаустрофобия и всичко това го потискаше, но нямаше никакво предчувствие за национална катастрофа. Приливните вълни и отливите в пристанището, променливият брой заболели на ден, дежурните, тук-там някоя кавга — ето какви бяха дневните му грижи. Саръм-Смит бе определен да се грижи за забавленията и организира концерт, на който трима от старшите подофицери изиграха странна, пантомима, традиционна за алебардистите и извлечена, както твърдеше Де Суза, от неизяснен народен обичай: бяха се маскирали с одеяла и водеха ритуален разговор под названията „Глупавото Бобче“, „Черното Бобче“ и „Лошото Бобче“.

Освен това Саръм-Смит организира дебати на тема „Всеки мъж, който се жени, преди да е навършил тридесетте, е глупак“. Дебатите скоро се превърнаха в поле за саморазкрития: „Мота само да кажа, че баща ми се е оженил на двадесет и две, а не съм виждал по-щастлив и уютен дом от нашия и по-добра майка от моята.“

Саръм-Смит организира и боксови мачове.

Към Аптърп той се обърна с молба да изнесе лекция за Африка. Вместо това Аптърп реши да говори на доста неочаквана тема: „Пълномощията на Лъв — Главния хералд на Шотландия, в сравнение с тези на Главния хералд на Ордена на жарттиерата“^[2].

— Но, чичо, смятате ли, че това ще заинтересува войниците?

— Може би не всекиго. Но който се интересува, ще му бъде наистина много интересно.

— Според мен те ще предпочетат нещо за слонове или канибали.

— Ваша си работа, Саръм-Смит.

Саръм-Смит се отказа от идеята си.

Гай изнесе лекция върху „Изкуството да се приготвява вино“ с изненадващ успех. Войниците с наслада го разпитваха за техническите подробности.

Появяваха се и външни лица, които само увеличаваха калабалъка. Странен стар капитан, приличен на какаду в ярката си униформа на някакъв несъществуващ полк от ирландската пехота, който заяви, че бил от разузнаването. Хванаха го да чете лекция върху „Дворцовия живот в Санкт Петербург“.

Появиха се Дън и хората му. Стигнаха до Франция и пропътували, при големи опасности, разстоянието от Булон до Бордо, без нито веднъж да слязат от влака. Това пътуване из чужбина, на фона на един-единствен обстрел, когато объркан летец пресякъл пътя им, значително бе повдигнало самочувствието на Дън. Саръм-Смит се опита да го прилъже да изнесе лекция върху „поуките от битката“, но Дън обясни, че е прекарал пътуването, заседавайки в Следствения съд под ръководството на старшия офицер във влака, който разследвал случая „разпорения ботуш“. Присъдата гласяла: „преднамерено нанесен уцърб“, но тъй като оттогава пътищата им с офицера се разделили, не знаел къде да изпрати протоколите. Сега правел справки в своя Наръчник по военно право.

На пристанището докараха зловец свръхтовар, означен „Химическо оръжие (нападателно)“ и го оставиха без охрана.

Назначиха на Гай помощник-командир, глуповат млад кадрови офицер на име Брент, и трети младши офицер. Тъй минаваха дните. Внезапно дойде предупредителна заповед и ново преместване. Слязоха на брега. Влакът им потегли бавно и сред пушек и дим ги понесе към

неизвестността. Холандските артилеристи им махаха за сбогом. Събраха им картите на графство Лимърик. Кандилкаха се десет часа, многократно спираха на прелези, многократно се караха с транспортни офицери. Слязоха от влака нощем — великолепна, лунна, дъхава нощ — и си устройха бивак в гората край един парк, където всички пътечки грееха под краката им с фосфоресциращата светлина на гнилоча. Натовариха ги на автобуси и ги пръснаха по стръмния бряг, където Гай научи новините за братовчед си Тони.

В случай на вражеско нахлуване трябваше да се отбранява отсечка от скалист бряг. Когато показаха на Де Суза фронта на неговия взвод, коментарът му беше:

— Но, чичо, всичко това няма никакъв смисъл. Немците са луди, но не чак толкоз. Те няма да дебаркират тука.

— Могат да свалят на брега шпиони. Или някой от дебаркиралите да се заблуди и да слезе тука.

— Според мен са ни пратили на този плаж, защото не ставаме за по-изисканите.

След два дни пристигна на инспекция един генерал, придружен от няколко щабни офицери и от нацупения Ричи-Хук; цели три автомобила. Гай ги разведе из оръдейните гнезда, разположени така, че да покриват всяка пътечка, по която можеше да се слезе на брега за къпане. Генералът обърна гръб на морето и се взря в брега.

— Нямате добър обзег.

— Не, сър. Очакваме врага от противоположната страна.

— Трябва да си осигурите кръгова отбрана.

— Не ви ли се струва, че за тая работа са малко тънки? — попита Ричи-Хук. — Те покриват батальонен фронт.

— Парашутите — не му обърна внимание генералът. — Те са най-опасните. И помнете. Ще защитавате позициите до последния човек и до последния патрон.

— Слушам, сър — отвърна Гай.

— Войниците ви разбират ли това?

— Да, сър.

— Никога не бива да казвате „Ако врагът дойде“, само „Когато дойдат“. Те идват тук още този месец. Ясно?

— Да, сър.

— Тъй, мисля, че огледахме всичко.

— Мога ли да кажа нещо? — запита спретнат млад щабен офицер от разузнаването.

— Кажете.

— Много трябва да внимавате за шпиони от Петата колона — начена офицерът. — Знаете какви ги свършиха на континента. Ще вършат същото и тук. Подозирайте всекиго: викария, селския зарзаватчия, селянина, чийто род живее тук от сто години — най-невероятните хора. Нощем внимавайте за всякакви сигнали, било светлинни, било късовълнови. И още нещо, само за ваше сведение. Да не стига до ушите на чин под взводен командир. По една случайност знаем, че телеграфните стълбове са белязани така, че да изведат нахлуващите части до мястото на срещата им. Метални номерца. Лично съм ги виждал. Смъквайте ги и докладвайте в щаба за всяко намерено номерче.

— Слушам, сър.

Трите коли потеглиха. При последните насърчителни думи Гай вече се намираше при взвода на Де Суза. Шосето се виеше едва ли не по ръба на пропастта. Той и Брент тръгнаха към позицията на следващия взвод. Пътем преброиха десетина телеграфни стълба, всеки — белязан с метално номерче.

— Всички телеграфни постове са такива — каза Брент. — По нареждане от пощите.

— Сигурен ли сте?

— Напълно.

Нощем при охраняването на района им помагаха доброволните отряди за местна отбрана; те докладваха, че често виждат как шпиони от Петата колона сигнализират с фенерче. Едната от версиите бе така добре съчинена, че Гай прекара цяла нощ сам, придружен единствено от алебардист Глас, въоръжен до зъби, в скалисто заливче на пясъчния бряг: бяха им съобщили, че по тъмно там често излизала лодка. Но тази нощ не се мярна никой. Единственият инцидент бе самотен страхотен пламък, който за момент освети цялото крайбрежие. Гай си спомни след това, че в настъпилата за миг тишина бе казал глупаво: „Идат.“ След това отдалеч се донесоха тътенът и вибрациите от експлозия.

— Мина — каза Глас, — вероятно в Плимът.

По време на бденията си Гай често мислеше за Тони, от чийто млад живот щяха да бъдат заличени три, четири, може би пет години така, както онези осем бяха заличени от неговия собствен живот.

Веднъж в една потънала в гъста морска мъгла привечер пристигна съобщение, че врагът напада с иприт. Съобщението изпрати Аптърп, за малко оставен да се разпорежда в щаба. Гай не предприе нищо. След час дойде съобщение, анулиращо тревогата. То бе от полковник Тикъридж, върнал се на поста си.

[1] Град в Южна Ирландия (Ейре). — Б.пр. ↑

[2] Главният хералд на Шотландия се нарича така поради изображения на кралския герб лъв, а Ордена на жартиерата се приписва на влиянието на френския хронист Фроасар върху Едуард III Английски (към 1344 г.). — Б.пр. ↑

3.

Един ден в края на август Гай седеше с ротните си офицери в хотела. Влязоха двама капитани, очевидно от полка на някое от съседните графства, и козируваха.

— Ние сме от първа рота на Пети лоумширски полк.

— Добро утро. С какво мога да ви услужа?

— Но нали ни очаквате?

— Не.

— Пристигаме, за да поемем позициите от вас.

— За пръв път чувам.

— По дяволите. Сигурно пак сме сбъркали назначението. Не сте ли четвърта рота от Втори алебардистки полк?

— Да.

— Тогава всичко е наред. Предполагам, че след време ще пристигне и заповедта. Моите хора идват днес следобед. Имате ли нещо против да ни покажете позициите?

От седмици наред чакаха шпиони от Петата колона. Най-сетне шпионите се бяха явили.

За връзка между четвърта рота и батальонния щаб съществуваше полеви телефон, който понякога работеше. Гай, както бе виждал да правят по филмите, написа на листче: „Питай бат. щаб дали тези са истински“, и се обърна към Брент:

— Бихте ли се погрижили, Бил? Аз ще поема нашите гости — и като се обърна към лоумширите, добави: — Заповядайте, моля. Симпатично местенце, нали?

Излязоха на хотелската тераса; над главите и пред очите им се разстла блестяща синева; стъпваха по затопления чакъл; заобикаляха ги рози; до Гай крачеше Врагът. Гай изучаваше двамата капитани. Бяха в кители. Би трябвало да бъдат в бойна униформа. Младшият не си беше отворил устата — може би за да прикрие немския си акцент; старшият, общо взето, го бяха докарали безупречно, тъй че просто не можеше да бъде истински: насечени изречения, подстригани мустачки, кръст за храброст.

— Предполагам, че искате да видите картечните гнезда?

— По някое време и тях ще трябва да видим, да. В момента обаче ме интересуват повече спалните и столовата. Може ли да се къпем? Как се стига до плажа? Лично аз възнамерявам тука да си карам ваканцията. Тъкмо се бяхме пооправили след Дюнкерк и ни тикнаха да пазим крайбрежието от нахлуване.

— Не искате ли да се изкъпете още сега?

— Добра идея, а, Джим?

Младшият офицер изръмжа; така можеше да ръмжи и тевтонец.

— Обикновено се събличаме тук и слизаме по шинели. Мога да ви дам всичко необходимо.

Дойде Брент и съобщи, че не е могъл да получи отговор от щаба.

— Няма значение — каза Гай. — Аз ще се погрижа за това. Сега ви моля да заведете нашите гости да се къпят. Качете ги в моята стая. Там ще се съблекат. Намерете им шинели и пешкири.

Щом лоумширите излязоха, Гай се върна и намери старшина Рокс.

— Старшина, забелязахте ли нещо странно у офицерите, които ни посетиха?

— Никога не сме смятали лоумширите за нещо особено, сър.

— Аз ги подозирам. Те току-що отидоха да се къпят с мистър Брент. Заповядвам ви да застанете на мястото на картечаря, който покрива плажа.

— Аз ли, сър? Да застана зад картечницата?

— Да. Сигурността го изисква. Не мога да се доверя на никого друго. Заповядвам ви да ги покривате през цялото време, докато слизат до плажа, докато са във водата, докато се връщат. Ако се опитат да извършат нещо подозрително, стреляте.

Старшина Рокс, който през последните седмици си беше съставил добро мнение за Гай, го погледна с леко отчаяние.

— Да застрелям мистър Брент, сър?

— Не, не. Тези двамата, които твърдят, че са лоумшири.

— Какво точно имате предвид под „подозрително“, сър?

— Ако нападнат мистър Брент, опитат се да го удавят или да го хвърлят от скалите.

Рокс печално поклати глава. Бе се оставил да го подведат. Никога не би трябвало и да помисля да се доверява на доброволец.

— Това заповед ли е, сър?

— Разбира се! Не се помайвайте.

— Слушам, сър.

Той zakрачи бавно към картечното гнездо.

— Айде чупка и двамата — нареди той на постовите. — Не ме питайте защо. Направо се изпарявайте и викайте сполайти.

След това, вдървен в знак на протест, се спусна в окопа. Като застана зад мерника, се поотпусна. Не всеки ден му се случваше да стреля по офицери.

Гай изтича в стаята си и претърси раниците на натрапниците. Единият, вместо боен пистолет, носеше люгер. Гай изпразни пачките им. Не откри нищо подозрително — всичко в джобовете и на двамата бе английска изработка, включително написаната по всички правила заповед за прелокация. Гай се опита отново да телефонира и попадна на Саръм-Смит.

— Трябва да говоря с командира.

— Той е на съвещание в бригадния щаб.

— Тогава със заместник-командира или с началник-лагера.

— Няма ги. Останали сме само аз и интендантът.

— Можете ли да изпратите съобщение до командира на съвещанието?

— Съмнявам се. Важно ли е?

— Да. Запишете го.

— Чакайте малко да намеря молив.

Настъпи тишина, след това се чу гласът на Аптърп.

— Ало, драги, какво става?

— Става каквото става, освободете линията. Опитвам се да предам едно съобщение на Саръм-Смит.

— Той отиде да търси бръснарско ножче, за да си наостри молива.

— Тогава запишете го вие. Диктувам: „4 рт до 2 бат чрез бриг щаб“.

— Не съм сигурен, че е уставно.

— По дяволите устава. Предайте на командира, че при мен има двама души, които твърдят, че са лоумшири. Твърдят, че имали заповед да поемат позициите от мен. Искам да знам дали наистина е така.

— Я гледай, драги, тая работа никак не ми харесва. Идвам веднага.

— Никакво идване. Само предайте съобщението на командира.

— С мотоциклета мога да долетя за двадесет минути.

— Бъдете човек, само предайте съобщението ми на командира.

Намусено:

— Е, щом не ме искате, ваша си работа. Но въпросът ми се струва прекалено сериозен, за да го решавате сам.

— Не съм сам. С мен има сто войника. Просто предайте съобщението.

Много намусено:

— Ей ви го Саръм-Смит. Негова работа е да предава съобщения. Мога да ви кажа, че си имам достатъчно задължения, и то от строго поверителен характер.

Саръм-Смит, върнал се на телефона, записа съобщението.

— Точно ли го записахте?

— Да. Но тука има една заповед, която май е свързана с вашето запитване. Дойде точно когато началник-лагера излизаше. Той ми нареди да ви я пратя, но не сколасах. Чакайте секунда. Тук е някъде. Да. Втори батальон да предаде позициите си на Пети лоумширски полк и да се съсредоточи незабавно в парка Брук с всички боеприпаси и снаряжение. Това е мястото, където пристигнахме в самото начало. Извинявайте, че чак сега ви го съобщавам.

— По дяволите!

— Искате ли да препратя съобщението на командира?

— Не.

— Много шум за нищо, а?

Слагайки слушалката, Гай зърна плувците да се връщат по скалите, следени от дулото на окопаната картечница. Казаха му, че водата била великолепна. Обядваха с Гай, спаха и пак се къпаха и след това се върнаха в частта си. Сигурно ще се изненадат, размишляваше Гай, когато открият липсата на патрони. Никога няма да узнаят, че в този слънчев първи ден от ваканцията си са били тъй близко до смъртта, както и на дюнците в Дюнкерк. Една нелепа лудория — и с тях щеше да бъде свършено.

Пак лашкане — буфер о буфер по целия влак.

Бригадата се събра и разположи на палатки в парка Брук. Сега на мода бе „разсъсредоточаването“: вместо в спретнати редици, които бяха придавали на Пенкърк вида и, донякъде, благородството на цветна картичка от викторианска Англия, сега палатките се въдеха разхвърляно, потърсили сенките на самотните дъбове из парка или сгушени в недонаправените укрития наоколо. Страхотно табу бе наложено върху проправянето на пътечки. Поставиха специални постове, които с викове караха войниците, запътили се към бригадния щаб през моравата, да се промъкват между храстите.

Скоро беше разкрито и естеството на Аптърповите „поверителни задължения“. Помагал на интенданта да разпределя нечакана пратка тропически униформи. През първите два дни в Брук Парк алебардистите маршируваха рота след рота и получаваха тропически шламове и несъразмерни гимнастюрки. Почти нямаше човек, когото те да не превърнат на чучело. След това скътаха някъде облеклото и вече не го споменаха. То малко ги интересуваше. През изминалите месеци ги бяха местили тъй внезапно и тъй често и тъй безцелно и последователно им бяха раздавали, отнемали и пак раздавали тъй много военни вещи, че те правеха догадките си за бъдещето, колкото да се рече.

— Предполагам, че заминаваме да си върнем Сомалия (която тъкмо бе изоставена) — рече Де Суза.

— Униформите са просто част от пълното алебардистко снаряжение — отвърна Брент.

Независимо от всичко друго униформите, доведоха до развръзка в процеса, който Де Суза наричаше „Креенето на Ленард“.

Докато отбраняваха корнуолските скали, офицерите от Втори батальон не се срещаха често. Сега отново се бяха обединили и Гай откри у Ленард печална промяна. Мисис Ленард се бе настанила наблизо на квартира заедно с бебето и полагаше всички усилия да откъсне Ленард от войската. Бомбите вече падаха доста по-нагъсто. С увереност се предсказваше, че вражеското нахлуване ще стане в средата на септември. Мисис Ленард искаше мъж в къщата си. Когато Ленард се премести от крайбрежието заедно с ротата си, мисис Ленард също се премести и се настани в селската странноприемница.

Тя покани Гай на вечеря и обясни затруднението си.

— На вас ви е лесно. Вие сте стар ерген. Предполагам, че никак няма да ви е зле в Индия, с туземна прислуга и разни вкусни манджи. А какво ще стане с мен? Ей това бих искала да знам.

— Не смятам, че се очертава заминаване за Индия — възрази Гай.

— Че защо тогава тая нова шапка на Джим? Това е индуска шапка, нали? Само не ми разправяйте, че сте му дали шапката и тия шорти шести номер, за да си ги носи тук през зимата.

— Това е част от пълното снаряжение на алебардистите.

— Вярвате ли си?

— Не. Честно казано, не.

— Е? — тържествуваше мисис Ленард.

— Дейзи не желае да разбере, че войнишката жена трябва да търпи — намеси се Ленард.

— Не съм се омъжила за войник. Ако знаех, че ще ставаш войник, щях да си взема летец. Виж, техните жени са си добре и, нещо повече, именно летците ни печелят войната. Нали тъй казва и радиото? И то да бях само аз — нищо, ами нали трябва да се мисли и за детето?

— Вижте, мисис Ленард, в случай на нахлуване не можете да очаквате, че Ленард ще ви бъде отделен специално, за да защитава детето.

— Ще се погрижа да бъде наблизо; във всеки случай няма да позволя той да ходи да ми прави слънчеви бани и да ми лежи под палмите и да свири на укулеле.

— Ако заминем за чужбина, задълженията ни едва ли ще бъдат точно тези.

— О, я недейте да важничите! Поканила съм ви, за да ни помогнете. Нали сте все с шефовете.

— Много от войниците също имат малки деца.

— Мен ме интересува само моето.

— Дейзи, държиш се неразумно. Моля ви, чичо, накарайте я да проумее.

— Да заминаваше цялата армия, друг въпрос. Но защо ще изпрацат тъкмо Джим?

— Предполагам, че бихте могли да подадете молба да ви прехвърлят обратно в казармата — каза Гай накрая. — Сто на сто мнозина ще поискат да дойдат на ваше място.

— Че как не — заяви мисис Ленард. — Това си е чиста евакуация, нищо друго, пращат ви на хиляди мили от фронта при рикши, сахиби и вкусна похапна!

Вечерята излезе тъжна. На връщане към лагера Ленард призна на Гай:

— Много съм потиснат. Не мога да оставя Дейзи в такова състояние. Вярно ли е, че понякога, веднага след раждането, жените откачали за известно време?

— Така съм чувал.

— Може би и с Дейзи е станало тъй.

Междувременно тропическите шлемове бяха прибрани и дългите горещи дни бяха прекарвани в учебни атаки срещу Брук Хаус от всяка възможна посока.

Няколко дни по-късно Ленард пресрещна Гай и му каза мрачно:

— Тая сутрин говорих с полковника.

— Тъй.

— За онова, което искаше Дейзи.

— Е?

— Държа се много сваятно.

— Той е много свестен.

— Обеща да изпрати името ми с предложение за прехвърляне в Учебния батальон. Може би няма да стане веднага, но според него ще ми разрешат.

— Дано съпругата ви да е доволна.

— Чичо, упреквате ли ме?

— Не ми е това работата.

— Упреквате ме, виждам. Аз самият се упреквам. Но Ленард нема време да изживява срама, свързан с решението му. Същата нощ пристигна заповед и Бригадата получи четиридесет и осем часов отпуск преди отплаване.

4.

Гай отиде за един ден в Мачет. Бяха разпуснали учениците за лятната ваканция. Завари баща си да се труди над „Латинска проза“ на Норд и Хилярд и върху бледосиньо томче на Ксенофонт, опреснявайки познанията си за новия учебен срок.

— Трябва да проверявам всяка дума — каза мистър Краучбак едва ли не ликуващо. — Тия малки негодници хващат всяка грешка. Миналия срок непрекъснато го правеха, но бяха много снизходителни.

Гай се върна един ден по-рано, за да се увери, че с отпътуването на ротата няма да има проблеми. Привечер, минавайки през почти пустия лагер, се натъкна на генерала.

— Краучбак — каза генералът, като се взря в него, — още ли не сте станали капитан?

— Не, сър.

— Но командувате рота.

Повървяха заедно.

— С други думи получили сте най-доброто, което може да си поиска един командир. Нищо в живота не може да се сравни с повеждането на рота в бой. След него се нарежда само възможността сам да извършиш нещо. Всичко останало си е чиста бюрокрация и телефони. — Под дърветата, в чезнещата светлина, Гай почти не го виждаше. — Не отиваме на кой знае колко лично място. Длъжен съм да не ви казвам, тъй че ще ви кажа. Мястото се нарича Дакар. Не бях го чувал, докато не започнаха да ми изпращат строго секретните доклади на разузнаването, пишат все за фъстъци. Френски град в Западна Африка. Както познавам френските колонии, сигурно ще са булевард до булеварда и бардак до бардака. Ние ще сме поддържаща част. Даже по-лошо: поддържаща част на поддържащата бригада. Първи там ще се разквартируват морските пехотинци, да пукнат дано! Френска му работа. Смятат, че няма да се натъкнат на съпротива. Но все ще понаучим нещо. Съжалявам, че ви го казах. Ако разберат, ще ме изправят пред военен съд. А вече съм твърде стар за военен съд.

Той се извърна рязко и изчезна в гората.

На следващия ден дойде заповед да се качат на влака за Ливърпул. Ленард остана с ариергарда „в очакване на прехвърляне“. Никой освен Гай и полковника не разбра защо. Повечето го сметнаха за болен. От известно време приличаше на привидение.

Нещо подобно се бе случило в полка на капитан Тръслав. Един нафукан състезател по поло на име Конгрийв подаде оставка точно когато ги изпращаха в чужбина. Полковникът оповести в столовата: „Господа, налага се да ви помоля името на капитан Конгрийв вече никога да не се споменава в мое присъствие.“ Годеницата на Конгрийв му върна пръстена. От полковника до барабанчика — всички се усещаха опетнени и много от последвалите геройски дела бяха продиктувани от желанието да се възстанови честта на полка (Конгрийв се появи отново едва в предпоследната глава, грижливо преоблечен като афгански търговец, с ключовете на Патанската крепост, където самият Тръслав очакваше мъчителния си край). Но Гай не се срамуваше от дезертьорството на Ленард. По-скоро му се струваше, докато се люшкеше във влака към Ливърпул, че дезертьори са самите те. Местоназначението им не бе съчетание от Хонолулу, Алжир и Квета, както смяташе с помраченото си от филми въображение мисис Ленард, а топло, колоритно и добре разположено градче, далеч от бомбардировки, газ, глад и вража окупация; далеч от безпросветния концентрационен лагер, в който внезапно се бе превърнала цяла Европа.

Хаос в Ливърпул. Кейове и кораби, потънали в пълен мрак. Бомби някъде де толкова далеч. Щабни офицери, отговорни за отплаването, прошарващи списъците със затъмнени фенерчета. Гай и ротата му бяха качени на един кораб, получиха друга заповед, слязоха и престояха на пристанището един час. Сирените свиреха отбой и тук-там светнаха лампи. Офицерите, които бяха потънали някъде, пак се появиха и подновиха работата си. Най-сетне, призори, се качиха вдървени на кораба и се настаниха. Гай се увери, че всички са си легнали, и тръгна да търси своята каюта.

Тя се намираще в първа класа: нищо не се бе променило на кораба от времето, в което го запълваха охолни туристи. Корабът бе чартърен, с екипаж от търговския флот. Стюардите, от Гоа^[1], вече бяха

на крак и шетаха в прясно изгладените си червено-бели ливреи. Мълчаливо си гледаха работата, подреждаха симетрично пепелниците в салоните, разтваряха завесите пред новия ден. Бяха напълно спокойни. Никой не им бе споменавал подводниците и торпедните лодки.

Но не всичко бе спокойно. Като зави, търсейки каютата си, Гай се натъкна на алебардист Глас, който гонеше да бие един гоански стюард, изискан, тънък, възрастен, с великолепни бели мустаци на умокреното си от сълзи кафяво лице, и го преследваше вън-вътре в каютата, сякаш танцуваше.

— Пипнах този черен кучи син на местопрестъплението, сър. Ровеше ви в багажа, сър.

— Моля, сър, аз съм прислужникът за каюта, сър. Не познавам този груб войник.

— Спокойно, Глас. Той просто си е изпълнявал задълженията. Сега се махайте и двамата, искам да си лягам.

— Но нали няма да пуснете тоя туземец да ви се мотае из каютата, сър?

— Аз не туземец, сър. Португалец християнин, сър. Мама християнка, папа християнин, шест деца християнчета, сър.

Той измъкна от колосаната си риза златен медальон, увесен на врата му, изтънял от дългото люлеене и клатене на кораба, в чийто ритъм се бе търкал година след година о безкосмената тъмна гръд.

Внезапно сърцето на Гай се разтвори за стюарда. Стоеше пред сродна душа. Закопня да му покаже собствения си медальон, подаръка на Джървъс от Лурд. Имаше хора, които биха сторили тъкмо това; хора, по-достойни от него; които може би биха се преодолели да кажат „бау!“, биха накарали нацупения алебардист да се разсмее и така биха помирили и двамата.

Но Гай, въпреки цялото си намерение да го стори, само бръкна в джоба си, и извади две монети от по половин крона:

— Ето. Това ще оправи ли нещата?

— О, да, сър, благодаря. Много ще ги оправи, сър — и гоанецът се извърна и си тръгна позарадван, но не като успокоена сродна душа, а чисто и просто като слуга, получил по-голям бакшиш от обикновено. Гай се обърна към Глас:

— Ако разбере, че пак сте посегнали на персонала на кораба, ще ви пратя в караулното.

— Слушам — отвърна Глас, като гледаше Гай, сякаш той беше подвелият полка си капитан Конгрив.

На сутринта на войниците бе разрешено да спят до късно. В единадесет Гай строи ротата си на палубата. Необичайно обилната и разнообразна закуска — нормалната закуска, предвиждана от корабната компания за трета класа — бе разпръснала нощните недоволства. Всички бяха в добро настроение. Гай ги предаде на взводните командири с разпореждането да се проверят припасите и снаряжението и тръгна да разузнава. Втори батальон се бе наредил по-добре от останалите, натъпкани на съседния кораб. Втори батальон бе на своя кораб сам, само с бригадният щаб и шепа чужденци, офицери за свръзка на Свободните французи^[2], артилеристи от морската пехота, морски десантчици, капелани, един специалист по тропическа хигиена и тъй нататък. Една малка пушалня бе превърната в стая за: „Планиране на операциите. Забранено влизането на всички чинове“.

Гай различи огромен, груб, безцветен корпус на дрейфущ самолетноносач. Всяка връзка със сушата бе забранена. На пасарелите бяха поставени постове. По кея крачеха патрули на военната полиция. Но целта на експедицията не остана за дълго в тайна, тъй като на обяд един от вевесето, размахал безгрижно пакет с надпис „Свръхсекретно. Да се предаде лично на офицер“, го изпусна точно преди да се качи на катера си и бризът подхвана, понесе и пръсна няколко хиляди синьо-бяло-червени листчета с отпечатани лозунги:

ФРАНЦУЗИ ОТ ДАКАР!

РАБОТЕТЕ С НАС ЗА СПАСЕНИЕТО НА ФРАНЦИЯ!

ГЕНЕРАЛ ДЕ ГОЛ

С изключение на един от капеланите, новак във войската, никой не очакваше сериозно, че подготовката ще даде някакъв резултат. През последните седмици алебардистите бяха преживели твърде много прехвърляния, призиви и разочарования. Сега приеха като част от всекидневието си поредицата от заповеди, анулирането им и недоразуменията. Разрешиха им да слязат на брега — отмениха

разрешението; вдигнаха цензурата над писмата и пак я наложиха; корабът пусна котва, изгуби я и се върна в пристанището; разтовариха и пак натовариха припасите „в тактически порядък“. И съвсем внезапно един следобед отплаваха. Последният вестник, който стигна до кораба, съобщаваше за засилени бомбардировки. Де Суза нарече техния кораб „бежански“.

Струваше им се почти естествено, че пак ще се върнат, но корабът запори водите на Атлантика, докато стигнаха до мястото на срещата: огромен широк пояс сива вода, в която гъмжаха плавателни съдове от всякакъв тонаж, от бойния кораб и самолетоносач „Барам“ до едно корабче, наречеш „Белгрейвия“, което според слуховете превозвало шампанско, бански соли и други изтънчени утехы за Дакарския гарнизон. След това целият конвой промени курса и отплава на юг; разрушителите кръстосваха наоколо им като териери; от време на време някой приятелски самолет минаваше ниско над главите им; храбрата малка „Белгрейвия“ тепаше отзад.

Два пъти дневно „отработваха“ нападение. Никъде не мърдаха без спасителни ризи. Но спокойното море и гоанските стюарди, които дрънкаха със сладкогласните си гонгове по застланите с килими коридори, не можеха да не окажат своето въздействие. Всичко бе мирно и дори когато кръстосвачът „Фиджи“ бе торпилиран пред очите им на една-две мили пред тях и цялата флота започна да пуска дълбочинни бомби против подводници, неделният им следобеден сън почти не се наруши.

Дън и свързочниците се бяха появили отново и се качиха на борда с бригадния щаб, но Аптърп не ги забелязваше, а може би изобщо не осъзна присъствието им, тъй задушевени бяха разговорите му със специалиста по тропическа медицина. Войниците играеха физическо и се боксираха, слушаха лекции за Дакар, генерал Де Гол и маларията и колко е важно да нямат сношения с туземки; излежаваха се по предната палуба, а вечер капеланите им организираха концерти.

Единствено генерал Ричи-Хук бе недоволен. На бригадата му бе отредена второстепенна и условна роля. Смяташе се, че Свободните французи ще бъдат посрещнати в града с отворени обятия. Очакваше се единствено съпротивата на бойния кораб „Ришельо“. С него щяха да се справят кралските морски пехотинци и една част с неопределено предназначение, наричана „командоси“. Можеше да стане така, че

алебардистите изобщо да не слязат на брега; дори да го стореха, задачата им щеше да бъде някоя прочиствателна операция или да сменят морските пехотинци на постовете им. И никакъв пердах. В огорчението си генералът се скара с капитана на кораба и му бе забранен достъпът до мостика. Той бродеше по палубите самин, понякога понесъл оръжие — примерно някой градинарски нож, който много му бил послужил в предишната война.

Горещината стана нетърпима, въздухът — неподвижен и мъглив. Странна миризма, обяснявана като фъстъчена воня, стигаше до тях от близкия, но невидим бряг. Чу се, че били стигнали до местоназначението си; че Свободните французи преговаряли с поробените си съотечественици. Неиде в мъглата отекваха изстрели. Конвойт се изтегли далеч от обсега на огъня и склучи кръг. Между корабите закръстосваха катери. На флагманския кораб бе свикано съвещание, от което генерал Ричи-Хук се върна захилен. Той говори пред батальона и съобщи, че въпреки възраженията е решено на следващия ден да слязат на брега; след това обиколи корабите, където се бяха разположили другите батальони под негово командване и им съобщи вълнуващата вест. Раздадоха се карти. Офицерите не спаха цялата нощ, проучвайки определените им плажове, границите, втората и третата вълна на настъплението. През нощта корабите доближиха сушата и призори сивата ивица на африканския бряг вече можеше да се различи отвъд водата, над която се вдигаше пара. Войниците не мърдаха от определените им места, издути от муниции и неприкосновени запаси. Часове минаха. Пред тях се водеше усилена стрелба; чу се, че „Барам“ бил ударен. Едно самолетче на Несвободните французи избръмча през облаците и им пусна бомба съвсем наблизко. Генералът се бе върнал на мостика и бе в отлични отношения с капитана. След това конвойт още веднъж отплава извън обсега на стрелбата и на залез бе свикано ново съвещание; генералът се върна бесен и свика офицерите.

— Господа, край. В момента очакваме от Военно министерство потвърждение, че се изтегляме. Съжалявам. Съобщете на войниците и не им позволявайте да униват.

Не стана нужда да изпълняват последната заповед. Изненадващо лудешко настроение обхвана кораба. Дебаркирането ги бе уплашило

малко повече, отколкото показваха. По палуби и в столовата войниците „палуваха и се веселяха“.

Веднага след вечеря Гай бе призован в стаичката, в която бе „Забранен достъпът за всички чинове“.

Завари там генерала, капитана и полковник Тикъридж, всички въодушевени и подозрително палави. Генералът каза:

— Възнамеряваме да се позабавляваме неофициално. Интересува ли ви?

Въпросът бе тъй неочакван, че Гай изобщо не се опита да отгатне значението му и само отвърна:

— Да, сър.

— Хвърляхме чоп и вашата рота спечели. Можете ли да намерите десетина сигурни мъже за разузнавателен патрул?

— Да, сър.

— И подходящ офицер, който да ги ръководи?

— Разрешавате ли да отида аз, сър? — попита той полковник Тикъридж.

Точно в стила на Тръслав.

— Да. Сега вървете и наредете на войниците да са готови след час. Кажете им, че става дума за допълнителен наряд. След това се върнете, като носите карта, за да получите заповедите си.

Когато се върна, Гай завари заговорниците много весели.

Имах едно недоразумение с командувачия обединените войски — поде Ричи-Хук. — Между сведенията за плаж А, дадени от разузнаването на флота и на пехотата, имаше известни несъответствия. Отбелязахте ли си?

— Да, сър.

— В окончателния план се предвиждаше да не се слиза на плаж А. Някакъв идиот докладвал, че плажът е миниран и, общо взето, недостъпен. По мое мнение той си е съвсем чист. Няма да ви обяснявам защо смятам така. Но сам ще се убедите, че ако бяхме слезли на плаж А, щяхме да пипнем жабарите по бели гаци. Вадят ми някакви отвратителни снимки и ми разправят, че там се виждала бодлива тел и все тая муха им е в главата. Лично аз не видях тел. Командувачият каза нещо обидно в смисъл, че две очи виждали по-добре от едно с монокъл. Разискванията се разгорещиха. Операцията е отменена и нас всички ни направиха на глупаци, но искам да го докажа

на главнокомандувация. Тъй че пращам патрул на брега, за да съм сигурен.

— Слушам, сър.

— Така, това е целта на операцията. Ако мястото наистина е минирано или срещу вас се стреля, връщате се бързичко и повече ни дума по въпроса. Ако брегът е чист, както смятам, може да донесете някое сувенирче, което ще препратя на командувация. Той е подозрителен. Все едно какво ще донесете, просто да го накараме да се почувствува глупак... кокосов орех или нещо подобно. Не можем да използваме лодките на флота, но капитанът е мъжко момче и ни дава моторната лодка. Това е. Утре чакам доклада ви. Уредете тактическите подробности със своя командир.

Ричи-Хук ги остави. Капитанът разясни къде се намира лодката спрямо люка.

— Други въпроси има ли? — попита полковник Тикъридж.

— Не, сър — отвърна Гай. — Всичко ми изглежда напълно ясно.

[1] Територия на Бомбайското крайбрежие, по онова време — принадлежаща на Португалия. — Б.пр. ↑

[2] Организацията, ръководена от Шарл де Гол от 1940 до края на войната. — Б.пр. ↑

5.

Два часа по-късно патрулът на Гай се строи в трюма, в който бе отворът към моторницата. Обуца с гумени подметки, къси панталонки и туники; без фуражки, без противогази, снаряжението им — на кръста. Всеки носеше по няколко ръчни гранати и пушката си; изключение правеха двамата картечари, които в случай на съпротива трябваше да разположат картечницата на първата подходяща позиция и да бъдат готови да прикриват отстъплението. Лицата на всички бяха почернени. Гай даде подробни разпореждания. Сержантът ще се качи в моторната лодка пръв и ще слезе на брега последен, след като се увери, че са дебаркирали сполучливо. Гай ще слезе пръв; войниците ще се пръснат ветрилообразно от двете страни. Гай ще носи фенерче, обвито с розова хартия, и ще святка от време на време, за да показва посоката. Бодливата тел, ако има такава, може да се различи въпреки прилива. Ще навлязат достатъчно, за да открият има ли я или не. Първият, който се натъкне на тел, да му съобщи. Ще проверят дължината. Ако Гай свирне веднъж, това ще означава оттегляне към моторницата... и тъй нататък.

— И запомнете — завърши той — ние сме на разузнаване. Не се опитваме да завоюваме Африка. Ще стреляме само ако ни се наложи да прикриваме изтеглянето си.

Най-сетне чуха скрипеца над главите си и разбраха, че смъкват лодката им.

— Отвън има желязна стълба. Височината е около шест метра. Всеки да внимава онзи преди него да е стигнал до водата, преди сам да започне да слиза. Ясно ли е всичко?

Преди люкът да се откряне, светлините в трюма изгаснаха. Скоро пред тях просветна четириъгълник, през който нахлу морска мъгла.

— Всичко наред ли е там долу?

— Тъй вярно, сър.

— Тогава напред, сержант!

Един по един мъжете се нанизаха от мрака в нощта. Гай слезе последен и зае мястото си на кърмата. Тясно бе и не можеха дори да приклекат. Гай изпита класическото лъжеуоещане на човек непознат, неканен. Над тях отворът шумно се затвори. Някакъв глас попита: „Други пътници за «Авантюра»?“ Гледай ти каква mot juste, помисли си Гай. Потеглиха. Моторът забуча, както им се стори, прекалено силно и лодката леко се понесе към плаж А.

Плаваха почти час, защото плажът бе на север от града, в позиция, която, ако би била превзета, би осигурила десант на юг. Вонята от мотора, тропическата нощ, сгънатите тела, безразборното плискане на вълничките о носа. Най-сетне рулевият каза:

— Трябва вече да се подготвяте, сър.

Моторът заглъхна. Ясно и съвсем наблизко се очертаваше бреговата ивица. Силните очи на моряците потърсиха и откриха зиналия залив на плажа. Заглушиха мотора и в пълна тишина оставиха инерцията безшумно да ги довлече до брега. След това се врязаха в пясъка. Гай стоеше с ръце на планшира, готов. Скочи през борда и потъна до гърди в топлата вода. Запрепъва се с мъка, водата стигна до кръста му, после — до коленете му, и накрая Гай излезе на твърд пясък. Изпита най-вълнуващото усещане в живота си: първата му стъпка на вражеска територия. Светна с фенерчето зад себе си и чу плискане; лодката отново дрейфуваше и за да стъпят на дъното, последните войници трябваше да плуват. Видя как от двете му страни се появяват и пръскат призрачни фигури. Светна два пъти, което означаваше „напред“. Видя и чу как картечарите, търсейки си позиция, се придвижиха към фланга. Патрулът тръгна по брега. Първо твърд мокър пясък, след това мек сух пясък, след това дълга остра трева. Продължаваха безшумно. Внезапно пред тях израснаха палми. Първото нещо, което Гай намери, бе кокосов орех. Той го вдигна и го предаде на алебардист Глас отляво.

— Занесете това в лодката и ни чакайте там — прошепна той.

В ранните стадии на експедицията алебардист Глас бе показал признаци на почит и необичайно усърдие.

— Какво? Аз? Тоя орех ли, сър? В лодката?

— Да, без разговори. Хайде?

В този момент на Гай му стана ясно, че му е напълно все едно дали Глас ще го уважава, или не.

Второто, на което се натъкна, бе жица, хлабаво оплетена около палмовите стебла. Светна три пъти, което означаваше: „Върви внимателно. Пази се от жицата.“

Чу как от двете му страни се препъват; до ушите му стигна шепот:

— Жица отляво.

— Жица отдясно.

Като осветяваше с мъждивото фенерче пространството около себе си и опипваше с ръце и с крака, Гай откри ниска, тънка, зле направена преграда от жици. След това осъзна, че на четири крачки от него през жиците се промъква тъмна фигура.

— Мирно там!

Фигурата продължи да пълзи, измъкна се изпод жиците и шумно се запромъква през храстчета, трева и тръни.

— Връщай се, по дяволите! — изкрещя Гай.

Мъжът вече не се виждаше, но още се чуваше. Гай наду свирката. Войниците покорно се извърнаха и се заспуцаха към брега. Гай остана на място, очаквайки провинилия се. Бе чувал, че войниците, полудели внезапно, понякога се опомняли, подчинявайки се автоматично на командата.

— Малоумника отпред — изкрещя той, сякаш се намираше на казармения плац. — Кръгом, марш!

Единственият отговор, съвсем близко вляво, беше заповед: „Halte-la! Qui vive?“^[1]. След това чу експлозия на граната. След тава от всички страни по целия бряг внезапно се разрази стрелба: нищо застрашително, няколко пушечни изстрела, които изсвириха между палмите. Веднага собствената им картечница откъм фланга отговори с три откоса, които минаха заплашително близко до него. На Гай му се стори твърде вероятно да го убият веднага. Той зашепна молитвата в случай на смъртна опасност; думи, станали част от него, които си казваше дори ако бе сънувал, че пада отвисоко. Но си помисли също: колко нелепо да се оставиш да те убият така!

Хукна назад към плажа. Лодката бе там, двама мъже, стъпили във водата, я придържаха близко до брега. Останалите от патрула стояха наблизко.

— На борд — изкомандува Гай.

Изтича до картечарите и ги извика.

Навътре в сушата се чуваха крясъци на френски и безразборна стрелба.

— Личният състав е налице, сър — докладва сержантът.

— Не, вълните носят някого.

— Не, сър, преброих ги. Всички са налице. Скачайте, сър, да се махаме, докато още можем.

— Ще поизчакаме. Трябва да проверя пак.

Командирът на лодката, лейтенант от запаса, каза:

— Имам заповед да се изтегля веднага, след привършване на операцията и даже преди това, ако сметна, че лодката е застрашена.

— Още не са ни забелязали. Стрелят напосоки. Дайте ми две минути.

Гай знаеше, че във възбудата на първия бой хората често се поддават на заблуди. Извънредно удобно би му било да предположи, че само си е представил тази тъмна, потъваща фигура. Пак излезе на брега и видя как липсващият пълзи към него.

В бликналия гняв Гай каза:

— За тая работа ще ви предам на военен съд. — Сетне додаде: — Ранен ли сте?

— Разбира се, че съм ранен — отвърна пълзящата фигура. — Помогнете ми.

Вярно, не се бяха натъкнали на немска отбрана с прожектори и автомати, но очевидно охраната бе получила подкрепление и пушечната стрелба се усили. В бързината и гнева си Гай не обърна внимание на странния тон на ранения. Повдигна го и мъжът, който не тежеше особено, се запрепъва към лодката. Притискаше нещо под мишницата на свободната си ръка. Едва когато двамата се качиха и лодката на пълен ход се понесе навътре, Гай огледа ранения. Освети с фенерче, лицето и срещна блясъка на едно-единствено око.

— Изправете ми крака — нареди генерал Ричи-Хук — и някой да ми направи временна превръзка. Драскотина е, но ужасно боли и много кърви. И се погрижете за кокосовия орех.

Започна да се занимава с раната си, но преди това намери време да постави на коленете на Гай мокра къдрава негърска глава.

А Гай бе толкова изтощен, че заспа, стискайки този трофей. Когато стигнаха кораба, спеше целият патрул. Само Ричи-Хук стенеше в унеса си и от време на време псуваше.

[1] „Стой! Кой там?“ (фр). — Б.пр. ↑

6.

— Сега ли ще пожелаете да изядете този орех или по-късно, сър?
Алебардист Хол беше застанал до койката на Гай.

— Колко е часът?

— Точно единадесет, сър, според вашата заповед.

— Къде сме?

— Плаваме с конвоя, сър, но не към дома. Полковникът иска да ви види веднага щом сте готов.

— Оставете ореха тук. Взех го като сувенир.

Гай още се усещаше изтощен. Докато се бръснеше, си припомни последните събития от изтеклата нощ.

В лодката се бе поосвежил; люлееше се под високия корабен корпус, стиснал негърската глава с две ръце.

— С нас има ранен. Спуснете клуп за пренасянето му.

Горе се разтакаваха известно време, после нещо светна в черния четириъгълник.

— Аз съм корабният хирург. Качете се вие, аз ще слеза.

Гай се покатери в трюма. Лекарят слезе. Заедно с двама санитарии носеха специално приспособление за подобни случаи, нещо като люлка, която смъкнаха, увиха около генерала и изтеглиха внимателно.

— Носете го направо в лазарета и го подгответе. Друг някой ранен ли е?

— Не, само той.

— Никой не ме е предупредил, че се очакват ранени. За щастие сутринта приготвихме всичко. Но никой не ми е казал, че тази вечер се очаква нещо — мърмореше лекарят, невидим и нечут зад приведените под тежестта санитарии.

Патрулът се качи на борда.

— Всички се държахте великолепно — каза Гай. — Сега сте свободни. Ще обсъдим акцията утре. Благодаря ви, моряци. Лека нощ.

Събуди полковник Тикъридж, за да му докладва.

— Разузнаването мина успешно, сър. Един кокосов орех. — И постави главата до пепелника на полковник, Тикъридж на края на

койката му.

Полковник Тикъридж бавно се разсъни.

— За бога, какво е това?

— Френска колониална пехота, сър. Няма опознавателни знаци.

— Няма значение, махайте го оттук! Ще говорим за това утре.

Всички ли са невредими?

— Целият ми патрул, сър. Един ранен извън бройката. Използувахме носилка. Сега е в лазарета.

— Кого, по дяволите, имате предвид, като казвате „извън бройката“?

— Генерала, сър.

— Какво?!

Гай бе сметнал, че полковник Тикъридж е посветен в тайната, че и той е участвувал в заговора да го направят на глупак. Сега престана да се сърди.

— Вие не знаехте ли, че и той идва, господин полковник?

— Откъде да знам!

— Сигурно се е скрил в трюма и се е смесил с патрула в тъмнината, сър, с почернено лице.

— Старият дявол! Зле ли е ранен?

— В крака.

— Може би не е толкова зле. — Полковник Тикъридж, вече напълно събуден, се закиска, после стана сериозен. — Но каква дяволска каша! Е, ще я обсъдим утре. Вървете да спите.

— А това?

— За бога, хвърлете го!

— Смятате ли, че е редно, сър, без да се посъветваме с генерала?

— Във всеки случай махайте го оттук!

— Слушам, сър. Лека нощ.

Гай стисна здраво косата и тръгна по задушния коридор. Срещна един нощен стюард гоанец и му показа главата. Стюардът изквича и избяга. Лекомислие обзе Гай. Да влезе в каютата на Аптърп? Не. Натисна дръжката на Оперативната стая. Стаята не бе заключена, нито охранявана. Всички карти и поверителни документи бяха прибрани. Гай остави товара си в сандъчето за входяща поща на генерала и, внезапно поддавайки се на изтощението, се прибра в каютата, хвърли

окървавената си риза, изми окървавените си гърди и ръце и заспа дълбоко.

— Как е генералът, господин полковник? — запита Гай, като се яви в канцеларията.

— Много бодър. Току-що излезе от упойката. Искане си кокосовия орех.

— Оставих му го на бюрото.

— По-добре му го занесете. Искане да ви види. По неговите думи снощи сте се проявили. Жалко, че нямахте късмет. — Гай не бе очаквал поздравленията да вземат точно такава форма. — Седнете, чичо, не сте под арест... все още.

Гай седеше мълчаливо; полковник Тикъридж кръстосваше по килима.

— Човек има шанса да получи медал веднъж-дваж в живота си. Някои изобщо нямат шанс. Вашият бе снощи и вие се проявихте добре. По всички правила сега би трябвало да подготвям доклад, с който да ви представя за кръст за храброст. Вместо това така сме се подредили! Не мога да си представя какво ни беше прихванало снощи. Дори няма как да потулим цялата работа. Да беше замесен само батальонът, сигурно щяхме да опитаме, но на тоя кораб плава сульо и пульо и просто няма как. Ако не се беше набъркал генералът, щяхме да натолим вас. „Фанатизиран млад офицер... мъмрене...“ и тъй нататък. Но сега ще се наложат медицински доклади и разследване. На неговата възраст той просто не може да си позволява подобно нещо и да смята, че ще му се размине. Да знаех какво е намислил, нямаше да му помагам. Или поне така разсъждавам тази сутрин. А и капитанът на кораба ще си изпати. А и вие ще си изпатите. Разбира се, вие сте изпълнявали заповед. Юридически сте чист. Но петното си остава. До края на живота ви, когато се спомене името ви, някой непременно ще се обади: „Да не е оня, който се окепази в Дакар през четиридесета година?“ Макар че за вас това май няма значение. Вие ще напуснете корпуса и имената ви няма да се споменават, прав ли съм? Хайде, елате да занесем на генерала главата.

Намериха генерала на болничната койка, сам в офицерския бокс, с мачетето му, току-що излъскано, до него.

— Не беше чист удар — каза генералът. — Глупакът ме видя първи, така че се наложи да му метна една граната и чак след това да потърся главата му да я поодялкам. Е, Краучбак, как ви се хареса да командувате генерал?

— Намерих го твърде непокорен, сър.

— Объркана история, но като за пръв път не се проявихте зле. Правилно ли чух, че на даден етап от развоя на събитията ме заплашвахте с военен съд?

— Да, сър.

— Никога не правете това, Краучбак, особено в бой, освен ако нямате поддръка охрана за военнопленника. Познавах един кадърен млад офицер, когото застреляха, защото по време на бой изричаше заплахи. Къде си ми е кокосовият орех? — Гай му протегна увитата глава. — Леле, какъв красавец, а? Само му погледнете едрите зъби. Похубав не съм виждал. Да пукна, ако го дам на командувация. Ще го осоля и изсуша; таман ще имам занимавка, докато лежа.

Когато си тръгнаха, Гай попита:

— Господин полковник, той знае ли, каквото ми разказахте? Че ще си изпати?

— Знае, разбира се. Той си е изпащал повече, отколкото всеки от нас, кадровите.

— И смятате, че ще му се размине?

Полковник Тикъридж отвърна печално и тържествено:

— Не е на подходяща възраст. Вие можете да бъдете *enfant terrible* или национален герой, когото никой не смее да бутне. Но генералът не е нито едното, нито другото. Това е за него краят — поне той така разсъждава, а кой знае по-добре от него самия?

Конвоят се проточи по крайбрежието и след това се разпръсна: първо се отдели един кораб, след него — втори. Задимиха към нови цели, всички, с изключение на повредените, които се заклатиха към сухите докове в Саймънстаун. Свободните французи тръгнаха да изпълняват освободителната си мисия другаде, следвани от вярната малка „Белгрейвия“. Двата кораба, които носеха алебардистката бригада, пушнаха котва в пристанище под британска администрация. След нощта в Дакар някаква рядка деликатност караше останалите да

се въздържат да задават въпроси на Гай. Знаеха, че нещо се е случило, че не всичко е наред. Преструваха се, че не ги интересува. Сержантът на Гай му каза, че същото е и в столовата на сержантите, и на войнишката палуба. Генералът бе свален на брега и откаран в болница. Бригадата подхвана старата си песен: чакаше заповеди.

7.

Три седмици по-късно Бригадата все още чакаше заповед. Корабите им бяха отплавали в открито море и те лагеруваха на брега. Доктрината на „разпръскването“ още не бе завладяла Западна Африка. Палатките бяха спретнато подредени на песъчливата равнина на пет мили от градчето, на няколко крачки от морето. Специалистът по тропически болести бе отлетял и зверските и нетърпимо досадни хигиенни предпазни мерки, които им бе наложил, малко по малко се обезсилиха. Офицерите имаха право на кратки отпуски из околността и главно ходеха на лов. Аптърп се кандидатира между първите. Никой от чиновите нямаше право да слиза в града. Но и никой не искаше да ходи там. По-късно, когато му попадна „Същината на нещата“^[1], Гай, запленил, съобрази, че по същото време „Скоби“ е бил съвсем наблизо, разрушавал е преградките в домовете на туземците и добросъвестно се е месил в работата на неутралните кораби. Ако не разполагаха с услугите на новия католишки капелан, Гай сигурно щеше да прибегне до отец Ранк, за да му изповяда своята засилваща се леност, един свой угнетителен запой и незатихващото си негодувание от несправедливостта, връхлетяла го поради юначеството му, което в себе си той тайничко наричаше „Операция Тръслав“

В радионовините от Англия се говореше само за въздушни нападения. Някои от войниците чезнеха от тревога; повечето се утешаваха с напълно необоснования слух, който неизвестно как обхождаше света, че немците са предприели нахлуване и са били разбити; че Ламанша е затлачен от техните обгорени трупове. Войниците се строяваха за проверка, маршируваха, къпеха се, строяха пирамиди от пушки и изобщо не мислеха за бъдещето си. Някои разправяха, че щели да ги държат тук до края на войната да играят гимнастика, да поддържат духа си бодър и да се упражняват на новото стрелбище; други твърдяха, че назначението им е Либия, по маршрут около Носа; трети — че задачата им ще бъде да предотвратят немската окупация на Азорските острови.

Накрая, след три седмици, пристигна аероплан с пощата. Повечето от писмата бяха пуснати, преди експедицията изобщо да отплава, но имаше и по-нова, официална поща. Ленард все още се числеше към Втори батальон, в очакване на назначение. Сега дойде новината, че е мъртъв, убит от бомба, докато бил в отпуск в Южен Лондон. Освен това пристигна заповед за преместването на Гай. Присъствието му било необходимо на разследването във връзка със случилото се на плаж А; разследването щяло да стане в Англия веднага щом генерал Ричи-Хук е в състояние да бъде пренесен.

Пристигна и нов генерал. Той повика Гай още в деня на пристигането си. Бе младолик, набит, мустакат и добродушен и очевидно се притесняваше от ролята си в случая. Гай не го познаваше от по-рано, но и без да проучи униформените му копчета, би разпознал у него алебардиста.

— Вие ли сте капитан Краучбак?

— Лейтенант, сър.

— Хм, тука се водите капитан. Трябва да проверя. Може да сте били повишен, след като сте напуснали Обединеното кралство. Както и да е, вече няма значение. Чинът ви е бил даден само докато сте командували рота. Опасявам се, че вече няма да командувате рота.

— Значи ли това, че съм под арест, сър?

— Господи, не, разбира се, или поне не точно под арест. Искам да кажа, че ви викат на разследване, а не на военен съд. Командуващият обединените войски вдигна страхотен шум заради тая работа. Според мен изобщо няма да се стигне до военен съд. Флотските също се дуют, но предпочитат да действуват по друг начин. Мен ако питате, вие сте чист, ама имайте предвид, че ви го казвам неофициално. Доколкото разбирам от случилото се, вие просто сте действували по заповед. Прикрепени сте към моя щаб. Ще ви изпратим за Англия в момента, в който Бен... искам да кажа вашият генерал... е в състояние да се движи. Опитвам се да ги накарам да ви пратят аероплан. Междувременно просто се навъртайте тук, докато ви потърсят.

Гай започна да се навърта. Бяха го произвели капитан и го бяха разжалвали, без той да научи.

— Това между другото означава шест-седем лири над заплатата ви — поясни щабният капитан. — Скоро ще се уреди. Ако искате, мога

да ви финансирам отсега.

— Безкрайно благодаря — отклони го Гай. — Ще се оправя.

— Вярно че тук няма за какво да си харчи човек парите. Но нямайте грижа, ще си ги получите някога и някъде. В армията заплатата ви преследва като подоходен данък.

Батальонът искаше да устрои на Гай прощална вечеря, но Тикъридж забрани.

— След ден-два отново ще сте сред нас — каза той.

— Наистина ли? — попита го Гай, когато останаха сами.

— Не бих се зарекъл.

Междувременно запристигаха поредица от тревожни сведения за и от Аптърп.

Вестите от вътрешността бяха предавани по телефона от един полуграмотен туземен телеграфист на друг. Първата гласеше: „Капитан Аптърп него много съжالياва скапан е моли продължение отпуските.“

Два дни по-късно старшият медицински офицер получи дълго и напълно неразбираемо искане за многобройни лекарства. След това пристигна искане специалистът по тропически болести (който си беше заминал преди известно време) незабавно да отпътува за вътрешността. След това настъпи мълчание. Накрая, ден-два преди пристигането на пощата, се появи и Аптърп.

Бяха го положили в чаршафосан хамак, носен от двамина; гледката, напомняше викторианска гравюра в приключенски роман. Поставиха го на болничните стъпала и веднага подеха спор за „платата“ си, като двамината крещяха на езика менде, а Аптърп немощно им отговаряше на суахили. Докато го внасяха, протестираше: „Великолепно разбират. Само се преструват. Все тая тяхна лингва франка.“

Носачите останаха на стъпалата дни наред, като лешояди, спореха за „платата“ си и се възторгнаха от преминаващото шествие на градския живот.

В бригадната столова всички се стараеха да бъдат особено мили към Гай, дори Дън — искрено щастлив, че се намира в компанията на човек, изпаднал в по-безславна положение от него.

— Я ми кажете какво стана! Вярно ли е, че сте влезли в бой на своя глава?

— Не ми е разрешено да говоря. Въпросът е от компетентността на съдебните власти.

— Като оная история с ботуша. Чухте ли най-новото? Оня, лудият Аптърп, се укрил в болницата. Ха на бас, че клинчи.

— Не мисля; когато се върна от отпуската си във вътрешността, изглеждаше доста болен.

— Но той е привикнал на климата. Както и да е, ще го издебнем, като го изпишат. Мен ако питате, той е загазил повече от вас.

Този разговор за Аптърп върна Гай към сладките спомени от първите му дни в казармата. Той поиска от началника на разузнаването разрешение да посети Аптърп.

— Вземете кола, чичо — всички се надпреварваха да му услужват. — Вземете и бутилка уиски. Аз ще оправя нещата с президента на столовата (в този град им се отпущаше по бутилка месечно).

— Редно ли е — в болница?

— Изобщо не е редно. Рискът си е ваш, чичо. Но всеки го прави. Какъв смисъл да посещавате някого в болницата, ако не му занесете бутилчица? Но не ме издавайте, че съм ви казал. Ако ви пипнат, вие му мислете.

Гай потегли по глинестия път покрай магазините на сирийците и двамата лешояди, без да забелязва нищо, освен шляеци се туземци, които се изпречваха на пътя му; по-късно щяха да са му достатъчни няколко печатни страници, за да изникне като реалност, а не само като спомен пейзажът и да му се запечата в ума завинаги. След осем години, когато го питаха „Намирали сте се там през войната. Наистина ли е било така?“, той отговаряше: „Да. Сигурно е било така.“

Излязоха от града и по едно стръмно шосе стигнаха до просторната белезникава болница, където никакво радио, нито суматоха не утежняваха страданието: вентилаторите се въртяха, прозорците бяха затворени, завеси прогонваха горещината.

Гай намери Аптърп сам в стая, на легло до прозореца. Когато влезе, Аптърп лежеше бездейно, втренчил поглед в щорите, отпуснал ръце на завивката. Веднага започна да пълни и пали някаква лула.

— Дойдох да видя как сте.

— Скапан, драги. Скапан.

— Май не са ви осигурили занимание.

— Те не съзнават колко съм зле. Непрекъснато ми носят мозайки и кръстословици. Някаква гъска, съпругата на един от туземните санитарии, ми предложи да ме научи да плета синджир. Е, кажете ми, моля ви се! Кажете ми!

Гай измъкна бутилката, която беше скрил в пазвата си.

— Дали ви се пийва малко уиски?

— Добре сте се сетили. Честно казано, да. Много ми се пийва. Носят ни по една глътка вечер за цял ден. Не е достатъчно. Често на човек му се ще повече. Казах им го, и то недвусмислено, но те само се изсмяха. От самото начало ми сбъркаха лечението. Разбирам от лекарства повече от всичките млади идиоти тук. Цяло чудо е, че съм още жив. Якичък съм. Не е лесно да убиеш стар тропически вълк. Но ще го сторят. Изтощават ме. Изтощават волята за живот и сетне — фют! Свършен си. Десетки пъти съм го наблюдавал.

— Къде да оставя уискито?

— Където мога да го стигна. В леглото ще се сгорещи здравата, но май това е най-подходящото място.

— Ами шкафчето?

— Вечно си тикат носа там. Но много-много не се грижат да оправят леглата. Само опъват покривките преди визитация. Пъхнете бутилката при краката ми, бъдете човек.

На леглото имаше само тънък чаршаф и тънка памучна завивка. Гай видя огромните стъпала на Аптърп, лишени от техните „делфинки“, олющени от треската. Опита се да развлича Аптърп с разкази за новия генерал и за собственото си неизяснено положение, но Аптърп каза раздражено:

— Да, да, да, да. Говорите ми за друг свят, драги.

Той смукна лулата си, остави я да изгасне, немощно се опита да я сложи на масичката до себе си, изтърва я — тя вдигна страшен шум в тихото помещение — на голия под. Гай се наведе да я вземе, но Аптърп каза:

— Оставете я там, драги. Не ми трябва. Просто се опитвах да поддържам разговора.

Вдигайки глава, Гай забеляза сълзи по безцветните бузи на Аптърп.

— Кажете, искате ли да си отида?

— Не, не. След малко ще ми стане по-добре. Донесохте ли тирбушон? Браво. Няма да ми се отрази зле една глътчица.

Гай отвори бутилката, сипна, запуши бутилката и я скри под завивките.

— Нали ще изплакнете чашата? Чаках ви да дойдете — чаках специално вас. Нещо ме тревожи.

— Да не е ботушът на свързочника?

— Не, не, не, не. Нима си представяте, че гнида като Дън ще ме обезпокои? Не, нещо ми тежи на съвестта.

Настъпи мълчание; пиетието очевидно му действуваше благотворно. Аптърп затвори очи и се усмихна. След време отново погледна:

— Тука ли сте, Краучбак? Добре. Искам нещо да ви кажа. Спомняте ли си преди години, когато за първи път дойдохме в казармата, че ви споменах за леля си?

— Споменахте за две лели.

— Точно така. Това исках да ви кажа. Имам само една леля.

— Много съжалявам! — Та нали напоследък във всички новини се съобщаваше за бомбардировки. — От бомбардировка ли? Ето и Ленард...

— Не, не, не; искам да кажа, че винаги съм имал само една леля. Другата я измислих. Дето се вика, шегичка. Както и да е, съобщих ви го.

Като помълча, Гай отстъпи пред изкушението:

— Коя измислихте, лелята в Питърборо или онази в Тънбридж Уелс?

— Лелята в Питърборо естествено.

— Тогавя къде си бяхте наранили коляното?

— В Тънбридж Уелс — Аптърп се изкиска на изобретателността си като Жабока от „Шумът на върбите“.

— Е, добре ме метнахте.

— Знам. Страшен дженк, нали? Знаете ли, че май ще пийна още една капчица?

— Сигурен ли сте, че няма да ви навреди?

— Драги ми, и преди съм бивал тъй зле, пък съм прескачал трапа — като се лекувах с уиски.

След втората чаша Аптърп въздъхна доволно. Наистина изглеждаше по-добре и по-бодър.

— И друго искам да обсъдя с вас. Завещанието си.

— За това ще мислите след години.

— Мисля сега. И то много. Не притежавам кой знае какво. Само няколко хиляди от облигации, от гарантираните, които ми завеща татко ми. На свой ред съм ги оставил на леля си, разбира се. В края на краищата това са фамилни пари и трябва да си останат в семейството. На лелята в Тънбридж Уелс, не — дяволито — на почтената дама в Питърборо. Но има и нещо друго.

Гай се запита дали е възможно този неразгадаем човек да крие някаква тайна. Незаконен брак? Може би невзрачни Аптърповчета?

— Вижте, Аптърп, моля ви да не ми говорите нищо за личния си живот. Това много ще ви притесни по-късно. След седмица-две отново ще бъдете на крак.

Аптърп обмисли въпроса.

Якичък съм — съгласи се той. — Трудно ще бъде да ме затрият. Но става въпрос за волята за живот. Трябва да уредя всичко, в случай че ме изтощат. Ей затова се тревожа толкова.

— Добре. Какво искате да ми кажете?

— Вещите ми. Не искам леля ми да ги докопа. Част от тях са у комодора в Саутсанд. Останалите са на онова място в Корнуол, където лагерувахме последно. Оставих ги на грижата на Ленард. Винаги съм знаел, че мога да му се доверя.

Да му каже ли за Ленард? По-добре не сега. Ленард Сигурно е оставил Аптърповите съкровища в странноприемницата, преди да замине за Лондон. Все ще могат да се открият. Не е моментът да подсилва тревогите на Аптърп.

— Ако ги вземе леля ми, знам точно какво ще направи с тях. Ще ги раздаде на бойскаутите към англиканската църква, за които се грижи. Не ща англиканчетата да разнищват вещите ми.

— Не. Би било крайно неподходящо.

— Точно тъй. Спомняте ли си Кречеталото?

— Живо.

— Искам той да получи всичко. Не съм го споменал в завещанието си. Сметнах, че леля ми може да се наскърби. Според мен тя всъщност не знае за това завещание. Тъй, искам от вас да съберете

вещите ми и тихомълком да ги връчите на Кречеталото. Може да не е твърде законно, но пък е сигурно. Дори да подразбере, леля ми никога няма да си търси правото, не е такъв човек. Ще сторите това за мен, нали, драги?

— Да. Ще опитам.

— Тогава мога да умра доволен — ако човек изобщо умира доволен. Смятате ли го за възможно?

— В училище много се молехме за това. Но, за бога, недейте сега да си мислите за умирачка.

— Сега съм много по-близо до смъртта — внезапно се намръщи Аптърп, — отколкото вие в училище, когато и да било.

На вратата нещо затрака и влезе сестра с поднос.

— Ха! Посетители! Вие сте му първият гостенин. Ей, наистина сте му подействували ободрително. Май напоследък нещо ни беше провиснал носът, а? — обърна се тя към Аптърп.

— Виждате ли, драги, изтощават ме. Благодаря ви, че дойдохте. Довиждане.

— Подушвам нещо, което не бива да подушвам — каза сестрата.

— Имах една глътка уиски в манерката си, сестра — отвърна Гай.

— Гледайте да не стигне до ушите на доктора. Крайно вредно е. Честно казано, длъжна съм да ви обадя на старшия медицински чин.

— Докторът тук ли е? — осведоми се Гай. — Не е зле да поговоря с него.

— Втората врата вляво. На ваше място не бих влязла. В ужасно настроение е.

Но Гай завари уморен, разсеян мъж на собствените си години.

— Аптърп ли? Да. Аха, били сте в един полк. Ябълкарите, а?

— Наистина ли е зле, докторе?

— Естествено. Иначе нямаше да бъде тук.

— Много говори за смъртта.

— Да, и пред мен, освен когато бълнува. Тогава пък се бои от бомба в клозета. Да ви е известно такова негово преживяване?

— Да.

— Е, това обяснява нещата. Странно нещо е мозъкът. Скрива факти и след това ги изплюва. Но да не навлизаме в професионални подробности. Мозъкът ми е любимата тема.

— Исках да знам дали състоянието му е критично.

— Още не съм го отнесъл към този параграф. Няма нужда от безсмислена паника и отчаяние. Често хора със заболявания като неговото карат в продължение на седмици и тъкмо като решиш, че си ги измъкнал, те свършват. Аптърп е имал нещастieto да живее в тоя загубен край. Ваша милост пристигате от Англия росни-пресни и затова издържате. А тия, дето живеят тук, носят в кръвта си какви ли не зарази. Освен това се тровят с уиски. Мрат като мухи. Все пак правим за Аптърп каквото можем. Добре че в момента нямаме много болни, та можем да му отделяме повече внимание.

— Благодаря ви, сър.

Военният лекар бе полковник, но освен собствения му персонал, рядко някой друг го титулуваше „сър“.

— Ще пийнете ли малко уиски? — попита той благодарно.

— Много сте любезен, но трябва да тръгвам.

— Друг път, като минавате.

— Между другото, сър, как е нашият генерал Ричи-Хук?

— Скоро го изписваме. Само за ваше сведение, доста труден пациент. Накара един от младшите ми офицери да му осоли една негърска глава. Крайно необичайно.

— Сполучливо ли мина осоляването?

— Сигурно. Държи това нещо край леглото си да му се звери.

[1] Роман от Греъм Грийн. — Б.пр. ↑

8.

На следващата сутрин призори във Фритаун кацна аероплан.

— За вас — каза полковник Тикъридж. — Уверяват ни, че генералът бил в състояние да тръгне утре.

Но същата сутрин чуха и друга новина. Аптърп изпаднал в кома.

— И нямало да излезе от нея — добави полковник Тикъридж. — Горкичкият чичо. Все пак има и по-страшна умирачка, а той няма ни дете, ни коте.

— Само леля — поясни Гай.

— Той май споменаваше две лели.

Гай не го поправи. Всички в бригадния щаб помнеха добре Аптърп. Той бе предмет на постоянни шеги. Сега столовата потъна в униние не толкова поради загубата на Аптърп, колкото поради съзнанието, че смъртта ги бе приближила тъй неочаквано.

— Ще направим погребение с военни почести.

— Той би бил доволен.

— Тъкмо случай да поразвеем знамето из града.

Дън се притесняваше за ботуша.

— Не знам сега как ще възстановя сумата. Много е зловещо да искам от най-близките му роднини.

— Колко е?

— Девет шилинга.

— Аз ще ги платя.

— Е, славно го намислихте. Тъкмо няма да имам затруднения със счетоводството.

Същата сутрин новият генерал отиде в болницата, за да уведоми Ричи-Хук за предстоящото му отпътуване. Върна се по обяд.

— Аптърп е мъртъв — съобщи той късо. — Краучбак, след обяда трябва да поговоря с вас.

Гай предположи, че повикването е свързано с преместването му и отиде в канцеларията на генерала спокоен. Завари там освен генерала, още и началник-разузнаването: първият му мятеше яростни погледи, вторият гледаше в масата.

— Научихте ли, че Аптърп е мъртъв?

— Да, сър.

— В леглото му намерили празна бутилка от уиски. Това говори ли ви нещо?

Гай мълчеше по-скоро ужасен, отколкото засрамен.

— Питам ви това говори ли ви нещо.

— Да, сър. Вчера следобед му занесох бутилка.

— Като знаехте, че е забранено?

— Да, сър.

— Някакво оправдание?

— Никакво, сър, освен че знаех, че го обича и не съзнавах, че ще му навреди. Нито че ще го изпие наведнъж.

— Та той не е бил на себе си, горкият. На колко години сте, Краучбак?

— На тридесет и шест, сър.

— Точно. Точно това прави нещата тъй безнадеждни. Да бяхте млад идиот на двадесет и една, бих го разбрал. По дяволите, вие сте само година-две по-млад от мен.

Гай стоеше неподвижен и безмълвен. Любопитно му беше как генералът ще излезе от положението.

— Старшият медицински офицер в болницата знае всичко. Предполагам, че го знае и по-голямата част от персонала. Можете да си представите изживяванията му. Стоях при него половината сутрин, докато го накарам да погледне на нещата разумно. Да, отървах ви чрез страшни кандърми, но ви моля да разберете, че го сторих единствено в името на корпуса. Престъплението ви е твърде сериозно, за да го отмина нехайно. Трябваше да избира между потушаването на цялата работа и военен съд за вас. Лично аз бих бил извънредно доволен, ако изобщо изхвърчите от армията. Но ние вече сме се заплели в една каша, в която случайно сте хлътнали и вие. Убедих доктора, че не разполага с доказателства. Вие сте били единственият посетител на горкия Аптърп, но има санитарии, има туземна прислуга, които непрекъснато шетат вън-вътре из болницата и може да са му продали онова. — Генералът говореше за уискито, което сам пиеше умерено и редовно, като за отровна течност, сварена от самия Гай. — Нищо жалко от военен съд, който не разполага с доказателства. Подсказах му също колко ще пострада репутацията на горкия Аптърп. Нали всичко

ще трябва да излезе наяве? Предполагам, че той всъщност си е бил алкохолик, а си има две лели, за които е идеал. Как ли ще ги поразии истината! Тъй че накрая заставих офицера да се съгласи с мен. Но не ми благодарете и помнете, че вече не желая да ви виждам. Ще поискам преместването ви в друга бригада веднага щом в Англия се разправят с вас. Единствената ми надежда е, че наистина се срамувате от себе си. Сега сте свободен.

Гай си излезе от канцеларията незасрамен. Чувствуваше се смазан, сякаш бе станал свидетел на автомобилна катастрофа, която не го засягаше. Пръстите му трепереха, но от нерви, а не от гузна съвест. Срамът му бе познат; това треперене, това безнадеждно усещане за нещастие бяха нещо свършено различно, нещо, което щеше да отmine безследно.

Стоеше в приемната потен и неподвижен; по едно време усети нечие присъствие до себе си.

— Май в момента не сте зает.

Извърна се и видя Дън.

— Не.

— Тогава нали не се сърдите, че ви напомням? Днес сутринта бяхте много любезен и ми предложихте да уредите въпроса с ботуша.

— Да, разбира се. Колко беше? Забравям. Девет лири, нали?

— Какво говорите! Девет шилинга.

— Разбира се. Девет шилинга. — Гай не искаше Дън да забележи треперещите му ръце. — В момента нямам дребни. Напомнете ми утре.

— Но нали утре заминавате?

— Да, вярно. Забравих.

Ръцете му, когато ги извади от джобовете, трепереха по-малко, отколкото се беше опасявал. Отброи девет шилинга.

— Ще направя разписка на името на Аптърп, ако не възразявате.

— Не искам разписка.

— Заради счетоводството.

И Дън го остави, за да си гледа счетоводството. Гай не помръдна. По едно време от канцеларията излезе началникът на разузнаването.

— Да знаете, че много съжалявам за тая история.

— Направих страшна глупост. Чак сега го разбирам.

— Нали ви предупредих, че отговорността си е ваша.

- Разбира се. Разбира се.
- Просто нямаше как да се застъпя за вас.
- Разбира се. Просто нямаше как.

Изнесоха Ричи-Хук от болницата преди Аптърп. На Гай му се наложи да стои на пристанището половин час. Аеропланът ги очакваше. Няколко рибарски лодки продаваха плодове и кокосови орехи.

- Добре ли опаковахте моя орех, Глас?
- Да, сър.

Алебардист Глас бе в отвратително настроение. Прислужникът на Ричи-Хук се връщаше у дома заедно с господаря си. Глас трябваше да остане.

По кея се зададе полковник Тикъридж.

— Май не нося особен късмет на офицерите, които посочвам за повишение. Първо Ленард, сетне Аптърп.

- А сега и аз, сър.
- А сега и вие.
- Ето ги, идат.

До тях спря линейка, следвана от колата на генерала. Ричи-Хук, с един огромен, сякаш заболял от слонска болест крак, в гипс. Началник-разузнаването го хвана под ръка и го поведе по кея.

— Без затворнически ескорт, а? — попита Ричи-Хук. — Добрутро, Тикъридж. Добрутро, Краучбак. Какво чувам, че сте се опитали да отровите един от моите офицери? Тия проклети сестри не млъкнаха през целия ден вчера. Хайде, скачайте. Младшите офицери влизат първи в лодката и излизат последни.

Гай скочи и седна колкото бе възможно по-далеч от всички. След това спуснаха Ричи-Хук. Преди лодката да стигне до аероплана, бригадният автомобил вече се клатушкаше обратно между безжизнените черни тълпи: предстоеше погребалната церемония.

Аеропланът бе пощенски. Задната половина на кабината бе затънала в чували, сред които алебардистът си направи удобно легло. Гай си спомни с каква огромна досада цензурираше тези писма в

Англия. Тук-таме се мяркаше писмо на някой, който по прищявка на възпитателите си бе избягнал държавното училище. Такива хора пишеха главно фонетично, с невероятни грешки, но от сърце. Останалите писма представляваха наниз от клишета, които, предполагаше Гай, все пак внушаваха и обменяха обич и близост. Старите войници пишеха на пликете „зелц“, тоест „запечатано с любяща целувка“. Всички тези послания сега служеха за постеля на вестовоя на Ричи-Хук.

Аеропланът описа голям кръг над зелената суша и зави към града. Осезателно захладя.

Горещината стана причина, мислеше Гай, за всичките фалшиви чувства през последните двадесет и четири часа. В Англия, където зимата вече започва да хапе, където листата капят сред падащите бомби, в опожарената, разрушена Англия, където нощем изкопаваха от развалините полуоблечени, прегърнали домашната котка трупове, в тази Англия нещата биха изглеждали доста по-различно.

Аеропланът отново описа кръг над. Гроба на Белия и се насочи към океана, отнасяйки двамата мъже, които бяха погубили Аптърп.

Гробът на Белия. Европейското гробище бе разположено на удобно близко разстояние от болницата. Шестте месеца на смяна на биваците в очакване на заповеди не бяха спънали равномерния ритъм на алебардисткия бавен марш. Втори батальон се бе строил в момента, в който научи за смъртта на Аптърп и полковият сержант бе крещял под палещото слънце и ботушите бяха удряли по горещото шосе напред-назад. Тази сутрин строят бе безупречен. Алебардистите, които носеха ковчега, бяха подбрани еднакви по ръст. Тръбите пееха „Кол славен“ в идеално съзвучие. Пушките бълваха едновременно.

Иначе погребението не направи кой знае какво впечатление. Гражданите бяха *aficionados*^[1] на погребенията. Те харесваха по-голяма непосредственост, по-очевидна скръб. Но като маршировка погребението бе нещо невиджано дотогава в колонията. Покритият със знаме ковчег бе спуснат плавно. Гробът бе покрит с точно премерена купчинка пръст. Двама алебардисти припаднаха: проснаха се по гръб вдървени и изправени и бяха оставени да си лежат.

Когато всичко свърши, Саръм-Смит, искрено трогнат, каза:

— Като погребението на сър Джон Муър в Коруна.

— Да нямате предвид погребението на Уелингтънския херцог в „Свети Павел“? — попита го Де Суза.

— Може би.

Полковник Тикъридж запитва адютанта:

— Дали да не пуснем шапката из кръга за построяване паметник или нещо такова?

— Предполагам, че роднините му в Англия ще се погрижат за това.

— Заможни ли са?

— Доколкото знам, страшно. А и големи черковници. Сигурно ще искат нещо по-така.

— И двамата ни чичовци си отидоха в един ден.

— Странно, и аз за същото мислех. Общо взето, май предпочитам Краучбак.

— Той ми се струваше много свестен. Така и не можах да го разбера напълно. Жалко, че толкова се изложи.

Втори алебардистки батальон вече говореше за Гай в минало време. Той бе станал един от тях само временно; сега им бе чужд; част от дългото им и разнообразно бурно минало, вече забравен.

[1] В смисъл, че „си падаха по“. — Б.пр. ↑

Издание:

Автор: Ивлин Уо

Заглавие: Във всеоръжие

Преводач: Аглика Маркова

Година на превод: 1989

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Издателство " Христо Г. Данов"

Град на издателя: Пловдив

Година на издаване: 1989

Тип: роман

Националност: английска

Печатница: „Димитър Благоев“ — Пловдив

Редактор: Петко Бочаров

Художествен редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Васко Вергилов

Художник: Димо Кенов

Коректор: Таня Нешева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/7095>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.